

konzeruatió pedagógiai folyóirat

18. szám

2008. május

Mester és Tanítvány

Veszélyben

Mester és Tanítvány

Konzervatív pedagógiai folióirat

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészettudományi Kar, a Katolikus Pedagógiai
Szervezési és Továbbképzési Intézet
és a Mondat Kft. lapja

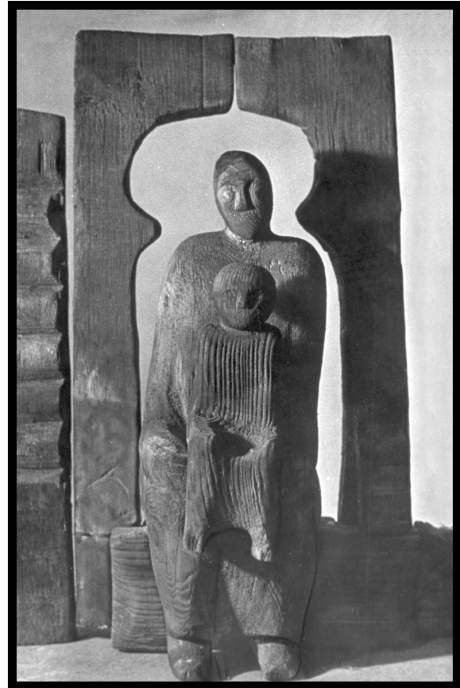
18. szám, 2008. május
VESZÉLYBEN

Főszerkesztő:
HOFFMANN RÓZSA
Főszerkesztő-helyettes:
KORMOS JÓZSEF
Szerkesztő:
NAGY ÁGNES

Szerkesztőbizottság:
BAGDY EMÓKE, BAJZÁK ERZSÉBET M. ESZTER,
GOMBOCZ JÁNOS, GÖRBE LÁSZLÓ,
HARGITTAY EMIL, JELENITS ISTVÁN,
KELEMENNÉ FARKAS MÁRTA,
KORZENSZKY RICHÁRD OSB,
LOVAS ISTVÁN AKADÉMIKUS,
MARÓTH MIKLÓS AKADÉMIKUS,
MÓSER ZOLTÁN, PÁLHEGYI FERENC,
PÁLVÖLGYI FERENC, SCHULEK MÁTYÁS,
SZAKÁCS MIHÁLYNÉ, TOMKA MIKLÓS,
TÓKÉCZKI LÁSZLÓ

Kiadja a PPKE BTK, a KPSZTI és a Mondat Kft.
Felelős kiadó: NAGY LÁSZLÓ dékán
Megjelenik negyedévente

Támogatóink:

Szerkesztőség:

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
2087 Piliscsaba, Egyetem u. 1.
Telefon: (06-26) 375-375/2180
E-mail: nagy.agnes@btk.ppke.hu

Megrendelhető:

Mondat Kft.
1158 Budapest, Jánoshida u. 18.
Telefon: (06-1) 418-0062/42
E-mail: horvathj@mondathu
honlap: mesterestanitvany.btk.ppke.hu
ISSN 1785-4342

Grafikai terv: Egedi Gergely

Tördelés és nyomdai munkák:
mondAt Kft. · www.mondathu

Számunk szerzői

ASZTALOS ERIKA ÁGNES – szociológus-közgazdász, marketingkoordinátor (MTV Networks Magyarország)

BOLDIZSÁR ZSUZSANNA – tanár (Lázár Vilmos Általános Iskola, Budapest)

BUJK ILDIKÓ – egyetemi hallgató (PPKE BTK, Piliscsaba)

CSIZMADIA GERTRÚD – középiskolai tanár (Apor Vilmos Katolikus Iskolaközpont, Győr)

DÚCZ MIHÁLY – középiskolai tanár (Ady Endre Általános Iskola, Gimnázium és Alapfokú Művészet-
oktatási Intézmény, Zalaegerszeg)

GÁBOR BÁLINT JÓZSEF – tanár, premontrei szerzetes

KEREKESNÉ SZÜCS ALETTA ETELKA – családgondozó (Óbudai Családi Tanácsadó és Gyermekvédelmi
Központ)

KOVÁCSNÉ SÁRVÁRY BLANKA – tanár

MAGAS LÁSZLÓNÉ – igazgató (Kozmutza Flóra Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény,
Általános Iskola és Speciális Szakiskola, Sopron)

MIKSA LAJOS – oktatáspolitikus, újságíró

MOLNÁR TAMÁS – elnök (Kábítószerügyi Egyeztető Fórum, Budaörs)

MUDRICZKI JUDIT – PhD-hallgató (PPKE BTK, Irodalomtudományi Doktori Iskola)

NAGY ÁGNES – szerkesztő

† OROSZLÁNY PÉTER – egyetemi adjunktus (PPKE BTK, Pedagógiai Intézet, Piliscsaba)

SZABADKA PÉTER – igazgató (Béke Gyermekeotthon, Budapest)

TAKÁCS NÁNDOR – tanár (Komárom)

TÓTH PÁL – nyugalmazott szakmai vezető (Borsodi Gyermekvédelmi Körzet Különleges Lakás-
otthonainak, Törnanádaska)

TÓKÉS SZABOLCSNÉ – középiskolai tanár (Szabó Lőrinc Két Tannyelvű Általános Iskola és Gimnázium,
Budapest)

VARGA MÁRIA – középiskolai tanár (Perczel Mór Gimnázium, Siófok)

VÁRNAGY ELEMÉR – nyugalmazott tanár (Pécsi Tudományegyetem BTK és FEEK)

Kötetünk képanyagát a győri Péterfy Sándor Evangélikus Oktatási Központ gimnazistái bocsátották rendelkezésünkre.

Tartalom

<i>Bevezető</i>	5
Ady Endre: <i>A magyar tanítókhöz</i>	6
HOMÍLIA	
Gábor Bálint József O. Praem.: „ <i>Határhelyzetben</i> ” – <i>Iskola és gyermek a határok helyén</i>	7
VESZÉLYBEN	
Miksa Lajos: <i>A drogmegelőzés elmélete és gyakorlata Magyarországon – Beszéletés Buda Béla pszichiáterrel és Topolánszky Ákos református lelkészrel</i>	10
Molnár Tamás: <i>Drogveszélyben</i>	19
Szabadka Péter: <i>Veszélyben van a gyermek</i>	30
Mécs László: <i>Vád- és védőbeszéd</i>	38
Asztalos Erika Ágnes: <i>Szubbkultúrák és drogfogyasztási szokások összefüggései Budapesten</i>	40
Várnagy Elemér: <i>A szegénység paradox értelmezése a kereszténység világszemléletében</i>	56
József Attila: <i>Aki szegény, az a legszegényebb</i>	61
Keresztné Szűcs Aletta Etelka: <i>Gyermekvédelem – Gyermekjóléti szolgálatok munkája</i>	62
Tóth Pál: <i>Törvényesen sorstalanul</i>	67
Wass Albert: <i>Te és a világ – Vágy és öröm</i>	73
A KATOLIKUS PEDAGÓGIAI SZERVEZÉSI ÉS TOVÁBBKÉPZÉSI INTÉZET (KPSZTI) ROVATA	
„ <i>Úgy küldelek Titeket, mint bárányokat a farkasok közé</i> ” – <i>Prevenációs megoldások katolikus középiskoláinkban</i>	74
MŰHELY	
Oroszlány Péter: <i>Társas tér és önismeret</i>	91
József Attila: <i>Nem én kiáltok</i>	95
Dúcz Mihály: <i>Képzőtársasági jelen a múlt tükrében – Az Izsák Imre képzőtársaság vázlatos története</i>	96
ISKOLA	
Dr. Magas Lászlóné: <i>Bemutakozik a soproni Kozmutza Flóra Egyeséges Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény</i>	106
Varga Mária: <i>Cselekvő szeretet és szakmaiság</i>	112
PEDAGÓGUSOK ÍRTÁK	
Boldizsár Szuszsanna: <i>Pedagógusok és a gyermekvédelem</i>	115
Tőkés Szabolcsné: <i>Az apa szerepe és a társadalom erkölése</i>	126
Arany János: <i>Oh! Ne nézz rám...</i>	128
Csizmadia Gertrúd: <i>Tetemre hívás – Egy szülői értekezlet története</i>	129

AKTUÁLIS

- Takács Nándor: *Nyílt levél pedagógustársaimhoz* 133
Nagy Ágnes: *Szegény-ügyek. Beszámoló a KDNP Őszintén a hátrányok megszűntetéséért című parlamenti nyílt napjáról* 136

PORTRÉ

- Nagy Ágnes: *A gyógyulás reménye – Interjú Victoriné Erdős Eszterrel* 141

UTÁNPÓTLÁS

- Bujk Ildikó: *Miért fekete a tulipán? – Esettanulmány egy öngyilkosságra hajló kislányt ért nevelői hatásokról* 148

KÖNYVISMERTETÉS

- Nagy Ágnes: *„Tecum pro Te – Veled, Érted”* 155
Reményik Sándor: *Béke* 158

VISSZHANG

- Mudriczki Judit: *„Úgy csókolsz, mint a könyvben!”*
– *A könyv, a szonett s Rómeó és Júlia* 159

NÉVJEGY

- Kovácsné Sárvány Blanka: *Kupai Éva rajztanár* 171

EGYÉB

- Előzetes a Mester és Tanítvány tizenkilencedik és huszadik számáról* 176

Csizmadia Dorottya

Beevezetö

A gyermekek felnötteé válásának útja egyetlen korban sem volt mentes a veszélyektől. Betegségek, természeti csapások, a szülök gondatlansága, balesetek, háborúk pusztítása évezredek óta fenyegette és fenyegeti ma is a felnövekvő nemzedékek lelki és testi épségét, de az egészséges családoknak sikerült megövní gyermekeiket. Ha pedig a család valamilyen oknál fogva képtelen volt erre, akkor a templom, az iskola, legújabb korunkban pedig részben az állam igyekezett és igyekszik védöszárnyait kiterjeszteni a veszélyben levö apróságok fölé. A bajt orvosolni ugyan sohasem tudták, de jó esetben képesek voltak a tünetek súlyosságát enyhíteni.

A XX. század második felére kezdetben észrevétlenül, majd mind nyilvánvalóbb és radikálisabb módon megváltozott a helyzet. A nők tömeges munkába állásával és a fogyasztói társadalom diktálta felgyorsult élettempóval párhuzamosan, javarészt ezek következményeként meggyengült a család. A fejlett világban mindenütt fogyni kezdett a gyermekek száma, s a megszületettek sem kaptak már annyi otthoni gondozást, törödést, mint annak elötte. A felnöttek önemésztö életmódja, az anyagi javak hajszolása és viszonylagos bösége újabb veszélyforrásokat teremtett a fiatalok és az idösebbek számára egyaránt: a túlzott *dohányzást*, a mértéktelen *alkoholfogyasztást* és a leginkább fenyegetöt, a *kábítószer*ek használatát.

A *Mester és Tanítvány* 18. száma ezekkel a veszélyekkel, s azok pedagógiai vonatkozásaival kíván farkasszemet nézni. Jól tudjuk persze, hogy az iskola – ahogyan korábban, így – most sem lesz képes elhárítani minden bajt, begyógyítani minden sebet. Mégis szükséges, hogy idöröl időre foglalkozzunk ezekkel a kérdésekkel, hiszen a pontos diagnózis az eredményes terápia legelső feltétele. Folyóiratunk írásai mindkettöhöz hozzájárulhatnak. És talán felrázhatják az Olvasók lelkiismeretét, hogy ne feledjük: mi, a felnöttek idézzük elö tudatlanságunkkal, nemtörödömségünkkel vagy egyéb hibáinkkal a gyermekeinkre lépten-nyomon lecsapni készülvö veszélyeket.

A beérkezett dolgozatok többsége a drogfogyasztást, illetve ennek megelőzését tárgyalta. Így adódott, hogy jelen kötetünkben csak a jéghegy csúcsát tudjuk felmutatni. A tenni akaróknak – hisszük – ez sem kevés.

* * *

Lapszámunk megjelenésekor már nagyon közel leszünk a tanév végéhez. Szeretettel kívánunk minden Tanítványnak és minden Mesternek szép év végi eredményeket, ünnepi tanévzárást, és lelket-testet gyarapítö nyári vakációt!

Piliscsaba, 2008. május

Hoffmann Rózsa
föszerkesztö

Ady Endre

A magyar tanítókhoz

Itt volna hát a szent, a várt Szélvész,
Tespedit tavat mely fenéig zavar?
Alázását ki oly bűnösen tűrte,
Lázad hát már az Élet alágyúrtje,
A tanító, a legrababb magyar?

Gyújtatott lelkek víg mécsesének,
Ott, hol Sötét ül várost és falut
S hol eped fényért cellák milliója,
Magyar sivatag magyar tanítója
Rabok között rabként senyvedt, aludt.

Bús ébredők! a naphoz az arccal,
Pusztul ez ország s az idő repül
S kik hivattatok vezérül a népnek,
Ne maradjatok gyáva csőcseléknek:
Úri gazságok jobbágy őreül.

Ha itt a Szélvész, szívet elébe,
Ha itt az óra, verjen hangosan:
Szélvész verte, szép, nagy szívekre vár itt
Egy sötét ország, melynek páriáit
Nem mentheti már, csak szélvész-roham.

S ha itt van már a szent, a várt Szélvész,
Köszöntjük ezt a zárka-nyitót.
Lelkünknek fényét ezer éve orzák,
Kapja meg végtén szegény Magyarország
A szabadító magyar tanitót.

Homília

„HATÁRHELYZETBEN” – ISKOLA ÉS GYERMEK A HATÁROK HELYÉN

GÁBOR BÁLINT JÓZSEF O. PRAEM.

Az iskoláskorú gyermeket érő veszélyek összetettek. A felnőtt társadalom rossz lelkiismereteként, mélységes hallgatás fedi ezt a gyerekeink által elszenvedett passiódrámát. A közelmúltban kipattant tanárverési botrányok után mind a prominens szakszervezetek, mind a politikai elit farizeus módon demonstrál. Pellengérré állítatják az iskola (vezetése és tantestülete), és persze *erőből* lecsap a közvélemény a renitens diákelkövetőkre is. „Felháborító” – kiáltjuk, s nem kérdezzük, hogy kié a felelősség. Azonnal felelőst akarunk, mintha

ezzel kitisztulna a társadalmi lelkiismeret. Érdemes lenne a felnőttvilágnak ismét az evangélium tükrébe nézni. Mi áll a gyerekekre leselkedő veszélyforrások, embertelen körülmények, középiskolásaink alkohol- és drogproblémái háttérében? Meggyőződésem, hogy ez elsősorban nem a gyerekek problémája, és első helyen nem az iskola felelőssége. A gyerek és az iskola egyszerre és együtt veszélyeztetettek. Amiről ez az elmélkedés szól, az iskola és lakói – a határok helyén. Ottlik Géza *Iskola a határon* című regényében az iskola *még* a határon állt. Fenyegetve voltak az emberi eligazodás határai, de a személyt még elkísérte az iskola, ami útmutatást adott. A helyszín, a községi határ közelsége, ahol B. B. katonai alreáliskolája állt, mélyen szimbolikus. A Trianonnal elcsatolt országrészek következtében fenyegetően közel jött a határ. Ottlik iskolai élményeiben valójában az emberség vészesen porladó határait mutatja be, a magyarság 1923–26-os, de egyben a tágabb kultúra, erkölcsi határ- és horizontvesztéseit. Ottlik regénye fájdalmasan gyönyörű passiótörténete a mai, veszélyeztetett generációnak is.

A határokról szeretnék szólni. Egy ország határa elsősorban a személy és a külvilága közé „írt” – *tamított* – határokat jelenti. Az iskola a többségi társadalom kezében mindig egyfajta szellemi, élő tintába mártott toll. Oly módon, hogy a közösség világos tájékoztatást tud adni az egyénnek, tisztázva a psziché és a társadalom közötti határvonalat és kötelékeket. Erkölcsi identitást ad, és ezzel védetté teszi

az egyént. Az iskolának a polisz, a biosz előszobájává kéne válnia, ahol a személy élő, valódi határokkal rendelkezik, és elmondhatja, hogy *ki ő* és nem csak azt, hogy *mi ő* (Hannah Arendt). Ezt a hiányt kéne észrevennünk magunkban, az iskolán kívüli világban. Fontos ugyan a pedagógus tekintélyét megerősítő törvényeket követelnünk, de ezek nem pótolhatják a határok hiányát. A tanárverési botrányok nyomán ösztönös „népharag” zúdult az elkövető fiatalokra. (De ez a figyelem teljesen vak maradt a más jellegű problémákkal küzdő gyerekekre.) Világosan látszik, ez az a reakció, amit Julia Kristeva *abjekció*-nak, a tisztátalan iránti undornak nevez. Az *abjekció* a társadalom megoldása, ahogyan kijelöli az elfogadható és az elfogadhatatlan, az éltető és az életet fenyegető – végső soron az emberileg meghatározott „szent” és tisztátalan határát. Kristeva szerint ahol *leromlottak* a társadalom kínálta *ideálok*, ott a közösség félelemből az elutasítás és kirekesztés merev határait húzza az egyén köré. Úgy próbálja védeni magát, hogy veszélyt lát az idegenben, a másságban – s elutasítással válaszol. Jelen esetben az az igaz veszély, hogy a veszélyeztetettekre veszélyeztetőként tekintünk. Ezért helytelen reakció „kriminalizálni” a magatartászavarral küzdő, agresszív fiatalot. Veri a tanárt – elfogadhatatlan magatartás. De azon határok helyén veri, amit az iskolát működtető tágabb közösségnek kéne biztosítani. Be kellene látnunk, hogy iskoláink fegyelme, mint oldott kéve hullott szét a rendszerváltásban. Mely „rendszerváltás” sajnos egyre inkább az emberi szolidaritás és etikai ideálok határlebontásának látszik. A reakciók, egy botrányos ügy napvilágra kerülése után, a fenti „*abjektív* lendülettel” persze hamar megtalálják az igazgatót, aki nem képes rendet tartani iskolájában. Vagy az oktatási miniszter fejét követelik, mert „*ő* sem oldja meg”. Pedig a megoldás az lenne, hogy megnézzük az alapokat: milyen határon áll az iskola? Milyen határok helyén állnak oktatási intézményeink, ahol ezek hiányában törvényszerű, hogy elesnek, és egyre nagyobb esnek fiataljaink. Nos, ezt a veszélyes, fiatalok által végigjárt, ön- és közösségszövő passiótörténet kéne végre észrevennünk.

*

„*Kisgyerekeket hoztak hozzá, hogy érintse meg őket. De a tanítványok elutasították őket.*” (Mk 10,13) Jézus meg meri érinteni ezeket a fiatalokat. Azzal, hogy megöleli őket, tudtukra adja: a szeretet az én legstabilabb külső és belső határa. „*Azután megölelte, és kezét rájuk téve megáldotta őket.*” (Mk 10,16) Nem liberalizmus vagy konzervativizmus kérdése belátni: a társadalom a szeretet ideáletteremtő narratívája nélkül végleg nihilizmusba hull (a jelentés elvesztése). Kristeva mondja, hogy korunk narcisztikus válságban szenved. A nemzetnek tudatosítani kell: közösségeinkben és egyénileg egyre inkább modern Narcisszusz módjára élünk. Levágva a valóságról, elvágva a valódi emberi kapcsolatoktól – saját képmásunkra figyelünk, fájdalomainkban, kríziseinkben gyönyörködünk, terheinkre hivatkozva felmentjük magunkat. De ha mindenki önérdékét követi és a saját stabilizációját védi: ki figyel oda arra a másik

világra, amelyben élhetnénk? Amelynek új határaival – nincs más szó rá, mint a szolgáló szeretet – átalakulhatna mostani helyzetünk? Nos, mint már annyiszor, Jézus az, aki felkavarja a képünket tükröző vízfelszín. „Hagyjátok – mondta –, hadd jöjjenek hozzám a kicsinyek, ne akadályozzátok őket, hisz ilyeneké az Isten országa. Bizony mondom nektek, aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint egy gyermek, nem jut be oda.” (Mk 10,14-15) A valódi Másik, Isten radikális, aggódó-féltő szeretete vezet ki bennünket „határtalan önszeretetünkéből” és közömbösségünkéből. Persze ennek belátásához alázatra van szükség, különösen az aktuális politikai elit részéről: szégyenkezés nélkül merítenünk kell e valódi másság forrásaiból. A történeti zsidó-kereszténység tanúságából és az európai felvilágosodás hagyományának értékeiből.

A veszélyeztetett helyzetben lévő gyermekek nem maradhatnak névtelenségben. Észre kell venni szenvedésüket. Hiszem, ha őszintén odafigyelünk, az ő sebeik képesek közelebb hozni a társadalom tagjait egymáshoz és végre megértjük: a hiányzó életadó és védő határok csakis közöttünk és általunk születnek meg. Zárásként, szeretném egy visszaemlékezés részletével illusztrálni e határok fontosságát a személyben, a világban és az iskoláinkban. Egy Auschwitz túlélő idős barátommal, szombathelyi öregdiákunkkal folytatott levelezésemből idézek. Az emberben meglévő irgalom, a társadalmi felelősség, és a mindenkori veszélyeztetett gyermek kiszolgáltatottságának parabolája ez a két részlet, melyekkel e szám tartalmának súlyát és a gyógyító szeretet fontosságát szeretném érzékeltetni. Azt, hogy iskola és iskolát működtető társadalom felelőssége „a névtelen szenvedéstörténetek” meghallgatása és gyógyítása. *Mert tanítva tanulunk és gyógyítva gyógyulunk.*

„Emlékezem például, hogy anyámmal 1938–39 telén bementünk a premontrai gimnáziumba, Simonffy igazgató úrhoz, az én felvételem ügyében. Ahogyan emlékezem, akkor már a zsidó származásúaknak nehézségei voltak a gimnáziumi felvételnél. Látom magamat, ahogyan anyámmal ott ülök az igazgatói szobában Simonffy igazgató úr előtt. Mit éreztem akkor? Hogyan éltem meg? Nem tudom. Azt hiszem, félelem nem volt bennem, bizonyára valami bizalomféle, hogy ez a reverendás ember nem rosszindulatú. Katolikus tisztelendővel szemben volt bennem egy határozott bizalom... [A táborban] Emlékezem például, hogy 1944 szeptemberében kihírdették, hogy krumpliszedő munkára lehet menni, és fiatalok jelentkezhetnek. Én is jelentkeztem. Megmondták, hogy csak kicsiket vesznek fel, az alkalmatosság kritériuma egy bizonyos magasság volt, amit egy oszlopra szegezett keresztléccel, ellenőriztek. Aki a lécz alatt át tudott menni, azt felvették, aki magasabb volt, azt félreállították. Hát én láttam, hogy nem férek el, hát kicsit behúztam a fejemet. Az SS, aki a lécz mellett állt, hátba vágott és félrelökött. Utólag kiderült, a krumpliszedés csak csel volt, a kicsiket nem krumpliszedésre vitték, hanem a gázba. Miután egy zárt barakkba terelték őket, ők is rájöttek erre, és másnapig [...] hangosan ordítottak és sírtak, mert tudták, hogy mi vár rájuk. Borzasztó ugye? De fogalmam nincsen, hogy én ezt hogyan éltem meg.”

Beszélgben

A DROGMEGELŐZÉS ELMÉLETE ÉS GYAKORLATA MAGYARORSZÁGON

BESZÉLGETÉS BUDA BÉLA PSZICHIÁTERREL
ÉS TOPOLÁNSZKY ÁKOS REFORMÁTUS LELEKÉSSZEL

MIKSA LAJOS

Nem olyan szolgáltatások kellene, amelyeket mi gondolunk jónak, hanem olyanok, amelyek ténylegesen segítenek. A jézusi példázatoknak éppen ez az alapvető mondanivalójuk. Adva van egy masszív, stabil, stigmatizáló társadalom, élén a farizeusokkal, akiknek biztos képük van arról, hogy milyen a világ. Majd jön egy vándorprófeta, aki személyesen az embereket szólítja és hallgatja meg, és szükségleteik szerint ad válaszokat. Nekünk is ezt kell tennünk.

Szenvedélyes viták kiváltója és ütközési pontja a kábítószer és a drogfogyasztás szerete a világon, így természetesen hazánkban is. Érthető az indulat, hiszen a jelenség halálos veszéllyel terhes, a legszorosabban összefonódott a szervezett bűnözéssel, és elsősorban fiataljainkat veszi célba. Különbfele számok és nézetek röpködnek a közbeszédben és a médiában, amelyek egyrészt túlzóan mutatják be, másrészt bagatelizálni igyekeznek a fenyegetést. Egyik fél szigorúan büntetné nemcsak a terjesztőket, hanem a fogyasztókat is, a másik legalizálná a „könnyű” drogok élvezetét. Meg lehet-e előzni a szer kipróbálását? Milyen út vezet a kipróbálástól a függőségig? Van-e visszatérés? Hol tart Magyarország ez ügyben? Elméleti kérdéseinkkel dr. Buda Béla pszichiáterhez, kutatóhoz, intézményvezetőhöz, több nagyszerű könyv szerzőjéhez fordultunk, ő írta *A drogmegelőzés elméleti alapjai* című kötetet is. A gyakorlati vonatkozásokkal Topolánszky Ákos református lelkész, szociológus, szociálpolitikus ismereti meg olvasóinkat, akinek nevéhez a nemzeti drogstratégia kidolgozása, politikai elfogadtatása és végrehajtásának megszervezése fűződik.

Beszélgtes dr. Buda Béla pszichiáterrel és kutatóval

– Először a fogalmat kellene tisztáznunk! Mi a kábítószer-fogyasztás, a drogfüggőség lényegi jellemzője: betegség, társadalmi beilleszkedési zavar, deviancia, bűncselekmény, egyéni jog, lázadás, egy ifjúsági szubkultúra sajátos megnyilvánulási formája?

– Mindegyik igaz lehet. A jelenség értelmezéséhez a vonatkoztatási keretet kell tudományosan meghatározni. De hozzáteszem: a vonatkoztatás bármennyire

tudományos, mindig érintkezik a politikával, ha mással nem, a szakpolitikával. Például a „társadalmi beilleszkedési zavar” kifejezés a szocializmus időszakában keletkezett. A szakemberek ismétlődő figyelmeztetésére sikerült elérni, hogy kutathassuk a deviáns jelenségeket, teszem azt: az öngyilkosságot, amelyben akkor világszók voltunk. Ám a hatalom nem akarta a deviancia fogalmát használni, mert nem illett az ideológiába. Ezért kitalálták a társadalmi beilleszkedési zavar fogalmát (a tbz-t), ezzel a hangsúlyt rácsúsztatták az egyénre. A társadalom bizonyos magatartásformákat nem fogad el, ezeket a normáitól eltérőnek, deviánsnak minősíti, szankcionálja, szankciókkal próbálja megváltoztatni őket. A „betegség” minősítés nyilván enyhíti a morális és a büntetőjogi megközelítést, hiszen ha a jelenség betegség, a beteget sem kell eleve rossznak, elvetemültnek tartani, nem kell megbüntetni. Tehát a „betegség” pragmatizmus. Az egykori szovjet ellenzék történetéből tudjuk, a pszichiátriával való visszaélés úgy keletkezett, hogy az elégedetleneket betegeknek minősítették, mert csak bolond lehet az, akinek nem tetszik a rendszer. Érdekes, az nem zavarta a művelt Nyugatot, hogy milliókat öltek meg a gulágokon, de mélységesen felháborította, hogy az ellenzékietek bolondok közé zárják. A szociológia azért szereti a deviancia megjelölést, mert kifejezi, hogy itt nem ontológiai (lételméleti), hanem dinamikus változó állapotokról van szó. A fogalom egy társadalmi változás indító jelzése, azt jelzi, hogy a változó társadalom korábban deviánsnak minősített jelenségeket is mindinkább befogad.

– *Nem negatív változást tükröz az, ha a társadalomban megnő a devianciák, illetve a deviáns emberek száma? Éppenséggel nem aggódnunk kellene emiatt?*

– Nem feltétlenül. Gondoljuk a feminizmus ósére, az 1800-as évek végén indult szüfrasset-mozgalomra. Rendőrök oszlatták szét tüntetéseiket, megbüntettek sok asszonyt. Ma a nők egyenjogúsága teljesen elfogadott dolog. Ilyen a szexuális kultúra nagyarányú és gyors átalakulása, például a homoszexualitás megítélésének változása is. A drogban benne rejlik a betegség, legalábbis – mi úgy mondjuk – a kettős diagnózis szintjén. Valamilyen komoly személyiségzavar kezdődik a fiatalokban, és a drogot öngyógyszerezésre használják, mintegy „kezelik” magukat. Ez jól ismert mechanizmus az alkoholisták körében. Gyakran fordul elő, hogy az alkoholistánál akkor lép fel súlyos depresszió, skizofrénia, miután az ivást abbahagyta. A társadalom túlreagálja a drogjelenséget. Miközben a drogosnak arra lenne szüksége, hogy ne izolálódjék el, hogy a megelőzésben és a gyógyulásban a közösség támogassa, a közvélemény dühöng. Mert ingyen fecskendőket kapnak, mert „belövő” szobákat létesítenek számukra akkor, amikor a kórházakra sem jut elég pénz stb. Nem értik az emberek, hogy ezzel a kisebb beruházással sokkal drágábban kezelhető AIDS-es eseteket, tuberkolózist, hepatitist lehet megelőzni. Vagyis feltétlenül foglalkoznunk kell a morális problémakörrel is, elfogadóbbá, segítőbbé kell formálni a közvéleményt. Végeredményben nincs elavult

fogalom a drogprobléma megítélésében, mindegyik életképes a neki megfelelő vonatkoztatási rendszerben. Csak azt kell hangsúlyoznunk, hogy a pragmatikus definíciónak mindig a kezelhetőség irányába kell mutatnia.

– *Kezelhetőség? A kutatásnak nem az okokra kellene rámutatnia? Hol, mikor, miért keletkezik olyan komoly személyiségzavar a fiatalban, hogy azt csak droggal képes enyhíteni? Milyen okok vezetnek a drogfüggőséghez?*

– Nehéz ma fiatalnak lenni, borzasztó nehéz felnőtté válni, önazonosságot találni. Kettős szorításban élnek fiataljaink. Egyrészt felnőttes jogaik és lehetőségeik vannak, értelmileg sokkal fejlettebbek, mint az akár egy-két nemzedékkel korábbi elődeik voltak. Másrészt viszont érzelmileg gyerekesebbek, mert tovább tart függő helyzetük, iskoláztatásuk, amelynek terhei, követelményei tovább neheztik a felnőtté válást, a társkapcsolat, az érett felnőtt identitásának kialakítását. Iskolai teljesítményzavarokkal küszködnek, normatartó képességük, viselkedési készségük alacsony szinten marad. Ezért a fiatalok rengeteg stresszt élnek át. A drog feszültségoldó, illetve rekreációs jellegét minél többen a kötelezettségekből való kilépésre igyekeznek használni, ami persze a fiatalkori lázadás egyik megnyilvánulási formája is. Csak hát mindez összetalálkozik a szervezett bűnözéssel, a nemzetközi maffia aktivitásával, amely a drogokból könnyen elérhető kínálatot teremt. A fő szocializációs erő a kortárscsoport, köztük jelennek meg a drogterjesztők, ők viszont már markánsan és többé-kevésbé tudatosan helyezkednek szembe a társadalmi normákkal.

– *Gyógyulóban levő, volt drogfüggő fiatalokkal beszélgetve kiderült, hogy valamennyien társaságban, többnyire kíváncsiságból, könnyű drogokkal kezdték, és életveszélyes állapotban a heroinnál hagyták abba. Szabad-e legalizálni a könnyű drogok fogyasztását? Büntetendő-e a fogyasztó?*

– Gyakran visz közvetlen út a könnyű drogoktól a nehéz drogokig, de a folyamat nem törvényszerű. Törvényszerűbb a nikotin-, alkohol-indítás, utána válnak szét az utak. Persze a drogfüggők kipróbálják a könnyű drogokat is, de a súlyosan sérült személyiség – ha lehetősége adódik rá – nagyon hamar fut rá a kemény drogokra. A kapudrog-elméletet, a tiltás-büntetés fő ideológiai alapját tudományos adatok nem támasztják alá, viszont a közvéleményben az elhárítást erősíti. Tehát itt nincs szabályszerűség, az egyik drog nem indukálja a másikat. A könnyű drog a drogfogyasztás „kulturájára” szoktatja rá a fiatalokat, de az indítást az alkohol és a dohányzás már megalapozta.

– *Ha mindez ennyire világos, miért nem eredményes a megelőzés?*

– Eddig egyik ország sem tudott eléggé felkészülni a megelőzésre, a drogjelenség hatékony kezelésére. Pedig lennének módszerek, csak össze kellene hangolni ezeket. A mi nemzeti drogstratégiánk nagyon komoly kísérlet, európai szintű próbálkozás, amely *Topolánszky Ákos* kitűnő irányításával, komoly állami támogatással 2000-ben indult. Ha a kezdeti lendület folytatódhatott volna, mára kimu-

tatható javulást eredményezne, de így is hasznosnak bizonyult. Nálunk most a drog terjedésében lassú növekedés, inkább stagnálás tapasztalható, szemben Szlovákiával, Csehországgal, Lengyelországgal, Romániával, ahol sokkal jelentősebb a romlás.

– *Ha az állam olyan társadalmi problémába ütközik, amelyet nem képes vagy nem akar megoldani, látszatmegoldásként a problémát rögtön ráterheli az iskolára. Ezzel a reflexszerű mozdulattal mintegy kipipálta a feladatot. Mi várható el a közoktatástól a drogmegelőzés terén?*

– A drogmegelőzésben az oktatási rendszer az egyik fő ágens, hiszen az iskolában a hasonló korú gyerekek és fiatalok együtt vannak, ott lehet legkönnyebben megközelíteni őket. Csakhogy a mai iskola meggyengült, nem egy irányba húz a család és az intézmény. Az iskola nem tudja korlátozni a gyerekek individualizációját és emancipációját. Diákok vernek tanárokat, és a tanárok tehetetlenek velük szemben. Jellegzetes trend, hogy a gyerekek azt csinálnak, amit akarnak. Az iskolán kívüli kortárs csoportok az iskola értékeivel ellentétes irányba viszik a fiatalokat, kivált akkor, ha a gyerek mögül hiányzik a család. Ma az iskola más, mint volt ötven éve, amikor még a családi és az iskolai értékek, valamint a társadalmilag megengedett ifjúsági életformák nem álltak szöges ellentétben egymással. Így aztán az iskola könnyen kijátszható. Másik nagy gond, hogy az iskola jellege is megváltozott, elvesztette nevelői szerepét. Helyét mind erősebb hangsúllyal a társadalmi munkamegosztásra való felkészítés foglalja el, vagyis oktató intézménnyé vált. Óriási a verseny az iskolai idő és a tanítási kapacitás között, a drogmegelőzésre, tágabban az egészségvédelemre, az egészségfejlesztésre, a lelki egészség védelmére és fejlesztésére, korszerű kifejezéssel az egészségpromócióra már nem marad sem idő, sem alkalom. Németországban a drogproblémát nem löcsölik rá a pedagógusokra, a felvilágosítást külön szakembergárda végzi.

– *A drogügyekkel foglalkozó különféle szakemberek nálunk mikor, hol találkoznak? Túl-
adagolás következtében úgy halt meg egy 18 éves lány, hogy az őt őszintén megmenteni
igyekvő középiskolai osztályfőnök, hivatásos családsegítő, rendőrtiszt, kórházi orvos, pszi-
chiáter; lelkész a temetésen látta életében először a másikat.*

– Ezen a problémán igyekeznek segíteni a kábítószerügyi egyeztető fórumok (kef-ek) hálózata, amelynek fontos résztvevői az iskolai drogaktivisták is, és amely éppen a kapcsolattartást és az együttműködést tanítja. Még valóban izoláltak a szolgáltatások, de már jelentős mozgás figyelhető meg. Érdekes jelenség, hogy amikor az állam e területről is visszavonul, a társadalmi összefogás mintha erősödne. Spontán módon megélnékültek a civil szervezetek, kiemelkedő szerepet vállalnak a történelmi egyházak, kereteik közt a karitatív munka, a feltétel nélküli elfogadás és segítség hagyományosan jelen van.

– *Rendészeti intézkedésekre nincs is szükség? Bevált-e a büntetés helyett választható kötelező kezelés?*

– Természetesen a korlátozó fellépés nem kerülhető el, ám a rendészeti megközelítés iszonyú drága. A *Nemzeti Drogmegelőzési Intézetből* látjuk, hogy milyen hihetetlen költséggel járnak a jelenlegi erőtlen intézkedések is: például a tesztek, amelyekkel ki lehet mutatni a drogfogyasztást, a vizeletet el kell szállítani stb. Ugyanakkor nem elég hatékony az elterelésre létesített külön intézmény, amely a büntetés alternatívájaként szolgál.

A büntetés helyett a kezelést választó drogfüggők általában visszaesnek, mert hiányzik a motiváció, a közösség, a család támogatása. E negatív tapasztalatok ellenére sem hiszünk a büntetés visszatartó erejében. Nem abszolút engedékenységről van szó, hanem arról, hogy politikai indokkal a túlterhelt, fejletlen, korszerűtlen és alulfinanszírozott rendőrségre egyetlen mozdulattal rányomni a drogproblémát nem lehet. Hiszen a büntetőprocedúrában még azt a szabályt sem sikerült megtalálni, amelyik világosan elkülöníti a terjesztőt a fogyasztótól. Persze, hogy kell tiltás, de akkor van értelme, ha megfelelő közösségi háttér áll mögötte, amely a „mini” devianciákat humánusan kezeli.

– *Ez utóbbi elvvel mit kezdjen az iskola? Nem kell-e növendékeit megvédenie a drogtól, pláne akkor, ha házirendjében a dohányzást és az alkoholfogyasztást is tiltja?*

– Az iskola más. Az, hogy a benzinkutaknál szigorú dohányzási tilalom van, nincs ellentétben azzal, hogy másutt rá lehet gyújtani.

Topolánszky Ákos: „A nemzeti stratégia pozitív víziót fogalmaz meg”

– *Őn mikor és hogyan került kapcsolatba a drogügyekkel?*

– Pontosan harminc éve, az államszocializmus idején, amikor még beszélni is tilos volt erről a témáról. Sajnos, ezt a drogfüggők nem tudták, ők drogfüggők voltak. Németh Géza református lelkész ifjúsági köreiből találkoztam velük, és együtt gondolkodtunk: mit lehetne tenni? Erre az időre datálható a magyar kábítószerügy kezdete, ekkor szerveződtek az első ellátások. Nagyon szép és intenzív időszak volt.

– *Mit jelentett akkoriban az „ellátás” kifejezés?*

– Addig semmilyen ellátás nem volt, legfeljebb sürgősségi. Az életveszélyes állapotba jutott drogfüggőt egy-két napra betették a detoxikálóba, majd kiengedték. A pszichiátriai klinikára mi vittük be az első három kábítószerest. Aztán a Magyarországi Református Egyház kebelében megalakult az első kábítószer-használókkal foglalkozó civil szervezet, az ún. Kallódó Misszió. Miután elvégeztem a teológiát és hazatértem Svájcba, ahol ösztöndíjként másfél évig folytattam tanulmányaimat, lelkészi szolgálatra a misszióba kértem magam. A Misszió hozta létre az első hazai drogterápiás intézményt Ráckeresztúron. Tizenhárom éven keresztül vezethettem ezt a szervezetet. Tehát a problémakezelés mindhárom szintjén dolgozhattam. Az alapszint a legfontosabb, a személyes terápia. A második szint a szakmaszervezés: 1995-ben megalakítottuk a *Magyar Narkológiai Társaságot*, majd a

Drogterápiás Intézetek Szövetségét, ennek jelenleg is elnöke vagyok. A harmadik kormányzati, a nemzeti szint. Az Ifjúsági és Sportminisztérium, később a Gyermekek-, Ifjúsági és Sportminisztérium helyettes államtitkáráként módomban nyílt arra, hogy 1999-től munkatársaimmal tervezhessem, alakíthassam a nemzeti drogstratégiát, segíthessem végrehajtását.

– *Sok elismerő szót hallhattunk e stratégiáról.*

– Igazi neve: *nemzeti stratégia a kábítószer visszaesésére*. A nemzeti jelző azt fejezi ki, hogy annak többnek kell lennie, mint egy kormányhatározatnak, nemzeti megegyezést kell kifejezzen, értelemszerűen tehát parlamenti döntést is igényel. Egyedülálló módon akkor, 2000 decemberében, mind a hat parlamenti párt egységesen, ellenszavazat nélkül fogadta el. Ez nagyon erős felhatalmazást jelentett, egyben elismerte, hogy jó a program, amelyet költségvetési forrásokkal is támogatni kell. A stratégia azóta sem szűnt meg, túlélte a változó kormányokat, ám a támogatás mértéke alaposan megcsappant. Most évente harmadannyi pénzt kap a terület, mint amennyivel 4-5 éve rendelkezünk, és sokkalta kevesebbet, csupán tizedrészét annak, amennyire szükség volna.

– *Mitől jó a nemzeti drogstratégia, mi az erőssége, a lényege?*

– Mindenekelőtt őszintén el kell ismernünk, hogy e társadalmi probléma teljes felszámolására nincs esélyünk, ugyanakkor egyéni és közösségi ártalmait jelentősen csökkentheti a társadalmi összefogás. A stratégia komoly helyzetértékelésből indul ki, amit azért érdemes hangsúlyoznunk, mert mindig küzdeni kell a hiteles adatokért, hiszen egy rejtkező társadalmi jelenségről van szó, melynek megismerhetősége sokfajta módon akadályozott.. 1999 óta érvényes az az elv, hogy a kábítószer-jelenséggel kapcsolatban minden adat legyen nyilvános, kivéve azokat, melyek a nemzetbiztonsági vonatkozásúak. Egy fő célt, egy pozitív víziót fogalmaz meg a stratégia: olyan társadalomban szeretnénk élni, amely képes kezelni a problémát! Vagyis Magyarországon az egyébként társadalmi méreteket, hál' Istennek, nem elviselhetetlenül nagy mértékű kábítószer-probléma semmiképpen se növekedjék a nyugat-európai, illetve a néhány más országban tapasztalt, a társadalom életét megkeserítő szintre. A stratégia alapvetően azt az igényt fogalmazza meg, hogy nem csupán az állam, hanem az egész társadalmi közösség igen sokfajta eszközével és beavatkozási szintjével együtt vegye ki a részét a probléma kezeléséből, Az állam kötelezettségei egyértelműek, vagy akkor még annak tűntek. Ugyanakkor a szubszidiaritás szellemében a beavatkozás eszközeit a probléma kialakulásához térben és időben legközelebb kell vinni. Ezért a lakóhelyi közösségek, intézmények, családok, helyi szervezetek, egyházi és kulturális csoportok segítségére és együttműködésükre is számít a stratégia, amely négy pillérré épül. Közülük tehát az első az együttműködés és a közösség, a helyi szintű beavatkozások rendszere. A második a megelőzés (prevenció). A harmadik a kezelés, az ellátás rendszere. A negyedik pedig a kínálatcsökkentés, vagyis az állam

ellenőrző-represszív eszközrendszere, mely azonban szintén nem lehet hatékony a közösség segítsége nélkül.

– *Hogyan tudják mérni, hogy egy-egy ország – köztük Magyarország – mennyire fertőzött a kábítószerrel?*

– A kábítószer-fogyasztás mértékének meghatározására az Európai Unió úgynevezett indikátorokat alkalmaz. Első, de ma már nem a legfontosabb mutató a drogot kipróbálók száma, illetve aránya. Nálunk a '90-es évek második felében jelentősen megugrott ez a szám, főként a 18 éven aluli, budapesti fiatalok körében – a kábítószer-fogyasztás jellemzően nagyvárosi jelenség. Nos, a kipróbálás tekintetében, uniós összehasonlításban hazánk a középmezőnyben stabilizálta magát, a 16 éves középiskolásokra vetített érték szerint 21-22% arányszámmal. Az EU tagországai között legmagasabb az arány Csehországban, a magyarországinak több mint a duplája. Jellemzően iskolán kívül, hétvégén, főként zenés szórakozás közben és baráti társaságban próbálják ki a szert a fiatalok, a baráti körök csoportdinamikája alakítja ki a szokásokat. A felmérések azt bizonyítják, hogy nem a „beetetés” a meghatározó. Ez azért fontos információ, hiszen nem a legveszélyesebb mód terjedt el, hanem a kevésbé kockázatos, mert a barátok figyelnek is egymásra.

– *Kérdés persze: hányan lesznek drogfüggők?*

– Igen, ez a második indikátor, a problémás droghasználat mértéke. Zürichben vagy Amsterdamban a városlakók úgy szembesültek a problémával, hogy az utcákon tömegesen jelentek meg láthatóan leépült emberek. Magyarországi kutatások szerint a drogfüggők száma 20-24 ezerre tehető, arányában mintegy fele-harmada az európai országok problémás eseteinek, és töredéke a hazai alkoholisták milliós táborának. A viszonylag alacsony szám összefügg a harmadik indikátor tapasztalatával: a droggal társítható fertőző megbetegedések, különösen a HIV- és a hepatitis C-fertőzések szintén alacsony számával, az AIDS-es betegek aránya pedig szinte ki sem mutatható az intravénás drogfogyasztók körében. Nincs megfelelő tudományos magyarázatunk arra az öröndetes tényre, hogy nálunk az AIDS esetében miért ilyen kedvező a helyzet, de hogy mindez így is maradjon, szükség van az úgynevezett alacsony-küszöbű és ártalomcsökkentő eszközökre, köztük a tűcsere-programokra. Már csak azért is, mert a hepatitis C vírussal fertőzöttek aránya viszont magas, a drogosok körében eléri a 30-40%-ot, számuk növekszik is az utóbbi időben. Évente hivatalosan 25-27 körüli a drogfogyasztással összefüggő halálesetek száma, a valóságban talán a duplája lehet. A közhiedelemmel ellentétben többségük nem „aranylövés”, vagyis öngyilkos szándékú túladagolás következménye. Mivel a drog illegális szer, minősége, töménysége nem ellenőrizhető. Tehát a halálozást okozhatja életveszélyes szennyezés, valamint a megszokott adagnál magasabb koncentrátum.

– *Hogyan lehet kiszabadítani az egyént a drog rabságából? Erről mit mond a nemzeti stratégia?*

– A súlyos függőségből való szabaduláshoz a segítségre szorulónak a szolgáltatások széles spektrumára van szüksége. Tudnunk kell, hogy nincs két egyforma droghasználó. Mindenkinek saját jellemzői vannak, hiszen más-más családi környezetből jöttek, eltérő volt a neveltetésük, különböző értékekben hisznek, saját biológiai, pszichés állapottal és képességekkel rendelkeznek, és sajátos a drogfüggőségük is, amit maguk alakítottak ki maguknak. Ezért a társadalom nem teheti meg, hogy megnevez intézményeket, melyek köszönő viszonyban sincsenek az összetört életek egyéni igényeivel. Tehát nem olyan szolgáltatások kellenek, amelyeket mi gondolunk jónak, hanem olyanok, amelyek ténylegesen segítenek. A jézusi példázatoknak éppen ez az alapvető mondanivalójuk. Adva van egy masszív, stabil, stigmatizáló társadalom, élén a farizeusokkal, akiknek biztos képük van arról, hogy milyen a világ. Majd jön egy vándorpróféta, aki személyesen az embereket szólítja és hallgatja meg, és szükségleteik szerint ad válaszokat. Nekünk is ezt kell tennünk. A terápiás lánc sok-sok elemből áll, és mindenkinek ahhoz az elemhez kell csatlakoznia, amelyik számára a legmegfelelőbb segítséget nyújtja. Lehet az pszichológiai-pszichiátriai tanácsadás, pszichoszociális támogatás, drogambulancia, osztályos kórház, drogterápiás intézet. De a drogfüggőnek a gyógyulása után is találnia kell szolgáltatást, mely visszailleszkesedéséhez, reszocializációjához nyújt segítséget. Szóba kerülhetnek az ún. félutas házak, a védettszállás-programok, a védett közösségi munkahelyprogramok, a nappali kórház és még sok minden más. A nemzeti drogstratégia mindezeket felsorolja, jellemzőiket, egymáshoz való viszonyaikat megfogalmazza. Működtetésükre sajnos nagyon kevés forrás és eszköz áll rendelkezésünkre. De szűkös lehetőségeinkkel annál rosszabbul nem gazdálkodhatnánk, ha ezeket egymástól függetlenül, elszigetelten használnánk.

– *Az együttműködésre teremtenek lehetőséget a kef-ek, a kábítószerügyi egyeztető fórumok? Mi a funkciójuk, a hivatásuk?*

– Már a nemzeti stratégia megalkotásakor nyilvánvaló volt, hogy a települések helyi társadalmaira, közösségeire támaszkodhatunk. Éppen ezért olyan fórumra volt szükség, ahol a kábítószerüghöz kapcsolódó különböző intézmények és szervezetek képviselői találkozhatnak, egyeztetetik tapasztalataikat és elképzeléseiket, egységesíthetik szemléletüket, közös célokat fogalmaznak meg. Nos, ezeket tekintik feladataiknak a *kábítószerügyi egyeztető fórumok*, amelyekből immár megközelítőleg száz működik az országban, 1600 szakember közreműködésével a húszezer lelkesnél nagyobb városokban, kistérségekben, néhány megyében és régióban. Tevékenységüket a Nemzeti Drogmegelőzési Intézet koordinálja. A koordináció szövetéről van szó horizontális és vertikális értelemben egyaránt. Iskolák, szülői szervezetek, más közösségek, egyének, önkormányzatok, egészségügyi és szociális intézmények, rendvédelmi szervek, adott esetben a büntetés-végrehajtás illetékesei is részt vehetnek a kef-ek munkájában. Mondok példát. Tegyük

fel, hogy az egyik településen egy lelkes civil szervezetnek sikerült kapcsolatot kiépítenie a helyi drogosokkal, ami nem is olyan egyszerű: meg kell látni őket, közelükbe kell jutni, meg kell szerezni bizalmukat, és csak utána lehet tenni értük valamit. Ám új rendőrkapitány érkezik a városba, és elhatározza, hogy rövid úton rendet tesz a drogfronton. Ezzel azonban szétszakítja a kiépült kapcsolati hálót, és a rendőrség magára marad. Nagy nemzetközi kutatás bizonyítja, hogy a rendvédelmi szervek munkája is csak akkor hatékony, ha beágyazódik a helyi közösségek cselekvéseibe.

– *Mikor, milyen céllal alakult meg, és az említett koordináción túl milyen feladatokat lát el a Nemzeti Drogmegelőzési Intézet?*

– A magyarországi kábítószer-stratégia mögött gyakorlatilag egyetlen állami háttérintézmény áll: a Nemzeti Drogmegelőzési Intézet. 2001-ben létesítettük kifejezetten azzal a céllal, hogy a nemzeti drogmegelőzési stratégia megvalósítását tervezési, módszertani, minőségfejlesztési, programmenedzselési szempontokból segítse. Nevéből is következik, hogy fő célja a prevenció. Az intézetben foglalkozunk meg az irányelveket, segítünk a pályázatok megfogalmazásában, nemzetközi szakirodalmat adunk közre, segítjük a prevenciók szolgáltatókat, konferenciákat szervezünk, kiadványokat jelentetünk meg. A másik fontos terület valóban a kábítószerügyi egyeztető fórumok világa, öt munkatársunk foglalkozik vele. A harmadik nagy feladatcsoport az elterelés. Az ismerté vált kábítószerrel visszaélést elkövetők 90%-a terjesztéssel nem foglalkozik, egyszerű fogyasztó, de lépten-nyomon összeütközésbe kerülnek a törvénnyel. Ám mentesülnek a jogkövetkezmény alól, ha vállalják a fél évig tartó kezelést a kijelölt intézményben. A nem függők számára megelőző, felvilágosító szolgáltatást nyújtunk. Negyedik fő szolgáltatásunk a szakmai információs portál (SZIP). Ez egy nagy internetes sáv, itt regisztrálthatják magukat a szakemberek, közülük válogathatnak például az iskolák, kiadványokat teszünk közzé, rajta keresztül hirdetjük meg konferenciáinkat. Külön szólnék az intézet nemzetközi kapcsolatairól: ott tartunk, hogy immár nem csak kedvezményezettjei vagyunk nemzetközi együttműködéseknek, hanem mi magunk is fejlesztünk más országokban, vagyis képesek vagyunk tapasztalatokat, tudást exportálni. Összesen tizenhatan dolgozunk az intézetben.

– *Milyen terveik vannak?*

– Tekintettel arra, hogy a költségvetési ráfordítások jelentősen csökkentek, és a Kormány 2008. május 1-jétől nem működteti tovább testvérintézményünket, az Országos Addiktológiai Intézetet, merész lenne nagyokat álmodni.. De reméljük – minthogy a nemzeti stratégia a kábítószer visszaszorításáért a legteljesebb politikai konszenzuson nyugszik, és intézményes háttér nélkül megvalósíthatatlan –, a Nemzeti Drogmegelőzési Intézet folytathatja munkáját.

DROGVESZÉLYBEN

MOLNÁR TAMÁS

A drogfogyasztás megelőzése nem választható el élesen egy komplex mentálhigiénés program célkitűzéseitől. [...] Tudatosítani kell fiataljainkkal, hogy a demokratikus társadalmat szuverén, önmaguk sorsát irányítani képes és másokért is felelősséget vállaló egyének alkotják, akik képesek kontrollálni saját életük történéseit. Leginkább ezt kell erősíteni, különösen egy olyan országban, ahol az önbizalom, az egészség- és értéktudatosság finoman fogalmazva alacsony szinten áll. Meg kell értetni velük, hogy a drogok nem felszabadítanak, hanem ettől a kontrollképességtől „szabadítják meg” a fogyasztókat.

„A probléma nem a drog,
hanem az ember.”

„Könyörülj rajtam, Uram, tele vagyok félelemmel,
tekintetem komor a gondtól,
Testem, lelkem összetörve.
Gondokban múlik életem,
Éveim sóhajokkal vannak tele.
Erőm megtört a nyomorúságban,
Csontjaim mind megroppantak.
Gúny tárgy lettem ellenségeimnek,
szomszédaimnak szégyenük, barátaimnak félelmük.
Akik az utcán látnak, kitérnek előlem.
A szívek elfeledkeznek rólam, mintha halott volnék.
Olyan lettem, mint összetört edény.
Hallottam a tömeg suttogását,
Körülöttem csupa borzadály, csoportokba verődtek, és meg akartak ölni.”

A több ezer éves gondolatok, a kitzasztottság, a közöny elviselhetetlen fájdalmának képi megfogalmazásai ma is időszerűek. A 31. zsoldárt nem véletlenül nevezik a kábítószeresek zsoldárának. Az az érzés, amit magába sűrit, visszaköszön a szenvedélybetegek élettörténeteiben. „Ez rólunk szól. Akár én is írhattam volna!” – vallják.

Jómagam, a Magyar Rádió szerkesztő-riportereként több mint négy évtizeden keresztül gyermek- és ifjúsági műsorokat készítettem; először a gyermeklélek titkait kutattam, majd később a *Vészélyben* című dokumentum-sorozatműsoromban

az élet perifériájára került fiatalok sorsát, mint egy tükörképet tártam a hallgatók elé, azért, hogy szembesítsem őket – a szülőket, a barátokat, a pedagógusokat, szűkebb és tágabb környezetük főszereplőit – és mindazokat, akiknek erkölcsi, érzelmi, no meg a jog által is (lásd pl. Btk. 195. §) megfogalmazott kötelességük a róluk való törődés és gondoskodás, testi, értelmi és erkölcsi fejlődésük biztosítása. Mindig a miértekre kerestem a választ, és kíváncsi voltam arra, hogy egy-egy konkrét eset kapcsán, a tényeket hallgatva, éreznek-e lelkiismeret-furdalást? Szembesülnek-e a következményekkel? Mert bizony, az esetek többségében súlyos bűnöket – akár írott, akár íratlan szabályokat megszegve – követtek, követnek el a saját vagy a rájuk bízott gyerekekkel szemben. Munkám közben egy-egy konfliktushelyzetet feldolgozva azt tapasztaltam, hogy sok esetben már a pusztán létükkel is veszélyeztették, veszélyeztetik a legkiszolgáltatottabb, a gyámolításra és a gondozásra szoruló kis jövevényeket. Igazságtalan lennék ezekkel a szülőkkel és általában a felnőtt társadalommal szemben (persze „ez a felnőtt társadalom” mi vagyunk!), ha ez esetben megfeledkeznek az ok és okozat dialektikus egységéről – annak idején mi még így tanultuk az egyetemi filozófia órákon –, mert miről is van szó? Arról, hogy hogyan neveljük, ha egyáltalán neveljük gyermekeinket? Évtizedekkel ezelőtt a curriculumban létezett még a *családi életre történő felkészítés* nevű tantárgy. Sajnos erre már csak mi, a nagyszülők emlékszünk. Miért fontos ezen ismeretek továbbadása? Nemes egyszerűséggel válaszolva azért, mert a neveletlen szülőnek a gyermeke is neveletlen lesz! Ha egy generális oktatási programban hiátust szenved a családi életre történő ráhangolódás, akkor ennek az lesz a legsúlyosabb következménye, hogy az ilyen „nevelésben” részesülő ifjúság – a családalapításhoz szükséges ismeretek és készségek híján –, a következő nemzedékre is továbbörökítheti sérüléseit, már ha egyáltalán vállalják a családalapítás felelősségét. Mert sajnos a mai felnőtt társadalom tagjainak etikája és morálja, ráadásul a média (elsősorban az elektronikus!) által közvetített „trendi” minták köszönő viszonyban sincsenek a családi élethez elengedhetetlen felelősségvállalás, az önzetlenség és a türelem erényeivel. A veszély közvetlen és fenyegető; a mindenkori oktatási tárcának, a közösségeknek, a társadalomnak tudatosítania kell ezt, s keresnie elhárításának lehetőségeit: a családoknak, iskoláknak, egyházi és baráti közösségeknek, a valóban független és értékkötelezett írott és elektronikus sajtónak külön-külön és egymással, *mert a lét a tét!*

Hogy miért vállaltam fel a drogprevenció ügyének szolgálatát? Azért, mert a lelkiismeretem, az azóta megszerzett szakmai ismereteim és tapasztalatom, a kábítószer-fogyasztás áldozatai, egykori riportalanyaim, és a következő beszélgetéstörődék emléke is erre kötelez!

Szakmai pályafutásom hajnalán a BRFK Gyermek- és Ifjúságvédelmi Osztályán egy tizenöt éves lánnyal beszélgettem, akit szökés és kábítószer-fogyasztás miatt vittek be. „Bemutakozásként” a következőket mondta el magáról: abban az

évben 17 fiúval volt szexuális kapcsolata, egy hónappal ezelőtt abortusza volt, de előtte már volt több is, és két éve öngyilkosságot kísérelt meg.

– Mondjad, miért teszed ezt? Miért teszed tönkre magad? Olyan erős benned a szexuális vágy, hogy nem tudod kontrollálni? – kérdeztem.

– Nincs bennem semmilyen szexuális vágy! Még csak nem is szeretem a szexet!

– Akkor miért csinálod ezt?

– Azért, mert legalább a végén mindegyik fiútól azt hallom, hogy szeret!

Ennek a találkozásnak az üzenete kitörölhetetlen, és azóta is fájó emléket hagyott bennem. Akárhányszor eszembe jut és beszélek erről a találkozásról, mi tagadás, szem nem marad szárazon. Ki vagy kik a felelősök azért, hogy ennek a szinte még gyermeknek önmagát kiszolgáltatva és áruba bocsátva, a kábítószeres mámorában, a morális szennyben és fertőben kellett meghallania, hogy „szeretlek”? Egyáltalán szeretted-e ezt a lánykát valaki? Szüleitől, barátaitól, tanáraitól miért nem hallhatta, hallotta, hogy szeretlek, szeretünk? Kinek volt ő fontos? Csak azoknak, akik úgy használták, mint egy „védjegy nélküli” árucikket. Azért vonzódott ezekhez a fiúkhoz, mert szeretet-deficitet volt! Tőlük hallotta – még akkor is, ha hazudták – mert úgy érezte, azt hitte, hogy szeretik. És bizony ez a szeretethiány az egyik oka a különféle kábítószeres fogyasztásának!

Néhány évtizeddel ezelőtt a tizenévesek körében még a kávéfogyasztás is kurióznak számított, csupán néhány fiatal cigarettázott és fogyasztott alkoholt. Ma viszont egy-egy oktatási intézményhez (általános iskolához is) közeli parkban vagy téren csikkszőnyeg, üres üvegek és injekciós tűk jelzik, már a tizenévesek körében is hódít a dohányzás, az alkohol és a drog.

Korunk legtöbbet tárgyalt és legfontosabb társadalmi kérdései közé tartozik a kábítószeres globalizálódása, mivel a drogfogyasztás mára olyan népbetegség lett, amely elsősorban a fiatalok közül szedi áldozatait, és egyre gyakrabban lesz bűncselekmények okozója. Jelenleg a világon kb. egymilliárdra tehető a kábítószer-fogyasztók száma. Ez azt jelenti, hogy durván minden hatodik-hetedik ember szed valamilyen függőviszonyt okozó szert. Ezért is használja az angol szakmai irodalom a „*drug abuse*”, a „drog visszaélés” kifejezést, amely kizárólag az illegális drogokra vonatkozik. Nem vonatkozik tehát az alkoholra vagy az orvosi receptre felírt, legális, de a kábítószeresek közé sorolható gyógyszerekre. Több százmillió ember rabja az ópiumnak és az ópium származékainak (heroin, morfin és kokain). Háromszázmillió ember rágja a kokaintartalmú kokalevelet vagy az ephedrin tartalmú kat-ot (Kelet-Afrika, Etiópia, Jemen), mely egyébként jelenleg is gyógyszerkincsünk része. De a legaggasztóbb a hasis, a marihuána, az ecstasy és más, ún. diszkódrogok fogyasztása, és kis hazánkban manapság divatnak számít az ún. biodrogok – pszichoaktív hatású növényi készítmények – használata.

Tudni kell azt is, hogy a XX. század második felében a kábítószer fogyasztása, terjesztése a nyugat-európai és a tengerentúli államokban már jóval korábban

jelentkezett társadalmi problémaként, mint Magyarországon. Itthon az elmúlt tizenöt-húsz évben került előtérbe a kérdés, a fogyasztók és terjesztők számának jelentős növekedése miatt. Magyarország immár nemcsak tranzit-, hanem célország, sőt előállító ország is. A kormány és a rendőrség is jelentések, programok sorát készítette el az elmúlt években. A jelentésekből kiderül, hogy a beszerzők, szállítók, dílerek között is növekszik a fiatalok számaránya. A könnyű és aránylag gyors meggazdagodás reményében egyre többen vállalják a drogereskedelemmel járó kockázatot.

Magyarországon a nyolcvanas évek közepéig szigorúan tilos volt a drogtémáról beszélni, a sajtóban teljes embargót rendeltek el! Az akkori politikai kurzus tudván tudva, hogy „kábitószer-helyzet” van, mégis a szőnyeg alá seprte a „témát”, hiszen „a szocialista ember típusától távol áll a drog használata”. Ennek aztán a mai napig – és még sokáig – isszuk a keserű levét. Pedig, ha idejében kezdtük volna a megelőzést, talán nem vesztettünk volna el annyi fiatal lelket, azokat, akik már nincsenek közöttünk, akik már nem lehetnek édesanyák és édesapák, akikért máig szól a harang! Ők sem születtek drogosoknak, hanem azzá lettek! De miért? Ki vagy kik a felelősök, mert ők még mindig köztünk vannak...

Aztán a nyolcvanas évek második felétől felszállt a fehér füst. Megszűnt a közbeszédben, a tudományos életben, az írott és elektronikus médiában a tiltás. Ekkor indítottam el a havi két alaklommal hallható (volt) *Drogambulancia* című műsorsorozatomat. A felkérés nem érintett váratlanul, mert éreztük és tudtuk, hogy a politika és a kormány a strucc fejét már nem tudja sokáig a homokban tartani, annál is inkább, mert akkora már több mint 50 fiatalat vesztettünk el, olyanokat, akik „csak” szípuztak! Róluk tudtunk. És a többiek? Ismét csak kérdezem: ki tehet, kik tehetnek erről? Ki vagy kik a felelősök?

Sokan hajlamosak a drogfüggőséget – némi szentimentális felhanggal civilizációs betegségként, bocsánatos bűnként kezelni. Holott, sajnos legtöbbször, hogy a mindennapi „betevő falatjához”, a kábítószerhez hozzájuthasson, kőkemény bűnelkövetőkké torzul a narkós, aki nem csak magában tesz komoly károkat, hanem közvetlen és tágabb környezetükben, a családjukban, akik ún. társas függőkké válnak, és a társadalomban. A súlyos függőségben szenvedő drogbeteg a gyors pusztulás felé halad. Ha ez testi vagy szellemi értelemben nem következik be, szociálisan mindenképpen megtörténik. Fiatal ígéretes életek kerülnek gyorsan a társadalom peremére, válnak rendőrségi esetté, elmeorvosászati ellátottá, sürgősségi osztályok visszatérő ügyfeleivé. A család és a környezet tehetetlen. Orvos csak akkor tehet valamit, ha a drogbeteg nagy bajban van, vagy már állapota miatt nem tud ellenkezni. Különben továbbra is rohanna a végzete felé. Néha vannak fellángolások, amikor segítséget kér, elfogad. Ilyenkor a családtagok, barátok, hivatali illetékesek megpróbálnak támogatást adni ahhoz, hogy valamilyen kezelési formában benne maradjon a beteg. Többnyire ez csak ideiglenesen sike-

rül. A visszaesések szinte elkerülhetetlenek. A gyógyulás csak hosszú, többnyire intézményes, az egész életformát átalakító, a közösség gyógyító erőit mozgósító kezelésben lehetséges.

De miért fogyasztanak a fiatalok drogokat? Azért, mert jó! Kár is lenne tagadni, de csak ideig-óráig! A drog kellemes közérzetet, hangulatot biztosít, segít elszakadni a realitástól, a környezettől, megszabadulni a gondoktól, hatására az egyén gondolatai csaponganak, gátlásai oldódnak, bizonyos drogok hatására látási és hallási téveszmék, hallucinációk jelentkeznek. Egyes kábítószereket fogyasztóik szeretik csoportosan élvezni, annak ellenére, hogy hatásukra az egyén visszavonul belső világába és igyekszik elkülönülni a társaitól. A drogfogyasztóban legyőzhetetlen vágy fejlődik ki, s nem egyszer – részben az elvonási tünetektől való félelem hatására – testi és lelki kényszer hajtja, hogy ismételten kábítószert vegyen magához. Ez azt eredményezi, hogy újra és újra hozzá kell jutnia a droghoz, azaz meg kell vásárolnia, ami nem egyszer megoldhatatlan anyagi terhet is jelent, és amit sokszor csak bűncselekmény (csalás, lopás, rablás stb.) segítségével tud megoldani. Így válik a bűnözés forrásává a kábítószer beszerzése. A droggal élők nagyon gyakran különböző bűnöző bandák befolyása alá kerülhetnek, mert csak ezeken keresztül tudják megszerezni a számukra szükséges adagokat.

Hogyan lehetséges, hogy a drogok által kiváltott öröm- és boldogságérzésért az emberek kockáztatják egészségüket, egzisztenciájukat, családi, baráti kapcsolataikat? Nagyon fontos kérdés, hogy a kábítószeresek segítségével szerzett rövid ideig tartó mesterséges örömmérsés vajon pótolni tudja-e a természetes úton elért, megismételhető és tartós emléknymokat hagyó boldogságot? Miért választják a fiatalok a boldogság, az elégedettségérzés megszerzésének olyan módját, amely előbb vagy utóbb lelki és testi károsodáshoz vezet, miért akarják mesterségesen kiváltott örömmérséggel pótolni az ember belső világából fakadó boldogságot? Azért, mert az az ember, akit tartósan megérint a kábítószeres világ, már nem az az ember, aki előtte volt. Aki egyszer az irracionális világba látogatott és így szerzett magának, még ha rövid ideig tartó boldogságot is, az már egy „másik” ember, mert ismételten abba a másik világba vágyik. Annak az embernek nehéz döntést kell hoznia, hogy a boldogságszerzés melyik útját választja. A nehezebb, de valódi emberi értékekkel együtt járót, vagy a könnyebbet, a mesterséges úton előidézettet, de értéktelent. Ez egy erkölcsi döntés, amit ráadásul fiatalon kell meghozni. Ezért van szükség a felnőttek, a mi segítségünkre.

„Drogveszélyben!” Feltehetjük a kérdést – akár kételkedve is – *Válóban?* Nem dramatizáljuk-e túl a helyzetet? Nem keltünk-e felesleges pánikot, amikor azt hangsúlyozzuk, hogy fiataljaink drogveszélyben vannak? A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ jelentéséből idézek: „Az elmúlt évhez hasonlóan továbbra is dinamikus bővülést mutat a hazai kábítószerpiac. Ennél fogva a drogokhoz kapcsolódó

bűncselekmények számának további növekedését prognosztizálják a szakemberek. Hazánkban szinte valamennyi szervezett bűnözői csoport részesül a kábítószer terjesztés bevételeiből. Titkosszolgálati információk szerint az elmúlt évben létre hozták az első szintetikus drog előállítására alkalmas laboratóriumot is. Ez annál is aggasztóbb, mivel szintetikus kábítószer előállításához szükséges alapanyagok viszonylag könnyen beszerezhetők Magyarországon. A nemzetközi tapasztalatok szerint egy ilyen üzem esetleges beindítása akár robbanásszerű növekedést idézhet elő a szintetikus drogok piacán. További megállapítások: a magyar piacon megjelenő marihuána többsége már hazai termék, a magyarországi heroin terjesztés döntően a hazai bűnözők kezében van. A magyarok egyre gyakrabban tűnnek fel a nemzetközi hírekben, mint lebukott drogfutárok. A kokainfogyasztást még mindig egy kiváltságos réteg engedheti meg magának, ám a kereslet növekedését jelzi, hogy a korábbi grammokkal üzletelő dílerek, mostanában gyakran kilós tételekben kereskednek. A kokainért napi 16-20 ezer forintot fizetnek a rendszeres fogyasztók. A középiskolai, főiskolai és egyetemi diákság körében immár természetes a könnyű drogok alkalmankénti vagy rendszeres fogyasztása. Felismerve az egyre növekvő igényeket komplett elosztóhálózatok szereztek pozíciókat a legtöbb tanintézményben. A hallgatók között nyílt titok, hogy kitől milyen drogot lehet vásárolni.”

Aztán egy másik nyilatkozat Topolánszky Ákostól, a Nemzeti Drogmegelőzési Intézet igazgatóhelyettesétől: „A legutóbbi felmérések szerint mintegy harmincezer kábítószerfüggő van hazánkban, közülük csaknem ötezen intravénás drogfogyasztók. A szakember szerint a kábítószer-ellenes küzdelemhez hatékonyabb egészségügyi és szociális rendszerre és több pénzre lenne szükség, amit nem csak a büntetőjogi mechanizmusok finanszírozására fordítanak. A drogfüggők rehabilitációja és a bűnüldöző szervek munkaköltsége, valamint egyéb, a kábítószer-fogyasztással összefüggő kiadások évente mintegy tízmilliárd forintot emésztenek fel.” (Magyar Hírlap, 2008. 01. 27.)

És ha már a kiadásoknál tartunk, akkor még egy kimutatás a kábítószer fogyasztásának „hozadékáról”, az Egészségügyi Világszervezet becslése szerint az országok GDP-jének 3-6 százalékára tehető az addiktológiai problémák társadalmi kárai, ami Magyarország esetében mintegy 600–1200 milliárd forintot jelent. Ez az összeg 1995-ben „még csak” 217 millió forint volt! Mindez miért? Azért, mert egyre több fiatal fogyaszt alkoholt, és sajnos egyre többen már az általános iskolában kipróbálják a drogot!

Tehát visszatérve az eredeti kérdéshez, hogy „drogvészélyben vagyunk-e”, a válaszom egyértelmű: sajnos igen! Éppen ezért, a tények alapján feltehetjük a kérdést, hogy mi az, amit eddig rosszul tettünk vagy teszünk annak érdekében, hogy hatásos legyen a megelőzés és csökkenjen a kábítószer-fogyasztók száma? Annál is inkább fontos ez a kérdés, mert axióma az, hogy szenvedélybetegnek nem születik senki, hanem azzá lesz! Sok mindent tettünk – ez kétségtelen – csak nem biztos, hogy ezt teljes szakmai megalapozottsággal és reputációval. Az alapoknál kell kezdeni és az egészség megőrzésének a primátusát kell hangsúlyoznunk!

A megelőzés a családban kezdődik! Ez elsősorban nem az iskolának, nem a pedagógusoknak a feladata, hanem a szülők felelőssége! Volt egy amerikai professzorom, Juan Calehas, aki egy hétig a megelőzés különféle lehetőségeiről, formáiról és színtereiről beszélt és mindezeket modellezte is, de még egy hét után sem értettük a lényegét, csak rákérdeztünk, hogy valójában hol és mikor kezdődik a megelőzés? Döbbenet és felháborodottan ránk nézett. Nem mondta, de látszott rajta, hogy azt gondolja, itt ülnek ezek a „tökfejek” és már egy hete hallgatják az előadást, de még most sem apercipiálták a dolog lényegét. Mélyen a szemünkbe nézett és csak ennyit mondott: „Az anyai és az apai terhesség idején!” – majd magunkra hagyott bennünket.

Még egy fontos argumentáció arról, hogy drogvészély van! Nemrégiben tették közzé az „Ifjúság 2006 – Gyorsjelentés” című közvélemény-kutatás eredményeit. Ebből egyértelműen kiderül – ha nem is szignifikánsan –, hogy az elmúlt évhez viszonyítva, emelkedett a nikotint, az alkoholt és a kábítószereket fogyasztók száma! Arra a kérdésre, hogy: „Mit tart az ifjúság legégetőbb problémájának?” a megkérdezettek 41%-a a drog elterjedését jelölte meg! Jóval alacsonyabb százalékkal a munkanélküliséget (18%), a kilátástalan jövőt és az alkohol elterjedését (17%), a céltalanságot és a bűnözést (16%), lakásproblémát (14%), a pénztelenséget és a létbizonytalanságot (10%), és majd csak ezt követi az erkölcsi romlás, a család válsága, a rossz családi körülmények és a kulturálatlanság. Ezeknek a véleményeknek üzenete van! – Különösen annak, hogy a megkérdezetteknek 41%-a drogok elterjedésétől fél! Fél, mert érzi, tudja, látja, hogy *drogvészély* van!

Rövid summázat az ESPAD vizsgálat legutóbbi felméréséből: „*A legtöbb vizsgált szer fogyasztása nőtt a 16 éves fiatalok körében, míg korábban az alkoholfogyasztás és a dohányzás mutatói alig változtak, addig mostanra az alkoholfogyasztás legtöbb mutatója jelentős növekedést mutat. Nőtt a valaha, illetve az elmúlt hónapokban alkoholt fogyasztó diákok aránya, és nőtt a nagyívás és a lerészegedés előfordulása. A dohányzás elterjedése csupán enyhe növekedést, vagy stabilitást mutat, a havi, illetve napi rendszerességgel dohányzók aránya viszont határozottan nőtt! A marihuána éves és havi fogyasztási adatai is arra utalnak, hogy a magyar fiatalok körében is egyre elterjedtebbé válik a marihuána fogyasztása. A marihuána terjedése azonban ma sem szorítja ki a hagyományosan elterjedt orvosi javaslat nélküli nyugtató vagy a gyógyszer és alkohol együttes hatását és fogyasztását. Így a marihuána mellett ma is ezek a legelterjedtebb fogyasztott egyéb drogok a magyar fiatalok körében. Európai összehasonlításban a magyar fiatalok átlag feletti arányokat mutatnak a dohányzás, a nyugtatófogyasztás, a gyógyszer és alkohol együttes fogyasztása, valamint a borivás elterjedtségében.*”

Természetesen ez a summás vélemény csak a valóság „égi mása”, ugyanis ez a vizsgálat 34-36 európai országban történik azonos körülmények között, azonos szakmai protokollal és csak egyetlen korosztályt vesz figyelembe, a második

középiskolásokat, tehát a 15-16 éveseket. De kérdezem, hogy mit tudunk a többiekéről? Hiszen ez csak a jéghegy csúcsa! Mit tudunk a tízévesekről? Ne lepődjenek meg, mert már kilencéves drogfogyasztókról is tud a szakma. És mit tudunk a 17-19 évesekről, és azokról, akiket nehéz utolérni, akik a társadalom peremére kerültek? Ők már nem vesznek részt semmiféle szervezett iskolai oktatásban, így róluk és velük semmiféle felmérés eddig nem készült. Tehát én azt hiszem, ennek alapján nem dramatizáljuk a helyzetet.

Annál is inkább, mert a szakemberek megmondhatóí, hogy hozzájuk egyre több fiatal, egyre több pedagógus és egyre több szülő fordul segítségért. Az is igaz, hogy esetleg közülük soknak sikerül abbahagyni a marihuána szívását, viszont az is igaz, hogy egyre többen vannak, és lesznek olyanok, akik a kábítószer fogyasztásukat ezzel kezdték és ma már az ún. „kemény” drogoknál tartanak. Ugyanakkor kérdés az is, hogy valójában – és ezt mindig megkérdezik: végül is hány drogfogyasztó van Magyarországon? Erre nagyon nehéz válaszolni, mert nagy a látencia! Nem jelentkeznek kezelésen, nem jelentkeznek az ambulanciákon, és ha már ott jelentkeznek, akkor már nagy baj van. Én úgy vélem, hogy az a helyes megközelítés, hogy potenciálisan annyi drogfogyasztó illetve áldozat van, ahány fiatal él hazánkban. Hogy mire gondolok? Arra, hogy vannak azok, akik még csak próbálkoznak; vannak azok, akik csak hétvégén úgynevezett rekreációs drogfogyasztók; vannak azok, akik már huzamosabb ideje fogyasztanak kábítószeret, és ott vannak azok, akik már az utolsó fázisban vannak és valóban betegek. Továbbá ott van a szűkebb és a tágabb környezetük, a barátai, a szülők, a testvérek és velük együtt a társadalom. A szakmában ismert ez a fogalom, hogy „társas függés”, a koodependencia. Tehát ők ugyanúgy, ha nem is közvetlen, de közvetett áldozatai családtagjuk, barátai, drogfogyasztásnak. Tehát akkor, amikor mi azt mondjuk, hogy drogvészély van, akkor magunkra is kell gondolni.

Éppen ezért fogalmazták meg a fiatalok már 2005. május 6-án közzétett ún. *Esztergomi üzenetüket és tiltakozásukat*: „Mi, a felsőfokú Szociális Képzésben Résztvevő Hallgatók Országos Szakmai Konferenciájának résztvevői, barátaink, minden fiatal kortársunk, családtagjaink, a jelen és a jövő generációinak tiszta és biztonságos jövője érdekében üzenjük:

- a jóakarató embereknek,
- az áldozatoknak és a vétkeseknek,
- a sodródóknak és a tudatos életet élőknek,
- a közélet szereplőinek,
- a médiumoknak,
- szakértőknek és laikusoknak,

hogy nem ismerjük el, hogy az emberi sorsok veszélyeztetését és romlását, a kábítószer használat bármely formáját a szabadsághoz való jogként *tüntessék fel jó vagy rossziszemű emberek;*

Nem fogadjuk el azt a tudománytalan nézetet,
– amely lágy és kemény drogokra osztja a kábítószereket, amely a tudomány eredményeivel és a tapasztalattal szemben azt állítja, hogy mentális és testi egészségünk veszélyeztetése nélkül lehet egyes kábítószerhez nyúlni,
– amely a kábítószer használat elterjedését kivédhetetlennek akarja elhitetni,
– amely viszonylagossá teszi, azaz relativizálni akarja a szerhasználatot.
*Hisszük és tudjuk, hogy minden kábítószer életellenes belépő az irrealitás rossz álma-
inak, fizikai és lelki kínjainak világába. Mindezekért arra hívjuk fel a közoktatás és
a felsőoktatás hallgatóit, Magyarország ifjúságát, hogy*
– utasítsa el a droghasználatot és minden kábítószereszt népszerűsítő törekvést,
– válassza a halál drogos antikultúrája helyett a tiszta életek és a vidámság kul-
túráját, az igazi szabadságot!”

Ezek a fiatalok azt üzenik, hogy valamennyi, humánus értékeket képviselő, éle-
tet igénylő tisztességes erőnek össze kell fognia, hogy az élet evangéliuma diadal-
maskodjon! – Illyés Gyula szavaival: „*A lét tegyen rendet, ne a halál!*”

Végül az alapproblémáról, hogy szükségünk van-e drogokra, és ha igen, ak-
kor miért? A vita természetesen politikai berkekben nem erről szól, hanem ar-
ról, hogy a drogfogyasztást kriminalizáljuk, azaz büntessük vagy pedig
medikalizáljuk, azaz a fogyasztót betegnek tekintjük, aki gyógykezelésre szo-
rul. A drogfogyasztás szempontjából majdhogynem mindegy. Azt is mondhat-
nám, hogy drasztikus változás nem fog bekövetkezni egy esetleges, a közeli hó-
napokban történő *Büntető törvénykönyv* módosítást követően, melynek lényege,
hogy a kábítószer fogyasztása és csekély mennyiségben saját használatra törté-
nő megszerzése és birtoklása a jövőben nem bűncselekmény, hanem csak sza-
bálysértés lesz. A valódi áttöréshez hangsúlyváltásra van szükség. A drogfog-
yasztás megelőzése nem választható el élesen egy komplex mentálhigiénés
program célkitűzéseitől. A drogfogyasztás sajnos viselkedési kultúránk részévé
vált. Nem a drogokat kell legalizálni vagy tiltani, hanem arról kell meggyőzni
a fiatalokat és idősebbeket, hogy lehet a drogok – cigaretta, túlzott alkoholfog-
yasztás és marihuána vagy heroin, esetleg gyógyszerek – nélkül is kellemesen
élni. Egy társasági összefüggésben nem kell feltétlenül lerészegedni ahhoz,
hogy feldobott állapotba kerüljünk. Stresszhelyzetben sem kell azonnal ciga-
rettához nyúlni, hogy felindultságunkat csillapíthassuk. Meg kell tanítani
gyermkeinket, hogy drog nélkül is jól tudják magukat érezni, hogy a drogok
helyett vannak más, értékesebb és tartalmasabb igazi örömforrások. Tudatosí-
tani kell velük, hogy a demokratikus társadalmat szuverén, önmaguk sorsát
irányítani képes és másokért is felelősséget vállaló egyének alkotják, akik ké-
pesek kontrollálni saját életük történéseit. Leginkább ezt kell erősíteni, külö-
nösen egy olyan országban, ahol az önbizalom, az egészség- és értéktudatos-
ság finoman fogalmazva alacsony szinten áll. Meg kell értetni velük, hogy a

drogok nem felszabadítanak, hanem ettől a kontrollképességtől „szabadítják meg” a fogyasztókat. Hogyan is fogalmaz Püthagorasz? „Senki sem lehet szabad, aki szenvedélyének rabja!”

A kutatások és a külföldi gyakorlat is azt mutatja, hogy a kora gyermekkori kötődés, a szeretetteljes kapcsolatok, a biztonságos és jó önértékelés és önismeret, az érzelmi intelligencia, a problémamegoldó képesség, az alkotókedv, az együttműködési képesség, az önbizalom, a dönteni tudás segíthet elsősorban a későbbi deviáns viselkedés megelőzésében. Elég csak arra gondolni, hogy az első három év végére kialakul a személyiség 70%-a. A fiatalon drogozni, inni kezdők között főként olyanokat találunk, akiknek valamilyen pszichés törés volt ezekben a korai években. Bár keveset tudunk ma még az öröklésről és más befolyásoló tényezőkről, az biztos, hogy a cigaretta, a kábítószer, a szex, a beteges evés (bulimia) vagy a kóros fogyás (anorexia), a játékszenvedély, a számítógépezés pillanatnyi kielégülést nyújt a saját érzéseit, szorongásait, konfliktusait kezelni nem tudó gyerekeknek.

A legfontosabb a családi nevelés, mert a drogmegelőzés nem a drogokról szól, hanem a szülők és a gyermekek kapcsolatáról. A droghasználó a család részeként és azzal együtt tud csak meggyógyulni. Ezért már egészen kiskortól, sőt az áldott állapot kezdeti pillanatától, az anyai és az apai gyermekvárás idején kezdődik! Tehát a megelőzést fiatal korban kell elkezdeni! Már óvodáskorban beszélni kellene a gyerekeknek az egészség megőrzéséről, a gyógyszerek szerepéről az életükben, ezt követően már kisiskolás korban a dohányzás, az alkohol, a kábítószer veszélyeiről, a boldog családról, a szülők és a gyermekek viszonyáról. Felső tagozatban pedig a már említett egészségre és családi életre nevelés programja lenne fontos, beszélni kellene az ártalmakról, későbbiekben pedig fokozatosan az identitás és az értékek megőrzéséről, hiszen ha van valami jövője ennek az országnak, az az, hogy ez az értékvesztett, „én tudatában” meggyengült társadalom identitásában megerősödjön, megerősödjön a társadalmi-szociális kohézió, mert csak ép családokból álló, ép közösségekből épülhet fel az egészséges társadalom.

Végezetül hadd említsek meg még egy igen-igen fontos tény. Sajnos az emberek elvesztették a spirituális kötődésüket, a transzcendencia iránti igényüket, és mindaddig, amíg nem tudunk magunkba nézni, és nem ismerjük fel az egyszerű, megismételhetetlen csodát az emberben – mi hívők úgy mondjuk – az Isten képmására teremtett emberben, addig nehéz lesz előbbre jutni. Más megközelítésben: csak egyszer miénk ez a kincs, ez a csoda, amit életnek nevezünk! Hiszem, hogy az igazán komoly válaszokat nem szakkönyvekben, hanem például a *Szeretet himnuszában*, a *Hegyi beszédben* vagy Teréz anya gondolataiban találjuk meg sokan, hiszen az ezekben olvasott ajánlások, megfontolások mindannyiunk számára értékesek, mert miről is szól a megelőzés?

Kalkuttai Teréz anya

Himnusz az élethez

Az Élet egyetlen esély – vedd komolyan!
Az Élet szépség – csodáld meg!
Az Élet boldogság – ízleld meg!
Az Élet álmom – tedd valósággá!
Az Élet kihívás – fogadd el!
Az Élet kötelesség – teljesítsd!
AZ Élet játék – játszd!
Az Élet érték – vigyázz rá!
Az Élet vagyon – használd fel!
Az Élet szeretet – add át magad!
Az Élet titok – fejtsd meg!
Az Élet ígéret – teljesítsd!
Az Élet szomorúság – győzd le!

Szalay Bea

29. oldal

VESZÉLYBEN VAN A GYERMEK

SZABADKA PÉTER

A funkcionális nevelés a fiatal önelttartó képességét igyekszik növelni. [...] A lelki nevelés pedig önmegtartó képességét fejleszti, amelynek értelmében a szociális helyzetétől függetlenül üdvét felismerő ember maradhat. Nekünk, nevelőknek szembe kell néznünk a kérdéssel, hogy kellő súllyal és bátorsággal ügye-
lünk-e a nevelés mindkét vonatkozására, vagy inkább csak az elsőt műveljük?

„Az dobja rá az első követ, aki közületek büntelen” – Jézus a hitre és bűnismeretre, az emberi alázatra alapozva szólt, és a megkövezésre készülők leengedték karjukat. Ugyan abban az időben az emberi törvény lehetőséget adott e barbár tetterre, de a lelkiismeret ellenállt. Pedig csupán egyetlen mondat hangzott el.

Ma lehet, hogy többen eldobnák azt a követ, mert nem a lelkiismeretben, hanem a jó kommunikációban keresnék és találnák meg a tett eladhatóságát, sőt „erényességét”. „Lehet, hogy nem erkölcsös, de jogszerű” – mondanák, mint ahogy mondta tettének magyarázatául a ma élő vezető politikus. E szörnyű mondatot a képünkbe vág-
ták – nesze neked kriminál-prevenció – és a szakma, a gyermekvédelem nem sikoltott. Mindez azt jelenti, hogy az „ügyeskedés” a jogászkodással az erkölcs fölé emelhető és legitimálható. Ez is példa. A szociálisan és neveltetésében hátrányos helyzetű fiatal, a médiumok keltette vágyak által felajzva, túlértékelve önmaga helyzetét azt gondolja, hogy ő is tud „okosságokat”, hogy ő sem fog lebukni. Aztán csend. A fogda csendje...

Hogy lehetséges ez?

A probléma nem a családban kezdődött, bár a család a nevelés elsődleges színtere, a család is áldozat. A nominalista hívek nem elégedtek meg a piac gazdasági mindenhatóságával, a kulturális, vallási értékeket is cserealappá tették. Deszakralizálnak és deheroizálnak. A vasárnap már nem ünnepnap, nem jár az e napon végzett munkáért dupla óradíj vagy szabadnap. Elhárult hát minden akadály a totális kereskedelem elől. Átalakult a családi együttlét, a vasárnap is olyan hétköznapi lett. Mit tanul meg a ma gyermeke? Nincs szent, csak profán.

A család már túlhaladott intézmény – mondják az ideológusaik. A válasz az jog, de példa is, szinte általános jelenség (a házasságok 50%-a végződik így). A gyermek nem számít, ő konzervatív, mert ragaszkodik az egységhez, de kettévágták. Így kell megoldani a házassági konfliktusokat. A ma házasságában a felek nem válnak eggyé, hanem társulnak. Társulás, csak nem a cégbíróságon, hanem az anyakönyvvezetőnél bejegyezve. Aztán, ha nem válnak be a társuláshoz fűzött remények,

akkor válnak. A gyermek érdeke mellé-
kes. „Jobb ez így, mint az állandó ve-
szekedés!” – hangoztatják a gyermeket
védők, nem is tudom milyen szellemi-
ségtől indítatva. Pedig rendkívül fon-
tos a család, mint primer szociális kör-
nyezet. *A család társadalmi válsága, a
család értékeinek társadalmi méretű elbi-
zonytalanítása a gyermekek nevelése ellen
elkövetett bűn.* A család feladata biztosí-
tani az egészséges és erős gyermeklé-
lek kialakulásához az érzelmi háttérrel,
a biztonságos környezetet, a megfelelő
társadalmi értékrend interiorizációját.
Éppen ezért a család hibás, amorális
működése, mint tünet, a gyermekben
mutatkozik meg.

Következmény: a gyermekét egyedül
nevelő szülő, a csonka család, amely
előkelő helyen áll a gyermeki devianci-
ák okozói között; a fiúnak, a lánynak
sem kedvese, sem szeretője, babája, ró-
zsája, embere nincsen – pedig milyen
szépen és változatosan fejezi ki ezt a vi-
szonyt a magyar nyelv! Barátja, barát-
nője van, akivel esetleg szexszel is, hi-
szen ez egészségügyi szükséglet. Csak
így, ilyen egyszerűen. A felelősök pe-
dig rájuk hagyják, használják kifejezé-
seiket, hisz ők is modernek. Mondják,
hogy ők jobban tudják, akár tizennégy
évesen is. „Nem baj, óvszert és fogam-
zásgátló tablettát kell osztani nekik, fel
kell őket világoztatni arról, hogyan ke-
rülhetik el a gyerek fogantatását” – ta-
nácsolja egy vezető oktatáspolitikus. Ez
az akceleráció? Felnőtt világ, mit te-
szel?! Meg kell jegyezni, hogy a kör-
nyezet szociális mintái olyan mélység-
ben épülnek be a személyiségbe, és oly

erővel hatnak, mintha kvázi „öröklőd-
nének”. (Szakmailag feltűnő, hogy bi-
zonyos fajta „öröklést” gyanítunk, hiszen
az úgynevezett vulnerabilis személyiség
nagy valószínűséggel adott genetikai
hajlamot mutat.)

Hajlamos az ember, különösen a tá-
gabb társadalmi környezetet adottnak
venni, s elismeri befolyásoló tényező-
ként, de mivel megváltoztathatatlan-
nak gondolja, kizárja a vizsgálandó
hatások köréből. Sőt, a pedagógusok
gyakran leírják a munkatervükbe a kö-
vetkező „bűvös” mondatot: „Pedagógi-
ai cél, a társadalomba beilleszkedni
tudó embereket nevelni.” Ezt a tétel-
mondatot egy idős pedagógus nyugodt
lélekkel leírhatta a Horthy-, a Rákosi-
vagy a Kádár-korszakban egyaránt, de
a rendszerváltás után is. S csökkent a
presztízse. E mondatot megfogalmazó
pedagógus a folyamatos jelenben él, de
múlt nélkül.

Pedig éppen a társadalom felől ható
ideológiák (például az értéksemleges-
ség szemlélete), divatok, anómiás álla-
potok, relativista hatások stb. olyan ér-
zetet keltenek, mintha a társadalom el-
lenére kellene gyermeket nevelni, mert
maga a nevelés nem kapja meg az ér-
tékeken nyugvó támogatást. Sőt, az ér-
tékeken alapuló nevelés (pedig mi má-
son alapulhatna?), maga a deviancia.

Míndez olyan, a pedagógiára veszé-
lyes helyzetet alakított ki, amely ered-
ményeként a pedagógusi lét elvesztet-
te erkölcsi, normaadó értékét. Az is-
kola pedig a tudás, a művelődés, a fej-
lesztés, a környezetére ható, alakító köz-
ponti szerepéből szolgáltatóvá zuhlott.

Ezzel együtt a pedagógus elvesztette a referenciaszeropét, tudásátadó kofává lett, akinek portékája a bemutatott eladói produkció szerint kel el. Időközben megrendült szociális helyzete, alakját létbizonytalanság lengi körül. Ki-nek lehet a példája abban a világban, ahol a siker és a pénz logikája határoz meg minden értéket?

A pedagógus feladata a nevelés funkcionális oldaláról megtanítani mi „a hasznos, a szükséges, a kellemes” (Weszely Ottó), ezzel a társadalomban való kielégítő működés feltételeit igyekszik megteremteni az egyénben. A figyelem a társadalmi létből jövő követelményekre, és az ahhoz szükséges funkciókra koncentrál. A funkcionális nevelés a fiatal öneltartó képességét igyekszik növelni.

A nevelés másik nézőpontból a lelket nevelni. Ez már jobban összefügg az ember teremtett voltából adódó szükségleteivel, amennyiben az üdvösségét is keresi. Hiszen ez nem szól másról, mint az emberi létet meghatározó jó és rossz tudásáról. Tárnya az emberi méltóság, azaz annak, az egyén önmaga általi kiteljesítése. Ez szoros összefüggésben van a lelkiismerettel. Az egyén emberi méltósága a maga számára annyit ér, amennyit önmaga felismer belőle. Az önfelismerés a szemközi valóságok tükrében valósul meg. E szemközi valóság minősége hatással van az egyénre, és arra, hogy a szeretet milyen fokára tud eljutni. A lelki nevelés a fiatal önmegtartó képességét igyekszik kialakítani, amelynek értelmében a szociális helyzetétől függetlenül üdvét felismerő ember ma-

radhat. Nekünk, nevelőknek, szembe kell néznünk a kérdéssel, hogy kellő súllyal és bátorsággal ügyelünk-e a nevelés mindkét vonatkozására, vagy inkább csak az elsőt műveljük?

A média hatása nagyon nagy. Ez pozitív, de negatív értelemben is igaz. Ha az ember a normális nevelés eredményeként nincs felvértezve védőfaktorokkal, teljesen kiszolgáltatottá válik. A szellemi környezetszennyezés negatív hatásai azért nagyok, mert a többi negatív jelenséggel együtt felerősödnek. Nagy szerepe van abban, hogy bizonyos deviáns magatartási formák a normál mezőbe emelkedve elfogadottá válnak, a tolerancia alapján az egyéni szabadságjog téves felfogásában a mindennapi életünk részévé lesznek. Nem mindegy, hogy a média mit és hogyan mutat be. Itt volt például G. István, a tízéves erdélyi roma fiú esete. Már régóta látható volt, hogy a gyermekkorú bűnözés agresszív irányba tolódik el. A tízéves növendékem mutatta meg azt a videofilmet, amely ezzel a fiúval és egy másikkal (aki a tanítványom) készült. Feltűnt, hogy nagyon beállítottak a jelenetek, kifejezetten az agressziót hangsúlyozták, és G. Istvánt bandavezérként mutatták be. Egy súlyos bűncselekmény után, más médiák is átvették a filmet, és a képzeletet megmozgató nevekkel látták el a fiút, aki így lett Maugli, Mister Erőszak. A hasonzorűek között így jutott népszerűsége csúcsára. E „romantikus” elnevezések képzeteket keltettek az erőről, a bátorságról, mindez még izgalmas is volt. A bandázó korban lévő gyerekek közül

többen, ki egyedül, ki többedmagával a villamoson, buszon utazva szemelték ki áldozatukat, és késsel, viperával fenyegetve fényes nappal rabolták ki őket. A rendőrök szintén arról számoltak be, hogy a média keltette felhajtás után megnőtt a gyermekkorúak ilyen típusú bűncselekménye.

A gyermekvédelem a személyiség vizsgálatakor igyekszik mindent feltárni, amit a gyermek sérülésként magában hord, hiszen ezek közvetlen kiváltói lehetnek a magatartási deviációknak. Az okság feltárásában – lehet hogy nem is feladata továbbmenni – megáll a család keretei között. A disszociális magatartási tünetegyüttes kialakulásáért a családi, mikrokörnyezeti diszfunkciókat teszi felelőssé, és a családot körülvevő szűkebb vagy tágabb társadalmi környezetet általában nem vagy nem kellő súllyal vizsgálja, az óvodát és iskolát pedig a gyermek következményes magatartásának színtereként említi.

Egy gyermekotthonban dolgozom, ahol az idekerülő gyerekek között sok a bűncselekményes, a drog által érintett, a súlyos magatartási zavarral küszködő. A gyerekek többsége 10-16 évesen kerül a gyermekotthonba. Vészélyben vannak. Sok negatív példa szerint nevelkedtek, és ugyanezen példák alapján szocializálódtak. A magatartási zavarok terminológiája az évek folyamán átalakult. Beszéltünk már a társadalmi beilleszkedési zavarról (TBZ), antiszociális tünetegyüttesekről, míg eljutottunk a súlyos magatartási vagy viselkedészavar meghatározásáig, amire a disszociális megjelölést használjuk. Kialakulásának tényezői között szo-

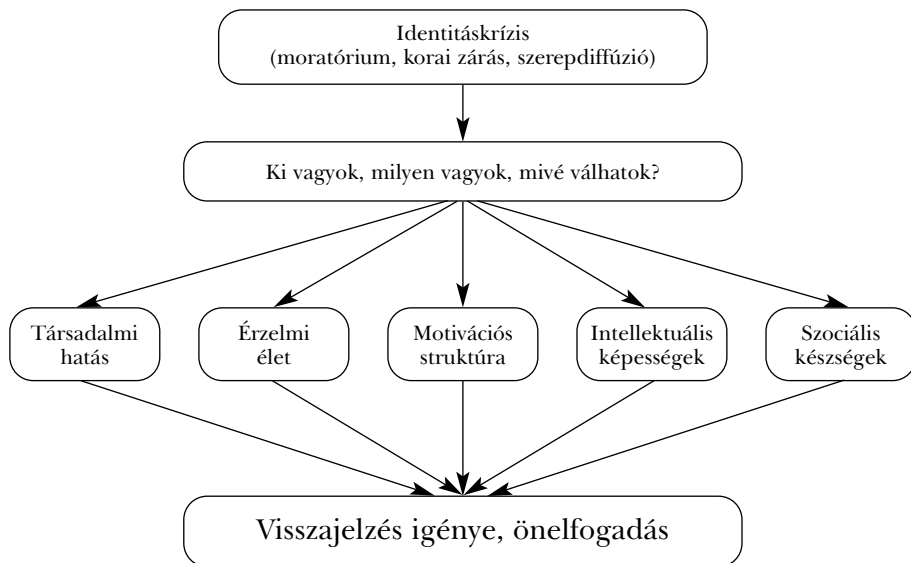
matikus, pszichológiai, nevelési jellegű, illetve társadalomból ható problémákat sorolhatunk fel. Szomatikus okként jelelhetjük meg a fejlődési retardációk, az enyhébb fokú perinatális sérülések vagy mikrocerebrális károsodások (MCD) tényezőit.

A disszociális tünetegyüttesek hátterében leginkább a primér szociális zavarokból eredő nevelési anomáliák állnak. Ezek egy része magából a mikrokörnyezet nevelési feltételeiből adódik, másik része viszont a társadalomban elfogadott vagy kényszerűségből eltúrt, tehát a normál mezőbe tartozó értékek és magatartások együtteséből származik.

Pubertáskorban a fiatalok implikáltan átélik előző életük történéseit. Így megjelennek a korábban elszenvedett sérülések érzelmi-indulati manifesztációi, és indulati töltést adnak a korábbi nevelési hibák következtében disszociális zavarban szenvedő fiatal sokszor acting out-os viselkedésének. *A disszociális magatartások kialakulásának múltba visszanyúló szövétnekében szinte minden esetben felfedezhető az Ericson által leírt ösbizalom jelentős mértékű megrendülése. A terápiák során akkor lehet tartós eredményt elérni, ha e bizalmatlansági állapotból a bizalom, majd a biztonság, a bizonyosság és a remény állapotába tudjuk a fiatalt segíteni.*

A prepubertás – pubertáskorig tartó életszakasz – fontos feladata a teljesítményen alapuló kompetenciaérvés kialakulása az intellektuális, a szociális, a fizikai képességekben egyaránt. Az egészséges fiatal identitáskeresése a szülők stabilitásán, bizalmi bázisán nyugodva nagyobb krízisek nélkül zajlik le.

A disszociális zavarral küzdő fiatalok életkori sajátosságainak kóros, inadekvát formái a következők:

- Az identitáskrízis időbeni moratóriuma kitolódik, diffúz viselkedési formák jelennek meg.

- Társas kapcsolati zavarok; kötődési problémák; vágykiélés és anómiás nyomás; felszínes párkapcsolatok; a felgyorsult, diffúz akcelerációs folyamat vagy inkább a nem megfelelő társadalmi, szociális hatások; értékek hiánya következtében a megfelelő szexuális szocializáltság hiánya.

- Deviáns csoportokhoz való kapcsolódás, alacsony morális szint és a szabályok betartásának deficites volta.

A magatartási zavarok kombinálódása a pubertáskorra jellemző sajátosságokkal, azok átmeneti felerősödését

eredményezi. A fenti ábrán jelzett identifikációs folyamat pozitív, de negatív előjellel is végbemehet. Sokszor találkozunk negatív tendenciájú azonosulási folyamatokkal, amelyeknek átírása nagy konfliktusokon keresztül zajlik. E krízisállapotokra jellemző viselkedésformák gyakori végeredménye a megvalósult bűncselekményesség, drogozás, prostituálódás. Így a magatartászavar és a deviáns cselekedetek csak részben választhatók szét a mindennapokban. Mint előbb említettem, oki tényezőit tekintve szinte egyáltalán nem, s ebből következően a terápiás eszközök alkalmazása tekintetében sem válik külön a magatartászavar és a bűncselekményesség, a drogozás kezelése, illetve csak annyiban, amennyiben az egyéni sajátosságokból adódóan ez

szükséges (egyéni korrekció, egészségügyi gondok, egyéni vagy csoportos terápia stb.).

Drogózásról és a prostituálódásról

Drogosnak, illetve szenvedélybetegnek tekintjük azon gyerekeket és fiatalokat, akik pszichoaktív szert, szereket, stimulánsokat használnak valamilyen rendszerességgel, figyelmen kívül hagyva annak egészségkárosító hatását és a társadalmi beilleszkedésre való veszélyességét. A gyakorlat azt igazolja, hogy ez a kör kiterjeszhető azokra a fiatalokra, akiket környezetük szenvedélybetegnek minősít (a működő stigmatizáció elvén).

A drogozás, a szer használata és ennek hatása miatt érdemes kitüntetett figyelmet a pedagógia gyakorlatában. Vizsgálódásaink azt mutatják, hogy akár a magatartászavart, akár a bűncselekményességet vagy a drogozást tekintjük, ugyanazon okokra adott eltérő vagy egyes válaszokat kapunk növendékeinktől. Természetesen nem minden magatartászavar jár bűncselekménnyel vagy drogozással, és nem minden drogozás jár súlyos magatartási zavarral. De ezek mindegyike konzekvens válasz a személyiség sérüléseire. A droghasználat azért érdemes külön figyelmet, mert az ezzel kapcsolatos abúzusok – kultúraidegen voltuk miatt – társadalmi eszközökkel nehezen kezelhetők, másrészt szomatikus és pszichés vonatkozásban is tragikus szövődmények okozói. Magatartásformák kapcsolódnak hozzá: felméréseink szerint például a marihuána fogyasztása kifejezetten társas környezetben történik. Ezért a pubertáskorban külö-

nösen veszélyes, a kortárs preferenciák miatti gyors elterjedése okán. A marihuána pszichózikot okozó szer, egészségkárosító hatása, különösen a pajzsmirigytáji rákok kialakulásában, tizenhatszor veszélyesebb, mint a cigarettáé. Felborítja az agy cannabionid rendszerét. A ma forgalomban levő marihuánában magas a THC hatóanyag-tartalom, és így az elvonási tünetek „nem csak” pszichés szinten jelennek meg, hanem szomatikus tünetek is társulnak hozzá. A magatartászavarokkal küzdő gyerekek esetében kompenzációs feszültségoldó, a menekülés lehetőségét biztosító szerként is használatos, ezért jelentősen gátolja a személyiség korrekcióját.

Más drogok használata kismértékű, előfordul még heroin és amfetamin származékok használata, melyek kiegészítőként jelennek meg a marihuána mellett. Bár a szakemberek között vita van arról, hogy a „kapudrog” szerepét töltené be, a mi meglátásunk szerint igen. Közismert az a szólás, hogy „nem minden marihuánás válik heroinfüggővé, de minden heroinos a marihuánával kezdte”.

A gyermekotthonban a leszoktatás komplex tevékenység, a drog elvonása nagy krízishelyzetet eredményez. Ebben a korosztályban nem talákoztunk olyan súlyosságú drog-abúzussal, amit ne lehetett volna „szárazon” kezelni, a leszoktatás nálunk nem kórházi körülmények között, de orvosi felügyelet mellett történik. Azt figyeltük meg, hogy a nyugtatók használata becsapja a fiatal szervezetét, nem oldja meg a drogozás problémáját, hanem helyettesíti azt,

amelyről aztán az első kísértő alaklommal gyorsan visszavált a drogra.

A leszokás első 5-6 napja nehéz, és 24 órás felügyeletet igényel. Nem szabad elfeküdni, dolgozni, tevékenykedni kell. Folyamatos feszültségelvezetésnek kell érvényesülni, de át kell élni az elvonás minden kínját. Így kondicionálódnak a drogozáshoz az egyre tisztuló fejjel megélt szenvedés-élmények és teremődik meg a további foglalkozás alapja.

Gyermekotthonunk pedagógiai filozófiájából következik, hogy a szenvedélybetegséget és a bűncselekményességet magatartási zavarnak, hibás magatartásnak tekintjük, ezért a magatartási korrekció lehetőségeivel, a teljes életformaváltást, a teljes absztinenciát tekintjük célnak.

A *fiúprostituálódásról* a terjedelmi korlátok miatt csak röviden szólok. A jelenség időszakosan üti fel a fejét a gyermekotthonban, de viszonylag nagy vehemenciával terjed, főleg a 14-17 év körüli gyerekek esetében, de ez alatti életkorban is előfordul. Szinte mindig felnőtt személy(ek) megjelenéséhez kapcsolódik. Ma pedig, ez nem bűn, sőt az utcán mutogatható. Igazi példa, az amúgy szexualitásában eléggé diffúz pubertás számára. Terjedésének oka a nemi identitás kialakulatlansága, az alacsony erkölcsi szint, az alternatív lázadásként megélt homoszexuális élet, a felnőtt csábítás, és különösképp a „könnyű” pénzkereset. Káros hatásait nem sorolom... Nem egy felnőtt fiatal ismerek, aki hasonló tapasztalatai miatt pszichésen megbetegedett, sőt

pszichotikus tünetei miatt nem képes önmagával egyensúlyba kerülni.

Különösen nagy tragédia az Alkotmánybíróság határozata, amellyel megsemmisítette a Btk. ide vonatkozó paragrafusait, és gyakorlatilag kiszolgáltatatta a 14 éven felüli gyerekeket. Ha már 14 éves korosztálytól szabad, a határ – a problémákból adódóan – egyre lejjebb csúszik. Az „eszme” győzedelmeskedett a józan ész felett. Nem látzik politikai akarat sem a helyzet törvényi rendezésére. Aki nem hiszi, utána járhat..., elég kimennie a Népliget hátsó fertályára, a Nyugati pályaudvar aluljárójába, de találkoztam elegáns vilákban élő közvetítőkkal, akik maguk sem vetették meg az efféle kalandot.

A gyerekek e körből való kihozatala – mivel rendőrségi ügynek is csak erőszakos fajtalanság esetén számít –, egyértelműen a gyermekotthonra marad. Végig lehet gondolni ennek következményeit. A cselekvési lehetőség többoldalú:

– Fel kell deríteni, hogy hová, kihez járnak a fiúk, ki az aki szervezi őket?

– Végig kell járni a címeiket és helyeket, össze kell szedni őket. Mindezt annyiszor, ahányszor csak előfordul hasonló eset. Minden ügyet jegyzőkönyvezni kell. Nem csak azért, hogy hátha erőszakra bukkanunk, hanem hogy a fiatal lássa és szembesüljön tettének erkölcsi következményeivel, a gyermekotthonbeli szerepvesztési lehetőséggel.

– Ha lehet, segítséget kell kérni a rendőrségtől, számukra az általunk ismert információkat átadni.

– A szakembereknek (például a pszichológusoknak) intenzív foglalkozásokat

kell folytatniuk, meg kell erősíteni a gyermek felé a szeretetet, és kifejezetten ügyelni kell a pozitív szerep megerősítésekre.

– Az érintett növendék közösségben témává kell tenni az esetet, gondosan ügyelve arra, hogy ne a gyereket, hanem az őt használókat ítéljük el. Ezzel megerősíthető a heteroszexuális identifikáció és megakadályozható a további sodródás. Ha a fiatal látja, hogy az amit tesz, nem sikk, és nem is válhat azzá, a közösségében betöltött szerepéhez ra-

gaszkodva általában sikeresen felszámolja ez irányú kapcsolatait.

A prostitúció terjedése a pénz ígérete miatt gyorsan megy a bizonytalan gyerekek körében. Ezért gyors cselekvést, hatékony felderítést és terepmunkát kíván, a munkába – felnőtt irányítása alatt – a nagyfiúkat is be lehet vonni. Ha csak a ráolvasás eszközét használnánk, s netán még ideológiát fedezetül, saját kompetenciahiányunkat mentségül, az szörnyű lenne.

Sárdi Sebastian

Mécs László

Vád- és védőbeszéd

*Én, Mécs, Isten szavának trombitája
s mint költő, élő lelkiismeret:
szétkürtölöm most minden égi tájra,
hogy vannak züllött ifjú emberek,
kikből nem lesz se szent, se honfi hős!
S e fiúkért valaki felelős!*

*A kis királyfit rajongástul égve
nagy mesterek védték a bűn elől,
grófok, bárók s a pápa öszentsége
is érdeklődött hogyléte felől
– s ezekre nem vigyázott lelki csósz!
E fiúkért valaki felelős!*

*E fiúknak nem volt gyerekszobájuk,
hol mese-forrást rejtnek a zsaluk,
lakásuk volt egy rossz szagú muszáj-lyuk,
hol több család csókolt, pörölt, aludt!
Vagy ólban nőttek s rájuk tört az ősz.
E fiúkért valaki felelős!*

*Vagy műhelyekben, forgáccsal, csirizzel
kavart habarcs volt álom-malterük.
Az ételükben ember-jóság-ízzel
nem találkoztak, bár az ég derűt
szült, mert Istennel viselős!
E fiúkért valaki felelős!*

*Pofozta őket mester, gazda, béres
s rugdalta a kikent, kifent segéd:
sokszor volt lelkük s hátuk alja véres,
bőrük tetveknek vacsora s ebéd.
A csontjuk vitriolos s nem velős.
E fiúkért valaki felelős!*

Csak ezt hallották mindég: „te gazember”,
s ha többen voltak, akkor: „csőcselék”,
irigy ebek a dús koncokkal szemben
s a háborúban ágyútöltelék!
Üvölni kell, bár közhely, ismerős:
e fiúkért valaki felelős!

Nem tudnak semmit ők a Bibliáról
s hogy van Madách, Faust, lélek-asztagok!
S csak annyit tudnak az Isten fiáról,
hogy elítélt minden gaz gazdagot!
Kinél szurony s arany van: az erős!
E fiúkért valaki felelős!

Rothasztó testi-lelki rossz koszkoból
nem hámozta ki senki kincsüket
s zenghet a jóság száz angyal-torokból,
fülük az ég szavára már süket.
Szívük gennyes, szemük nézése bős.
E fiúkért valaki felelős!

Ezeknek az lesz majd a messiásuk,
ki forradalmat, pénzt és nőt ígér,
a Múlt hulláján tánc lesz, kurjongatásuk
világ-lángok között a Holdig ér.
Jön a Halál, a mindent elnyelős:
ítélet lesz s valaki felelős!

SZUBKULTÚRÁK ÉS DROGFOGYASZTÁSI SZOKÁSOK ÖSSZEFÜGGÉSEI BUDAPESTEN

ASZTALOS ERIKA ÁGNES

A vizsgált csoportosulásokban a droghasználati szokások csoportonként különböznek, csoporton belül viszont egységesnek mondhatók. A drogfogyasztó szubkultúrákról elmondható, hogy szokásaik mellett a kábítószer-használatnak is léteznek jellegzetességei, megállapítható, hogy melyik drogot preferálja az adott csoport.

Írásom két kérdéskör, a szubkultúrák és a drogfogyasztási szokások kapcsolódási pontjait hivatott vizsgálni. Mindkét témakör igen kényes, kutatási nehézségeit, módszertanát és elméleteit tekintve egyaránt. Mégis arra vállalkoztam, hogy a vizsgálat során budapesti szubkultúrákat határozzak meg, valamint drogfogyasztókat kérdezzek szokásaikat illetően. Feltételezésem szerint a csoportokon belül kultúrája van a kábítószer-fogyasztásnak is, ahogyan a kábítószer használók körén belül is elkülöníthetők szubkultúrák. Minden csoportot részben a közös érdeklődés, a szokások és a kollektíven megalkotott ízlés tart össze, ezért lehet jelentősége az öltözködési stílusnak, a használt nyelvezetnek, a látogatott és szervezett rendezvényeknek, zenéknek, úgy ahogyan a világról való vélekedésnek és másokhoz való viszonyulásnak is. A szubkultúrák megismerésével, megérthetünk bizonyos viselkedési mintákat és magyarázatot kaphatunk sok (főleg fiatalkori) jelenségre, köztük a droghasználat okaira és mikéntjére is.

Természetesen nem minden szubkultúrában van jelen drog, létezik kifejezetten ezen érték köré rendeződött csoportosulás is („antidrogosok”). Ennek azonban a fordítottja is igaz, a kábítószerrel élők és ezzel kapcsolatos problémákkal küzdők is külön szubkultúrákba tömörülnek. A szubkultúrák vizsgálatakor a szokásos problémával találjuk szembe magunkat: sokan és sokféleképpen beszélnek szubkultúrákról anélkül, hogy magát a fogalmat definiálnák. A kultúra szó és a „szub” előtag jelentése nagyjából mindenki számára kijelöli azt az irányt, amely mentén az értelmezés első lépése megtörténhet, második lépésként azonban ez esetben is nagy jelentősége van a kontextusnak. A szubkultúrák jellemzője, hogy több létezik egymás mellett és sokaságukból, sokféleségükből tevődik össze a jelenség, melyet egy társadalom kultúrájának nevezünk. Természetesen nemcsak a fiatalok körében léteznek szubkultúrák, ám leggyakrabban mégis rájuk asszociálunk a szó hallatán, ami nem véletlen, hisz Magyarországon évtizedekig a szubkultúra szinonimája az ifjúsági kultúra volt.

Azonosított szubkultúrák Budapesten (a teljesség igénye nélkül)

Az, hogy hány szubkultúra létezhet ma Budapesten, nagyon nehéz kérdés, hiszen a szubkultúra lételeme a változás, határai nem merevek, állandó mozgásban vannak, ráadásul szinte percek alatt születnek és tűnnek el, vagy alakulnak át pár hónap és év leforgása alatt annyira, hogy régi tagjaik sem ismernek már rá. Az is gyakori, hogy egy szubkultúrának valamely főbb jellemzője változik (zenei ízlés vagy öltözködés), és ekkor ezek alapján már nem is lehet a nyomukra bukkanni. Ezért is tartom fontosnak hangsúlyozni, hogy az általam megtalált és definiált csoportok pillanatnyi „lenyomatok” csupán, így észrevételeim sem lehetnek érvényesek hosszú távra.

A meghatározás főleg Demetrovics Zsolt, Paksi Borbála és Gábor Kálmán kutatásai, valamint az öltözködést, zenei érdeklődést, szabadidő eltöltési módját, baráti társaságot és világról való vélekedést, szórakozást meghatározó szempontok alapján történt. (Nem hanyagolhatók el személyes tapasztalataim sem, hiszen nem hivatalos partiszervezőként, „Dj-asszisztensként”, aktív partiszervezőkön és ismerősökön keresztül volt alkalmam betekinteni, sőt részesévé válni bizonyos szubkultúráknak.)

Véleményem szerint két nagyobb kultúra él ma egymás mellett a budapesti fiatalok körében. Helyesebben fogalmazva, csak az egyiket illeti a „szub” előtag, az „underground világát”. A tanulmányban azonban mindkettőt egyformán kezeltem, ezeken belül is a drogfogyasztók csoportjait vizsgáltam. A két vonal tehát az „underground, illetve partikultúra” és az „overground, illetve mainstream”. E kettő határai a legjobban elkülöníthetők, de napjainkban kezdi „kinőni magát az underground”, hiszen e csoport lélekszáma rohamosan nő, míg a „mainstream”-é úgy mond stagnál vagy inkább csökken. Valamint e két főbb csoport közötti „átjárás” is kezd egyre gyakoribbá válni (pl.: kosztümös hölgyek megjelenése a Szódában). A két kultúra között a legfőbb különbség, hogy míg az „underground” eseményei kisebb publicitást kapnak a tömegkommunikációban, addig az „mainstream”-éi nagyobbat. Nem véletlen, hogy előbbi igyekezett a saját fórumait kialakítani értékeinek képviseletére, így született anno a Tilos Rádió, a Tilos az Á, az Est FM és ennek „utódja” a Rádió Cafe is.

Mindkét fő irányzaton belül még sok-sok szubkultúrát lehet azonosítani. Az „underground”-on belül létezik még például a „művész fiatalok” csoportja (színészek, operatőrök, zeneproducerek stb.), fel-felbukkannak még partikon a „régis underground” képviselői, de az ő „fénykoruk” a rendszerváltozás körüli időszakra tehető (régis Tilos bulik, Frankhegy stb.), a goa, goa-trance megszállottjai is külön kis csoportot alkotnak, jóformán minden zenei stílus mellé kirajzolódik a saját szubkultúra-köre. Az „underground” csoportjára a középosztálybeliség a jellemző, a tagok közötti relatíve kisebb anyagi különbségekkel. Az „mainstream”-en belül megtalálhatók az alsóbb és felsőbb társadalmi rétegek tagjai is, a diszkóba járók, a szenvedélyes kocsmalátogatók, a plázákban időzők, a „cicababák” és „macsók”, a fiatal menedzserek stb.

Nehezen határozható meg az „alternatív, rock és punk” (összevont kategória) kultúra helyzete, mert nem tekinthető már „underground”-nak, de „mainstream”-nek sem, utóbbinak már csak a csoport nagysága miatt sem, ráadásul már olyan régóta jelen van kultúránkban, hogy megszoktuk stílusjegyeit is. Valamint a lázadás, amit hajdan képviselt már nem aktuális.

A kiválasztott szubkultúrák leírása és rövid jellemzése

1. Az „alternatív, rock és punk” kultúra (összevont kategória)

Tágjai inkább kocsmákban és koncerteken szórakoznak (Borharapó, Havas, Süss Fel Nap, Sziget), öltözködésükre a sötétebb ruhadarabok a jellemzőek. Zenei ízlésükre utal a csoport elnevezése is (rock, metal, punk és egyéb alternatív irányzatok).

Fontos számukra, hogy a barátaik ugyanazt a zenét hallgassák, együtt járjanak koncertre és kocsmázni is. („Jó zene és cimborák!”) Jellemzően alkoholt fogyasztanak, valószínűleg hét közben is látogatnak kocsmákat, a legkiemelkedőbb társasági eseménynek a koncert számít. Alkalmadtán esetleg kenderszármazékokat szívnak.

Iskolai végzettség szempontjából egyes csoport, jövedelmüket és anyagi helyzetüket tekintve az öt szubkultúra közül talán ők a legkevésbé jó helyzetűek.

2. Az „overground” és az „underground” keresztmetszetébe tartozó jómódú, mondhatni felső társadalmi osztályba tartozók – „upper class”

Szeretnek társaságukbeliekkel szórakozni „igényes helyeken”, ahol a belépő ára „megszűri” a közönséget. „Nem sajnálják a pénzt a kikapcsolódásra”, egy este akár több táncos szórakozóhelyen vagy házibulin is megfordulnak (Jam Pub, Tában, főként budai szórakozóhelyek, Club Sensation, rózsadombi házibulik, Cha-cha-cha – Margitsziget, Liszt Ferenc téri kávézók, Bed, Rio).

Öltözködésükre jellemző a drágább, kevésbé gyakori holmik és márkák viselete, fontos a design és stílusuk finomabb ízlést tükröz, amit „nem is rejtenek véka alá”. Közösségük viszonylag zárt, nehezen fogadnak be maguk közé újakat, csoportosulásuk időben állandó és (baráti) kapcsolataik hosszú távúak.

Zenei ízlésük – mivel két szubkultúra keresztmetszetén élnek – viszonylag vegyes. Talán inkább a funky, house, new jazz, acid jazz, jazz műfajai állnak hozzájuk a legközelebb.

Ez az a réteg, melyről feltételezem, hogy a marihuána jelenléte mellett a leggyakoribb a kokain és a drágább drogok fogyasztása baráti körben, egymás lakásán.

Fontos számukra az anyagi jólét, amelyhez viszonylag hozzá is szoktak, de szeretnék egymás előtt is bizonyítani, hogy erre rászolgáltak (jól tanulnak, karriert építenek). Iskolai végzettségüket és jövedelmüket tekintve „a legelőkelőbb” helyen állhatnak az öt csoportosulás közül.

3. Az „underground illetve partikultúra”

Leggyakrabban szabadtéri és félig szabadtéri helyeken, valamint partikon és klubokban szórakoznak (Jászai Mari tér, Mechwart liget, Kultiplex, Tűzraktér; Szóda, Szimpla, Partikra, WB, Kuplung, A38, régi Tilos bulik, Frankhegy, Etyeki kátlan, Cinetrip-bulik, Cha-cha-cha – Kálvin tér, Trafó, Kuplung, Apa Cuka, Balett-cipő, Sandokan, Liszt Ferenc téri kávézók, Süss fel nap, Merlin). Többnyire nem „öltöznek ki”, pólót, farmert, sportcipőt, kényelmes ruhákat hordanak (a fiúknál bő nadrág, a lányoknál feszes nadrág és női ruha-kombináció). A partikon jellemzően nem párban táncolnak, inkább többen együtt ropják.

Nyitottak, könnyen ismerkednek és kíváncsiak másokra, posztmodern szemléletűek, egyformán fontosnak tartják a családot és barátokat, valamint az önmegvalósítást.

Zenei ízlésüket a hip-hop, drum and bass, reggae, break, lounge, breakbeat, bigbeat, trip-hop, rap, new jazz, acid jazz, chill-out, acid, ambient stílusok jellemzik.

Feltételezem, hogy főként marihuánát és hasist fogyasztanak, de valószínűleg ez a legtöbb drogot kipróbált réteg is egyben. Barátaikkal és ismerőseikkel használnak drogot leggyakrabban, ez is a szórakozásuk része, nem ritkán nyilvános helyen (szórakozóhelyen, utcán is).

Az átlagnál magasabb jövedelemmel és iskolai végzettséggel rendelkeznek.

4. Az „overground illetve mainstream”

Diszkóba, zenés klubokba, elektronikus tánczenét szolgáltató nagy területű fedett komplexumokba, pop koncertre, szabadtéri helyekre járnak szívesen kikapcsolódni (Duna Plaza, Jam, Morison's, Bed, Közgázpince, Patex, Bank, Liszt Ferenc téri kávézók, Bank Dance Hall, Budapest Parádé, Rio, Inside). Szeretnek a bulira kiöltözni, elsősorban szórakozóhelyeken ismerkednek és szeretnek partnerükkel párban táncolni. Ennek megfelelően diszkó slágereket, popot, mai magyar előadók zenéit, trance-t, funky-t, és house-t hallgatnak leginkább.

Inget, bőrcipőt, farmert és pólót (fiúk); csizmát, nőies ruhákat, feszülő darabokat (lányok) viselnek a hétköznapokon, öltözködésük átlagnak is nevezhető.

Valószínűleg inkább szintetikus droggal élnek, de nem ritka a marihuána fogyasztása sem. Szintén barátaik körében, táncos szórakozóhelyen használnak drogot, hétvégi bulik alkalmával.

Iskolai végzettségüket és anyagi helyzetüket tekintve vegyes társaság. Fontos számukra az anyagi biztonság, család és stabilitás.

5. „Művészek, goa” (összevont kategória)

Koncertekre, szabadtéri helyekre, kávézókba, megnyitókra, nem meghirdetett bulikra, goa-partikra járnak legszívesebben (régii Tilos bulik, Etyeki-kátlan, Balett-cipő, Sandokan, Liszt Ferenc téri kávézók, Odeon, Művész, Szindbád, Süss Fel Nap).

Azt a társaságot kedvelik, ahol mindenki különleges; képes valami művészileg is értékes dolog előállítására. Csoportjuk viszonylag szűk és „mindenki ismer mindenkit”. Mottójuk: „Önmegvalósítás és szabadság”!

Zenei ízlésüket a világzene, goa, techno, goa trance, jazz, klasszikus, elvontabb irányzatok képviselik leginkább.

Nem szokványos, esetleg saját készítésű (festett, varrt stb.) darabokban, extrém, feltűnő ruhákban járnak-kelnek. „Taszítja őket az átlagosság, szürkeség” és nagyon odafigyelnek arra, hogy kitűnjenek a többiek közül.

Drogfogyasztási szokásaikra a marihuána és hasis, esetleg az LSD és mágikus gomba használata lehet jellemző. Barátaikkal, alkalomtól függetlenül élnek a szerekkal.

Iskolai végzettségüket tekintve itt több lehet a szakképzésben részesültek aránya (szakközépiskola, szakmunkásképző). Jövedelmük átlagosnak mondható.

A kutatás

Módszertani problémák – a drogzutatás nehézségeiről

A társadalomnak léteznek olyan csoportjai, amelyekkel kapcsolatban kutatásokat végezni különösen nehéz, így van ez – mint a legtöbb deviancia-felmérés esetében – a drogfogyasztók esetében is. Egyrészt, mert a lakosságon belül nagyon nehéz megbecsülni hányadukat, másrészt pedig ezen szokásukat illetően rejtőzködők, a lehetséges következményektől tartva nem szívesen vesznek részt efféle kutatásokban. Az efféle társadalmi problémák megközelítésének sokféle módja létezik és ezekhez megfelelő indikátorok tartoznak, amelyek valamilyen szemszögből tükrözik az adott problémát. Az indikátorok két nagyobb csoportja: a közvetlen és közvetett (például az alkoholizmusnál a májzsugorodásban meghaltak aránya, és ugyanebben az esetben az önbevallásos kérdőívek eredményei).

A kábítószer-fogyasztással kapcsolatos vizsgálatokban a részvétel önkéntes, a válaszok önbevalláson alapulnak, valamint biztosra vehető, hogy a drogfogyasztási-szokások bevallása függ az adott szer társadalmi megítélésétől és az aktuális drogpolitikától is. Így felmerül a kérdés, hogy a kutatás mennyire tükrözi a valóságot. A fent említett okoknál fogva a kutatások eredményeit és adatait is körültekintően kell kezelnünk, e tanulmány esetében is.

A célpopuláció

A vizsgálat célcsoportját kábítószer-fogyasztó és valamely (későbbiekben) meghatározott szubkultúrához tartozó, Budapesten tartózkodó személyek képezik. A kor nem volt csoportképző ismérv, mégis joggal számítottam arra, hogy zömmel fiatalokról lesz szó.

Az adatgyűjtés eszköze és módja

A kutatási problémák száma csökkenthető a megfelelő adatfelvételi mód, a kérdőív struktúrája, formája és a kitöltés szituációjának megfelelő kiválasztásával. A survey-típuson belül a személyes megkeresést és megkérdezést választottam, valamint a vizsgálat szempontjából legcélravezetőbbnek az önkitöltős kérdőívet találtam.

A kutatás (kérdőív) kérdéseit a következő blokkokra osztottam fel:

1. Beugró kérdések (szűrőkérdések);
2. A drogfogyasztással kapcsolatos kérdések (mióta fogyaszt drogot az illető, mi a társaság szerepe a fogyasztásban, mit fogyaszt rendszeresen stb.);
3. Szabadidővel kapcsolatos kérdések (hol, mivel és kivel tölti idejét);
4. Foglalkozással és egyéb jellemzőkkel (demográfiai adatok stb.) kapcsolatos kérdések (fény derül hozzávetőleges anyagi helyzetére, lakáskörülményeire);
5. Pszichológiai jellemzőkkel, attitűdökkel kapcsolatos kérdések (drogfogyasztással kapcsolatos attitűdjeiket is vizsgáltam, valamint, hogy az a tény, hogy valaki drogot fogyaszt vagy fogyasztott, hogyan befolyásolja az illető témával kapcsolatos attitűdjeit);
6. Szubkultúrákkal kapcsolatos kérdések (zenei ízlésre, öltözködésre, a szórakozás módjaira kérdeztem, illetve, hogy a kérdezett milyen emberek között érzi magát a legjobban).

Az adatfelvétel során a kérdező a beugró kérdések megválaszolása után magára hagyta a válaszadót, aki a kérdőív kitöltésének befejeztével a papírt borítékba zárva adta vissza a „kérdezőbiztosnak”. Minimálisra csökkentve ezzel annak az esélyét, hogy egy másik személy jelenléte befolyásolja a kitöltést, valamint növelve a kérdezett irányunkban való bizalmát, válaszadási hajlandóságát, és nem utolsósorban a válaszok megbízhatóságát.

Az adatfelvételre 2007. március 9-e és április 1-je között került sor Budapesten, munkám során figyelembe vettem és felhasználtam – a későbbi összehasonlíthatóság érdekében – Demetrovics Zsolt kutatását, melyet magyarországi szórakozóhelyeken, drogfogyasztási szokásokkal kapcsolatban végzett, valamint feltettem néhány releváns kérdést az ESPAD vizsgálataiból.

A „szubkulturális helyszínek” ismeretében, viszonylag nagy biztonsággal indultunk a kérdőíveket kitöltetni, mert sok esetben jó előre tájékozódunk az ottani programokról (tehát sejtettük, hogy körülbelül hányan és kik lesznek majd jelen). A kérdőív lekérdezése átlagosan 20-25 percet vett igénybe. Segítőimmal felkerestem az öt vizsgált csoportosulás jellegzetes helyszíneit. Egy szubkultúrán belül két felkeresett helyszín és 20 fő részvétel volt a cél. Így összesen 10 helyszínen 5 szubkultúra tagjai között 100 darab kérdőív került kitöltésre.

Segítőim tájékozottságának és nem utolsósorban ismerősi hálózatának köszönhetően a válaszolási hajlandóság (a kényes téma ellenére) igen magas volt. (Sokukat még a kutatás eredményei is érdekelték.)

A kutatás módszertana

Kutatásom a drogfogyasztási szokásokat és a szubkultúrákat, majd pedig e kettő összefüggéseit vizsgálja. Ez a két fő „irányvonal” tükröződik a kérdőívben is. Egyrészt a droghasználattal kapcsolatos, nagyrészt meglévő kutatások kérdéseinek segítségével, a drogfogyasztói szokások és attitűdök feltárására tettem kísérletet. Az eredmények egy része kezelhető „kemény változóként”, adatokként. Másik része viszont a kvalitatív adatgyűjtésre és annak módszereire kellene, hogy hasonlítson inkább. Mégis arra vállalkoztam, hogy többségében zárt kérdésekkel jussak a kívánt információkhoz (a szubkultúrák és értékeik vonatkozásában). Ez persze egyben azt is jelenti, hogy sok esetben a valóságnál kevésbé változatos és árnyalt képet kaptunk. A kutatás során többször is kénytelen voltam „önkényes módszereket” alkalmazni, a hatékonyság érdekében. A kérdőívet eleve csak a drogot már kipróbáltakkal töltöttem ki (első, beugró kérdés) szűkítve ezzel is megkérdendőket és a helyszínen jelenlévők körét, hiszen adott szubkultúrán belüli drogfogyasztási szokásokra voltam kíváncsi, egyben feltételezem, hogy a drogfogyasztók csoportján belül, elkülöníthetők bizonyos szubkultúrák.

A tényezőket, amely minden droggal kapcsolatos kutatást nehézkessé tesz (megbízhatóság, érvényesség, alacsony válaszolási hajlandóság stb.), a következő módon igyekeztem ellensúlyozni:

1. A korom (és segítőim kora) alapján képesek voltunk elvegyülni az adott célcsoportokban. Ez egyértelmű előnyként értékelhető egy „hivatalos” kérdezőbiztossal szemben.
2. Megállapítható (személyes tapasztalatok alapján előfeltevésem volt), hogy a mai drogfogyasztók nem félnek a névtelen kérdőívektől, tisztában vannak a jogaikkal, sőt úgy érzik, hogy a kitöltéssel hozzájárulnak ahhoz, hogy mások is tisztábban láthassanak a témával kapcsolatban
3. Feltételeztem, hogy a kábítószerrel már kipróbált személyek nagy valószínűséggel nyitottabbak, bátrabbak is egyben.
4. A kutatás tervezésénél abból indultam ki, hogy a szubkultúrák azonosítása után, az adott szubkultúra tagjait az adott kultúra helyszínein tudom megtalálni és megkérdezni. Ezért nagyon fontos volt a helyszínek meghatározása is, hisz minden egyes helyszín az adott szubkultúra „képviselője” is egyben. Azt is feltételezem, hogy aki gyakran jár az adott helyszínen, az nagy valószínűséggel ennek a közösségnek tagja.
- (5. Kiterjedt ismerősi hálózat.)

Nyilvánvaló, hogy a kutatás nem reprezentatív és helyenként „önkényes” módszereket alkalmaz, azonban úgy gondoltam, hogy eredményei mindenképp jelzésértékűek lehetnek.

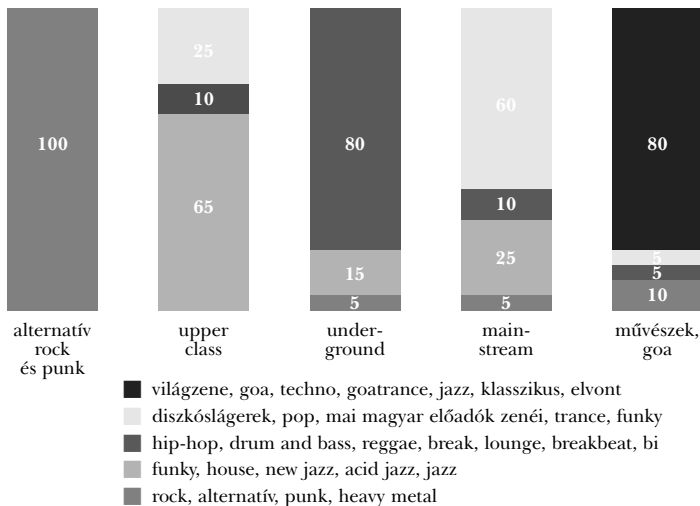

Eredmények

NEM	
Férfi	49%
Nő	51%
ÉLETKOR	
21 évnél fiatalabb	30%
21–26 éves	42%
26 éves vagy idősebb	28%
ISKOLAI VÉGZETTSÉG	
8 általános vagy kevesebb	11%
Szakmunkásképző	3%
Középiskola érettségivel	55%
Főiskola, egyetem	31%
KÉRDEZÉS HELYSZÍNE	
Süsi, Borharapó	20%
Rózsadombi HB, Sensation	20%
Jászai, Trafó	20%
Jam, Morrison's	20%
Odeon, goa-party	20%

1. ábra. A minta összetétele

Szubkultúrák közti eltérések

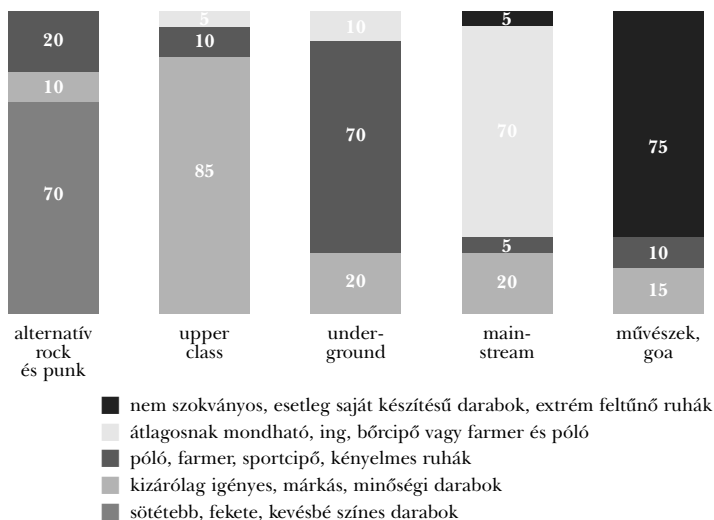

2. ábra. Kedvelt zenei stílus

Minden vizsgált csoport jól jellemezhető a tagjaik által leginkább kedvelt zenei irányzatokkal. Legkevésbé a „rózsadombiak” és a „mainstream” tagjai egységesek ízlésüket tekintve: körükben a diszkó és a funky a legnépszerűbb.

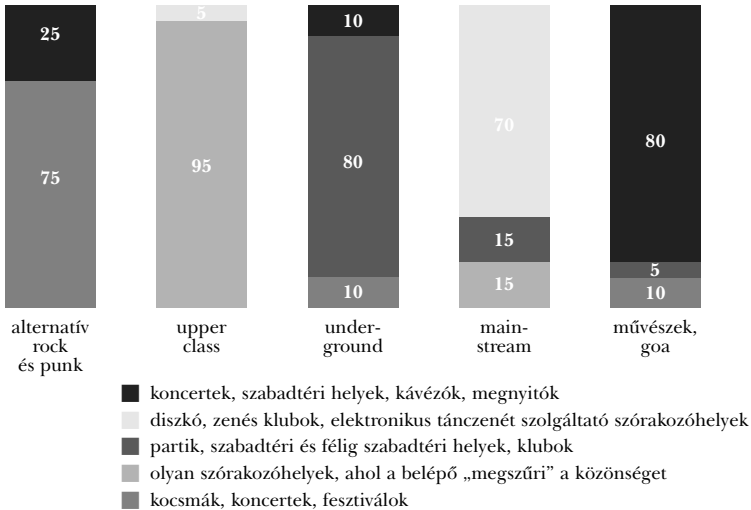

3. ábra. Kedvelt ruházati stílus

Kutatásomban a másik legfontosabb külső jegynek a ruházat stílusa számít. Ez esetben szinte váratlan mértékben rajzolódtak ki a szubkultúrák közti különbségek, amely azt jelentheti, hogy az adott szubkultúra tagjai tudatosan öltöznek úgy, ahogy.

Az „alternatív, rock és punk” tagjai viselnek legnagyobb számban sötét, kevésbé színes darabokat (70%), és ötödük a kényelmesebb ruhadarabokat részesíti előnyben. Az „upper class” 85%-a szeret hétköznapi kizárólag igényes és minőségi darabokban járni. Az „underground” nagy része (70%) a kényelemre ad hétköznapi: pólót, farmert és sportcipőt viselnek. A „mainstream” ugyanakkora aránya átlagosnak mondható, hétköznapi öltözéket (lányok csizmát, nőies ruhákat; fiúk inget, bőrcipőt és farmert) hord.

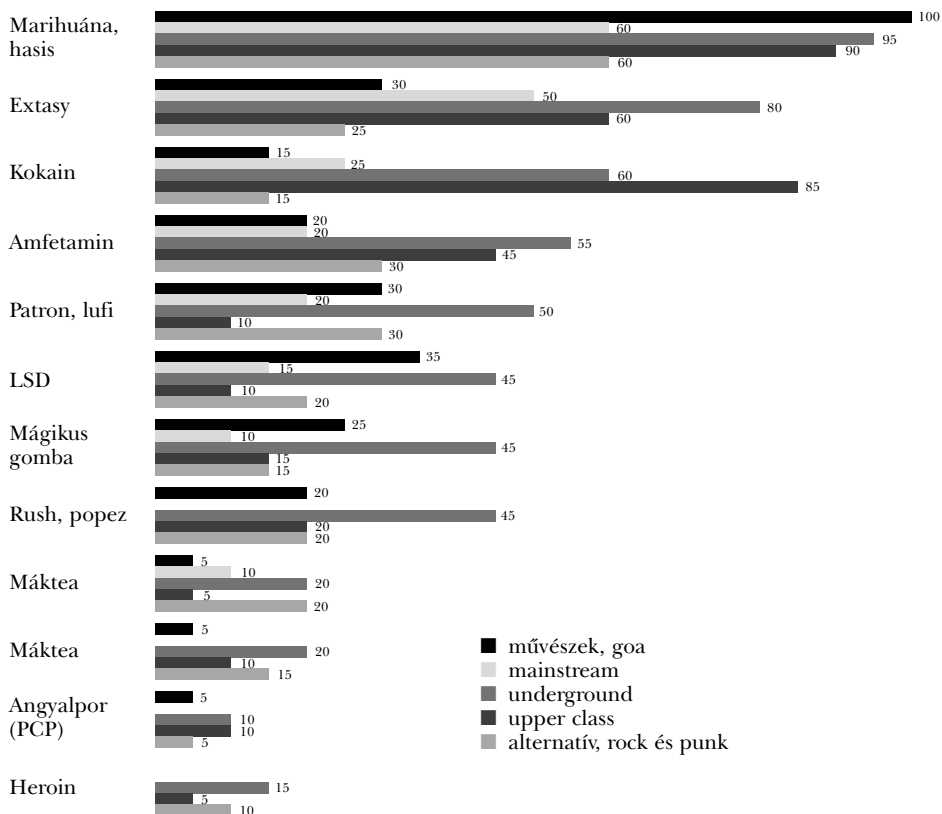

4. ábra. Tipikus szórakozóhelyek

A kérdezettek közül a legtöbben koncertre, kávézóba, megnyitókra és szabadtéri helyekre járnak, a legkevésbé diszkókba, zenés klubokba valamint elektronikus tánczenét szolgáltató helyekre. (Ez az eredmény némiképp meglepő, azt vártam volna, hogy az általam ritkának vélt megnyitók és klubok kevésbé népszerűek, csak szűk réteg látogatja őket. A diszkókat pedig a legnépszerűbb helynek hittem. A megkérdezettek mindkettő vélekedésemre rácafoltak.)

Az „alternatív, rock és punk” tagjainak legnagyobb része, 75%-a jár kocszmákba, a „rózsadombiak” 95%-a jár olyan helyre, ahol a „belépő megszűri a közönséget”. Az „underground és partikultúra” csoportjának 80%-a jár partikra, szabadtéri és félig szabadtéri helyekre valamint klubokba. A „mainstream”-re a legjellemzőbb a diszkó (70%), a „művészekre és goa”-sokra (85%) a megnyitók, koncertek és szabad téri helyek látogatása.

5. ábra. Kipróbált szerek

Legtöbben a marihuánát próbálták, a megkérdezettek négyötöde. Népszerűek még az extasy (49%), a kokain (40%), és az amfetamin származékok is. Heroint és angyalport csak kevesen próbálták a megkérdezett budapesti szubkultúrák tagjai közül.

Az „alternatív, rock és punk” kultúrában – ugyan az átlagosnál kevesebben, de – a megkérdezettek többsége marihuánát vagy hasist fogyasztott. A kokain kipróbálásában a „rózsadombiak”, az extasy-nál az „underground és partikultúra” tagjai, marihuána/hasis esetében a „művészek és goások” (100%) vezetnek. A legtöbbször az „underground és partikultúra” csoportjai próbálták.

Az elmúlt hónapban a legtöbbször által használt szer a marihuána/hasis volt, ezt követi sorrendben a kokain, extasy, patron, lufi, mágikus gomba, amfetamin és LSD. Az elmúlt három hónapot tekintve szintén a marihuána/hasis a legnépszerűbb, az elmúlt évben használt szerek közül viszont a kokainé a legmagasabb érték.

A megkérdezettek kétharmada a marihuánát/hasist próbálta ki elsőként a drogok közül, 12%-uk az extasy-val, 6%-uk pedig a patronnal és lufival kezdte. Az „underground” tagjainak túlnyomó többsége (80%) a marihuánát/hasist próbálta ki először, ugyanez mondható el a „művészek és goások” társaságáról is. Egyébként mindegyik csoportban többen vannak azok, akik a kenderszármazékokkal kezdtek. A „mainstream”-be tartozók több mint egyharmada (35%) számára az extasy volt az első kipróbált szer, és az „upper class” 15%-a is ugyanezt mondhatja el magáról. A legtöbbször kábítószer elsőként való kipróbálása (leggyeszebb csoport) pedig az „alternatív, rock és punk” kultúrába tatózókra volt jellemző.

Az eredmények rövid összefüggése

A legképzettebbnek az „underground illetve partikultúra” tagjai bizonyultak: 50%-uk felsőfokú végzettségű. A legjobb anyagi helyzetben az „upper class” van, 70%-uk költ 10000 forint felett egy este. A legrosszabb helyzetben az „alternatív, rock és punk” kultúra tagjai vannak, 60%-uk egy este 3000 Ft-ot vagy ennél kevesebbet költ. Az előbbi csoport közel kétharmada 200000 forintnál nagyobb, míg az utóbbi csoport tagjainak 60%-a 100000 forintnál kisebb összegből gazdálkodik havonta. Jellemzően 1-3 órát töltenek naponta barátaikkal a megkérdezettek, e tekintetben a „rózsadombiak” szignifikánsan felülreprezentáltak. A „rockerek”, „művészek”, „underground” tagok jellemzően több időt, akár három óránál többet (harmaduk) is barátok közt töltenek egy átlagos nap során. Otthonülőnek a vizsgált csoportok közül egy sem nevezhető, 5-7 estét csupán nagyon kevesen, a csoportok alig 5-15 százaléka tölt otthonában. A „rock és alternatív” szubkultúra tagjai jellemzően 3-4 este járnak szórakozni hetente, és kevesen, csupán tizedük tölti minden estétjét otthonától távol. A vizsgált csoportok tagjainak átlagosan fele keresi meg saját maga a szórakozására valót, azaz elsődlegesen dolgozói státusban található. Ez alól csupán a „mainstream” egy része kivétel, körükben többségben találhatóak a még iskolapadot koptatók. Drogfogyasztási szokásaikat illetően az „underground” a legtöbbször szert próbáló csoport, míg az „upper class” körében a kokain „hódít”, és a „művész” fiatalok esetében pedig szinte mindennapos a könnyűdrogok használata.

A kutatás elsődleges célja volt kideríteni, hogy a szubkultúrák és drogfogyasztási szokások összefüggenek-e. Az eredmények alapján, kijelenthetjük, hogy igen. Az általam meghatározott, majd vizsgált csoportosulásokról elmondható, hogy a droghasználati-szokások különböznek csoportonként, csoporton belül viszont egységesnek mondhatók. Így a kábítószer-használat függ a társaságtól és helyszíntől is. A drogfogyasztó szubkultúrákról elmondható, hogy szokásaik mellett a kábítószer-használatnak is léteznek jellegzetességei, megállapítható, hogy melyik drogot preferálja az adott csoport.

Első hipotézisem az volt, hogy minden szubkultúrának megvannak a maga bevett szokásai. Egy lehet ezen szokások közül a drogfogyasztás is. Feltételeztem tehát, hogy az egyén efféle szokásait erősen befolyásolja az, hogy melyik csoport tagja. Feltevésém igaznak bizonyult, mivel az „*alternatív, rock és punk*” kultúra tagjainak körében az elsőként kipróbált drogként – bár ebben a szubkultúrában születtek a legvegyesebb válaszok – leginkább a marihuána/hasist jelölték válaszként. Az „*upper class*” tagjai valóban szeretnek társaságukbeliekkel szórakozni, igényes szórakozóhelyen, „nem sajnálják a pénzt a kikapcsolódásra”. A kokain kipróbálásában és használatában az élen járnak. Az „*underground*” csoportja vezet az extasy használatában, ők próbálták ki a legtöbb fajta drogot. Az „*overground*” közönség drogfogyasztási szokásait tekintve nem jellemző rájuk egyik szer esetében sem az átlagtól nagyon eltérő érték. A *művészek*, mint „az underground alterosai” vezetnek a marihuána/hasis kipróbálásában.

Második hipotézisem szerint az illető drogfogyasztási szokásait befolyásolja a barátai magatartása, viselkedése, és attitűdje, valamint, hogy miként viszonyul az adott csoport a droghoz. Ha a társaságban sokan próbáltak már ki valamilyen kábítószer, nagyobb a valószínűsége annak, hogy az illető egyén is megtette ezt. Az *eredmények tükrében* kijelenthető, hogy ez a megállapítás tökéletesen megállja a helyét. Drogfüggő és drogárus kevés van az ismerősök között, de nincs olyan kérdezett, akinek barátai között nincs kipróbáló.

Harmadik hipotézisem szerint a szórakozás és kikapcsolódás mikéntje, sőt helyszíne (diszkó, kocsmá stb.), a szabadidő felhasználása szintén tényező lehet a kábítószer-használat szempontjából. Például a *Budapest Parádén* nagyobb valószínűséggel fogyaszt a közönség szintetikus drogot, mint marihuánát. Az *eredmények szerint*: a kenderszármazékokat fogyasztók 47%-a szinte soha nem táncos szórakozóhelyeken él a droggal. Az extasy-t használók negyede pedig csak ilyen helyeken teszi ezt. Azt viszont nem jelenthetjük ki, hogy azok, akik szabadidejükben valami jellemző tevékenységet folytatnak, nagy valószínűséggel valamilyen speciális drogot fogyasztanak, hiszen a szabadidő-eltöltési módok nagyon vegyesek a kérdezettek körében.

A negyedik hipotézis: azok, akik szeretnek veszélyes és extrém dolgokat művelni, nagyobb valószínűséggel próbáltak ki drogokat, esetleg több drogot próbáltak már ki, mint, akik kevésbé szeretik a veszélyt. Kutatásunk nem adott egyértelmű választ az állítás első felére, annyi azonban kiderült, hogy az „underground” tagjai szeretik leginkább az extrém sportokat és a veszélyeket, valamint a vizsgált összes szubkultúra közül ők próbálták ki a legtöbb fajta drogot.

Az ötödik hipotézis: a marihuána a legelterjedtebb illegális drog és ezt próbálták ki a legtöbben. Feltételeztem, hogy ez a drog minden szubkultúrában jelen van. Valószínűsíthető az is, hogy a legtöbb esetben a marihuána az első drog, amit a kábítószer-fogyasztók kipróbáltak. E feltételezés is igazolást nyert, hiszen a kipro-

bált szerek között valóban a marihuána/hasis vezet, méghozzá 81%-os aránnyal. A többi állítás is igaznak bizonyult ez esetben.

A hatodik hipotézis szerint minél idősebb valaki, annál több kábítószerrel próbált már. A keményebb és veszélyesebb drogokkal (amelyek egyben a drágábbak is), idősebbek élnek, mint az úgynevezett könnyű drogokkal. Az eredmények szerint: a kokain, crack és angyalpor esetében egyértelműen a 21 évnél idősebbek vannak többen, a többi drog esetében vegyes a társaság életkor szempontjából. Arra, hogy minél idősebb valaki, annál több drogot próbált, nincs válasz, de e tény valószínűleg függ még attól is, hogy melyik szubkultúra tagja az illető (ha az „undergroundé”, akkor valószínűleg igaz az állítás).

A hetedik hipotézis feltételezi, hogy a fogyasztók általában ismerősön keresztül jutnak kábítószerhez, és nagy valószínűséggel elsősorban barátaikkal és ismerőseikkel fogyasztják el azt. Az eredmények csak részben igazolták e feltevést, úgy tűnik, drogfajtától függ, hogy hogyan jutnak hozzá a szerhez a fogyasztók. (Sok esetben főleg ismerőstől.)

A nyolcadik hipotézisem az volt, hogy a drogfogyasztás ténye nem függ iskolai végzettségtől (alacsonyabb iskolai végzettség > több drogfogyasztó), és nem jelentős mértékben befolyásolja a jövedelem sem, de például kokaint valószínűleg a magasabb jövedelemmel rendelkezők vásárolnak inkább. Az állítások teljes mértékben megállják a helyüket az eredmények tükrében is.

A kilencedik hipotézis szerint a marihuána-fogyasztók nagyobb valószínűséggel legalizálnák „kedvenc drogukat”, azonban kevés fogyasztó legalizálná a heroint. Valószínűsítem azt is, hogy kevesen látják a kábítószer-használat csökkentési módjainál kívánatosnak azt a megoldást, mely szerint a fogyasztókat kellene szigorúbban büntetni. A vizsgálatban megkérdezettek 45%-a ért egyet azzal, hogy a marihuánát/hasis legalizálni kellene, és csak 4%-uk válaszolta ezt a heroin esetében. A legtöbb (75%) könnyűdrogot legalizáló az „underground” tagja. A többség valóban a kereskedők büntetésében látja a kábítószer-fogyasztás csökkentésének leghatékonyabb módját.

Összefoglalás

A dolgozat célja az volt, hogy fényt derítsen két igen összetett jelenségkör – a szubkultúrák és a drogfogyasztási szokások – közötti lehetséges összefüggésekre. A szubkultúrák meghatározásánál utaltam arra, hogy az eredményekből részben megtudhatjuk majd, hogy az általam definiált csoportok valóban úgy néznek-e ki, mint ahogy leírtam őket. A válaszok struktúrája és a szubkultúra-meghatározó szempontok alapján elkülöníthető eredmények azt tükrözik vissza, hogy az elhatárolás sikerült. A szubkultúrák jól jellemezhetőek az általam használt aspektusok szerint. Szintén kérdéses volt, hogy bizonyos szubkultúrák összevonhatók-e – drogfogyasztási szokásaik hasonlóságának tekintetében – egy csoportba (ilyen csoport volt az „alternatív, rock és punk” kultúra, részben az „upper class” és a „művészek és goások”

kategóriája). Az eredmények tükrében kijelenthető, hogy ez az egyszerűsítés indokolt volt, hisz különben ezen csoportokon belül (nagy) eltérések adódtak volna.

Ugyan sok kérdésre kaptam választ, de talán még több kérdés vetődött fel. Vizsgálni lehetne még:

- az egyének fogyasztói szokásait, hisz ezek is sokrétű információval szolgálhatnak (például ki mire költ, mit tart fontosnak és mivel szemben);

- érdekes lehet, hogy melyik szubkultúra milyen politikai nézeteket vall, egyáltalán egységes-e a csoport efféle szempontból is;

- kutatni lehetne, hogy mely csoportok amelyek inkább pesszimizmusra és melyek inkább optimizmusra hajlamosak a jövőt illetően. Léteznek-e kifejezetten társadalmi rétegekhez vagy osztályokhoz köthető szubkultúrák, mint ahogyan azt Nagy-Britannia esetében megfigyelték.

Kérdés azonban, hogy az efféle szempontok alapján definiált csoportokat szubkultúrának nevezhetjük-e? Esetleg ezeket már szélesebb társadalmi csoportosulásoknak kellene tekintenünk? Leggyakrabban zenei szubkultúrákról hallhatunk, a fentiek által meghatározottak vajon milyen jelzöt érdemelnének? Vajon a szubkultúrába való tömörülés mindig csak a fiatalok sajátja lesz? Idősebb korokra mi lesz a korábban aktív szubkultúra tagokkal? Nagyobb, esetleg országos és reprezentatív mintán elvégezhető lenne-e hasonló kutatás? Az általam alkalmazott kutatási módszer országos minta esetén nyilván nem alkalmazható, hiszen a minta, amelyen dolgoztam, méreténél fogva is kézzelfoghatónak és testközelinek mondható, könnyű volt elérni a célszemélyeket.

Az összes kérdés összefoglalható egy mondatban: *Hogyan kutassunk a szubkultúrákat?* A válaszadás azonban a jövő szubkultúra-kutatóira vár.

IRODALOM

ELEKES Zsuzsanna, PAKSI Borbála, *Drogok és fiatalok* (Ifjúsági és Sportminisztérium szakmai kiadványsorozata), Bp., Ifjúsági és Sportminisztérium, 2000.

PAKSI Borbála, *Drogok és felnőttek*, Nemzeti Drogmegelőzési Intézet-Szakmai forrás sorozat - Kutatások IV, Bp., L'Harmattan, 2003, 40, 43, 48, 66.

DEMETROVICS Zsolt, *Droghasználat Magyarország táncos szórakozóhelyein*, Nemzeti Drogmegelőzési Intézet -Szakmai forrás sorozat Kutatások 1, Bp., L'Harmattan, 2001.

Björn HIBELL et al, *The ESPAD Report, Alcohol and Other Drug Use Among Students in 35 European Countries*, Stockholm, 2004, 25, 208, 251.

Gábor Kálmán, *Fesztiválok ifjúsága és a drog*, Szeged, Belvedere, 2005, 28–34.

A szintetikus drogok világa, Diszkórogok, drogfogyasztók, szubkultúrák, szerk. DEMETROVICS Zsolt és munkatársai, Bp., Animula, 2000, 30–31, 124–133, 159–168, 196.

Dr. ASZMANN Anna és munkatársai, *Ifjú-kór: Tanulmányok az ifjúságról, pedagógiai módszerekről, az ifjúságot fenyegető veszélyekről, a drogfogyasztásról, a kezelési lehetőségekről, a segítők-ről...*, szerk. KAPÓCS Imre, MAÁR Márton, SZABADKA Péter, OKKER Kereskedelmi Kft.

- TOLNAI Kálmán, *Kábulat*, Bp., Népszava Lap- és Könyvkiadó, 1986.
- Dr. SZELES Géza – GRÓF Norbert, *Másképp a kábítószerekről*, Bp., 1998.
- SURJÁNYI Csaba, *A drogok: ősi vallások eredete, Kábítószer és mágia*, <http://hetilap.hetek.hu/index.php?cikk=9484>
- Dr. RÁCZ József és munkatársai, *A drogkérdésről – őszintén, Drogok: hatások és tünetek, Droghasználat Magyarországon, A droghasználat kialakulása, előrehaladása, A droghasználó és a család, a megelőzésről, Gyógyulás, felépülés, Jogi kérdések*, Bp., B+V (medical and technical) Lap-és Könyvkiadó Kft., 2000, 14, 18, 26, 43, 48, 61, 186.
- RÁCZ József, *Ifjúági szubkultúrák és fiatalkori devianciák*, Bp., Magyar Pszichiátriai Társaság, 1989, 19, 25, 33.
- BAYER István, *Drogok és emberek, Múlt, jelen, jövő*, Budapest, Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság, Focus (Sprinter Kiadói Csoport), 2005.
- BAYER István, *A drogok történelme, Kábítószeres története az ókortól napjainkig*, Bp., Aranyhal Könyvkiadó, 2000, 376.
- Replika*, 53. szám, 2005. december; szerk. KAPOSÍ Dávid.
- KACSUK Zoltán, *Watergoth – Diszkurzív pszichológia, Szubkultúrakutatás?*, *Replika* alapítvány, 91–110, 111–126, 127–143.
- Lester Grinspoon and James B. Bakalar, *Marihuana the Forbidden Medicine*, Yale University Press, 1993, 2., 116.
- „Magyarország”, *Új fejlemények, trendek és részletes információk a kiemelt témákról*, 2006-os éves jelentés az EMCDDA számára készítette: Nemzeti Drog Fókuszpont, 71. <http://www.drogefokuszpont.hu/dfp.web?mid=1>
- PAKSI Borbála, *Egy speciális populáció droghasználata*, Szakmai beszámoló a Szigetlátogatók körében 2005-ben készült kutatásról. <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=908>
- ELEKES, PAKSI, LENDVAI, *A felnőtt lakosság drogfogyasztókkal, drogfogyasztással kapcsolatos attitűdjének kvalitatív vizsgálata*, Kutatási beszámoló 2005. <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=908>
- Jelentés a magyarországi kábítószerhelyzetről 2005. A kábítószerügyi koordinációban résztvevő minisztériumok és országos hatáskörű szervezetek beszámolóit alapján.* <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=901>
- A kábítószer-probléma Európában*, Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja, Éves jelentés 2006. <http://www.drogefokuszpont.hu/dfp.web?nid=23&pid=1&lang=hun>
- Droghasználó party fiatalok kapcsolatháló elemzése Székesfehérváron*, Kutatási beszámoló, 2006. <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=908>
- CSÁK Róbert és munkatársai, *Kvalitatív panelvizsgálat a budapesti elektronikus zenei partiélet szereplői, valamint a drogpolitika megvalósítói körében*, 2004. <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=908>
- GERVEICH József, *Kokain-probléma Magyarországon*, 2002. október: [http://www.evilonline.hu/Drog és társadalom, Az addikció mintázatai](http://www.evilonline.hu/Drog%20es%20tarsadalom,%20Az%20addikcio%20mintazatai), szerk. RÁCZ József, Bp., Új Mandátum Könyvkiadó, 2002.

A SZEGÉNYSÉG PARADOX ÉRTELMEZÉSE A KERESZTÉNYSÉG VILÁGSZEMLÉLETÉBEN

VÁRNAGY ELEMÉR

Lehettem ugyanis, és adtatok ennem. Szomjas voltam, és adtatok innom. Idegen voltam, és befogadtatok. Nem volt ruhám, és felruháztatok. Beteg voltam, és meglátogattatok. Börtönben voltam, és fölkerestetek.” (Mt 25,35-36) S akkor jön a korabeli és a XXI. századi homo sapiens együttesen naiv kérdéssora: hol, mikor, merre, meddig...? A válasz egyértelműen határozott: „amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek.” (Mt 25,40) Úgy tűnik, eljutotunk a veszélyhelyzetben lévő magyar embertársainkért való felelősségvállalás keresztény kulcsmondatához.

„Ha életszentségetek felül nem múlja az írástudókéét és farizeusokét, nem juttok be a mennyek országába.”
(Mt 5,20)

Bármiféle divatos aktualizálást kerülni mondhatjuk, hogy a szegénység problémája – sajnos – időszerű téma hazánkban: egyre inkább közelítünk a diktatúra idején hirdetett „hárommillió koldus országa voltunk” új változata, a „hárommillió létminimum szintjén élők országa vagyunk” valósága felé. Nem véletlen, hogy egyházaink is hallatják szavukat, felemelik figyelmeztető intéseiket a fékevesztett kapitalizálódás ártalmas hatásaival szemben, éppen úgy, ahogy ezt például a katolikus egyház a múltban is mindig megtette.¹

A következőkben a természetjog (Aquinoi Tamás), a könyilatkoztatás (Biblia) és az egyházi tanítás (Tanítóhivatal) vonatkozásában szeretnék néhány megjegyzést tenni – a teljesség igénye

nélkül – attól a pár szavas fohásztól indítva, melyet igeliturgiánk egyik könyörgésében olvashatunk: „Istenünk, te jóságos vagy minden teremtményedhez, és mindenkinek gondját viseled. Adj nekünk tevékeny szeretetet éhező embertársaink iránt, hogy megszűnjék éhségük, és szabad szívvel, gond nélkül szolgáljanak neked.”

Induljunk ki néhány fogalmi értelmezésből, illetve elkülönítésből. Nominálisan a szegénység fogalmát a latin *paupertas* elvont főnévből vezetjük le, mely a *pauper* (szegény) szóból ered. Ennek magyar végződéssel ellátott, cselekvő (aktív) alakja a *pauperizál* (koldussorba dönt, elszegényít), illetve visszaható, pontosabban szenvedő (passzív) formában a *pauperizálódik* (elszegényedik, tönkremegy) kifejezés. Mindkét folyamat degradálódást jelent egy korábbi státushoz képest. A *depriváció* megfosztottságban nyilvánul meg, pszichológiailag valamely kívánt vagy szeretett tárgy (foglal-

kozás, munkahely, társaság, csoport) elvesztését értjük e fogalom tartalmi jegyei alatt. Éppen ezért nevezhetjük *tudati elszegényedésnek* is. A *materiális szegénység* fogalmától eltérően tehát itt alapvetően nem az anyagi javak hiányáról van szó, nem az elsődleges szükségletek kielégítésének korlátozottsága áll előtérben (pl. munkanélküliség), hanem – az egyre szaporodó bizonyos társadalmi csoportok mindinkább jelzik azt a jelenségegýűttest –, hogy lassan-lassan depriválódnak, azaz a korábbi, normális állapotokhoz képest rosszabb megélhetési, egészségügyi, iskoláztatási, mobilitási érdekérvényesítési lehetőségekkel rendelkeznek.²

Első megjegyzésünket a *Summa*³ nyomán – mivel a *szegénység okának az igazságosság (iustitia) egyensúly-billenését látjuk* – Doctor Angelicust idézve tehetjük; az igazságosságot ne részleges (participális) pártszempontok alapján gyakorolják, hanem az egész társadalom javának figyelembevételével közigazsággként (iustitiam legalis et generalis) kezeljük: „iustitia generalis est specialis virtus, a ceteris virtutibus raliter distincta”⁴. A mai viszonyok között – aprópénzre váltva a tomista elméletet – mindez azt jelenti, hogy a hatalom képviselőit a javak elosztásában az egyéni elgondolások helyett a szociális igazság vezesse, erre kötelezi őket a természetjog. Ha pedig megfontolásaik nem ebbe az irányba befolyásolják tetteiket, úgy méltatlan képviselői a hatalomnak.⁵

A *tomista természetjogi alapnorma* szerint a közjó értékben és méltóságban megelőzi a részleges javakat és érdeke-

ket. Következésképpen a hatalom képviselőinek a társadalmi felelősség tudatában kell döntenüik, egyéni érvényesülésüket úgy kell alakítaniuk, hogy az szinkronban legyen az előbbivel, melynek alapján mindenki megtalálja egyéni boldogulását életében, nem depriválódik és nem pauperizálódik.⁶

Érdekes módon a *Summa* említett kiadója⁷ az előbbieken már idézett szöveg lábjegyzetében⁸ a kérdés megoldásához utal a „Filozófus” (Arisztotelész) *Etikája* első fejezetének egy szakaszára, melyben a társadalmi egyensúly helyreállításában a szeretet erényét jelöli kulcsfontosságúnak: „iustitia generalis virtus prout a charitate imperatus, potest dici quodammodo charitas, et charitatis praeceptum tota lex”. (A társadalmi igazságosság erénye a szeretet által működik, bizonyos értelemben maga a szeretet, és így a szeretet parancsa a törvény.) Mindez már átvezet bennünket témánk szentírási vonatkozásaihoz.

A természetjogi megközelítés után lapozzunk néhány oldalt a *Bibliában*. A vonatkozások sokasága közül csupán néhányat emelek ki, hisz szegénységről, szegényekről igen sok az olvasnivalónk. Az *Ószövetségben* a szegénység egyenlő a nyomorral, kizsákmányoltsággal, jogfosztottsággal, amely nem Istentől, hanem a gazdagoktól, a hatalmat gyakorló embertársainktól ered.⁹ *Mózes második könyvében* olvassuk a következő figyelmeztetéseket: „Senki közületek ne lopja meg, ne vezesse félre és ne csalja meg a népéből valót. [...] Ne használd ki és ne zsákmányold ki embertársadat; a munkás bére ne

maradjon nálad másnap reggelig. [...] és ne engeddd, hogy a hatalmas elszédítsen: igazság szerint ítélkezz embertársaid fölött. [...] Szeresd embertársadat úgy, mint magadat.” (3Móz – Lev 19,11-18) *Izaiás próféta* bölcsen figyelmeztet arra, hogy „tanuljatok meg jót tenni: keressétek az igazságot, segítsétek az elnyomottakat.” (Iz 1,17) Sőt, még tovább megy: „Törd össze a joptalan bilincseket, és old meg az iga köteleit! [...] Törd meg az éhezőnek kenyeredet, és a hajléktalan szegényt fogadd be házadba. [...] Ha mezítelent láatsz, öltöztess fel, és ne fordulj el embertársad elől! [...] Ha odaadod az éhezőnek kenyeredet, és jóllakatod az elnyomottat, akkor felragyog a sötétségben világosságod, és homályod déli verőfényre változik.” (Iz 58,6-7.10)

Az *Újszövetségben* Jézus elítéli a gazdagokat: „De jaj nektek gazdagok! [...] Jaj nektek, akik jóllaktatok! Éhezni fogtok.” (Luk 6,24-25) Ugyanakkor hirdeti, hogy „boldogok vagytok ti szegények! Tiétek az Isten országa. Boldogok, akik most éheztek!” (Luk 6,20-21) Exegétáink szerint itt nem az alázatosokról, nem az önként szegénységet vállalókról, hanem a valóban önhibájukon kívüli szegényekről (paupertas) vagy a kisebb-nagyobb megfosztottságtól szenvedőkről (depriváció) van szó. – Igaz, Jézus szerint „szegények mindig lesznek veletek, de én nem leszek mindig veletek.” (Mt 26,11) Erre a már fizikailag velünk nemlétre ad lehetőséget *Urunk*, amikor a földi történelemben nemcsak személyes életvitelével, hanem a századok jövő távlatában ígért

mondataival is *azonosul* (identifikálódik) a szegényekkel: „Éheztem ugyanis, és adtatok ennem. Szomjas voltam, és adtatok innom. Idegen voltam, és befogadtatok. Nem volt ruhám, és felruháztatok. Beteg voltam, és meglátogattatok. Börtönben voltam, és fölkerestetek.” (Mt 25,35-36) S akkor jön a korabeli és a XXI. századi homo sapiens együttesen naiv kérdéssora: hol, mikor, merre, meddig...? A válasz egyértelműen határozott: „amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettetek.” (Mt 25,40) Úgy tűnik, a *veszélyhelyzetben* lévő magyar embertársainkért való felelősségvállalás keresztény kulcsmondatához jutottunk el.

Nézzük meg a továbbiakban, hogyan realizálódhatnak a bibliai elvek a gyakorlatban. A már hivatkozott *pápai enciklikákat követve*, érdemes lehet a *Katolikus Egyház Katekizmusának* néhány vonatkozó részét áttekinteni, ugyanis a természetes erkölcsi törvényről azt olvassuk, hogy „egy adott helyen, korban és körülmények között különböző életvitelekre alkalmazzuk. Mindenek ellenére a különböző kultúrákban mindig a természetjog szabályozza az emberek kapcsolatait és az elkerülhetetlen különbségek dacára közös alapelveket ró rájuk”.¹⁰

A XX. század egyik neves pszichológusa írja, hogy a *felebaráti szeretet* lényege a szegények, a tehetetlenek szeretete. Úgy véli, ez az érzés magában foglalja valamennyi emberi lény szeretetét, a *felelősségérzést*, gondoskodást, tiszteletet. Jellegzetessége, hogy senki, a szegények sincsenek kirekesztve belőle. Ehhez fel kell ismernünk azonos-

ságunkat, „centrális rokonságunkat”, azt hogy testvérek vagyunk.¹¹

Filozófiai síkon érdemes egy ugyan- csak múlt századi gondolkodó megfontolásaira figyelni, aki csak akkor érezte jól magát, ha névtelenül beolvadt a szegények és a társadalom kitagadottjai közé, *szolidaritást* vállalva velük nem csupán elméletben, hanem mindennapi gyakorlati életvitelében is.¹² *Simone Weil*-ről van szó, aki hangsúlyozza, hogy „nem szabad egyetlen embert sem megfosztani ezektől a jót és rosszat magukban foglaló javaktól, amilyen az otthon, a haza, a hagyományok, a kultúra”¹³.

E két rövid kitérő után kanyarodjunk vissza egyházunk tanításához. „Mi indít a szegények szeretetére?” – teszi fel a kérdést a *Katekizmus*. Egyértelmű a válasz: „A szegények iránti szeretet abban valósul meg, hogy törődünk anyagi szegénységünkkel, és elkötelezetten harcolunk a kulturális, erkölcsi és vallási szegénység számos formája ellen.”¹⁴ – Miről is van szó a fenti megfogalmazásban? *Részletezzünk néhány elemet* a téma vonatkozásában:

- Az *erkölcsi törvény* tiltja az olyan cselekedeteket, melyek haszonleső vagy totalitáriánus célból az emberek leigázásához, megvásárlásához, áruként való adásvételéhez vezetnek.
- A *Teremtő* által a világegyetem ásványi, növényi és állati erőforrásai felett átadott uralom nem választható el az erkölcsi kötelességek tiszteletben tartásától, a jövőendő nemzedékek felé is.

– Maga az ember szerzője, középpontja és célja az egész gazdasági és társadalmi életnek. A szociális kérdés döntő szempontja az, hogy az Isten által mindenki számára teremtett javak az *igazságosság* szerint és a *szerelem* segítségével valóban eljussanak mindenkihez.

– Az igazi fejlődés a *teljes ember fejlődése*. Növelni kell minden személy képességét, hogy válaszoljon hivatására, tehát Isten hívására.

Végül úgy tűnik, hogy „a jótettek érdemeit mindenekelőtt Isten kegyelmének kell tulajdonítani, s csak utána az ember szabad akaratának”¹⁵. A *két előbbi faktor* együttes hatása vezethet eredményhez a tapasztalat szerint. *Sziénai Szent Katalin* a Teremtő Isten elgondolását papírra vetve így ír: „Ami az időleges javakat illeti, melyek az emberi élethez szükségesek, annyira egyenlőtlenül adtam, hogy egyetlen személynek sem adtam meg valamennyit: azért nem, hogy kénytelenek legyenek egymás szeretetével élni.”¹⁶ Talán e megállapítás is egyik paradox értelmezése keresztény világszemléletünk szegénység-felfogásának.

Zárásként *XVI. Benedek pápa* messze-menően megfontolandó reális gondolatait szeretném idézni a XXI. század küszöbén: „Az Egyház nem képes magához ragadni a politikai harcot a lehető legigazságosabb társadalom megvalósítása érdekében, és ezt meg sem teheti. Az Egyház nem képes az állam helyére állni, és nem is szabad megtennie. De nem képes és nem is szabad kimaradnia az igazságosságért való küzdelemből. Az érvelés útján kell belépnie

az értelem küzdelmébe, és föl kell ébresztenie a lelki erőket, melyek nélkül az igazságosság, mely mindig lemondásokat is követel, nem valósítható meg és nem is védhető meg. Az igazságos társadalom nem lehet az Egyház műve, hanem azt a politikának kell megteremtenie. De az igazságosságért való fáradozás – tudniillik, hogy próbálja megnyitni az értelmet és az akaratot a jó követelményei iránt – a legmélyebben az Egyházra tartozik.”¹⁷

Mindezek után hadd zárjam gondolataimat *William Blake* befejező mottónak szánt üzenetével:

„Aki mással jót kíván cselekedni,
egyenként cselekedje;
Az általában-jó: mentsége latornak,
talpnyalónak, képmutatónak...
Az igazság megismerése a hazugság
állandó megsemmisítése...”

IRODALOM

- A Katolikus Egyház Katekizmusa, Bp., Egyetemi Nyomda, 1994.
A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma, Bp., Szent István Társulat, 2006.
XVI. BENEDEK, *Deus caritas est*, Bp., Szent István Társulat, 2006.
William Blake versei, Bp., Európa Könyvkiadó, 1977.
Erich FROMM, *A szeretet művészete*, Bp., Hátér Kiadó, 1993.
FÜZESSÉRY Katalin, *A kegyelem és a nehézkedési erő = Simone WEIL, Ami személyes, és ami szent*, Bp., Vigília Kiadó, 1983.
HORVÁTH Sándor, *Eigentumsrecht nach dem hl. Thomas von Aquin*, Graz, 1929.

HORVÁTH Sándor, *A természetjog rendező szerepe*, Bp., Jelenkor Kiadó, 1941.

HORVÁTH Sándor, *Társadalmi alakulások és a természetjog*, Bp., Jelenkor Kiadó, 1942.

K. RAHNER, H. VORGRIMLER, *Teológiai kisszótár*, Bp., Szent István Társulat, 1980.

S. Thomas AQUINATIS, *Opera Omnia Summae Theologicae. Volumen Tertiae*, Paris, Apud Ludovicum Vives, 1895.

VÁRNAGY Elemér; VÁRNAGY Péter, *A hátrányos helyzet pedagógiája*, Bp., Corvinus Kiadó, 2003.

JEGYZETEK

¹ *Rerum novarum*, 1891. – XIII. Leó; *Quadragesimo anno*, 1931. – XI. Pius; *Mater et magistra*, 1961. – XXIII. János; *Populorum progressio*, 1967 – VI. Pál; *Octogesimo adveniens*, 1971. – VI. Pál; *Laborem exercens*, 1981. *Sollicitudo rei socialis*, 1987. és *Centesimus annus*, 1991. – II. János Pál; majd legutóbb *Deus caritas est*, 2006. – XVI. Benedek

² VÁRNAGY E., VÁRNAGY P., 2000, 17.

³ *Opera Omnia Volumen Tertium*, 1895, 485–486.

⁴ *I. m.*, *Secunds Secundae*, *Questio LVIII*, *De justitia*, Art. 7.

⁵ HORVÁTH, 1929, 11.

⁶ HORVÁTH, 1941, 49.

⁷ Vives, 1895.

⁸ S. Thomas AQUINATIS, 1895, 486.

⁹ K. RAHNER, H. VORGRIMLER, 1980, 630.

¹⁰ *Katekizmus*, 1994, 394.

¹¹ FROMM, 1993, 64.

¹² FÜZESSÉRY, 1983, 310.

¹³ WEIL, 1983, 315.

¹⁴ *Kompendium*, 2006, 169.

¹⁵ *Kompendium*, 2006, 143.

¹⁶ *Dialógus* 1, 7.

¹⁷ XVI. BENEDEK, 2006, 34.

József Attila

Aki szegény, az a legszegényebb

Ha az Isten íróné volna
S éjjel nappal mozogna a toll,
Úgy se győzné, ő se, följegyezni,
Mennyit kell a szegénynek szenvedni.
Aki szegény, az a legszegényebb,
Fázósságát odadja a télnek,
Melegét meg odadja a nyárnak,
Üres kedvét a puszta határnak.
Köznapokon ott van a dologba,
Várt szombatját száz gond nyomorítja,
S ha vasárnap kedvét megfordítja,
Akkor máris hétfő szomorítja.
Pedig benne laknak a galambok,
Csillagtollú éneklő galambok,
De így végül griffmadarak lesznek,
Hollónépen igaz törvényt tesznek.

1924. november

61. oldal

GYERMEKVÉDELEM

GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLATOK MUNKÁJA

KEREKESNÉ SZŰCS ALETTA ETELKA

F lengedhetetlen a családdal megértetni, hogy a problémát saját erőforrásaikat mozgósítva kell megoldaniuk, mi csak a lehetséges utakat mutathatjuk be. A végső döntés minden esetben a családtagok kezében van, mi pedig a háttérben próbálunk védőhálót tartani a gyermek érdekében ahhoz, hogy szülei vagy ők megtalálják a megfelelő megoldásokat.

Magyarországon az 1997. évi XXXI. törvény szól a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról. Alapja, az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének a hazai feltételekhez igazodó alaptörvénye, melyet 1997. április 22-i hatállyal léptettek érvénybe. A gyermekvédelmi törvény szabályozza a gyermekekre és családjaikra irányuló szociális védelmet és ellátásokat, meghatározza a megelőzés, a kezelés és gondozás kereteit, módját, módszereit. Kiemelten kezeli a nem családjukban nevelkedő gyermekek ellátását (átmeneti nevelés). A törvényt úgy alkották meg, hogy a szolgáltatások, hatósági eljárások, az alapellátás és a szakellátás egymást kiegészítsék és egymásra épüljenek, ezzel is biztosítva a rendszer átjárhatóságát, flexibilitását. Országos szinten a települések 98%-ában működik gyermekjóléti szolgálat, de az ellátás valamelyik formája mindenképpen.

A gyermekek védelmét, gyermekek családban történő nevelkedésének elősegítését, veszélyeztetettségének megelőzését és megszüntetését az állam pénzübeli, természetbeni juttatásokkal próbálja meg elősegíteni. A gyermekjóléti

alapellátások, illetve gyermekvédelmi szakellátások és a meghatározott hatósági eljárások a család veszélyeztetettségének egyéb okait próbálják kiküszöbölni. A gyermekjóléti szolgálat elsődleges segítőrendszerként van beépítve a gyermekvédelmi rendszer egészébe. Feladatuk a gyermekes családok, a gyerekek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése családgondozással, konfliktuskezeléssel, terápiás és egyéb foglalkozásokkal, illetve gyermekprogramok szervezésével és széleskörű információnyújtással. Mivel a felállított gyermekvédelmi rendszer színterei átjárhatóak, a gyermekjóléti szolgálatok javaslataikkal befolyásolni próbálják a segített családokat a különböző ellátási formák igénybevételére. Mindez érvényes az alapellátások formáira, a szakellátásba kerülésre és a hatósági eljárások kezdeményezésére is.

A törvény 2005. július elsejével a nagyobb lélekszámú – 40 000 fő feletti – településeken kötelezővé tette a gyermekjóléti központok működtetését, amelyeknek ki kell egészülniük bizonyos speciális szolgáltatásokkal. Ezek:

az utcai szociális munka, a kórházi szociális munka, a készenléti szolgálat és a kapcsolattügyelet.

A pénzbeli, természetbeni ellátások olyan alapellátások, melyeket minden magyar gyermeknek biztosít az állam. Ezek: a gyermektartás díjának állami megelőlegezése, az otthonteremtési támogatás, a gyermekétkeztetés és tankönyvtámogatás, a babakötvény. Más pénzbeli juttatásokat pedig rászorultság alapján lehet kérni. Ezek igényléséhez segítséget nyújthat a gyermekjóléti szolgálat, amely javaslattal tud élni az önkormányzatok felé, hogy a kérvényező ezeket megkapja. Ilyen a gyermekvédelmi támogatás, illetve a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény, a kiegészítő gyermekvédelmi támogatás és a rendkívüli gyermekvédelmi támogatás.

A *gyermekjóléti alapellátásokat* a települések önkormányzatai biztosítják. Ezen ellátások célja és feladata, hogy a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét megoldja, bizonyos formákban magára vállalja azoknak a gyerekeknek gondozását, nevelését akiknek a szülei munkavégzés, betegség vagy egyéb akadályoztatás miatt nem tudják megoldani ezt a feladatot. E szerint hozzák létre a bölcsődéket, családi napközit, házi gyerekfelügyeletet és az úgynevezett alternatív napközbeni ellátásokat, melyek lehetnek: játszóházak, játszótéri programok, klubok.

A gyermekvédelmi alapellátások második csoportja a gyermekek átmeneti gondozása. Ez magában foglalja azo-

kat a szolgáltatásokat, melyeket azért építettek ki, hogy átmeneti megoldásként szolgáljanak olyan élethelyzetekben, amelyekben a szülők akadályoztatva vannak gyermekeik ellátásában. Ezeket az ellátásokat lehet elérni a gyermekjóléti szolgálatokon keresztül. Nagyon sokszor csak a családdal való közeli kapcsolatban derül ki, hogy a gyermek felügyelete nem megoldott. Előfordulhat, hogy a gondozó szülő éjszakai műszakban dolgozik vagy betegség miatt kórházba kerül. Ilyenkor a gyermekeket a gyermekek átmeneti otthonába lehet irányítani, ahol teljes körű ellátásukat vállalják. Ilyen jellegű problémákat old meg átmenetileg a helyettes szülői hálózat is. Vannak esetek, amikor a gyermek szüleivel együtt kerül olyan helyzetbe, mely során lakhatásuk átmenetileg megszűnik, ekkor az anyaothtonok és a családok átmeneti otthonai nyújthatnak segítséget.

Sajnos van, hogy a család átmeneti problémája nem megoldható vagy a gyerekek nem nevelkedhetnek családjukban, mert olyan fokú a veszélyeztetettségük, hogy ki kell emelni őket onnan. Ilyen esetekben a gyermekjóléti szolgálatok javaslata alapján a gyerekek gyermekvédelmi szakellátásba kerülnek. A gyermekek ideiglenes elhelyezését a gyermekjóléti szolgálat javasolhatja a gyámhatóságnak, ha olyan – akár életveszélyes – váratlan esemény történt, amely a gyermek biztonsága érdekében azonnali elhelyezést kíván. A gyermekjóléti szolgálatnak minden esetben csak javaslati jogköre van, a döntést az illetékes hatóság hozza meg.

Az ideiglenes elhelyezés harminc napra szól, megadva az esélyt a szülőknek arra, hogy a veszélyeztető tényezőt elhárítva helyzetüket rövid idő alatt megoldják. Harminc nap múlva a területi szakszolgálat összeül és döntést hoz arról, hogy a gyermek visszahelyezhető-e családjába vagy átmeneti nevelésbe kényszerül. Ha ez utóbbi bekövetkezik, a szülő a veszélyeztető helyzet elmúltával bármikor kérheti a gyermek(ek) visszahelyezését. Ezen felül a szakszolgálat félévente, évente kötelezően felülvizsgálja a helyzetet és eldönti, hogy visszahelyezhető-e a gyermek saját családjába. Ezen a területen törekszünk arra, hogy a gyermekotthoni elhelyezést felváltsák a nevelőszülőnél történő elhelyezéssel. A másik lehetőség, mikor a gyermekjóléti szolgálat azt javasolja a gyámhivatalnak, hogy a gyermek kerüljön átmeneti nevelésbe, mert úgy látja, hogy a család helyzete nem oldódik meg harminc napon belül. Ekkor a gyermekek szülei a gyermekjóléti szolgálat családgondozást végez, melynek célja, hogy a szülők képesek legyenek megoldani problémáikat, hogy újra otthonukban nevelhessék gyermeküket.

A gyermekvédelmi törvény teljes körű jogbiztonságot garantál a gyermekeknek, amit hatósági (jegyző, gyámhivatal) intézkedésekkel biztosít. Ezen hatóságoknak az eljárást követő határozata a bírósági döntéssel egyenértékű, de a bíróság felülírhatja azokat. Hatósági eljárások döntenek olyan esetekben is, amikor a gyermek családja képes ugyan a nevelésére, de nem

hajlandóak együttműködni a nyilvánvaló veszélyeztetettség megszüntetésében. Ilyenek a súlyos iskolai problémák, a gyermekek nem megfelelő ellátása vagy a gyerekek más módon történő veszélyeztetése (bántalmazás, a gyermek jogainak sérülése vagy a gyermek által elkövetett szabálysértés, lopás). A gyermekjóléti szolgálat *védelembé vételi eljárást* kezdeményezhet a gyámhatóságnál, melyben a szülőt és gyermeket együttműködésre kötelezi a kirendelt családgondozóval. Határozatában pontosan megfogalmazza kinek, mit kell teljesítenie ahhoz, hogy a veszélyeztető körülmények megszűnjenek. Személyre szabottan az úgynevezett *gondozási-nevelési tervben* a család a gondozójával közösen megfogalmazza a vállalt feladatokat, azzal a kitételrel, hogy ha az együttműködés nem valósul meg, a gyermeket kiemelhetik családjából.

A családok és a gyerekek két módon kerülhetnek kapcsolatba a gyermekjóléti szolgálattal. *Önkéntesen*, amikor maguk kérnek segítséget problémájuk miatt, vagy a *jelzőrendszer* valamely tagjától érkezik a jelzés, hogy bizonyos családoknak segítségre van szüksége. A jelzőrendszer tagjai az oktatási, nevelési intézmények, a védőnői szolgálat, a rendőrség, egészségügyi intézmények valamint a fent említett hatóságok, melyekkel a gyermekjóléti szolgálat folyamatos kapcsolatot tart. A szolgálat együtt dolgozik szakemberekkel, akik ingyenes segítséget nyújtanak (jogászok, pszichológusok, pszichiáterek, pályaválasztási tanácsadók, családtera-

peuták, fejlesztő pedagógusok) a szolgáltatás igénybevevőinek.

A családgondozók alapfeladata a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése, megszüntetése annak szem előtt tartásával, hogy lehetőleg a családjában nevelkedjen. Az utóbbi időben a családokban a problémák halmozottan jelentkeznek. A családgondozói munka során már azt is eredményként könyveljük el, ha a család, a gyermek életében felmerülő probléma nem mélyül el, hanem legalább stagnálást mutat.

A *veszélyeztetettség* fogalmát a gyermekvédelmi törvény fogalmazza meg, magában foglalva az olyan – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében – kialakult állapotot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja, akadályozza. Nehézséget jelent, hogy más törvények (például az oktatási törvény) definíciója eltér a gyermekvédelemétől, mivel az oktatási intézmények a jelzőrendszer tagjai, a közös munka folyamatos egyeztetést kíván.

A gyermekjóléti szolgálatok munkájuk során – a meghatározott veszélyeztetettség fogalom szerint – a következő fő veszélyeztető tényezőkkel találkozhatnak és dolgoznak:

– A *testi veszélyeztetés* magában foglalja egyfelől a gyermek elhanyagolását, nem megfelelő gondozását, másfelől a fizikai bántalmazását. Ez sajnos gyakori, és maradandó nyomokat hagy a gyerekekben. A bántalmazás nemcsak fizikai, hanem komoly lelki sérüléseket okozhat (nagyon visszahúzódnóvá vagy agresszívvé válhat). A gyermek elha-

nyagolásának minősül az is, mikor nem biztosítják fejlődéséhez szükséges megfelelő táplálkozást, vagy a beteg gyermek orvosi ellátását.

Sokszor a bántalmazás áldozatai egészen kicsi gyerekek, akár csecsemők is lehetnek. Ilyen esetekben a gyermekjóléti szolgálat általában hatósági eljárást (védelembé vételt) kezdeményez és rendőrségi feljelentéssel él. Segítséget igényel a bántalmazott és a bántalmazó fél egyaránt. A bántalmazásokra rendszerint a kórházakban, orvosi rendelőkben derül fény egy-egy „baleset” kivizsgálásakor. A *kórházi szociális munkás* sokat segít ezek felismerésében, lehetőséget teremtve az azonnali intézkedésre. (Előfordul olyan eset is, amikor a gyermek bántalmazza a szüleit.)

– A *szexuális bántalmazás (incest)* feltárása nagyon nehéz, hiszen gyakran a családon belül fordul elő. A gyermek és a szülő számára egyaránt pszichológusi segítséget kell biztosítani. Sajnos ilyen esetekre az utóbbi időben egyre gyakrabban derül fény.

A gyermekjóléti szolgálatok munkájában gyakoriak az iskolai problémák. Nagyon sok jelzés érkezik iskolai hiányzásokról, magatartási problémákról. Elmondható, hogy a gondok gyökerei a családban keresendők, mert a gyerekek a család nehézségeinek tünetborozói. Többnyire olyan gyerekekkel találkozunk, akiket szülei elhanyagolnak, nem kapnak elegendő figyelmet és törődést otthon. Ilyenkor a gyerekek sok időt töltenek utcai bandákba vértörve. Nincsenek kötődéseik, ezért

olyan helyeket keresnek, ahol figyelnek rájuk és elfogadják őket, tartoznak valahová. Az *utcai szociális munkás* kutatja fel a szabadidejüket az utcán töltő, kallódó gyerekeket, olykor szökött vagy felügyelet nélkül maradt gyerekekkel is kapcsolatba kerülhetnek. Emellett olyan programokat szerveznek, amelyek elősegítik a gyerekek szabadidejének hasznos eltöltését.

A gyermek egészséges mentális fejlődéséhez elengedhetetlen az érzelmi biztonság megélése, amit a szétbomló családok sokszor képtelenek biztosítani. A gyermek számára nehéz a szülők válása vagy a rossz párkapcsolati minta, ilyenkor a gyerek sokszor öröklődik szülei között. Attól fél, hogy talán ő a konfliktusok okozója, hogy miatta költözött el egyik szülője, gyakran előfordul az is, hogy az apa/anya a másik felet a gyerek láthatásának megvonásával bünteti. A két felnőtt élethelyzetének, viselkedésének normalizálására jó megoldás lehet a *család- vagy párterápia*, vagy a felek megegyezését segítő *mediáció és kapcsolatiügyelet*. Ezek a módszerek más-más technikákkal, de a felek minél kevesebb sérüléssel járó elváltását segíthetik.

– A sikeres *mediáció*hoz elengedhetetlen, hogy a felek kölcsönösen belássák, a békés és konstruktív megoldáshoz engedményeket kell tenniük.

– A *kapcsolatiügyelet* a gyermek alanyi jogának érvényesítésére jött létre, miszerint joga van kapcsolatot tartani mindkét szülőjével és vérszerinti családtagjaival (nagyszülők, testvérek). A bíróság és a gyámhivatal olyan esetekben, amikor a szülők megakadályozzák a gyermek kapcsolattartását, a láthatások semleges helyszínéről jelölheti ki a gyermekjóléti szolgálatokat.

A gyermekek erkölcsi veszélyeztetése nagyon sok szintéren megvalósulhat. Egyre fiatalabb életkorra tevődik a szabálysértések és bűncselekmények elkövetése, ez fakadhat a szülők vagy közeli ismerősök – gyakran szenvedélybetegségekhez társuló – bűnöző magatartásából.

A gyermekjóléti szolgálatok munkájuk során a társadalom problémáinak széles körével találkozhatnak. Ezekre nem mindig található kész megoldás, de a gyermekvédelmi törvény nagyon sok lehetőséget biztosít a segítségnyújtásra. Elengedhetetlen a családdal megértetni, hogy a problémát saját erőforrásait mozgósítva kell megoldaniuk, mi csak a lehetséges utakat mutathatjuk be. A végső döntés minden esetben a családtagok kezében van, mi pedig a háttérben próbálunk védőhálót tartani a gyermek érdekében ahhoz, hogy szülei vagy ők megtalálják a megfelelő megoldásokat.

TÖRVÉNYESEN SORSTALANUL

TÓTH PÁL

A magyar intézményes gyermekvédelem jelenét leginkább meghatározó törvények és rendeletek megteremtették a magyar gyermekek optimális fejlődésének és védelmének jogi kereteit. Mit ér azonban mindez, ha a hatályba léptetés időpontjának sokszoros módosításával sem tudtuk kiépíteni az elfogadható intézményhálózatot, meg sem közelítettük az elhelyezési és szakmai normák minimumát!

„Én is végigéltem egy adott sorsot. Nem az én sorsom volt, de én éltem végig – és sehogy se értettem, hogy is nem fér a fejükbe: most már valamit kezdenem kell veled, valahová oda, valamihez hozzá kell illesztenem, most már elvégre nem érhetem be annyival, hogy tévedés volt, vakeset, afféle kisiklás, vagy hogy meg sem történt, netalántán.”¹

A fenti sorokat a közelmúltban megkoszorúzott írótól csentem jobb sorsra érdemes cigány gyermekeknek. A szenzációhajhász média által híres-hírhedtté tett Baloghoknak², akik „a hatalmas felháborodást kiváltó ügy”³ vélt/valódi elkövetői voltak, s akiknek – mint ahogyan a sértettnek is – gyámja vagyok. Tisztelnél fogva részesülök azóta a hatóságok és a média különös figyelmében, s miután sok véleményt elolvastam a „jogi értelemben megerősakolt”⁴ ügyről, engedtessek meg, hogy (a kihallgatási jegyzőkönyvön kívül) magam is véleményt mondhassak az elkövetőkről és bekerülésük előzményeiről, gyermekvédelmi intézményünkről, az eljáró hatóságokról, a médiáról, a magyar intézményes gyermekvédelem jelenéről és remélt jövőjéről.

Kimondani is szörnyű, hogy a XXI. század Európájának közepén, valahol Északkelet-Magyarország szegény falucskájában⁵ megtörténhet, hogy az özvegyé lett apának nem akad munkahely, ezért hat kiskorú gyermekét az utánuk járó szociális jövedelemből próbálja eltartani, sikertelenül. Így „ellátásuk, személyes higiénijük, felügyeletük és lakáskörülményeik a gyermekek testi fejlődését nem biztosítják”⁶. A család lakhelyén (is) kudarcba fulladt hát a többségi nemzet teljes önfeladást elváró törekvése, amivel a cigányság remélt asszimilációját ugyan nem, de kulturális és gazdasági ellehetetlenítését elérte. Nem meglepő, hogy a gyermeket a legnagyobb értéknek tekintő, annak megtartásáért korábban telepi méreteken hatásosan cselekedni képes össznépi-etnikai mentalitás ebben az esetben elégtelennek bizonyult az „ebadták” otthonukban való megtartására.⁷

Hosszas megfontolás után a zord hatóság „a gyermekek átmeneti nevelésbe vételét rendelte el”, és így a féltucatnyi árvácska a tornanádaskai⁸ intézményben talált új otthonra.

Nem mellékes körülmény, hogy gyermekotthonunkban csak olyan gyermekek részesülhetnek családpótló gyermekvédelmi gondoskodásban, akiket a megfelelő időben elvégzett szakértői vélemény tanulásban akadályozottnak minősített. A Balogh gyerekek sorstalanságát kiteljesíti, hogy az őket nemző-növelő, identitását veszített mikroközösség szükségletkielégítő és szocializáló ráhatása igen sajátos, s ennek szerves következményeként értelmi fogyatékoságukhoz „fizikai fejletlenség, érdeklődési hiány, gyenge tanulékonyosság, igen szórt intellektuális teljesítmény”⁹, beilleszkedési- és magatartászavar társul. A fenti leírás – ugyan különböző mértékben – a negatív hőssé vált mindkét fiúra igaz, s ha ehhez még hozzáteszem, hogy tizenévesen lettek otthonunk lakói, aligha vitatható, hogy bekerülésükkor (erkölcsi) értékrendjük, világképük már kialakult, a telepen előforduló minták és viselkedésformák mélyen beivódtak személyiségükbe.

Gyógypedagógiai intézményünk alkalmazottai, változó profillal és létszámmal, 1948 óta végzik lélekmentő, embernevelő, családpótló munkájukat a Hadik-kastély ódon falai között. Nem tisztem minősíteni az itt folyó munkát, azt azonban kijelenthetem, hogy a félévszázados gyakorlatnak és hagyománynak köszönhetően nincs szegyenkezni valónk a hasonló profilú intézményekkel való összehasonlításban. Zárt ajtók mögött végzett munkánk során siker és kudarc egyaránt előfordul, hiszen nálunk is kis létszámú a személyzet, és nincs megfelelően felkészítve az otthon erőszakot elszenvedett tinédzserek magukkal hozott traumáinak együttműködésükkel megvalósítható feldolgozásához. A dolgozók megterhelő munkát végeznek rossz körülmények között. Egyik-másik munkatársam ügybuzgalma és feladattudata sem kifogástalan. Ezért fordulhat(ott) elő (nálunk is) az a bizonyára nem egyedülálló eset, amelyben „két idősebb fiú feltehetően molesztált egy hatéves kislányt”.¹⁰ Ajtóinkat szélesre tártuk, mert társadalmi méretekben kell tennünk az ellen, hogy az erőszakot elszenvedett gyermek a világ rendjének tartsa, hogy az erősebb büntetlenül bánthatja a gyengébbet, hogy az egyén csak áldozata vagy elkövetője lehet a közösségi (horda) létnek.

Azt sem tagadhatom le, hogy tettünket sokan a vak ló bátorságának mondták, úgy vélték, hogy az okos intézményvezetők a csukott ajtók adta biztonságban „oldják meg” az ilyen, természeténél fogva erőszakos jellegű, többnyire szexuális indíttatású szörnyűségeket. De mi abban hiszünk, hogy az ügy megítélését az igazságszolgáltatás elé terelve, az abban érintett három gyermek „mindenek felett álló érdekeit”¹¹ tartottuk szem előtt. Ugyanakkor reméljük, hogy az ítéletnek elrettentő hatása lesz a gyermekotthonunkban gondozottakra, az arról értesülő magyar ifjúság egészére.

Gyámi tisztelnél fogva sűrűn látok el törvényes képviselői feladatokat a gyámoltjaim ellen indított büntetőügyekben, valamennyire elméletben és gyakorlatban is ismerője vagyok hát a hatályos büntetőeljárásról szóló törvénynek.¹² Minden tisztelem a bűnüldözés különböző stációiban tevékenykedő hatóságoké, ezen szervezetek (rendőrség, ügyészség, bíróság) áldásos munkájának is köszönhető, hogy a rendszerváltást követő értékválságos időkben (még) nem süllyedtünk el a társadalmi méretű anarchia posványába. De mindezek belátása mellett sem szeretnék normális vagy bármilyen módon akadályozott/sérült cigánygyermekként büntetőeljárás gyanúsítottja lenni, mert:

– a fizikai, pszichikai terrortól való félelem aktív szókincsemtől teljesen idegen körmondatokat adna a számba, olyan vallomást csiholna ki belőlem, amely jórészt az eredményre törekvő nyomozó fantáziájának terméke;

– el kellene szenvednem azt, hogy – bár az ártatlanság vélelme engem is megillet – mégis az interneten olvasható a belőlem aznap kiizzasztott vallomás bulvársajtóba szánt interpretációja;

– semmit sem tehetnék cellatársaim ellen, akik – vélt vagy valódi tettemért – napi gyakorisággal, tetteleg bántalmaznak a büntetés-végrehajtási intézetben;

– a kirendelt védővel csak a bírósági tárgyaláson találkoznék, ahol formális védőbeszéde után, gondolkodás nélkül elfogadnám a bíróság ítéletét.

Itt kell még megjegyeznem, hogy az ügyben indított szakmai, hatósági és egyéb vizsgálatok a gyermekotthonban folyó munkát megfelelőnek találták, mindenki szakszerűen járt el, ezért az alkalmazottakkal szemben eljárás nem indult.

Az Isten igen, a média nem irgalmaz azoknak, akik rovására oldalakat és műsorperceket lehet megtölteni. Csahos fullajtárjaik kíméletlenül kihasználják az 1989 után ránk szakadt szabad(os)ságot. Mit nekik a jó hírnév védelme¹³, bizonyára nem lesznek álmatlan óráik, ha „más személyre vonatkozó, azt sértő, valótlan tényt állítanak¹⁴, híresztel(nek), vagy való tényt hamis színben tüntet(nek) fel”. Karriervágyukat nem a hiteles tájékoztatás, sokkal inkább az üzleti haszon, a fogyasztók médiumhoz való kötésének motívuma és szándéka vezérli. „A húst is lerágják az emberről”¹⁵ – vallom az újságíró-nővel és riportalányaival. Különösen egyetértek György Péterrel, aki elítéli, amikor „a média nem várja meg, hogy az igazságszolgáltatás végezze a dolgát”. Súlyos következményekkel jár, hogy a gyermekekkel a büntetőeljárás során többször elmeséltetik a történeteket, mert mindannyiszor átélik és elszenvedik a borzalmakat. Viszonyuk saját történetükhöz „medializálódik”, vagyis már nem emlékeznek tisztán a valóságra, csak a közszereplés során elsajátított szerepeken keresztül látják azt, és azokon a nyelvi mintákon át, melyeket a trükkös kérdezők sulykoltak beléjük.

Herczog Máriával együtt tiltakozom a prejudikáció¹⁶ minden formája és azon újságírói gyakorlat ellen, amelyet nem azért érdekel a történet, hogy hasonló többé ne forduljon elő, sőt, olyan (köz)hangulatot teremt az ügy köré, amelyben

sziszifuszi munka megtalálni a befolyásoltsággal nem vádolható egy/három igaz bírót (és a tizenkét dühös embert).

A magyar intézményes gyermekvédelem jelenét leginkább meghatározó törvények¹⁷ és rendeletek¹⁸ megteremtették a magyar gyermekek optimális fejlesztésének és védelmének jogi kereteit. Mit ér azonban mindez, ha a hatályba léptetés időpontjának sokszoros módosításával sem tudtuk kiépíteni az elfogadható intézményhálózatot, meg sem közelítettük az elhelyezési és szakmai normák minimumát! Pedig könnyen belátható, hogy olcsóbb, humánusabb és eredményesebb megoldás a gyermeket a családnak otthont nyújtó lakásban, mint modern lakásotthonban nevel(tet)ni! Az sem vitatható, hogy a hatékony családsegítés és -támogatás, a helyben sikeresen megoldott (hatósági) védelem nagyobb értelmi és érzelmi biztonságot nyújt a jobb sorsra érdemes fiataloknak, mint a kacsalábon forgó gyermekotthonban „extrateamek” által biztosított (család)helyettesítő védelem! Elgondolkodtak-e már azon, hogy egy-egy fiatalok számára épített, EU-komform javítóintézet és börtön „bekerülési és működtetési költségéből” hány hajléktalan fiatal felnőtt otthonát és munkahelyét lehetett volna megnyugtató módon előteremteni?

Mi tehát a teendő?

– „A gyermek családban történő nevelkedését elősegítő, veszélyeztetettségét megelőző és megszüntető”¹⁹ hatásos gyakorlat érdekében a családok és az önkormányzatok anyagi lehetőségeinek növelése, hogy a gyermek tényleg „saját családi környezetében” nevelkedjen, hogy a gyermekjóléti és családsegítő szolgálat szakmailag felkészülten, a szükséges és elégséges eszközök birtokában tudja egybetartani az utódokért felelősséget érző, áldozatokat is vállaló vérszerinti felmenők családját.

– Túl vagyok életem delén, már odaveszett korábbi naív hitem, mely szerint minden ember jó, s az emberi szeretet legtermészetesebb megjelenése az utódok nemzése és emberi méltóságukat biztosító nevelése. Az „emberfarkas” időtálló prototípusa fajunknak, mindig is lesznek olyan gyermekek, akik rászorulnak a személyes gondoskodás keretében otthont nyújtó ellátások valamelyikére. Ezért az államnak gondoskodnia kellene arról, hogy a kis árvácskák lehetőleg 4-5 lakásotthonból álló egységekben élhessenek, amelyek önállóságát anyagi függetlenségük és tehetőségük, továbbá a kellő számú és képzettségű személyzet szakmai elkötelezettsége biztosítja!

– A gyermekotthonok gyakran olyan gyermekeket kénytelenek befogadni, akik gondozási, nevelési és egészségügyi szükségleteit nem hivatottak kielégíteni. Nos, ha nem a szükségleteiket legjobban kielégítő ellátóhelyre kerülnek, akkor életük rettentő nehézé válik, hiszen nem a megfelelő irányba és ütemben fejlődnek, és óhatatlanul pszichikai és – egymás között mondhatjuk – fizikai bántalmazásokat szenvednek el azoktól a gondozóktól, akik a hozzá nem értésükből fakadó

nevelési kudarcaikat ilyen módon „kompenzálják”. Kellenek hát a különleges és speciális otthonok, mert csak így biztosítható „a fogyatékos (a tanulási nehézségekkel és magatartászavarral küzdő, a deviáns, a kriminalitás irányába tévelyedett), a tartósan beteg gyermek fejlődését és személyiségének kibontakozását segítő különleges (és speciális) ellátás”.

– Néhány éves gyermekotthoni tevékenységem során meg kellett állapítsam a gyermekvédelmi intézményrendszer néhány sarkalatos hibáját, mint:

abszolút védelmet és ellátást nyújt a 18. életév betöltéséig, ám utógondozása már elégtelen a családi háttér híján lévő, az otthonteremtés és önálló életvitel nehézségeivel küzdő fiataloknak;

a többcélú intézmények gyermekotthonaiban élő fiatalok minden ízében belterjes életet élnek, „hasonszórú társaiktól” nem tanulhatnak el másféle mintákat, életvezetési és együttélési technikákat, „normális” emberekkel csak véletlenszerűen és a nagybetűs életbe való kilépéskor már későn találkoznak;

a fogyatékkal élő emberek harmonikus életének kulcseseménye a foglalkoztatás, a csak vegetáló, „haszontalan embertársunk” nem egyszerűen rövid életű lesz a földön, hanem szűkebb környezete életét is megkeseríti.

Legyen hát kiépített az intézményrendszer a csecsemőotthonoktól az idősek szociális otthonáig! Ne féljünk az „integrált emberépítés” újszerű feladataitól! Teremtsük meg a lehetőségét gyermekeink falainkon kívüli ismeret- és tapasztalatszerzésének! Társadalmi törekvés legyen a lakhatási körülmények és a rehabilitációs munkahelyek létesítése! „Ha majd a bőség kosarából...” – mondja erre az olvasó, amire azt válaszom: a lakóotthonban kiszorított lakás és a „szocpol” munkahely létesítésének együttes bekerülési költsége nem több, mint az önmagát haszontalannak érző ember életben tartása.

Add Uram, hogy gyermekeink – a mi munkálkodásunknak is köszönhetően – természetesen és ép ésszel éljék túl a gyermekvédelmi gondoskodás és a büntetőeljárások képtelenségeit! Ajándékozd meg őket is a boldogság kikerülhetetlen²⁰, de könnyen elveszíthető élményével! Tedd az ország vezetőit olyan bölccsé, hogy racionalitásában is humánus döntéseiknek köszönhetően minden Balogh Kánaánban érezhesse magát e földi létben!

JEGYZETEK

¹ KERTÉSZ Imre, *Sorstalanság*, Bp., Magvető, 329.

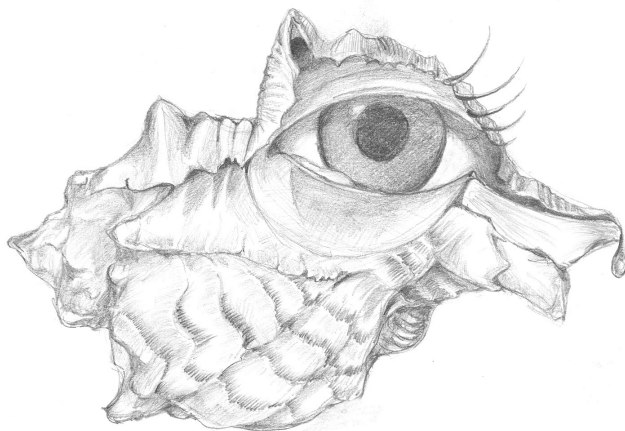
² *Mocskos pára, avagy hogyan nem történt behatolás Tormanádaskán*, Magyar Hírlap, 2002. 10. 12.; *Családmodell nélkül, bűnbe esve*, Észak-Magyarország, 2002. 10. 08.; *Órizekben az ifjú fajtalanokdók*, Blikk, 2002. 12. 28.

³ *Órizekben az ifjú fajtalanokdók*, Blikk, 2002. 12. 28.

⁴ Észak-Magyarország, 2002. 12. 27.

- ⁵ A GfK Hungária Piackutató Intézet *Vásárlóerő-index 2002–2003* című tanulmánya szerint.
- ⁶ Részlet az ügyükben illetékes városi gyámhivatal átmeneti nevelésbe vételüket elrendelő határozatából.
- ⁷ DIÓSI Ágnes, *Szemtől szemben a magyarországi cigánysággal*, Bp., Pont Kiadó, 2003.
- ⁸ Általános Iskola, Szakiskola, Diákotthon és Gyermekotthon, Törnanádaska
- ⁹ Részlet a B. G.-ről készült szakértői véleményből.
- ¹⁰ BALAVÁNY György, *Csukott ajtók mögött*, Magyar Nemzet Magazin, 2002. 11. 23.
- ¹¹ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról. 2. § (1)
- ¹² 1973. évi I. törvény a büntetőeljárásról.
- ¹³ 1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről. 78. § (1–2)
- ¹⁴ PL. SCIPIDES Erzsébet, *Mocskos pára avagy hogyan nem történt behatolás Törnanádaskán*, Magyar Hírlap, 2002. október 12.
- ¹⁵ VARRÓ Szilvia, *Gyerekek és fiatalok a hazai és külföldi médiában*, Népszabadság, 2002. október 26.
- ¹⁶ A dolgok ismerete nélkül előzetesen ítélt.
- ¹⁷ 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról, valamint az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.
- ¹⁸ 149/1997. (IX. 10.) Kormányrendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról, a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről.
- ¹⁹ Gyvt 14.§ (1)
- ²⁰ „...nincs olyan képtelenség, amit ne élénk át természetesen, s utamon, máris tudom, ott leselkedik rám, mint valami kikerülhetetlen csapda, a boldogság.” KERTÉSZ Imre, *Sorstalanság*, Bp., Magvető, 333.

Kovács Ágnes

72. oldal

Wass Albert
Vágy és öröm

Minden vágyadnak eleget tenni: ez az emberi élet legnagyobb művészete. Akinek sikerül, az boldog. Ehhez azonban fontos, hogy kevés vágyad legyen.

A vágy az emberi lélek növényzete. Gyökere van, szára, és csúcsán időnként kivirágzik az öröm. Minden gyökérnek az a célja, hogy virágot hozzon. Azonban a jó kertész gondosan ügyel kertjének növényzetére. Csak olyan növényt enged meghonosulni benne, melynek virágai szépek és illatosak. Vagy melyek kellemes ízű gyümölcsöket teremnek. Dudvát, gyomot nem tűr meg maga körül. Olyan növények gyökerét sem ülteti el, melyek fejlődéséhez a kert fekvése és éghajlata nem alkalmas. Melyeknek kivirágzásához esélye nem lehet. Így tesz az okos és jó kertész.

Légy tehát okos és jó kertésze a lelkednek.

Örvendj a hóvirágnak, az ibolyának és a búzavirágnak. Az erdő csöndjének. Ha egyedül vagy: annak, hogy egyedül lehetsz. Ha nem vagy egyedül: annak, hogy nem kell egyedül légy. Vágyódj arra, amit a holnap hoz, és örvendj annak, ami ma van.

Minden talajban megterem valamiféle virág. Minden napnak van valamilyen öröme. Neveld rá a szemedet, hogy meglássa azt.

A KPSZTI rovata

„ÚGY KÜLDELEK TITEKET, MINT BÁRÁNYOKAT A FARKASOK KÖZÉ”

PREVENCIÓS MEGOLDÁSOK KATOLIKUS KÖZÉPISKOLÁINKBAN

Tapasztalatok a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban

Dohányzás és drogfogyasztás. Azért fontos egyszerre szóba hozni, mert tapasztalataink szerint az „egyszerű” füstölés és az esetleges füvezés megjelenése között korreláció rajzolódik ki: dohányos társaságokban való forgolódás nem egyszer a cannabinoidokra való rászokás előszobájába vezet. Iskolánk épületéből és mára már kb. 300 méteres körzetéből gyakorlatilag kiszorítottuk a dohányzást. Rendszeres ellenőrzéseket végeztünk nemcsak az épület minden zugában, hanem a közeli parkosított területeken is (Feneketlen-tó környékén, a Kertészeti Egyetem Arborétumában, a Ménesi úton és a Balogh-lejtőn). Tanulóink közül mégis mintegy három tucat kisebb-nagyobb rendszerességgel dohányzik, de csak az iskolától távolabbi helyeken és főleg csoportosan („haveri körök”), bulikon, néha kirándulásokon. Ha a dolog a tudomásunkra jut és az iskolával kapcsolatos rendezvényen történik fegyelmi vétségként kezeljük és adminisztráljuk, de legalább ilyen fontosnak tartjuk a komolyan vett „elbeszélgetést”, ami elsősorban az osztályfőnökkel zajlik, de sok esetben az igazgató személyesen is bonyolít. A szülőket minden esetben levélben tájékoztatjuk a történésről és kérjük együttműködésüket. Az esetek több mint felében eredményre jutunk. Ritkán, de előfordul, hogy a szülők nem kívánnak együttműködni az iskolával és még ritkábban, hogy bagatellizálják a dolgot, vagy éppen „fedezik” a gyereket (kb. 5-10%-ban). Elmondható, hogy a dohányzás lassan viaszosulóban van – legalábbis mifelénk. Úgy tűnik, ez mostanság kulturális-jelleget kezd ölteni (ahogy az USA-ban is erősen viaszosult, miközben az „igazi drogok” nagyon komoly problémát jelentenek továbbra is).

Kifejezetten drogos probléma egy évtized során két alkalommal jelentkezett. Az első, egy évvel ezelőtti esetben marihuánás cigarettákat hozott osztálytársakkal közösen tartott házibulikra egy Németországból hozzánk került vendégtanuló, és egy másik vonalon „bélyegezésre” került sor – ugyancsak ilyen alkalmakon. A vendégtanuló mellett a terjesztésben érdekeltet diákokat azonnali hatállyal kizártuk iskolánkából és a fogyasztásban érintett egy-egy tucatnyi gyermek szüleit levélben tájékoztattuk a történekről, a tanulók pedig utolsó előtti fegyelmi fokozatot kaptak (bármilyen további kihágás esetére szóló azonnali „kicsapás” záradékával). Sajnos vannak szülők, akik felügyelet nélkül átengedik lakásukat vagy

nyaralójukat ilyen alkalmakra serdületlen gyerekeiknek. Ennek veszélyeire írásban felhívtuk a szülők figyelmét, amit nagyobb részük komolyan megköszönt.

A prevenció érdekében a 7. és 10. évfolyamos tanulók számára szakértők bevonásával, egészségfejlesztő-program keretében (osztályfőnökök, gyerekvédelmi felelős, iskolapszichológus, kerületi dropprevenció-felelős és személyes ismerős addiktológusok segítségével) előadásokat tartunk az osztályfőnöki órákon, a 9. évfolyam számára pedig a családi életre nevelés keretében tematizálva beszélünk e fontos kérdésről. Az utóbbi konkrét eset kapcsán külön a 9–10. és a 11–12. évfolyamosok számára levetítettük a *Karesz végakarata* című filmet, az édesapa (Gáspár Károly) részvételével és a film megtekintése utáni közös beszélgetéssel. A tantestület számára nevelési értekezleten a XI. kerületi dropprevenció-felelős tartott részletes tájékoztatót.

Az *alkoholfogyasztás* (a sörivást is beleértve) minden, az iskolával kapcsolatos eseményen tilos, kivéve tájjellegű borkultúrákkal kapcsolatos esetekben a szigorúan kontrollált borkóstolást. Ha nagy ritkán mégis előfordul iskolai szórakoztató rendezvények vagy osztálykirándulások alkalmával, igazgatói fegyelmi fokozat adminisztrálására kerül sor, az eset súlyosságának megfelelő záradékkal. Családi vagy baráti körben egyébként sokaknál szokás különböző szeszesitalok fogyasztása, ám ismereteink szerint többnyire kontrollált és „kulturált” szinten. Baj itt is csak akkor szokott lenni, ha a szülői felügyelet és „ügykezelés” hiányos vagy hiányzik. Amennyiben „iskolán túli” kilengések jutnak tudomásunkra, azt is szóvá tesszük, felhívva a figyelmet a veszélyekre és tanulságokra (az esetleges egészségügyi vagy törvényi következményekre). Az alkoholkérdéssel kapcsolatban is folyamatosan keressük a szülőkkel való együttműködés lehetőségét – levelezés útján. Az esetek többségében itt is eredményesen.

Alapelvünk, hogy az egészséges és kulturáltan alakított életvezetés lehetőségeire irányítsuk „gyermekünk” figyelmét, folyamatos tájékoztatással, felvilágosítással és különösen az iskolában vagy az iskolához kapcsolódóan kialakított igényes környezet és atmoszféra megteremtésével. Ezért komoly erőfeszítéseket teszünk: minél több rendszeres sportolási lehetőség, színjátszás és mozi, képzőművészkedés, ének és hangszeres zenélés, színvonalas osztály- és iskolai szintű szórakoztató rendezvények, tanulmányutak, túrák és táborozások, valamint a cserkészélet szervezése útján. A szervezésbe és az iskolai környezetfejlesztésbe igyekszünk bevonni tanulóinkat, hogy a programokat „maguknak alakítsák” tanári és felnőtt segédlettel (*Együtt-közösen!*).

Ugyanebből a célból konzultálunk a *Szülők Közösségének* és *öregdiákjaink* képviselőiténél prominenseivel és komolyan számítunk a segítségükre és együttműködésükre. Erőfeszítéseink helyenként szép sikereket hoztak, amit a sokféle családból és volt diákjaink – még nálunk kialakult – kapcsolatrendszeri-köréből érkező visszajelzések igazolnak. Reményeink szerint jó úton járunk. Mindenesetre folyamatosan keressük és kerestetjük az értékképzés lehetőségeit a veszélyek megelőzése érdekében.

Párdányi Miklós

Drog-gyorsteszt egy budapesti iskolában

Napjaink társadalmá az ifjúságot érintő legnagyobb problémának, legfenyegetőbb veszélynek a kábítószereket tartja. A média és a filmek által közvetített információk is ezt sugallják. A nem szakmai közvélemény és gyakran a fiatalok szerint a kábítószer-használat gyakorisága 50-70-90% felett van. De a magyarországi kutatások alapján a valóság nem ilyen szomorú! A 2005-ös ESPAD-kutatás szerint a 9–10. évfolyamos budapesti fiatalok 31,5%-a próbált már életében valamilyen tiltott szert, ezen belül a legtöbben (29,3% – életprevalencia érték) kannabisz-származékokat, az extasy esetén 9,3%, a gyógyszer kábítószerként való használata 12,9%, az alkohol és a gyógyszer együttes használatának gyakorisága 7%, az amfetaminoké 6,9%, az inhalánsoké 5,1%, az LSD esetében 4%, a többi ismert szernél 4% alatt van ez az arány (forrás: szmm.gov.hu, 2006. évi jelentés a magyarországi kábítószerhelyzetről).

Az illegális kábítószer-használók aránya tehát országos szinten nem olyan magas, mint ahogy azt a közvélemény gondolja. Az emberek figyelme a „sokkal súlyosabb” probléma, a „mindenkit érintő” illegális drogok felé fordult, hiszen mostanra bizonyos szerek legalizálásáról szóló vitáktól hangos a sajtó, így a hangsúly elkerült a hagyományos, „legális kábítószerekről” és az ezek okozta ártalmakról. Az iskolai mosdókban cigarettázó gyerekek talán még kapnak osztályfőnöki figyelmeztetést, de a tanár viselkedésében ott a rejtett vagy ki is mondott üzenet „csak ne drogozzál!”.

A törvény védeni akarja a fiatalokat, ezért nem lenne szabad kiszolgálni a 18 év alattiakat, ha dohányárut vagy szeszesített szeretnének vásárolni. A fiataloktól azonban általában nem kérnek személyi igazolványt, könnyen és minden nehézség nélkül jutnak hozzá a felnőttek számára legális szerekhez.

Jelen kutatásunkkal azt vizsgáltuk, hogy hogy áll a „kábítószer-helyzet” egy budapesti katolikus iskolában. Milyen előfordulása van az egyes szertípusoknak, milyen gyakran használják azokat? Hol, milyen körülmények között jutnak ezekhez a szerekhez és hol, milyen körülmények között fogyasztják?

A kábítószer jelenleg egy negatív „bélyeg”, ha valaki kábítószerzik a társadalom nagyjából elfordul tőle. Ha az iskolában van egy „drogos” az iskola is fertőzött lesz, a szülők „csalódnak” és máshová viszik gyerekeiket. Ez a viselkedés a probléma elhallgatását eredményezi. A csalódás és a hallgatás fokozott egy „jó hírű felekezeti iskola” esetében. Párbeszédre lenne szükség a tanárok, a szülők, az iskola egészségügyi dolgozói és a diákok között. Egyszerű tiltások, osztályfőnöki és igazgatói intók nem képesek visszatartani határaikat próbálgató, az iskolai és a családi tekintéllyel szemben lázadó vagy elkeseredett. szeretet- és figyelemhiánytól szenvedő fiatalokat az önkárosító szerek használatától.

Mi nem szeretnénk ilyen negatív „bélyeget”, így nem közöljük iskolánk nevét, azonban fontosnak tartjuk a párbeszédet, ezért megosztjuk kutatásunk eredményeit a pedagógustársadalommal.

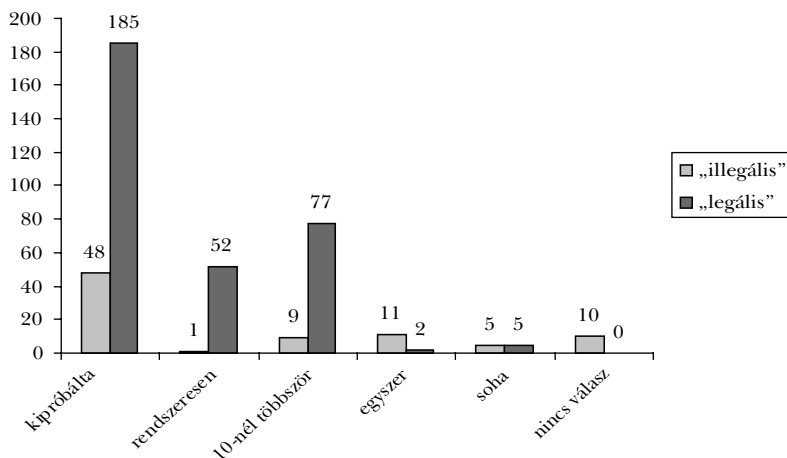

A körülmények

A kutatást 190 (125 lány, 62 fiú, 3 nem jelölte) 10–12. évfolyamos diák részvételével készítettük. Névtelen kérdőíveken a válaszokat karikázni, ikszelni és aláhúzni kellett, ezzel is növeltük az anonimitást. A kérdőív kitöltése önkéntes volt, a diákok az osztályteremben, órai keretek között válaszolhattak és a kitöltött kérdőívet egy gyűjtőládába dobhatták be. A tájékoztatás során hangsúlyoztuk, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes, névtelen, nem ellenőrizhető és ezért őszintén válaszoljanak, mert csak így segítik kutatásunkat.

Öt kérdést tettünk fel a kérdőívben: az első a kitöltő családi állapotára vonatkozott (szülők együtt élnek, újrastukturált család, egyedül nevelő szülő, egyéb). A második a kipróbált szerekre (dohány, alkohol, kannabisz, LSD, heroin, kokain, speed, extasy, ragasztó, oldószer, gyógyszer stb.) és a gyakoriságra (soha, egyszer, két-három, négy-tíz alkalommal, tíznél többször; rendszeresen) vonatkozott. A harmadik kérdés a drogok büntetésével kapcsolatos attitűdökre kérdezett rá. A negyedik kérdés a kipróbálás és használat körülményeire, míg az ötödik a hozzájárulás módja felől érdeklődött.

Az eredmények

1. ábra. Legális és illegális szerek használatának gyakorisága

Az 1. ábra jól mutatja, hogy a legális szerek (alkoholok és a dohányárak) kipróbálása sokkal gyakoribb (97,37%) mint az illegális szereké (25,26%); a használat gyakoriságának szempontjából ez a különbség még nagyobb: az illegális szereket rendszeresen használók száma a mintán belül rendkívül alacsony (5,26%). A 25,26%-os

arány a 2005-ös budapesti ESPAD-kutatásban mért 31,5%-os értéktől elmarad, ha figyelembe vesszük a két minta által vizsgált életkor eléréseit, akkor ez az eredmény még jobbnak mondható. Az illegális szereket használók között tizenegyen több szert is kipróbáltak már; ez a szenvedélybetegség kialakulásának folyamatában a „szerkeresés” fázisának feleltethető meg. Feltüntettük az ábrán a választ nem adókat is, mivel nem egyértelmű, hogy melyik kategóriába sorolhatjuk őket. Többféle magyarázat lehetséges: egyik hogy, azért nem akartak válaszolni, mert féltek, hogy az ígért névtelenség nem elégséges, a másik variáció szerint úgy értelmezhetjük a kihagyott sorokat, mint a válaszoló számára nem releváns kérdéseket, melyekre lustaságból vagy a feladat pontatlan értelmezése okán nem válaszol.

1. táblázat. Az egyes szerek kipróbálásának aránya (életprevalencia értéke)

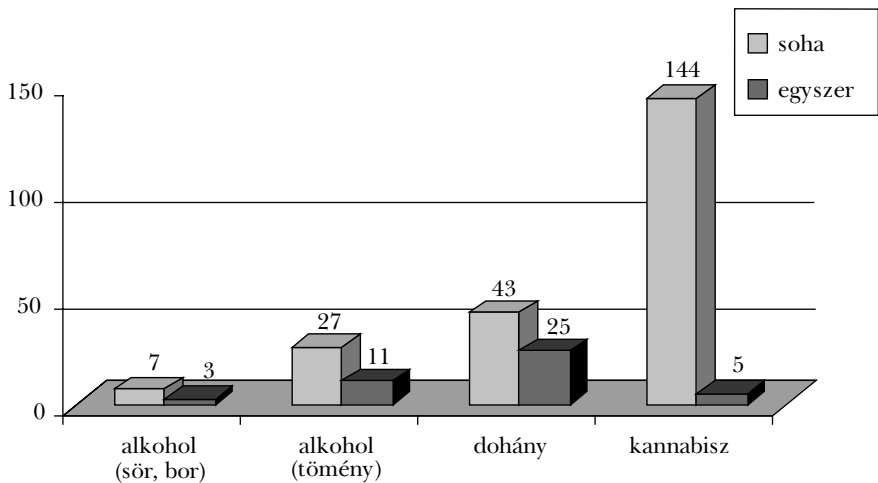
Szerek megnevezése	Soha	Kipróbálta	Nincs válasz
Dohányzás	22,63%	76,32%	1,05%
Alkohol (tömény)	14,21%	83,68%	2,11%
Alkohol (sör, bor)	3,68%	95,79%	0,53%
Kannabisz	75,79%	18,42%	5,79%
Gyógyszer	89,47%	4,21%	6,32%
Gyógyszer + alkohol	87,37%	6,32%	6,32%
Kokaïn	93,21%	1,05%	5,79%
Oldószer	93,21%	1,05%	5,79%
Ragasztó	92,63%	1,58%	5,79%
Extasy	92,11%	2,11%	5,79%
Speed	93,68%	0,53%	5,79%
Mágikus gomba	93,68%	0,53%	5,79%
LSD	94,21%	0,00%	5,79%
Heroin	94,21%	0,00%	5,79%

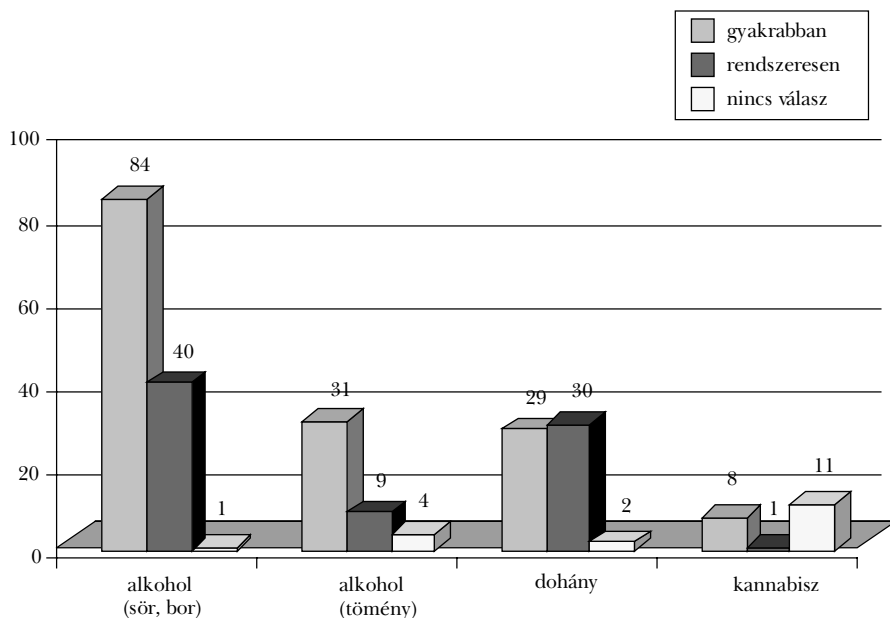
2. táblázat. Az egyes szerek használatának gyakorisága

Szerek megnevezése	Soha	Egyszer	Két-három alkalommal	Négy-tíz alkalommal	Tíznél többször	Rendszeresen	Nincs válasz
Dohányzás	22,63%	13,16%	13,68%	18,42%	15,26%	15,79%	1,05%
Alkohol (tömény)	14,21%	5,79%	13,68%	21,58%	37,37%	4,74%	2,11%
Alkohol (sör; bor)	3,68%	1,58%	6,84%	22,11%	44,21%	21,05%	0,53%
Kannabisz	75,79%	2,63%	6,32%	4,74%	4,21%	0,53%	5,79%
Gyógyszer	89,47%	1,58%	1,05%	0,53%	1,05%	0,00%	6,32%
Gyógyszer + alkohol	87,37%	3,16%	1,58%	1,05%	0,53%	0,00%	6,32%
Kokain	93,21%	0,53%	0,53%	0,00%	0,00%	0,00%	5,79%
Oldószer	93,21%	0,53%	0,00%	0,00%	0,53%	0,00%	5,79%
Ragasztó	92,63%	1,05%	0,53%	0,00%	0,00%	0,00%	5,79%
Extasy	92,11%	1,58%	0,53%	0,00%	0,00%	0,00%	5,79%
Speed	93,68%	0,53%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,79%
Mágikus gomba	93,68%	0,53%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,79%
LSD	94,21%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,79%
Heroin	94,21%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,79%

2/a ábra. A leggyakrabban használt illegális szer és a legális szerek használati gyakoriságának összehasonlítása

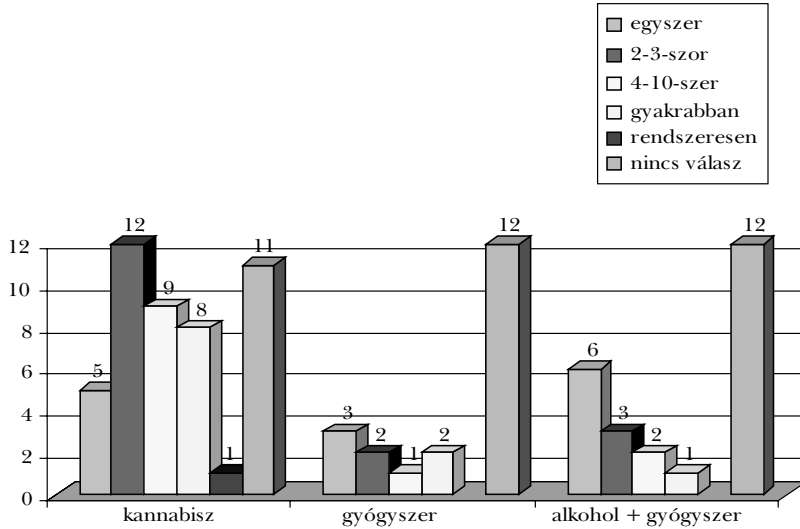
2/b ábra. A leggyakrabban használt illegális szer és a legális szerek használati gyakoriságának összehasonlítása

A 2/a és 2/b ábra kiemeli azt a tényt, hogy a legális szereket sokkal gyakrabban és rendszeresebben használják a diákok, mint az illegális szerek bármelyikét (az ábrán a kannabiszt tüntettük fel, mint a mi kutatásunkban legerősebben illegális szert). Az ábra jól szemlélteti az illegális szerek ki nem próbálásának nagyon magas arányát. A többi szer esetében ez még látványosabb, ugyanis a mintánkban (11 nem válaszoló mellett) a heroint és az LSD-t senki sem próbálta, a speedet és a mágikus gombát egy-egy ember, a kokaint ketten, a ragasztót hárman és az extasyt négyen használták már életükben. Oldószert csak ketten próbálták, de az egyikük tíznél többször.

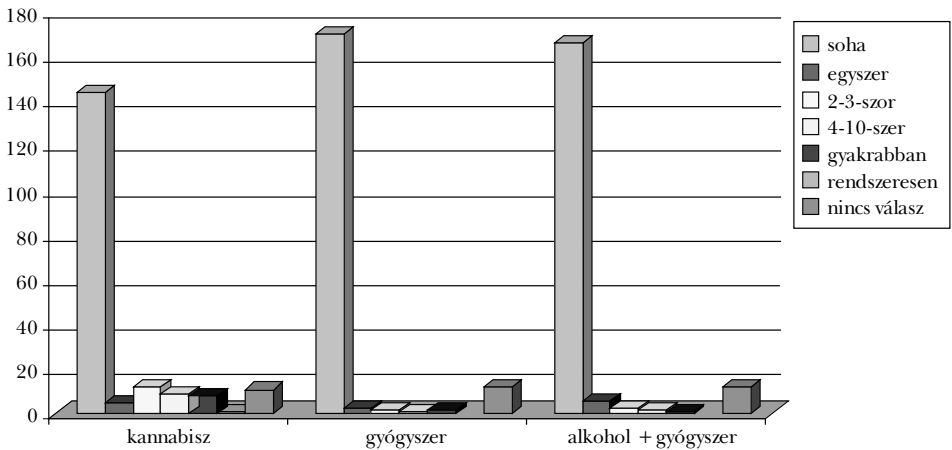
A 3. ábrán összehasonlíthatjuk a három „legnépszerűbb” szer használati gyakoriságát (a 4. ábrán feltüntettük a szereket nem használók arányát is). Gyógyszert kábítószerként nyolcan használtak (ez a minta alig több mint 4%-a), ebből ketten vannak, akik tíznél többször alkalmaztak így gyógyszert. Alkohol és gyógyszer együttes használatát tizenketten (6,31%) próbálták ki, közülük egy személy tette ezt tíznél többször. A kannabiszt harmincötven (18,42%) használták már, közülük nyolcan mondták, hogy tíznél is gyakrabban alkalmazták már a szert, és egy személy volt, aki rendszeres használatról számolt be.

„Úgy küldelek titeket, mint bárányokat a farkasok közé”
Prevenációs megoldások katolikus középiskoláinkban

3. ábra. A leggyakrabban előforduló kábítószerfajták használati gyakoriságának összehasonlítása

4. ábra. A „legkedveltebb” kábítószerfajták

A különböző szerek használatának gyakoriságát tekintve a nemek között megfigyelhető különbség van. Az alkoholfogyasztást vizsgálva láthatjuk, hogy a lányok kevesebbet és ritkábban isznak, legyen szó alacsonyabb vagy magasabb alkoholtartalmú italokról. A dohányzás terén sokkal kiegyensúlyozottabb az eredmény, bár itt is megfigyelhető, hogy a lányoknál többen csak kipróbálták vagy alkalmanként gyújtanak rá. A kannabisz esetében szintén a fiúk a gyakoribb fogyasztók, hasonlóan a gyógyszer kábítószerként való használatában. Azonban a lányoknál a gyógyszer és alkohol együttes használata gyakrabban előfordul, mint a fiúk körében.

A mintát életkor szerint három csoportra osztottuk (ez nagyjából megfelel az évfolyam szerinti besorolásnak): 15–16, 17 és 18–19 évesek. A három korcsoportban a válaszadók száma nem egyforma, ezt fontos figyelembe venni az ábrák olvasásakor (5., 6., 7. és 8. ábra). A különböző szerek mindegyikénél megfigyelhető, hogy az idősebbek között valamivel több a gyakori vagy a rendszeres fogyasztó, míg kisebb a szert csak kipróbálók vagy soha nem használók aránya. Eredményeink alapján úgy látszik, hogy a legtöbb fiatal számára a legális szerekkel való ismerkedés 15 éves koruk előtt kezdődik, számukra ez az időszak (és az elkövetkezendő évek) már inkább a szerekkel való kapcsolat elmélyítéséről szól. A legfiatalabb korcsoportban még nagyon kevés kannabisz-használó van, látványos a különbség a 17 évesekkel összehasonlítva. A kannabisz esetében a prevenció a 10. évfolyamban még aktuális és kiemelten fontos feladatnak látszik. Ezt erősíti az a tény, hogy a mintánk egyetlen rendszeres illegális kábítószer-használója (kannabisz) egy 16 éves lány volt.

3. táblázat. A 15–16 évesek szerhasználati gyakorisága

Szerek megnevezése	Soha	Egyszer	Két-három alkalommal	Négy-tíz alkalommal	Tíznél többször	Rendszeresen	Nincs válasz
Dohányzás	21,57%	11,76%	23,53%	21,57%	11,76%	7,84%	1,96%
Alkohol (tömény)	11,76%	5,88%	19,61%	19,61%	31,37%	9,80%	1,96%
Alkohol (sör; bor)	5,88%	0,00%	9,80%	19,61%	39,22%	23,53%	1,96%
Kannabisz	82,35%	3,92%	3,92%	0,00%	1,96%	1,96%	5,88%
Gyógyszer	90,20%	0,00%	3,92%	0,00%	0,00%	0,00%	5,88%
Gyógyszer + alkohol	86,27%	3,92%	1,96%	1,96%	0,00%	0,00%	5,88%

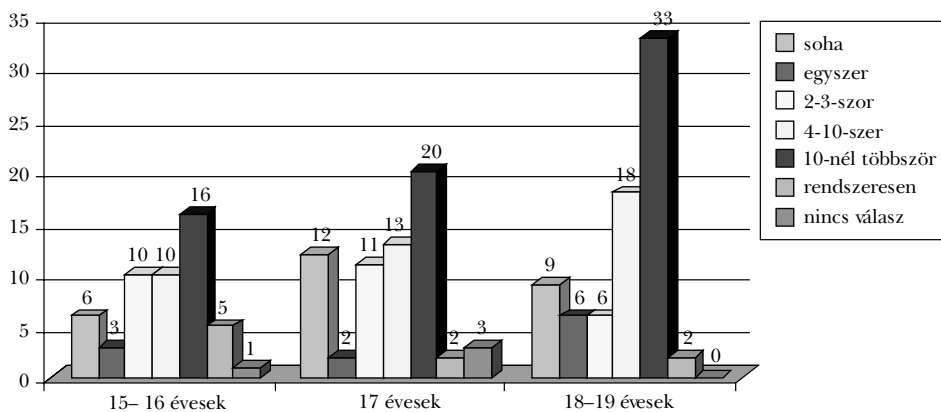

4. táblázat. A 17 évesek szerhasználati gyakorisága

Szerek megnevezése	Soha	Egyszer	Két-három alkalommal	Négy-tíz alkalommal	Tíznél többször	Rendszeresen	Nincs válasz
Dohányzás	19,05%	15,87%	14,29%	17,46%	12,70%	20,63%	0,00%
Alkohol (tőmény)	19,05%	3,17%	17,46%	20,63%	31,75%	3,17%	4,76%
Alkohol (sör; bor)	3,17%	4,76%	6,35%	26,98%	41,27%	17,46%	0,00%
Kannabisz	69,84%	1,59%	7,94%	7,94%	6,35%	0,00%	7,94%
Gyógyszer	85,71%	3,17%	0,00%	0,00%	1,59%	0,00%	9,52%
Gyógyszer + alkohol	84,13%	3,17%	1,59%	1,59%	1,59%	0,00%	7,94%

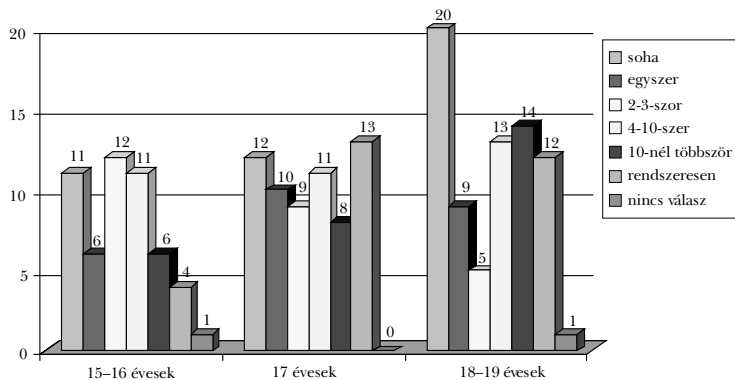
5. táblázat. A 18–19 évesek szerhasználati gyakorisága

Szerek megnevezése	Soha	Egyszer	Két-három alkalommal	Négy-tíz alkalommal	Tíznél többször	Rendszeresen	Nincs válasz
Dohányzás	27,03%	12,16%	6,76%	17,57%	18,92%	16,22%	1,35%
Alkohol (tőmény)	12,16%	8,11%	8,11%	24,32%	44,59%	2,70%	0,00%
Alkohol (sör; bor)	2,70%	0,00%	5,41%	20,27%	51,35%	20,27%	0,00%
Kannabisz	75,68%	2,70%	6,76%	5,41%	4,05%	0,00%	5,41%
Gyógyszer	91,89%	1,35%	0,00%	1,35%	1,35%	0,00%	4,05%
Gyógyszer + alkohol	90,54%	2,70%	1,35%	0,00%	0,00%	0,00%	5,41%

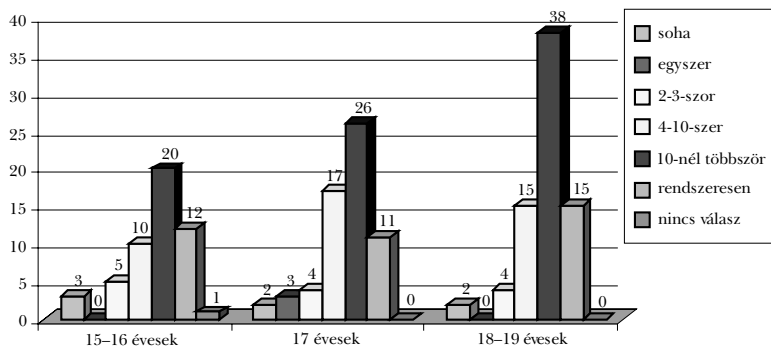

5. ábra. A magasabb alkoholtartalmú szeszesitalok fogyasztási gyakorisága az életkori csoportok között

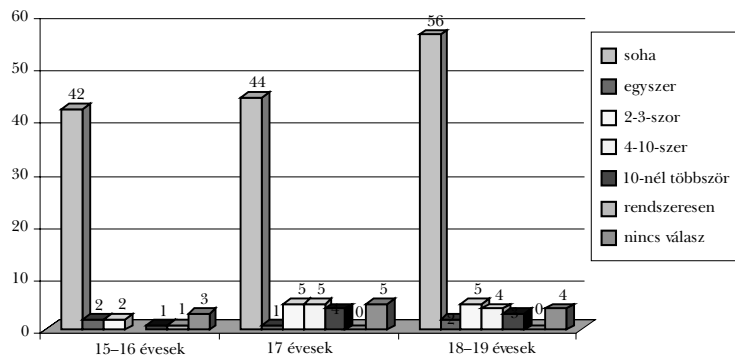

6. ábra. A dohányzás gyakorisága az életkori csoportok között

7. ábra. Az alacsonyabb alkoholtartalmú italok (sör, bor) fogyasztási gyakoriságának életkori megoszlása

8. ábra. A kannabisz-használat életkori gyakorisága

Rákérdeztünk a résztvevők családi állapotára is: a kitöltők 67,9%-a él olyan családban, ahol a szülők együtt élnek, az egyszülős családok aránya 18,9%, míg az újrastrukturált családok aránya 6% alatt van (mindössze hárman jeleztek más állapotot és tizenegyen nem válaszoltak). Eredményeink azt mutatják, hogy az ép családokban élő gyerekek körében az illegális kábítószer-használat gyakorisága alacsonyabb (23,25%) mint a más típusú családszerkezetek esetében (28%), azonban ez a különbség minimálisnak mondható.

A kábítószer-használók a szereket legtöbbször egy baráttól kapják (23 válaszoló esetében) vagy egy bulin kínálják meg őket (17 válaszoló esetében), míg terjesztőtől sokkal kevesebben (9 válaszoló esetében) szerzik be az anyagokat.

A használat körülményeire vonatkozó kérdésre adott válaszok alapján a fiatalok leggyakrabban kisebb baráti társaságban (36 válasz) vagy házibuliban (23 válasz) használják a szereket, kevesebben diszkóban vagy más szórakozóhelyen (16 válasz), és csak néhányan alkalmazzák ezeket magányosan (7 válasz).

A „Hogyan kellene büntetni a kábítószer-fogyasztást?” kérdésre adott válaszok meglepőek voltak. Voltak, akik csak a terjesztőket büntetnék (23 válasz, 12%), ám a legtöbben a mostaninál szigorúbb büntetést tartanának helyesnek (119 válasz, 62,6%). A diákok között megjelent egy kevert vélemény is, mely szerint szigorúbb büntetésre lenne szükség, de csak a terjesztőket sújtva (25 válasz, 13%), a legalizálás bármilyen formája mellett csak kevesen tették le voksukat (18 válasz, 9,47%), a nem válaszolók aránya ennél a kérdésnél is minimális volt.

Összefoglalva az eredményeket elmondhatjuk, hogy a diákok körében sokkal nagyobb probléma a legális szerek fogyasztásának elterjedtsége, mint az illegális kábítószerek alkalmazása, mivel ezek használata nem mondható általánosnak. Az illegális szerekkel kapcsolatos prevenció fontos időszaka a 10–11. osztály, hiszen ebben az időszakban nő meg azon helyzetek száma, amikor a különböző társaságokban és összejöveteleken a fiatalok kapcsolatba kerülhetnek ezekkel a szerekkel. A legális szerekre vonatkozó prevenció ideje a 9. osztály, illetve az általános iskolai időszak.

Szeretném kiemelni a szerető, biztonságot adó, egészséges *külső* és *belső* határokkal rendelkező család fontosságát, gyakran ennek hiánya vezet a szenvedélybetegséghez. A kérdőívet kitöltők között volt egy „még” 17 éves lány, aki rendszeres dohányos és alkoholfogyasztó, ötféle kábítószert próbált már ki, ezek közül négyet tíznél többször (kannabisz, oldószer, gyógyszer és alkohol gyógyszerrel keverve). Véleménye szerint szigorúbban kellene büntetni a kábítószerezést, „mert, ha legalizálnák, akkor sokkal drágább lenne”. Ez a lány így írta le családi állapotát: „hamarosan elköltözöm otthonról”. Mélyinterjú nélkül is úgy gondolom, hogy ennek a lánynak a család nem azt a szerető környezetet jelentette, amely biztos alapot ad és megvéd, hanem valamilyen rendezetlen, nem megfelelő *belső* határokkal és szabályokkal rendelkező „otthont”, ahonnan csak menekülni lehet.

Eredményeink alapján javasoljuk, hogy a legális szerek, vagyis az alkohol és a dohányzás elleni prevencióra nagyobb hangsúly kerüljön az osztályfőnöki, nevelői munkában. A legális szerek elterjedtsége kapcsán felmerül a kérdés, hogy vajon nincs-e szükség új szempontokra, módszerekre a prevenció gyakorlatban?

Gyermekvédelmi felelős

Klotildligeti Ward Mária Általános Iskola, Gimnázium és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény

Iskolánk droggal való érintettsége nagyon csekély. Tanítványaink között az elmúlt 13 évben csak néhány esetben merült fel annak a gyanúja, hogy kapcsolatba kerültek ilyen körökkel. Volt tanítványok között már hallottunk súlyos esetet, de végül neki is sikerült kilábalni nehéz helyzetéből.

Azzal a diákkal, akit feltételezésünk szerint veszély fenyeget, osztályfőnöke rendszeresen beszélget és a szülőkkel is felveszi a kapcsolatot, meglátogatja őket. Ez a kiemelt figyelem eddig még mindig meghozta gyümölcsét. Volt néhány tanítványunk, aki családi és szociális helyzeténél fogva veszélyeztetettebb volt a droggal kapcsolatban, de őket – még mielőtt a drog kérdése előtérbe került volna – más ügyek miatt el kellett tanácsolni az iskolából.

Tantestületünk a szülők nagy részének egyetértő támogatásával, a prevenciónak azt a formáját választotta, amely igyekszik a diákok szabad energiáit minél inkább értelmes tevékenységekkel lekötni. Ez a legtöbb esetben működik. Ezért bővült 2004-ben iskolánk az alapfokú művészeti oktatással, ezért szervezünk sokféle tanításon kívüli programot; sportkört, énekkart, táncházat, osztályrendezvényeket. Emellett igyekszünk szociális érzékenységre és felelősségre nevelni diákjainkat. Ki kell emelni a reggelenként elhangzó Szentírás-magyarázatokot és a reggeli ima szerepét, amely a rendszeres Isten-kapcsolatra és az erkölcsi életre hivatott nevelni diákjainkat.

Osztályfőnöki és biológiaórák keretében is foglalkozunk a szenvedélybetegségek kérdésével. Külön prevenció előadásokat eddig nem nagyon szerveztünk, mert az országos tapasztalatok felmérése szerint ezek nem csökkentik a veszélyeztetettséget.

Iskolánk helyzete kivételes, nem reprezentálja a mai magyar átlagot. A diákok nagy része olyan családból érkezik hozzánk, ahol az alapvető értékek rendben vannak, általában komolyan odafigyelnek a gyermekek nevelésére. Sok a nagycsalád, ezért az iskola légköre is családi, jó a kapcsolat a különböző korosztályok között, a gyerekek odafigyelnek egymásra.

A kábítószer mindig valamit pótol. Az értelmes életcélt, a meg nem kapott szeretetet, a sikerélményt, az erőt a számára unalmasnak tűnő hétköznapiakban, a

felbomlott családi és kortárs kapcsolatokat... Iskolánk – erejéhez mérten – ezen lelki gondok kialakulásának megakadályozásával, és az értékek megőrzésével, helyreállításával szeretné a drogtól megőrizni diákjait, mert ezzel nem csak nemet mondunk a rossz útra, hanem igent a helyesre.

Ujházy András

Mustármag Keresztény Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium

Iskolánkban a drog és az alkohol nem jelent mindennapos problémát. A keresztény szellemiség elvileg megvédi tanulóinkat ezektől a veszélyektől, gyakorlatilag azonban nálunk is nagy szükség van a felvilágosításra és tájékoztatásra. Hiszen a gyermekek nem zárt burokokban élnek, kortársaikkal, illetve felnőttekkel találkozva különböző szórakozóhelyeken szembesülnek a szenvedélybetegség problémáival.

Térségek, ahol a droggal és alkohollal, kapcsolatos problémákkal foglalkozunk az iskolában:

- Helyzetfelmérés
 - Alkalomszerűen a gyermekvédelmi felelős végzi; egyszerű kérdésekre adott névtelen válaszadás a gimnáziumi osztályokban, melynek összesítése képet ad az iskolába járó gyermekek káros szenvedélyeiről. Ezt megbeszéli az osztályfőnökkel, akik az osztályfőnöki órák témaköreinek tervezésénél figyelembe veszik.
 - A védőnő minden év elején egy központi kérdőívvel méri fel az 5–12. osztályban – szintén név nélkül – a tanulók cigaretta, alkohol és drog fogyasztásával kapcsolatos ismereteit, szokásait.
- Egy fő az iskolában elvégezte a *Sulinova* által szervezett drogkoordinátori akkreditált tanfolyamot, és azóta többször is részt vett „hálózatépítésben”. Ezáltal más iskolákban dolgozó kollégákkal áll kapcsolatban, ötletekkel, esetmegbeszélésekkel tud segítséget kérni és nyújtani, tapasztalatokat cserélni.
- Különböző korosztályoknak különböző súlyozással az osztályfőnöki tanmenet része a káros szenvedélyekről való beszélgetés. A 11–12. évfolyamon a védőnő osztályfőnöki óra keretében az osztályban kitöltött anonim teszt kérdéseire adott válaszok alapján végez felvilágosító munkát.
- A szaktanárok a kapcsolódó témaköröknél időt szánnak a káros szenvedélyekről való előadásokra, a felvetődő kérdések megbeszélésére – különösen a biológia- és kémiaórák alkalmasak erre (pl. biológiaóra: tüdő, légzés – dohányzás, kémiaóra: alkoholok, nitrogéntartalmú szerves vegyületek és drogok).

- Az osztályok alkalomszerűen, a szaktanárok és osztályfőnökök kíséretében részt vesznek felvilágosító kiállításokon, előadásokon (pl. a 11–12. évfolyamos tanulóink megnézték a *Köztes Átmenetek* című drogról szóló interaktív vándorkiállítást, illetve a dohányzásról szóló előadáson vettek részt több osztály tanulóival).
- Az idei évben iskolánk csatlakozott a rendőrség által szervezett kábítószerkezelésről szóló DADA-programhoz.

Térfelületek, amelyeken még szeretnénk a káros szenvedélyekkel foglalkozni iskolánkban:

- Szorosabbá szeretnénk tenni a kapcsolatot az iskolai védőnő, gyermekvédelmi felelős és az osztályfőnökök között, a védőnő felméréseinek eredményét jobban beépítenénk az osztályfőnöki órák tervezésébe, az órák tartásában is jobban, több osztály esetében támaszkodnánk a védőnő munkájára.
- Egészségnapot szerveznénk, amelyen az egészséges életmód a káros szenvedélyek megelőzéseként jelenne meg. Ezen a napon szakemberek segítségével nyílna mód a diákjainkban felmerülő kérdések tisztázására.

Iskolánkban tehát a prevenciónak van szerepe, esetek kezelésére szerencsére eddig nem volt szükség.

Csák Emese

Premontrei Rendi Szent Norbert Gimnázium, Szombathely

Hála Istennek nem súlyos probléma ez iskolánkban. Szerencsésebbek vagyunk városunk többi iskolájánál, hiszen gimnáziumunk egyházi jellege megszűri a diáktársadalmat, és hozzánk a jobb hátterű fiatalok jönnek. A vidék egyébként is kevésbé veszélyeztetett, mint a főváros (ahol korábban dolgoztam). Mindennek ellentmondani látszik, egy három évvel ezelőtti névtelen felmérés, melyből az derült ki, hogy a 12. évfolyam tanulóinak nagy része kipróbálta a fűvet. A tesztet készítő főiskolás sajnós – a gyerekeknek ígért diszkrécióra hivatkozva – több részletet nem árult el.

Óvatosak vagyunk a prevenció előadásokkal, mert ezek könnyen visszaüthetnek. A városban minden évben megrendezik az *Egészség Hetét*, melynek alaposan átnézzük kínálatát, de ha nem ismerjük az előadókat, vagy azok tőlünk különböző értékrend szerint élnek, inkább nem veszünk részt a programban. Két évvel ezelőtt kiválasztottunk egy műsort, mert az előadás szervezőit hitelesnek gondoltuk, de csalódnunk kellett, mert tíz drogos fiatal mondta el élete történetét, de ebben hosszabb volt a drogos karrierjük ismertetése (felsorolva minden anyagot), mint gyógyulásuk és az utolsó „tisza” hónapok története. Inkább volt drogfajtákkal kapcsolatos felvilágosítás, mintsem elrettentés.

Évek óta jár iskolánkba egy orvostanhallgató, hogy a szenvedélybetegségekről beszélgesse diákjainkkal, igyekszünk minél több osztályunkba eljuttatni. Ezek

a beszélgetéseken tanár nem vesz részt, megbízunk benne. Iskolaorvosunkkal is konzultálunk e témában és osztjuk a véleményét, hogy ez a 14-19 éves korosztály nem fogadja el a direkt meggyőzést, lebeszélést, ezekkel épp ellenkezőjét érhetjük el. Ezért iskolánk által szervezett *Élet Hete* program keretében orvosunk levétette *A férfi szenvedélye* című játékfilmet, ami egy alkoholista három napját mutatta be. Szintén e programunk keretében vendégünk volt a Palánta Gyermek- és Ifjúsági Misszió, akiket szeretettel ajánlunk más iskolák figyelmébe. Nem katolikusok, de teljesen egy értékrendet vallunk. Személyes tanúságtételek (megtéréstörténetek), témafeldolgozások, csoportbeszélgetések, filmklub a kínálatuk. Nagyon érdekes ingyenes anyagot osztottak ki diákjainknak (füzet és CD a drogról és a párkapcsolatról).

Iskolánkban nevelési dilemma, hogy hogyan viselkedjünk az időnként előforduló alkohol-problémával szemben. Két évvel ezelőtt egy diákunkat elbocsátották az iskolából, mert a Gólyaavatón ivott, talán ez rettentette el a többieket, mert az utóbbi évben iskolánkban se alkohol, se dohányzás, se drog nem fordult elő. Osztálykiránduláson néha.

Vida Katalin

Temesvári Pelbárt Ferences Gimnázium, Esztergom

Intézményünk fiúgimnázium, kollégiumi háttérrel – a tanulók 95%-a bentlakó. Így nevelőik számára mindennapjaik átláthatóbbak, ugyanakkor otthon töltött idejükről, körülményeiről és szokásaikról kevesebb és közvetett információ áll rendelkezésre. A társadalom jelen állapotát, és benne fiataljaink helyzetét szemlélve aggasztóak olyan jelenségek, amelyek kezdetben a szabadidő eltöltéséhez, a szórakozáshoz és kikapcsolódáshoz tartoznak, később azonban szokássá válnak, függőség kialakulásához vezethetnek.

Társadalmunk az előző korok munkaalapú társadalmaival szemben átalakulóban van, egyre nagyobb teret nyer a szórakozásra fordítható idő és lehetőség. A serdülőkorát élő, útkereső fiatal ebben a társadalomban nincs könnyű helyzetben.

Tanulóink iskolánkba érkezve természetesen hamar megismerkednek a házi-renddel, és annak azon pontjaival, amelyek a dohányzásra, alkohol- és drogfogyasztásra, és az ilyen kihágások lehetséges következményeivel foglalkoznak. A megelőzés része a téma tárgyalása osztályfőnöki, illetve prefektusi órákon, valamint a biológia tantárgy keretében is. Évről évre visszatérő gondot okoznak kisebb-nagyobb kihágások, amelyek elgondolkoztatóak a prevenció hatékonyságát illetően. (Az ismert esetek gyakorlatilag mindegyike dohányzás és alkoholfogyasztás.) A prevenció részeként ugyan elhangzanak az egészség megőrzésével kapcsolatos érvek, melyeket tapasztalataink szerint megértene és megjegyezne a gyerekek – de nem érzik fontosságukat. Hiszen emlékezni csak már megélt

érzéseinkre tudunk, de a nehézségeket „előre érezni” nem lehet. A tanulók többsége eleve sikertelennek ítéli azon próbálkozását, hogy barátját káros szenvedélyéről lebeszélje.

A kérdéskör tárgyalásakor lényeges a dohányzásról is beszélni, mert régóta ismertek olyan adatok, amelyek szerint a cigaretta megalapozza a droghasználatot, és tény, hogy a kábítószeret használó fiatalok zöme dohányzik.

A felnőtté válás krízisét a fiatalok sok esetben nehezen élik meg. Az útkereső fiatalokra jellemző a kötöttségek elleni lázadás, általában erősen hat rájuk kortárs csoportok elvárásai. „Felnöttségük” és összetartozásuk lehetséges kifejezési, demonstrálási formája a dohányzás és az alkoholfogyasztás, egyben kísérlet önbizalmuk fokozására is. A feszültségoldás és önbizalom-növelés ilyen módjait válsztó gyerekek között ismétlődő jelenségekre figyelhetünk fel.

A rizikófaktorok közül kiemelkedik a kortársak szerepe, a csoporthoz tartozás igénye, meghatározó, hogy egy iskolai osztály hangadói milyen magatartást várnak el a többiektől. Minél kevésbé lekötött egy tanuló ideje, minél kevésbé jó a kapcsolata szüleivel és tanáraival, annál ingatagabb lehet a helyzete, mert kapcsolatra természetesen van igénye. „Könnyebb valakit elhívni, hogy szívjunk el együtt egy cigit vagy igyunk meg egy sört, mint azt mondani, hogy gyere, beszéljessünk.”

A kellő önbizalommal rendelkező fiatal kevésbé hajlamos engedni a káros szenvedélyek csábításának, ezért lényeges az önbizalom fejlesztése. Tapasztalataink szerint a sportoló, jól tanuló, kreatív tevékenységet végző, saját hobbival rendszeresen elfoglalt, zeneiskolába járó gyerekek esetében kevesebb a probléma. Akik találkozhattak már munkájuk önmaguk számára is értékelhető eredményével, akik megérezhették teljesítményük jó ízét, védettebbek, egészséges önbizalommal rendelkeznek. A maguk előtt stabil jövőképet látók tudatosabban és jobban vigyáznak egészségükre, mint a „carpe diem” szemléletűek.

A fiatalokkal folytatott beszélgetések alapján említést érdemel a szabályok, tiltások és szankciók jelentősége a tanulók kockázatvállalásának tükrében. Vélhetően a társadalom toleranciája miatt a dohányzást és az alkoholfogyasztást megbocsátható botlásnak tartják diákjaink, a drogok fogyasztására azonban ez nem vonatkozik. Úgy vélik, ha valaki drogot fogyaszt, az kockázatosabb, mert feltűnő lehet, nagyobb kihágásnak minősül. Nem biztosak abban, hogy képesek „a helyzet urai maradni”, mint dohányzaskor és alkoholfogyasztaskor, így jobban félnek a következményektől is.

A kérdéskört átgondolva személyes élményem idéződik fel. Nehezen kezelhető nevelőszülőknél élő fiú serdülőkorában magatartási problémái miatt visszakerült a nevelőintézetbe. Felnőttként még mindig látogatja nevelőszüleit, segíti őket, de egyszer azt mondta: „Nem tudom nekik megbocsátani, hogy nem vették fel a küzdelmet velem, értem.”

Szontagh Katalin

Műhely

TÁRSAS TÉR ÉS ÖNISMERET

OROSZLÁNY PÉTER

Még a rosszul működő tantestületek is hatalmas önismereti és emberismereti lehetőségeket hordoznak számunkra – néha hatalmasabbat, mint ahol minden olajozottan működik. Nincs ugyanis erőteljesebb lehetőség az emberalakításra, mint a konfliktusok, ha..., ha pozitív erőinket összeszedve jól oldjuk meg őket.

„Manapság rengeteg olyan dolog van, amelyet egy felnőttnek tudnia kell, hogy fel legyen vértézve az életre. Tulajdonképpen már az iskolából kellett volna magával hoznia ezeket az ismereteket, de amikor iskolába jár, sajnos még túl fiatal ahhoz, hogy megértse ezeket a dolgokat, később pedig már semmi nem készíti rá, hogy iskolába járjon. Az ebben a tekintetben szükséges ismereteket számára senki sem szállítja házhoz, vagyis emberünk a gyermeki tudatlanság állapotában marad.”

C. G. Jung

Önismereti kis tükrünkben az előző számban ajánlottunk néhány szempontot annak ellenőrzésére, hogy alapvetően jó helyen vagyunk-e a pedagógusi pályán, „pedagógusnak valók” vagyunk-e. Önmagunk megismerésének titka – amennyiben ezt titoknak nevezhetjük –, hogy merünk-e alapvető és „kényes” kérdéseket megfogalmazni és föltenni magunknak, és ezekre a kérdésekre van-e bátorságunk őszintén válaszolni. Az őszinteség ebben az esetben azt jelenti, hogy amit legbelül tudunk magunkról, azt fölengedjük a tudatunkba. Ez teszi lehetővé, hogy a továbbiakban foglalkozzunk vele, *munkába vegyünk*, és idővel a problémát meghaladottá tegyük. Így vezet az önismeret érett pedagógusszemélyiség kialakulásához, ami az iskolai munka alfája és ómegája. A gyerekek ugyanis valamirevaló tudáshoz csakis érett személyiségekkel való találkozás révén juthatnak.

Mottónk szerint hosszú lélekgyógyászai pályáján Carl Gustav Jung, a korábbiakban már idézett neves pszichológus, azt tapasztalta, hogy felnőttként nincs elegendő *készítés* életünkben az önmagunkkal való szembenézésre. Valóban ritka az olyan élethelyzet – mondhatni kényelmetlen, de kegyelmi állapot –, amikor valaki „kézbe vesz bennünket”, és nem engedi meg, hogy kibúvókat vagy mentségeket keressünk. Ilyen szituációk leginkább az iskolában esnek meg a gyerekekkel,

ha kézbe vesszük őket nevelési célból. Nevelésünk szinte nem is áll másból, mint a gyerekek önmagukra eszméltetéséből: *valamit máshogy kellene csinálnod, mint ahogy most csinálod*. Ettől alakul a gyerek alkalmassá az emberi közösségben való élésre. De lehetünk-e egymással szemben is pedagógusok ugyanebből a célból: hogy felnőttként is alkalmasabbakká váljunk, alkalmasabbakká tegyük egymást a közösségi létre?

Igen, igen, válaszolhatjuk, de el kell ismernünk, nem könnyű ezt jól csinálni. Úgy kell benne maradnunk saját pedagógusi alapattitűdünkben, az *emberalakítási vágyban*, hogy a gyerekeknél beváló formákból kilépünk, és a felnőtt-felnőtt viszonyhoz illő formákat találunk. Nos, ebben általában meglehetősen analfabéták vagyunk. Ugyanarról az analfabetizmusról van szó, amit hajdan Ingmar Bergman olyan csodálatosan megfogalmazott a házastársi kapcsolatok buktatóit mélyen elemző filmsorozatában: két ember képes úgy élni egymás mellett a legszorosabb emberi kapcsolatban is, hogy lényegét tekintve csak magukkal, saját szükségleteik kielégítésével törődnek.

Előző írásunkban József Attilát idézve már megállapítottuk, hogy saját tükrünkben ismerkedve magunkkal hamis képet kapunk – *kell a másik ember ahhoz, hogy hű kép rajzolódjon ki bennünk magunkról, és kell hozzá a másik ember elfogadó szeretete is, amely önmagunk elfogadásához hozzásegít*. Nézzük meg most röviden, hogy az iskola felnőtt társas terei milyen lehetőségeket kínálnak önismertünk mélyítésére.

A tantestület olyan *kényszerközösség*, amely – csekély kivételtől eltekintve – szinte véletlenszerűen állt össze. Mindenféle ember van benne, mégis képes közösséggé és szakmai műhellyé válni, ha az emberformálás *közös ügyé* válik, mert ez túleml azokon a nehézségeken, ami a nem szabad társválasztásból természetesen adódik. Bármilyen furcsa is, azt kell mondanunk, hogy még a rosszul működő testületek is hatalmas önismereti és emberismereti lehetőségeket hordoznak számunkra – néha hatalmasabbat, mint ahol minden olajozottan működik. Nincs ugyanis erőteljesebb lehetőség az emberalakításra, mint a *konfliktusok*, ha..., ha pozitív erőinket összeszedve jól oldjuk meg őket. Hogyan lehetséges, hogy egy tantestület képes pokollá változni? Hogyan halmozódhat fel ennyi destruktivitás egy felnőtt emberi közösségben vagy akár egyetlen emberben – egy nagyobb, többségében gyerekeket magába foglaló társas tér, az iskolaközösség megteremtéséért felelős személyekben? Csakis úgy, hogy megbuknak konfliktuskezelésből. A jó konfliktuskezelés ugyanis önismeret nélkül nem lehetséges. Sérelmeimet másokra vetítem, kudarcaimért másokat teszek felelőssé, ellenségességet gyanítok akkor, amikor én magam vagyok ellenséges... néhány példa arra, amikor *önmagára vak* valaki. Sokszor kell (vagy kellene) külső segítség ahhoz, hogy az így önmagát veszített ember vagy közösség ismét magára találjon. Szerencsére ma már van erre szervezett segítség, fölkészült mediátorok, csak

bátorság és ügyesség kell hozzá – főként az iskolavezető részéről –, hogy rátaláljon erre a járható útra.

A szakmai műhellyé válás és a pedagógusi önismeret kitűnő – de sajnos kivételesen levő – alkalmak a *hospitálás*, egymás óráinak látogatása. A legtöbb helyen csak vezetői ellenőrzés címén folyik ez, holott nincs jobb dolog, mint egymástól tanulni, és hasznosabb alkalom, mint véleményeket gyűjteni pályatársainktól. Egy iskola hospitálási rendszere nem alapulhat a kíváncsiságon, *konceptciónak* kell mögötte állnia, melyet az igazgató kezdeményez, de a tantestület közösen alkot meg. Nem elegendő, ha van egy-két kolléga, aki azt mondja: hozzám mindig jöhettek, nem kell előtte egy héttel szólni... Ki ennek a nyertese? A gyerekek. Az ilyen kolléga mindig „top”-on van.

Az önismeret és a társismeret nagyszerű alkalmak a tantestületi együttes *továbbképzések*. Olyan továbbképzésről is hallottam, aminek fő hozama nem a szakmai gyarapodás volt, hanem az, ahogyan a testület tagjai fölfedezték egymást. Olyan helyzetekben találkoztak, mint még soha: nem a mindennapi rohanás rövid szüneteiben, hanem együttes kihívások előtt állva, közös megoldásokat keresve, játékos helyzetekbe sodortatva. Legnagyobb személyes fölfedezésem a továbbképzésekről, hogy micsoda nagy ereje van a felnőttek játékanak és a közös énekszónak. Ezeket a közösségformáló lehetőségeket újra föl kell fedezni, különben az iskolát beborítja a szürkeség unalma.

Kevés olyan iskola van, ahol a tantestület közös akarattal hetente tart *tantestületi ülést*. Hagyományosan a tantestületi ülések az unalom fészkei, nem ritkán vendég előadóval, holott a szakmai munka alapjai is lehetnének ezek az előírt alkalmak. Akinek volt már szerencséje megmártózni egy jól vezetett iskola közösen megalkotott szellemiségében, nehezen képzel el, hogyan képes egy tantestület rendszeres és önkéntes megbeszélések nélkül egyáltalán működni. Esetleg úgy, hogy az igazgatóhelyettes a nap nagy részét stúdiósított szobájában tölti, és kézi vezérléssel hangosbemondón keresztül irányítja a munkát? Groteszk kép, de az élet ilyet is produkál.

C. G. Jung az ötvenes években ezen a néhány felvetett ötleten kívül egy további lehetőségeket is leír önismereti hiányaink pótlására mottószövegünk folytatásában: „*Szükség volna afféle »felnőttek iskoláira«, ahol az ön- és emberismeretnek legalább az elemeivel meg lehetne ismertetni az embereket. Több ízben tettem erre javaslatot, de mindez jámbor óhaj marad, jóllehet elméletileg bizonyosan mindenki elismeri, hogy önismeret nélkül nem lehetséges általános megértés a társadalomban. Az illetékesek bizonyára megtalálnák az eszközöket és az utakat, ha valamilyen technikai problémáról volna szó. De mivel csak a legfontosabbról, tudniillik az ember lelkéről és az emberi kapcsolatokról beszélünk, erre nincs sem tanító, sem tanuló, sem tankönyv, sem tanfolyam, hanem vállrándítással intézik el ezt a kérdést is azzal, hogy »kéne«. Túlságosan népszerűtlen az a követelmény, hogy mindenki kezdje magán, és ezért minden marad a régiben.*”

Állapítsuk meg örömmel, hogy az elmúlt tizenöt év hozott jó irányú változásokat ezen a téren a magyar nevelésügyben. Egyes iskolákban az önismeret tantárgyként is működik, a pedagógus-továbbképzésben vannak önismereti célú kurzusok, tantestületi tréningekben is van választék. Ha elkezdjük használni azokat a lehetőségeket, amelyek önismerethez segítenek bennünket, az iskola sokkal derűsebb helyszínné válik számunkra és gyerekeink számára is!

Szeneczey Máté

József Attila

Nem én kiáltok

Nem én kiáltok, a föld dübörög,
Vigyázz, vigyázz, mert megőrült a sátán,
Lapulj a források tiszta fenekére,
Símulj az üveglapba,
Rejtőzz a gyémántok fénye mögé,
Kövek alatt a bogarak közé,
Ó, rejtsd el magad a frissen sült kenyérben,
Te szegény, szegény.
Friss záporokkal szivárogy a földbe -
Hiába füröszköd önmagadban,
Csak másban moshatod meg arcodat.
Légy egy fűszálon a pici él
S nagyobb leszel a világ tengelyénél.
Ó, gépek, madarak, lombok, csillagok!
Meddő anyánk gyerekért könnyörög.
Barátom, drága, szerelmes barátom,
Akár borzalmas, akár nagyszerű,
Nem én kiáltok, a föld dübörög.

A KÉPZŐTÁRSASÁGI JELEN A MÚLT TÜKRÉBEN

AZ IZSÁK IMRE KÉPZŐTÁRSASÁG VÁZLATOS TÖRTÉNETE

DÚCZ MIHÁLY

Irdeklődésem a képzőtársaságok felé fordult, és rácsodálkoztam a – még napjainkban sem igazán ismert – több évszázados, változó, fejlődő, szervezeti forma kialakulására, működésére, kapcsolataira, a bennük dolgozó diákok történeteire. [...] Az elmúlt tizenhét évben céljaink megfogalmazásával, a képzőtársasági munkámmal, arra törekedtem, hogy bizonyítsam, van értelme e szervezeteket újra beépíteni oktatási rendszerünkbe.

1880. július 20-án Pápa város és a Pápai Református Kollégium emléktáblával jelölte meg azt a házat, amelyben Jókai Mór 1841–42-ben lakott. Az ünnepségre meghívták Jókait is, ő azonban maga helyett egy levelet küldött. Ebből idéznék néhány jellemző, idevágó részletet: „Hárman laktunk egy szobában: Kerkapoly Károly, Pap Dini és én. [...] Jó barátok voltunk mind. – De azt nem abban az értelemben kell venni, hogy összeálltunk egymást dicsérni, hanem úgy, hogy versenyeztünk egymással, mindenben és mindenütt: versenyeztünk az osztályban a hely elsőbbségéért: és csak harmadiknak jutottam fel (első volt Kerkapoly, második Gondol Gábor), versenyeztünk a nyelvtanulásban; versenyeztünk a pályázaton, megmondtuk egymásnak a hibáit s örültünk egymásnak a diadalán, sikerén. – Ez az igazi barátság. [...] Az első pályadíjat, a két aranyat nem én nyertem el, hanem Orlay; nekem csak a második jutott, az egy arany, s az elismerő véleményekből is a fényes,

magasztaló Orlaynak, nekem csak buzdító, a jövőre utaló. [...] Hanem az az egy arany s ez az aranynál drágább szó, hogy »előbbre törj!« egész életemnek irányadó-jává lett. »Ezt« nem felejtettem el; »azt« nem adtam ki soha. [...] Nem tudom, van-e önöknek most képzőtársaságuk? Ha nincs, hát alakítsanak. Én megpróbálom a próba folytatását. A jövő évre és azontúl minden évben amíg élek, kitűzők öt aranyat: amennyit mielőnk kitűztek: úgy, ahogy akkor tették, pályadíjul a pápai tanuló ifjúság köréből a versenyre kelni szánt verses és prózai költeményekre: nem jutalom, nem díj, csak emlék gyanánt. Fogadják el tőlem, mint hálám örökségét.”¹

Családi kapcsolatok hatására kezdem vizsgálni a Pápai Református Kollégium tanárának, Tarczy Lajosnak munkásságát, és akarva-akaratlan sokszor találkozom a nevével sokáig összefonódó, *Pápai Képzőtársaság* írásos emlékeivel. Nem volt nehéz felfedezni a képzőtársaság sokszínűségét, eredmé-

nyeit, amelyek bizonyos időszakokban túlmutattak az iskolai tananyag elsajátítását segítő szerepkörön. Érdeklődésem a képzőtársaságok felé fordult, és rácsodálkoztam a – még napjainkban sem igazán ismert – több évszázados, változó, fejlődő, szervezeti forma kialakulására, működésére, kapcsolataira, a bennük dolgozó diákok történeteire. Így került kezembe e Jókai-levél is, benne röviden összefoglalva a lényeg.

1991-ben akkori igazgatóm felajánlotta – ismerve ez irányú kutatásaimat – hogy a munkahelyemen hozzak létre képzőtársaságot (intézményünk általános iskola, hatosztályos művészeti, öt osztályos általános gimnázium, és egy érettségi utáni szakképző egység). A legelején kellett kezdenem. Az volt az első kérdés: mi legyen a nevünk, hogyan írjuk le magunkat?

Bodolay Géza *Irodalmi Diáktársaságok 1785–1848* című, e témában alapműnek számító munkájában így ír: „A felvilágosodás korának irodalmi diáktársaságairól kevés pontos adatunk van. Időrendben a központi szemináriumok rövid életű társaságai voltak az elsők.”² Itt is, könyvének mellékletében is, ahol összegyűjti a szervezetek taglistáit, a jegyzőkönyvek és névsorok a társaság szót használják. Tehát az elnevezések vizsgálata során a társaság, társaságok szóból indulhatunk ki, illetve Pápa és Sopron alapján a képzőtársaság összetételből. 1867 után jelenik meg az „önképzőkör” kifejezés, amely nem csak az elnevezésben, de a tartalmakban: a tevékenységekben, a célokban is lényegesen eltér az előző év-

tizedek diáktársaságaitól³. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 1868. évi rendelete szerint a középiskolában a „két legfelsőbb osztály tanulói magán-szorgalmuk és munkásságuk gyarapítására önképzőkört is alakíthatnak”⁴.

Érdekes, hogy hasznossága, eredményessége, esetleges politikai töltése sok vitát indukált a pedagógusok, az oktatás felelősei között már az első évtizedekben, és a következő évszázadokban is. Ennek ellenére kisebb-nagyobb változásokkal a huszadik század negyvenes éveinek végéig, az ötvenes éveinek elejéig fennmaradtak.

A zalaegerszegi Izsák Imre Képzőtársaságról

1990-ben jutottam el odáig, hogy összefoglaljam addigi ismereteimet. Tanári szervezéssel, vezetői felkéréssel indult képzőtársaságunk története. Munkahelyem akkor még egy általános iskolai, egy hatosztályos művészeti gimnáziumi és egy érettségi utáni szakképző egységből állt. A szervezést a gimnáziumi korosztályban kezdtük, de az évek során az általános iskolai érdeklődésre reagálva, kibővítettük a tagok körét. A társaság alapszabálya szerint a tagság korosztálya 12 és 20 év között van. Az alakuló ülésen még csak részben foglalmaztuk meg célkitűzéseinket, de ma már elmondhatjuk a *társaság céljai: az önképzés, a tehetséggondozás, az ismeretterjesztés.*

Gondos előkészítés után 1991. november 11-én alakultunk meg. Az érdeklődő diákok javaslatára három csoport jött létre: *természettudományos, szerkesztőségi, művészeti.*

1991. december 13-án kihelyezett ülést tartottunk a Göcsej Múzeumban, ahol javaslatokat kaptunk társaságunk leendő nevével kapcsolatban. Hosszú vita után sem tudtunk dönteni, így írásos szavazással később döntöttük el nevünket. A szavazás eredményeként az *Izsák Imre Képzőtársaság* nevet választottuk.⁵

A következő közgyűlésre elkészült alapszabályunk, amely többek között kimondja: „a közgyűlés a döntéshozó szerv, amely évente ül össze”.

A képzőtársaság szervezeti felépítése

A hierarchikus felépítés lassan alakult ki, csúcán a *tanárelnök* áll, a vele együttműködő *tanár-* és *diáktitkárral*. Elsősorban ez a hármas képviseli a képzőtársaságot, tartja a kapcsolatot a hozzájuk fordulókkal. A vezetés csúcsszerve az alapítvány megalakulása óta kevesebb jelentőséggel, kevesebb jogosítvánnyal bír.

A szekciók (csoportok) élén a *tanár- és diáksegítők* állnak, akik közvetlenül a felmerülő feladatok, programok megvalósítását, irányítását végzik. Ezt a vezetői kört egészíti ki tevékenységével a *fényképészek*, illetve a *jegyzőkönyvvezetők* csapata.⁶ A tisztségviselők alatt helyezkedik el a tagság, melyet jelenleg intézményünk 12–18 éves korosztályának 19-20%-a (173-182 fő) tesz ki, a már említett három csoportban.

A Képzőtársaság tisztségviselői

„*Régi forma új tartalommal.*” Ez lett a mottóunk. Már az első évben igyekeztünk a régi hagyományokat megújítva megfelelni a kihívásoknak. *Tanárelnö-*

köt, jegyzőt választottunk először. A leg-egyszerűbb a *tiszteleti tagok* választása volt. A régi diáktársaságok elveit különösebb módosítások nélkül vettük át és a tagságunknak sem volt ez ellen kifogása.⁷ A tanárelnök hangsúlyos szerepét a *közgyűlésnek* igyekeztünk alárendelni, ugyanakkor a jegyzők munkája is kevesebb lett a számítógépes dokumentáció, illetve a jogi előírások alapján (attól kezdve, hogy a társaság jogi személyeként alapítványt hozott létre több feladatot felnőttnek kellett végeznie). A régi önképzőkörök egyik fontos tevékenységi körét már az indulásnál elvetettük: se helyiség, se anyagi lehetőség nem volt, és a tagság sem akart *könyvtárat*. Mindazt, amire szükségünk volt (van) megtalálhattuk (megtalálhatjuk) iskolánk könyvtárában.

A *választmányt* a csoportvezetők és a titkárok képviselik, akiket a *tanár tisztségviselők* segítenek a munkájukban. A diákfelelős a titkári, a tanárfelelős a szekcióvezetői (ma már inkább csoportvezetőnek hívjuk) titulust kapta. Feladatuk a csoport működtetése, programok szervezése, a társaság összetartása.

A *kincstárnok tisztség könyvelőre* változott, ahogy ezt a jogi előírások elkerülhetetlenné tették. Működésünk legfontosabb alapelve az *önkéntség*. A programok, a részvétel, még a közgyűlési is *választás kérdése*.

A fényképészek a dokumentálást végzik. Velük fotószakkört hoztunk létre, amelynek tagjai egyre magasabb szinten végzik feladataikat, különböző pályázatokon indulnak.

A diáktitkár, illetve a tanártitkár feladata a közgyűlések között a társaság irányítása, a hivatali ügyek intézése.

1996-ban a pályázatokon való elinduláshoz, az elszámolásokhoz, a pénzforgalom nyilvántartására, a *társaság jogi személyeként* megalakult az *Ady Iskola Izsák Imre Alapítványa*. A kuratórium az alapítvány általános, ügydöntő, ügyintéző és képviselő szerve lett. A kuratórium az alapítók által felkért kilenc tagból állt.⁸ A *felkérés négy évre szól*. Az alapítvány nevében eljáró, különféle személyekkel szemben képviseletre jogosult személy a *kuratórium elnöke*, aki akadályoztatása esetén a kuratóriumi tagok közül kijelölheti a képviseletre jogosult személyt. Az *elnöki felkérés is négy évre szól*, szükség szerint meghosszabbítható.

Az Izsák Imre Képzőtársaság tevékenységi körének áttekintése

Az elmúlt tizenhét évben úgy építettük fel képzőtársaságunkat, hogy tevékenységeiben, céljaiban minél jobban megfeleljen a régi társaságok tevékenységi körének, céljainak. Tapasztalataink birtokában leírhatom, hogy tevékenységünk akkor bontakozott ki sokszínűen és eredményesen, amikor a két évszázad hagyományát minél inkább felelevenítettük. Persze, ettől eltérve is jól működhetnek a szervezetek, de ilyenkor már nem beszélhetünk egyértelműen – a régi értelemben vett – diáktársaságokról, önképzőkörökről. Elődeink tevékenységei közül egyedül csak a diákszínjátás hagyományát nem folytatjuk, viszont a társaságok által

végzett többi tevékenység valamilyen formában minket is jellemez. Ebben a rövid ismertetésben akkor adhatom Képzőtársaságunkról a legteljesebb képet, ha tevékenységeink közül az ismeretterjesztés színtereit részletezem.

Az Izsák Imre Képzőtársaság ismeretterjesztési színterei

Egy régi szervezetet, de akár egy újat is sokféle megközelítésből lehet vizsgálni. A rendelkezésre álló források, illetve képzőtársaságunk dokumentumai alapján az ismeretterjesztés folyamatát vizsgáltam.

1. Diákelőadások

Az elődök tevékenységét tekintve az *írásbeli értekezések* feladatának legjobban megfeleltethető programok a *diákelőadások* rendezvényei. Már az első ilyen esemény során kiderült, hogy az írásbeli munka fontos háttérmunka, de az előadásokon is van hangsúly. Az első diákelőadásokat 1992 májusában rendeztük a működésünket meghatározó első tanév lezárásaként. A három bátortalan előadó a gimnazisták köréből került ki. Előadásaik a szó szoros értelmében még nem voltak előadások, inkább felolvasásként írhatnánk le őket. Tartalmilag sem nyújtott többet a tananyag ismeretanyagánál. A kedvező visszajelzések alapján mégis folytattuk az előadássorozatot.

„1993 májusában elégedetten dicsértük az előadókat a gyűlésünk végén. Kilenc előadó töltötte ki a rendelkezésre álló időt. Az általános iskolai osztályok is kérték a fellépés lehetőségét. Sőt, előadott egy akkor még

tízéves kislány is (ebben a korban a társaságnak még nem lehetett a tagja) meglepő sikert aratva. Fekete István ihlette szép gondolatokat, érzéseket fogalmazott meg a természetről (Horváth Diána). Kiemelhető az előző pályázaton díjnyertes szerző, aki díjnyertes novelláját olvasta fel (Sifter Veronika I/A osztályos tanuló a hat osztályos képzőművészeti gimnáziumban), illetve Schábedly Kinga II/A osztályos tanuló, aki a lovak történetéről, fajtáiról, csodálatos lényükről beszélt. Gombos László II/A osztályos tanuló egy madártani tábor videóanyagát elemezte a résztvevő tapasztalatával. Tóth Norbert (II/A) Izsák Imre életéről, Balaicz Zoltán (II/A) a II. világháború történetéről, fontos eseményeiről számolt be az érdeklődőknek.⁹

1994-ben még megtartottuk (erről nincs feljegyzés) a soron következő diákelőadásokat, de aztán lassan-lassan eltűntek a tevékenységeink köréből. Valószínűleg a pályáztatási rendszerünk „nyomta agyon” e fontos kezdeményezést, hiszen a pályázatra hasonló munkákat, hasonló módon is be lehetett nyújtani. Ugyanakkor az év végi örömmünnepek kifejezés megfelelőjeként fontos helye lenne szervezetünk rendszerében még ma is.

2. Villamos gyűjteményünk

Diákjaink részéről már 1991-ben elkezdődött egy spontán gyűjtés, melynek alapját a fizikaórán bemutatott néhány eszközöm és ezek történetének ismeretése adta. Gyűjtők és barátok segítségével 1992-ben már annyi eszköz áll rendelkezésünkre, hogy ezeket *A villamos fizika kezdetektől napjainkig* című kiállításon mutathattuk be.¹⁰

Az iskolai kiállításnak városi visszhangja volt, így gyűjteményünket a Városi Művelődési Központban is bemutattuk, amit rendkívüli fizikaórák keretében több iskola is megnézett. A sikert növelte, hogy a muzeális eszközök és régi berendezések, modellező gépek, tárgyak egy jelentős részét ki is próbálhatták az érdeklődők.

1994-től több alkalommal is Nagykanizsára, Zalaszentgrótra vitték a gyűjteményt. 1996-ban olyannyira megnőtt a tárgyak és eszközök száma (akkor már 150 darab volt birtokunkban), hogy elhelyezésük egyre nagyobb problémát jelentett.

1997-től 2004-ig bizonyos darabok kiemelésével, bemutatásával jeleztük, hogy van egy ilyen ismeretterjesztő lehetőség, de a gyűjtemény mozgatása, kezelése nehézkessé vált. Az iskola rendelkezésre álló helyiségeit már kinőtük, így ez a feladat egyértelműen túlnőtt a képzőtársaságon. A kiállítások létrehozása óta jó kapcsolatot ápoltunk a Magyar Olajipari Múzeummal, amely egy letéti szerződésben¹¹ átvállalta a (már 298 darabból álló) gyűjtemény elhelyezését, karbantartását, esetleges kiállítását.

3. Tanulmányi kirándulások

Az egyik legsikeresebb, leginkább motivált tevékenységünk. Először 1992 májusában kirándultunk a Kis-Balatonhoz, amit aztán többször megismételtünk. Kirándulásainknak két csoportja alakult ki. Az egyik hét közben vagy hétvégén lebonyolított kiruccanás autóbusszal, vonattal, kerékpárral vagy

gyalogosan. Ilyenkor a tanulmányi jellemzőn van a hangsúly, a tantárgyi ismereteket próbáljuk erősíteni. A másik a tanév utolsó hetében megszervezett (többnyire vonatos) kirándulás, amikor egymás jobb megismerésén, az összetartozás érzésének erősítésén van a hangsúly. Természetesen itt is a hagyományos programok határozzák meg a kirándulás formáját, de sokkal több a szabad program, az önálló kezdeményezés lehetősége. Kirándulásaink általában egynaposak, noha a tapasztalatok, az igények azt mutatják, lehetne kétnapos foglalkozást is tervezni, de erre sajnos nincsenek anyagi lehetőségeink.

2008-ig minden évben szerveztünk kirándulást, bár az évköziek a pénzsűke miatt jelentősen visszaszorultak.

4. Pályáztatási tevékenységünk

Itt az általunk kiírt pályáztatási rendszerünkről kell írnom. (Az más kérdés, hogy manapság az egyesületek, alapítványok működése, így a miénk sem, képzelhető el pályázati támogatás nélkül.) Első pályázati kiírásunk óta (amit még a város 12–18 éves korosztályának írtunk ki) sokat változott a pályáztatásunk rendszere, feltételei és elbírálása.¹² A bíráló bizottságok tagjai széles körből kerültek ki, így városunk polgármesterétől kezdve a vízművek igazgatóján át, művészekig, tanárokig, újságírókig. A pályázati határidő lejártá után (januárban jelent meg a kiírásunk, júniusi határidővel) a pályázati munkákat fénymásoltuk, elküldtük a bírálóknak, kivételt a kép-

zőművészeti alkotások kategóriája képez, ahol a pályaművek eredetije került elbírálásra.

Az 1990-es évek közepére nyilvánvalóvá vált, hogy a bírálati rendszeren változtatni kell. Ezért a bírálók képviselőivel személyes találkozót kezdeményeztünk az ünnepélyes díjkiosztó előtt, változó sikerrel.

Az 1990-es évek végére jelentős mértékben csökkentek a felajánlások és a pályázati pénzek összege, valószínűleg e tevékenység is túlnőtte iskolánk lehetőségeit (1993 óta megyeinek, 1995 óta regionálisnak minősítettük pályázati kiírásunkat).

Becsült adatokat tudok írni, de a lényeg ez is jól mutatja. A középiskolai pályázók több mint fele sikeresen továbbtanult. Rengeteg élmény, adat, sokszínű információ fűződik e tevékenységünkhöz. Rendezvényeinken több olyan tehetség tűnt fel, akik valódi sikerekkel (könyvvel, alkotással, díjjal, kiállítással) büszkélkedhetnek, de ami talán még ennél is fontosabb számunkra, hogy az egykori pályadíjas alkotók ma már művészek, kollégaként vannak jelen iskolánkban, a város iskoláiban, szakemberként a megye, a főváros gazdasági, kulturális életében.

5. Középiskolai tudományos konferenciák

1998-ban fogalmazódott meg először, hogy a hosszabb lélegzetű történelmi, természettudományos munkákat az ünnepélyes díjkiosztón nem lehet előadni. Felmerült tehát a konferenciák gondolata, amely végül lassan felváltotta a pályáztatási rendszert. Az első

évben két konferenciát rendeztünk, történelmit és természettudományit. Ezek anyagát – ha a felkészítő tanárok érdeemesnek tartották és lehetőségeink megengedték – ki is adtuk könyv alakban.

2001-től egyik évben az egyik, a másik évben, a másik tárgykörben folytak az előadások. A meghívott diákok az addigi pályázatainkon sikeresen szereplő intézményekből kerültek ki, de ma már több más intézmény diákja, tanára is részt vesz a programokban meghívásos alapon. Régóta támogat bennünket a megyei ismeretterjesztő egyesület, többek között ifjúsági tagságot ajánlva fel a szereplőknek. Az eddigi négy-öt középiskolai tudományos konferencián több mint harminc előadó szerepelt, akik kivétel nélkül főiskolán, egyetemen tanultak, tanulnak tovább.¹³

6. Ismeretterjesztő előadások

A dokumentumok alapján kiszámolható, hogy az elmúlt tizenhét évben 28 előadás hangzott el. Megállapítható, hogy tagjaink szívesen vesznek részt ilyen rendezvényeken akár előadóként, akár érdeklődő közönségként, szívesen kérdeznek, kialakult az előadások kultúrája.

7. Izsák Filmklub, majd Izsák mozi

A társaságokban zajló pedagógiai folyamatok fontos tényezője az, hogy a társaság felnőtt segítői a tagok tanárai az iskolában. A személyes kapcsolatok intenzitása, a visszacsatolások nagyobb köre, az ismeretterjesztő színteret te-

kintve, segíti felmérni a tagok igényeit, elképzeléseit, reakcióit.

Diákjaink filmkultúráját nagyon gyengének ítéltük, ezért indítottuk el az Izsák Filmklubot. A filmnézés kultúrája, a kiválasztott filmek elemző áttekintése, nagyon mélyről indult. A tagok által választott és az általunk (tanársegítők) javasolt filmek kompromisszuma volt az első komolyabb siker. Az elemzések (egy tea mellet a mozi után) változó sikerrel folytak (itt elsősorban a létszámra gondolok), de mindenképpen hasznosnak bizonyultak. Az anyagi források csökkenése itt is éreztette hatását, de a vetítéseket szeretnénk folytatni komplex ismeretterjesztő hatásuk miatt.

8. Kiadványaink

Eddig négy kötetünk jelent meg (az ötödik még nyomdában van), és iskolánk két kiadványánál is közreműködtünk. Ugyan ez nem nagy szám, de ha azt nézzük, hogy elődeink is hasonló gyakorisággal adtak ki könyveket, nincs miért szégyenkeznünk. Természetesen minden elképzelésünknek, terveink megvalósításának az anyagiak szabnak határt. Így volt ez a XVIII–XIX. században, így van ez a XXI. században is.

Első kiadványunk 1993-ban került ki a nyomdából. Az alcím – „Az Ady Endre Általános Iskola és Gimnázium Izsák Imre Képzőtársaságának kiadványa”¹⁴ – is mutatja, hogy még kevés dokumentum, kevés esemény állt mögöttünk. Úgy gondoltuk az „évkönyvszerű” munkánk első felében az intézményről, a második

résében pedig a társaságról számolnánk be. Az iskola bemutatása után (működésének leírása, ének-zene és rajz tagozat, sportélet, a diákönkormányzat, az erdei iskola) írtunk iskolánk fontos eseményeiről. Majd társaságunk rövid története volt olvasható, aztán az 1992–1993-as tanév végzőseinek névsora, végül pedig versenyek díjazottjainak névsora zárta le a közös munkát. Ezen első könyv szerepét az intézmény és a társaság bemutatásában fontosnak minősíthetjük. Sok csatornán, sok helyre jutott el. Városi, megyei szinten is ismertté tett bennünket.

Második kiadványunk *1999-ben* készült. Szerény kiállású, lényegre koncentráló munka. A harmadik történelmi konferencia „1848–1849 Zala Megyében diák szemmel” című anyagának szerkesztett változata.¹⁵

Harmadik kiadványunk *2002-ben* az „Izsák kör-kép” CD-ROM volt. Úgy gondoltuk, hogy dokumentumainkat számítógépre visszük (ennek előnyeit most is élvezem), és egy dokumentumtárban helyezük el. Újdonsága volt: a viszonylag olcsó előállítás (szükség szerint írhatunk, anyagi haszonszerzés nélkül egy újabb példányt), a könnyű hozzáférés és az egyszerű tárolás. De nem fogadta akkora figyelmet, mint nyomtatott elődei. Újszerűsége, számítógépet igénylő hozzáférése csökkentette az iránta való érdeklődést. Bővített változatát könyv alakban is szeretnénk megjelentetni.

Következő kiadványunk *2006-ban* jelent meg szerény költségvetéssel, szerény külsővel. A megjelenése óta

eltelt idő is azt bizonyítja, hogy az útja sokfelé vezetett, a híre gyorsan terjedt. Önkormányzati hivataloktól, a szerzőkig, az iskolák tanáraitól a könyvtárákig, az újságokig jó volt a fogadtatása. Az először megjelent 400 példány után sikerült újabb 200 példányt ki nyomtatni.¹⁶

9. Kapcsolat a nyomtatott sajtóval

A helyi sajtóval (Zala Megyei Hírlap, városi lapok) megalakulásunk óta kapcsolatban állunk. Rendezvényeink, a társasághoz kapcsolódó események lassan-lassan utat találtak az újságok felé. Ma már az irántunk való érdeklődést jónak mondhatjuk, a rólunk szóló cikkek, beszámolók, tagjaink írásai segítik működésünket.

10. Kapcsolat az elektronikus sajtóval

Itt is megtaláltuk a helyi szervezettekkel a kapcsolatot, bár a városi rádió átalakulása óta, nincs folyamatos kapcsolatunk az új szerkesztőséggel. A magnókazettákon őrzött felvételek nagyobb eseményekhez kötődnek. Telefonos interjú, riport és stúdióbeszélgetés hanganyagként egészíti ki dokumentumainkat. Ezek előnye a nagyobb nyilatkozási idő, így több mindenről részletesebben tudtuk informálni az érdeklődőket. Rádiós produkcióink száma (a riportok, a tudósítások, a stúdióbeszélgetések nem mindegyike áll rendelkezésünkre) 20-25 között van. Magunk is készítünk hangfelvételeket, dokumentálás céljából, amolyan hangos naplóként.

A városi televízió általában rövid, villanásnyi tudósításokkal jelezte érdeklődését. Bár videokazettán őrizzük ezeket, minőségük ma már nem igazán megfelelő.

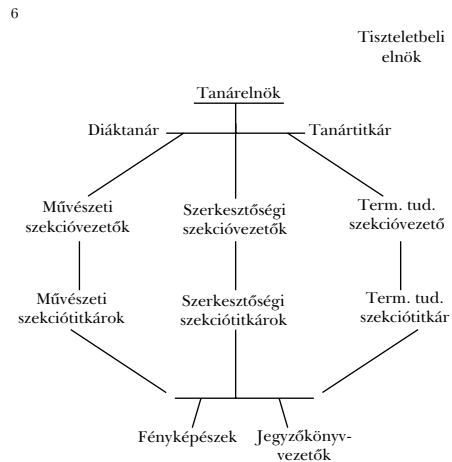
Összegzés

2008 a változások éve. A kuratórium kicserélődött, többnyire fiatalok vették át a stafétabotot. Segítő jelenlétem mellett (amennyiben ezt igénylik) tovább folytatom a társaságokkal kapcsolatos kutatómunkát. Sajátos, rövid összefoglaló munkám nem csak a híradás szándékával fogalmazódott meg. Több helyen leírtam, leírtuk: egyedül érezzük magunkat. Nagyon örülnénk, ha társakra lelnénk. Ezen írás többek között a figyelemfelhívás eszköze is.

Az elmúlt tizenhét évben a célok megfogalmazásával, a képzőtársasági munkámmal, arra törekedtem, hogy bizonyítsam, van értelme e szervezeteket újra beépíteni oktatási rendszerünkbe. Ugyanakkor arra is szerettem volna utalni, hogy törekedni kell arra, hogy az elmúlt századok tapasztalataiból merítsünk, mert csak így lehet hatékony egy társaság a XXI. században, csak így tudja újra felmutatni, illetve túlszárnyalni az elődeik eredményeit szervezeteik hatékonyságát az iskolák világában. Kutatómunkám során számtalan tapasztalat összegződött, sok út jelent meg, sok lehetőség bontakozott ki az ilyen szervezetek működtetését segítő. Ezek a témák talán egy másik írás tárgyai lesznek majd.

JEGYZETEK

- ¹ MEZEI Zsolt, „Akkor virágzott a szőlő...” – *Alma matere városában*, Új Horizont, 2000/3.
BODALAY Géza, *Irodalmi diáktársaságok 1785–1848*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1962, 100.
- ² BODALAY, *i. m.*, 117.
- ³ P. MIKLÓS Tamás, *Magyar gyermek-és ifjúsági szervezetek a dualizmus kori Magyarországon (1867–1918)*, Neveléstörténet, 2004/1-2, 25.
- ⁴ VKM 15.501/1868. számú rendelet, közli: BERCZKY Imre (), *A középiskolai önképzőkörök*, Gyakorlati Paedagógia, 1906–1907, 9-10, 408.
- ⁵ TÓTH Norbert, IZSÁK Imre Gyula, szerk. BABATI Attila, DÜCZ Mihály, *Izsák Kör-kép*, CD-ROM, Ady Iskola Izsák Imre Alapítványa, Zalaegerszeg, 2002.

- ⁷ BODALAY, *i. m.*, 373.
- ⁸ 2008-tól az illetékes bíróság által bejegyzett új kuratórium öt főből áll.
- ⁹ HIDASI Györgyné, *Diákelőadások 1993 = „Summáját írom...”*, szerk. BORSOSNÉ VARGA Ágnes, DÜCZ Mihály, HIDASI Györgyné, Dr. NÉMETHNÉ RÁCZ Gabriella,

- PERLAKINÉ VÍGH Valéria, VAS Borbála, Zalaegerszeg, Izsák Imre Képzőművészeti Társaság, 1993, 99–100.
- ¹⁰ TÁTRAY Kata, „Élhetetlen feltalálók, hallhatatlan találmányok” = „Summáját írom...”, szerk. BORSOSNÉ VARGA Ágnes, DÚCZ Mihály, HIDASI Györgyné, DR. NÉMETHNÉ RÁCZ Gabriella, PERLAKINÉ VÍGH Valéria, VAS Borbála, Zalaegerszeg, Izsák Imre Képzőművészeti Társaság, 1993, 82–84.
- ¹¹ *Letéti szerződés melléklete (leltár)*, Kézirat, 2005.
- ¹² Történelmi és jelenkori kutatások, rajz, képzőművészeti alkotások, újságírói műfajok: tudósítás, interjú vagy riport, irodalom: vers, novella vagy jelenet írásával, természettudományos kutatások, zenemű komponálása.
- ¹³ *Az Ady Iskola Izsák Imre Alapítványa kuratóriumának jegyzőkönyvei, 1998–2006*, Kézirat.
- ¹⁴ „Summáját írom...”, szerk. BORSOSNÉ VARGA Ágnes, DÚCZ Mihály, HIDASI Györgyné, DR. NÉMETHNÉ RÁCZ Gabriella, PERLAKINÉ VÍGH Valéria, VAS Borbála, Zalaegerszeg, Izsák Imre Képzőművészeti Társaság, 1993.
- ¹⁵ *1848–1849 Zala megyében diákszemmel*, szerk. DR. HORVÁTH György, Nagykanizsa, Zala Megyei TIT „Öveges József” Ismeretterjesztő Társulat, 1999.
- ¹⁶ *Történelmi emlékezet diákszemmel – Megyei középiskolai konferencia 2004*, szerk. DR. HORVÁTH György, VAJDA Lászlóné, Zalaegerszeg, Ady Iskola Izsák Imre Alapítványa, 2005.

Juhász Rebeka

Iskola

BEMUTATKOZIK A SOPRONI KOZMUTZA FLÓRA EGYSÉGES GYÓGYPEDAGÓGIAI MÓDSZERTANI INTÉZMÉNY, ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS SPECIÁLIS SZAKISKOLA

DR. MAGAS LÁSZLÓNÉ

Tanítványaink veszélyeztetettsége, hátrányos családi, szociokulturális deficitje miatt nagy hangsúlyt fektetünk a gyermekvédelmi felelősi teendők naprakész elvégzésére. [...] Mindennapjaikat átszövi a halmozottan hátrányos, veszélyeztetett, fogyatékos gyermekek iránt érzett felelősség, elhivatottság, gyógypedagógus mentalitás, a reájuk bízott gyermekek iránti felelősség.

A soproni Kozmutza Flóra Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Általános Iskola és Speciális Szakiskola 1989. szeptember 1-je óta működik önálló városi fenntartású intézményként. Miután iskolánk nevelőtestülete szakmai munkáját, hozzáértését már bizonyította, eredményeink alapján felállíthattunk egy olyan értékrendet, amelynek következményeként már jogosan viselhetjük egy neves gyógypedagógus nevét. Így az intézmény gyógypedagógusai és valamennyi szakmai munkánkat segítő kolléga közös elhatározásával megkerestük szeretett és példaképünknek tekintett Flóra néni leányát, aki örömünkre beleegyezett abba, hogy iskolánk felvegye a Kozmutza Flóra nevet. A névfelvételre 1998. november 20-án ünnepélyes keretek között került sor. Ezt a napunkat még fényesebbé varázsolta Lányiné Dr. Engelmayer Ágnes nyugalmazott főiskolai tanár és Illyés Mária, Flóra asszony leányának jelenléte.

Induláskor a tanulásban akadályozottak és értelmileg akadályozott tanulók nevelését-oktatását-fejlesztését látta el iskolánk, de már az első évek tapasztalatai azt mutatták, hogy szükség van a speciális szakiskolai képzésre és a képzési kötelezettek ellátására is. 1991 szeptembere óta folyik szakmai képzés Speciális Szakiskolai tagozatunkon. Gyakorlati helyet biztosítunk a Nyugat-Magyarországi Egyetem Pedagógiai Főiskoláján és az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskoláján, valamint az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karán tanuló szociálpedagógia és gyógypedagógia szakos hallgatók számára.

Tanulóink a Győr-Moson-Sopron Megyei Gyógypedagógiai Szolgáltató Központban működő Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői Bizottság szakvéleménye alapján kerülnek iskolánkba. Itt komplex szakértői (gyógypedagógiai, pszi-

chológiai, gyermek- és idegorvosi) vizsgálattal állapítják meg, hogy ki kerülhet a speciális tantervű iskolánkba, és kiknek milyen fejlesztésre, milyen speciális megsegítésre, milyen terápiára van szüksége.

Iskolánk nyitott! Gyógypedagógusaink, terapeutáink szívesen nyújtanak segítséget szülőknek, nagyszülőknek és a hozzánk forduló többségi intézmények pedagógusainak.

Minden évben megszervezzük nyílt napjainkat a városban működő óvodák és általános iskolák alsó tagozatán dolgozó pedagógusai részére. A Győr-Moson-Sopron Megyei Gyógypedagógiai Szolgáltató Központ szakvéleménye alapján többségi általános iskolákból is fogadjuk a tanulókat. A tanulócsoportok alacsony létszáma lehetőséget biztosít arra, hogy gyógypedagógusaink intenzívebb egyéni foglalkozásokkal fejlesszék a sajátos nevelési igényű gyermeket, szükség szerint egyéni fejlesztési terv alapján.

Helyi tantervünket a sajátos nevelési igényű tanulók irányelvei alapján állítottuk össze. Pedagógiai Programunkat, és ennek alapján végzett munkánkat az iskola Egészségnevelési, Környezeti nevelési és Drogprevenció programja teszi teljessé.

A 2004–2005-ös tanévtől bevezetett új pedagógiai programunk a marcali Hétszínvirág Általános Iskola *Hétszintan* című tantervének adaptációján alapul. Így elsőseink nem azonnal a betűvetéssel, olvasással, számolás-méréssel kezdik az iskolai éveket, hanem egy féléves előkészítő, adaptációs időszakkal. Olvasás és írástanításunk a Meixner-féle tankönyvcsaládból a dyslexia-prevenció módszerrel történik. Logopédusaink korszerűen felszerelt logopédiai teremben fejlesztik beszédhibás, megkésett beszédfejlődéssel küzdő, diszlexiás, diszgráfiás, diszkalkuliás gyermekeinket. Az informatikaoktatás minden tanulónak első évfolyamtól, a német nyelv tanítása pedig a hetedik évfolyamtól és a speciális szakiskolai tagozaton biztosított. 1989 óta órarendbe építjük a hittanórákat. Gyakran előfordul, hogy diákjainkat hitoktatónk segíti a keresztesítés és az elsődíjazás szentségéhez.

Habilitációs, rehabilitációs egyéni és kiscsoportos foglalkozásokon művészetterápiás, zene, mozgás, rajz, alapozó és Ayres-terápiás fejlesztést kapnak a gyermekek. A fejlesztőmunkát logopédusok, gyógytestnevelők, művészetterapeuták, s a rehabilitáció területén egyéni fejlesztést végző gyógypedagógusaink segítik. Rászoruló tanulóink járnak gyógyúszásra, gyógylovaglásra és gyógymasszörünkhöz.

Szorongó, gátlásos tanítványaink a szorongást oldó kettősvezetésű terápiais foglalkozásokon vesznek részt.

Tanulóink többségének az iskola egész napos elfoglaltságot jelent, mert nagyobb részük napközis. Sokféle szakkör áll rendelkezésükre, hogy színes, érdekes programokon vehessenek részt. Ezek a következők: diákszínpad, báb, rajz, kerámia, atlétika, labdarúgás, asztalitenisz, játékos sport, tánc, hastánc, néptánc, népdalkör, énekkar, furulya, német, számítástechnika, kommunikáció és önismeret. Ki-ki érdeklődésének megfelelően választhat.

Hetedikeseink 1996 óta minden évben egyhetes erdei iskolai programon vesznek részt. Sikeres pályázataink segítségével és az iskola mellett működő Fogyatékos Gyermek Oktatásáért Alapítvány támogatásával ez a programunk ingyenes tanítványaink számára. Az erdei iskolai program nagyon nagy jelentőségű, mivel sok gyerek számára ez az egyetlen lehetőség a nyaralásra, az utazásra. A táborban a gyógypedagógusok nem csupán a programokat szervezik, de gondot fordítanak arra is, hogy a gyerekek megfelelően táplálkozzanak, tisztálkodjanak. A szabadidő eltöltésére is különböző alternatívákat mutatnak a gyerekeknek, mivel itt nincs televízió, így az esték is közös programokkal telnek.

Iskolánkban kiemelt nevelési feladat a hagyományörzés és a népi kismesterségek elméleti és gyakorlati oktatása, ismeretek nyújtása. Ezért is mondjuk – nem kis büszkeséggel –, hogy iskolánk hagyományörző intézmény. Visszatérő programjaink – a tanévnytás napján a Nyárbúcsúztató néven megszervezett és a gyerekek körében nagy népszerűségnek örvendő, egész napos sport és zenés programunk; játszóházak az iskola tanulói, pedagógusaik és a dolgozók gyermekei részére; kenyér ünnepe; adventi gyertyagyújtások; farsang; Kozmutza-napi rendezvények; Hűség-napi vetélkedő és megemlékezés; nemzeti ünnepeink; megyei kulturális bemutató rendezése; tanévvégi kiállítás; ballagás; évszaktúrák; egészség-hét; gyermeknap foci-gála; Madarak és Fák Napja – a szabadidő-szervező, a mentálhigiénikus, a Hagyományörző és Egészségnevelés munkaközösség összehangolt munkájának eredményei. A megyénkben működő hasonló profilú intézmények tanulói szívesen jönnek a „Mikulás teremlabdarúgó-kupa”, a „Megyei kulturális bemutató” és a „Gyermeknap labdarúgó-gála” rendezvényeinkre.

Énekkarunk és népdalkörünk rendszeresen részt vesz a városi *Ki mit tud?*-on, ahonnan évek óta első helyezéssel, különdíjjal érkeznek vissza gyönyörű hangú tanítványaink. Évek óta karácsonyi és anyák napi műsorral ajándékozunk meg a Vakok és Gyengénlátók Egyesületének tagjait, és fellépéseinkkel rendszeresen színesítjük a Fogyatékos felnőttek napközi otthonának életét. Óvodák évzáró ünnepségén vesznek részt népi gyermekjátékkal alsó tagozatos tanulóink. Így tanítványaink is átérezhetik az ajándékozás örömét, és megtapasztalhatják, hogy ebben az elanyagiasodott világban is lehet örömet szerezni szeretettel, énekléssel, versmondással kicsiknek, felnőtteknek egyaránt.

Tanítványaink szép eredményeket érnek el különböző sportágakban. Az iskolában működő Kópé Sport és Szabadidő Egyesület, szervezésében nyílik lehetőség a mindennapos testedzés és a szabadidő hasznos eltöltésének megszervezésére, valamint megyei, regionális és országos sportrendezvényeken, versenyeken jelenhetnek meg tehetséges diákjaink. Nagy hangsúlyt fektetünk a tartalmas szabadidő megszervezésére, mivel a legtöbb tanítványunk hátrányos szociális körülmények között él. Nagyon ritka a nyugodt, kiegyensúlyozott családmodell iskolánk polgárai körében, ezért minden lehetőséget megragadunk, hogy minél több pozitív hatással és mintával találkozzanak növendékeink.

A rendezvényeinkre meghívjuk a szülőket, családtagokat, hogy lássák gyermekeiket és személyesen megtapasztalhassák, milyen öröm együtt szerepelni, kirándulni, ünnepelni. Úgy gondoljuk, hogy talán gyermekeiken keresztül az igénytelen, periférián élő szülőket is megéri a kulturált szabadidő-eltöltésének légköre és a kellemes időtöltés pillanatai ösztönző erővel hatnak rájuk.

A 8. osztály befejezése után diákjaink a Speciális Szakiskolai tagozaton folytatják tanulmányaikat. A 9. és 10. évfolyamokon pályaorientálás és szakmai előkészítés a kiemelt oktatási-nevelési feladat. A sütőipari munka alapjaival és a háziasszonyi teendőkkal modern tankonyhánkban ismerkedhetnek tanulóink. 11. és 12. osztály után varrómunkás, bőrtárgy-készítő és sütőipari munkás szakmákból tehetnek OKJ szerinti vizsgát. A tanműhelyben készült munkadarabok kiállításaink állandó részét képezik, minden évben nagy sikerrel veszünk részt a város főterén megrendezett karácsonyi vásáron. Ügyes kezű tanítványaink a foglalkoztató tagozaton kosárfonást és szövést tanulnak.

Képzési kötelezett gyerekeink terápiája korszerűen felszerelt fejlesztőteremben, egyéni foglalkoztatási terv alapján folyik. Szintén a fejlesztőteremben történik a rehabilitációs tevékenység nagy része. A halmozottan sérült gyermekek eredményes fejlesztése érdekében a gyógymasször, a konduktor, a gyermekfelügyelő és a gyógypedagógus összehangolt munkájára van szükség. Itt tulajdonképpen a család terápiája is történik, hiszen ezek a gyermekek állandó felügyeletre szorulnak és a szülők egész életen át cipelik ezt a keresztet magukkal, és igazán akkor tudnak kikapcsolódni, amikor biztonságban tudják gyermeküket nálunk.

Három éve működik iskolánkban a *Szülő klub*, a Foglalkoztató tagozat szervezésében. Összejöveteleiken aktuális mentálhigiénés, pedagógiai, nevelési, szociális, gyámügyi, drogprevenciósi témákkal foglalkoznak. Lehetőségeink szerint meghívott szakemberek előadásaival emeljük a foglalkozások színvonalát és nyitjuk ki a világot az alulszocializált családtagok előtt, felhívva figyelmüket a környező világ veszélyforrásaira, hiszen gyermekeik fogyatékoságuk miatt rendkívül befolyásolhatóak, felhasználhatóak a deviancia világában.

Tanítványaink veszélyeztetettsége, hátrányos családi, szociokulturális deficitje miatt nagy hangsúlyt fektetünk a gyermekvédelmi felelősi teendők naprakész el-

végzésére. A fenntartó heti három óra időkeretet biztosít erre a feladatra, de megtaláltuk a megoldást és két kollégánál heti 3-3 órában látja ezt a pedagógust próbáló feladatot. Munkájukat meghatározó lelkesedéssel végzik, a fizetett óraszámot nem nézik. Mindennapjaikat átszövi a halmozottan hátrányos, veszélyeztetett, fogyatékos gyermekek iránt érzett felelősség,

elhivatottság, gyógypedagógus mentalitás, a rájuk bízott gyermekek iránti felelősség. Estmegbeszéléseink hatékonyak bizonyulnak, különösen a hiperaktív, nehezen kezelhető gyermekek esetében. Ezekre a megbeszélésekre a gyermek szülei, pártfogója vagy családgondozója is meghívást kap és az őt tanító gyógypedagógusok is jelen vannak, egy terapeuta kolléga tölti be a moderátor szerepét.

Iskolánk nagyon széles kapcsolati rendszerben dolgozik. A már említett egyetemeken, főiskolákon és szakértői bizottságon kívül, szinte napi kapcsolatot tartunk a Gyermejjólét és Családsegítő Szolgálattal, a Városi Gyámhivatallal és a Szociális Irodával, a hivatásos pártfogókkal, az intézeti neveltek gondozóival, valamint a gyermekek házi orvosait is sok esetben fel kell keresnünk. A megyében működő hasonló típusú intézményekkel, a Kozmutza Flóra nevet viselő iskolákkal is kiegyensúlyozott az együttműködés. Nagyon fontos, hogy valamennyi helyi média minden fontosabb eseményről beszámoljon híradásaiban, írásos, hangis és képi formában. Mi úgy gondoljuk, hogy ez egy nagyon hasznos, konstruktív módja az inklúciónak.

A fogyatékkal élő, hátrányos helyzetű, szegény gyermek a mi szegregált iskolatípusunkban olyan megkülönböztetett, személyre szóló gondoskodó figyelemben részesül, amely segítségével olyan egyéni valamint csoportos sikerekhez juthat, amihez hasonlóan egy integráló intézményben nem élhetne át. Megmutathatjuk, hogy minden embernek, még ha fogyatékkal él is, vannak értékei, talentumát csupán meg kell találni, ki kell aknázni és csiszolni, hogy ragyoghasson mint ép intellektusú gyermek-embertársaié.

2006 májusában vendégül láttuk németországi testvérvárosunk Kempten hasonló típusú intézményének 30 tanulóját és kísérő tanáraikat. Azóta nagyon jó barátságok szövődtek tanítványaink és a vendégek között. Szakmai tapasztalatcserére is teremtettünk lehetőséget. 2007 októberében mi is meghívást kaptunk barátainkhoz, ahol hivatalosan is aláírtuk testvériskolai kapcsolatunkat doku-

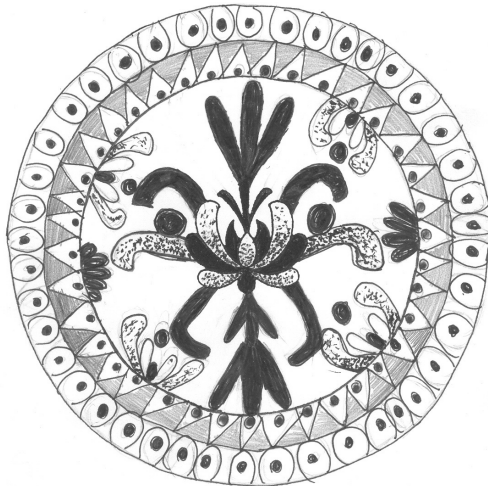

mentáló emléklapokat. Tanítványaink egy éltre szóló élményt kaptak a Bajor hegyvidéken, a Neuschwannstein-i kastélyban eltöltött órákban, napokban, Németország leghosszabb bobbályáján eltöltött csodálatos percekben és még sorolhatnám annak az önzetlen szeretetnek megnyilvánulásait, amellyel elhalmozták küldöttségünk tagjait. Úgy gondoljuk, hogy hosszútávra megalapoztuk szakmai, emberi kapcsolatunkat a kempteni Agnes Wyssach Schule gyógypedagógusaival és diákságával.

Járóka Lívia Európai Parlamenti képviselőasszony meghívására már két alkalommal tudtuk hátrányos helyzetű, fogyatékkal élő tanítványainkat Brüsszelbe és az Északi-tenger partjára eljuttatni. Nagyon hálásak vagyunk a képviselőasszony nemes gesztusáért, hogy élményekben gazdag, gondtalan napokat ajándékozott tanítványainknak, olyan gyermekeknek, akiknek életük során valószínűleg nem lesz többé alkalmuk ilyen utazásra.

Az iskola gyógypedagógusainak szakmai felkészültségét, kreativitását, elhivatottságát bizonyítják az oktatás, a nevelés és a fejlesztés területén elért eredményeink, tanítványaink sikerei. Célunk, hogy boldog, kiegyensúlyozott és hasznos polgárai legyenek hazánknak azok a fiatalok, akik iskolánkból kerülnek ki.

„Hivatásom a gyógypedagógia, erre esküdtem fel. A segítségnyújtás is lehet szenvedély.”
– mondta Kozmutza Flóra, aki nevelőtestületünk példaképe, szellemi anyja, szeretnénk értékrendjének megfelelni és élni választott hivatásunknak.

Sárhözi Nikolett

CSELEKVŐ SZERETET ÉS SZAKMAISÁG

VARGA MÁRIA

Megfigyelés ugyanis, hogy a gyenge iskolai teljesítmény és a rosszkodás kiváltó oka sokszor a gyerekek szeretetételisége, meg nem értettsége, másodrendűségi érzése. Amit a gyerekek délutánonként itt kapnak, az elsősorban az értő odafigyelés, a szakszerű gondoskodás, a hagyományaikhoz, a kultúrájukhoz való alkalmazkodás.

„Nemzeti felemelkedésünk, Magyarország jóléte és biztonsága nem valósulhat meg a magyarországi cigányság felemelkedése nélkül – ez pedig a történelmi egyházak közreműködése, segítségével nélkül megoldhatatlan.”

Harrach Péter

Somogyban a 2008. évi ünnepi megyehétnek sok jeles rendezvénye volt, de az oktatásügy szempontjából a legfontosabbnak mindenképpen „A hely, ahol élünk” című konferencia bizonyult. A tanácskozást a megyei Esélyek Háza szervezte, melynek vezetője Filebics Magdolna szociológus.

A négy egymást követő előadás, bár szemléletében és megközelítési módjában nagyon különböző volt, mégis egy egybefüggő ívet alkotott. Az első három előadó napjaink aktuális kérdéseiről beszélt: Hadas Miklós (Corvinus Egyetem) a nemzeti kultúrák túlélési esélyeiről a globalizálódó Európában, Tóth Istvánné (Kaposvári Egyetem) kutatási eredményeiről a kamaszgyerekek erkölcsi értékeit, példaképeit tekintve, Ladányi János (Corvinus Egyetem) pedig a szegregáció reménytelenségéről és tarthatatlanságáról. A befejező előadást Somos László esperes, Kaposfő plébánosa tartotta, s ahogyan bemutatta munkájukat, egészen más megvilágítást kapott az előző három előadás is. A szomorú, szinte kilátástalannak tűnő helyzetkép után egy működő, sikeres megoldást ismertünk meg. S ennek üzenete elsősorban az, hogy hiába akárhány elmélet, tanulmány, a reménytelenségből a cselekvő szeretet az egyetlen kivezető út.

A Kaposfői Plébánia 2004-ben cigánygyerekek számára alapított tanodát, ahol két épületben összesen 70 gyerekkel foglalkoznak, a gyerekek minden délután ide érkeznek az iskolából. A leckeírás, az ének, a zene, a játék, a sok szabadidős program két-két állandó pedagógus irányításával folyik, akik a tanoda alkalmazásában állnak. Hetente kétszer két pszichopedagógus jár ki Kaposvárról és tart fejlesztő foglalkozásokat a gyerekeknek, munkájukat keresztényi felajánlásokként végzik.

A tanoda működéséhez jó esetben uniós pályázatok eredményeként érkezik a pénz. Sajnos a pályázati kiírás akadozik, így a működésben időnként beáll a bizonytalanság, ami nagyon megnehezíti a szakemberek folyamatos foglalkoztatását.

A tanodai felvétel szempontjai: elsősorban a tanulási és a magatartási problémával küzdő gyerekeket karolják fel, rajtuk szeretnének segíteni. Megfigyelés ugyanis, hogy a gyenge iskolai teljesítmény és a rosszkodás kiváltó oka sokszor a gyerekek szeretetételjesége, meg nem értettsége, másodrendűségi érzése. Amit a gyerekek délutánonként itt kapnak, az elsősorban az értő odafigyelés, a szakszerű gondoskodás, a hagyományaikhoz, a kultúrájukhoz való alkalmazkodás. Természetesen mindez annak a célnak a szolgálatába állítva, hogy az iskolai követelményeket teljesíteni tudják: hogy elkészüljön a házi feladat, és megtanulják a tanulnivalókat. Magántanulóként jár a tanodába 8-10 olyan tanuló, akik már idősebbek, élethelyzetük nem teszi lehetővé, hogy rendszeresen iskolába járjanak, de

a tanodai nevelők felkészítésével haladnak előre a tanulásban, és minden reményük megvan arra, hogy előbb-utóbb szakmát tudjanak tanulni.

Amióta elindult a munka, nem volt évismételőjük, egy pót-vizsgáló diák volt, az ő vizsgája négyesre sikerült. Augusztus elsejétől – bár az iskolai szünet még javában tart – a gyerekek már járnak a tanodai foglalkozásokra délelőttönként, s így a tan-

évet szeptemberben felkészülten kezdik. Ebben a tanévben kapcsolták be a munkába az óvodás korosztályt; fejlesztő-foglalkozások segítségével szeretnék a gyerekeket a megfelelő iskolaérettségi szintre eljuttatni.

Az egykori tanodai diákok közül már többen járnak a kaposvári középiskolába. A plébános úr és a tanoda pedagógusai továbbra is odafigyelnek rájuk, fogadóórára járnak iskoláikba, rendszeresen látogatják őket a kollégiumban, hogy a beilleszkedésüket lelkileg is segítsék.

Egy péntek délután látogattam el Kaposfőre. Már készen volt a lecke, és a gyerekek fiatal tanítóikkal együtt kint fociztak a plébánia udvarán. Ebben az udvarban épült fel az első tanodai épület is. Barátságos, a környezetbe illeszkedő, tornácos ház, bent lobog a kályhában a tűz, és a két nagy asztal körül tanulnak, festegetnek, rajzolnak a gyerekek. Aki szeretne külön dolgozni, átülhet az ablak alatti asz-

talokhoz is. A másik épület egy kisebb, szintén nagyon igényesen, ésszerűen megépített közösségi ház, a szomszédos Kaposmérőhöz tartozó Baglaspusztán épült fel. (Mindkét építkezést a Kaposvári Püspökség finanszírozta.) Ugyan a berendezés egyelőre hiányos, ami a legfontosabb, az megvan itt is: a gyerekeket szerető, szakmáját igényesen gyakorló, gondoskodó pedagógus. Megérkezésünkkor a kisebbek közül néhányan egy feladatlapon dolgoztak, a nagyobbak tanultak, ki verset, ki a földrajzleckét. Péntek lévén, egy-két karonülő kisgyerek is érkezett a nagyobbakkal. Gábor, a tanító úr mindegyiküket megdajkálta.

Két jellemző körülmény arra a küzdelemre, ami a tudásért ebben a közösségben folyik: a jó három kilométeres utat a faluig a baglasi gyerekek minden nap gyalog teszik meg, mert az iskolabusz csupán a faluban veszi fel őket. Ha esik az eső, bőrig áznak, mire az iskolába érnek, és emiatt sajnos gyakorta megbetegszenek. (A januári konferencia idején például mindegyikük hiányzott az iskolából.) A kaposfői cigánytelepet egy földút köti össze a faluval. Ha ez sáros, akkor a cigány anyukák a hátukon cipelik ki a műútig a gyerekeket – akinek négy van, az egymás után négyet –, hogy ne legyen sáros a cipőjük, mert úgy nem érkezhettek meg az óvodába, az iskolába.

Somos László plébános úr és pedagóguscsoportja azt a derűt és reményt közvetíti, hogy akármilyen nehéz, valahogyan el lehet, és el kell kezdeni, csak néhány alkalmas embernek akarnia kell. A kérdésre, hogy miért teszi ezt, azt felelte, hogy a cigányokat is segíteni kell valakinek – és neki megtiszteltetés, hogy ez ő lehet.

Pedagógusok írták

PEDAGÓGUSOK ÉS A GYERMEKVÉDELEM

BOLDIZSÁR ZSUZSANNA

A gyermekvédelmi törvény a védelmi rendszerhez kapcsolódó intézményként nevezi meg az iskolát, és ezzel együtt meghatározott feladatot ró a közoktatási intézményekre. Eszerint feladatunk a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében kötelesek vagyunk jelzéssel élni a gyermekjóléti szolgálatnál [...] A gyermekvédelem célja csak olyan tevékenység lehet, ami a lehetőségek legvégső határáig tiszteletben tartja a családok életmódját, szokásrendszerét, hagyományait.

Magyarországon a gyermekvédelem a XX. század első évétől kezdve törvényekkel szabályozott, s ugyan mások voltak a célok és a módszerek, már akkor kikristályosodott az a gondolat, hogy a gyermekek egy része védelemre, segítségre szorul. Mára az 1997. évi XXXI. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény felállította a gyermekvédelmi jelzőrendszert, meghatározta a hatóságok és segítők feladatát. Ennek tagjai a közoktatási intézmények éppúgy, mint a rendőrség, a gyermekorvos és a Gyermekjóléti Szolgálatok.

Írásomban azt szeretném vizsgálni, hogy melyek az iskola feladatai és lehetőségei a gyermekvédelemben. Hatósági eszközök híján, szeretettel, módszertannal, beszélgetésekkel mit tudunk tenni mi pedagógusok és az iskola többi dolgozója a nehéz sorsú gyermekekért? Kiemelten fontosnak tartom e terület vizsgálatát, mert ta-

pasztautom szerint a gyermekvédelmi problémák nagy része az óvodában, iskolában jelentkezik először. Itt tűnhet fel, hogy egy kisgyerek minden reggel kimerülten, karikás szemekkel érkezik, s szinte végigalussza az első órát. (Mi történhetett éjszaka otthon?) A konyhas néni észreveszi, hogy egy kisgyerek minden nap többször is repetát kér az ebédből. (Vájon kap otthon enni?) A takarító néni az öltöző rendezésénél meglátja, hogy egy gyerek cipője hetek óta lyukas. (Miért nem kap másikat?)

Ha a problémákat nem tudjuk iskolai szinten megoldani, és jelzést teszünk a segítő hatóságok felé, sokszor hetek telnek el, mire intézkedésre kerül sor. S addig is valamilyen módon segítenünk kell a gyermekeknek. Ha anyagilag nem tudunk, akkor legalább olyan környezetet kell teremtenünk körülötte, hogy a béke szigetére érkezzen, ahol meghallgatják, s ahol el is meri mondani a problémáit. Olyan

tanórai vagy tanórán kívüli helyzeteket kell létrehozunk, ahol minden kisgyerek lehet valamiben a legjobb, legügyesebb, ahol a jó eredmény eléréséhez minden gyerek munkája egyformán fontos.

Az első élmények

Gondtalan, nyugodt gyermekkorom volt, a szó legnemesebb értelmében. Teljes családban, biztonságban nőttem fel húgommal együtt. Becsülete volt nálunk a munkának és a tanulásnak. Anyagi javakban sosem bővelkedtünk, de nem voltam éhes, nem volt rongyos a ruhám és egy takaros kertvárosi kis házban laktunk. Ma már tudom, mekkora kincs ez. A barátaim is hasonló módon éltek. Hallottunk arról, hogy vannak szegényen, nehéz körülmények között élő emberek, de mindig azt gondoltam, hogy ők nagyon kevesen vannak, messze élnek tőlünk és minden bizonnyal maguk tehetnek sorsukról.

Friss diplomásként egyik legjobb budapesti iskola alsó tagozatán kezdtem tanítani, itt dolgozom ma is, immár 15 éve. Évfolyamonként két osztályunk indul, egy zenetagozatos és a „normál”. Iskolánkat sokáig elkerülték a „problémás” családok, mivel túl magasak voltak számukra a követelmények. Az utolsó néhány évben azonban nálunk is egyre nagyobb számban jelentek meg, főként olyanok, akik vidéki kis falvakból jöttek fel Pestre „szerecsét próbálni”.

Öt évvel ezelőtt az igazgatóm felkért, hogy a továbbiakban én lássam el az is-

kola gyermekvédelmi feladatait. Akkor már vagy tíz éve tanítottam, de igazán komoly problémával mégsem találkoztam. A családlátogatás már nem kötelező, ezért tapasztalatok hiányában a gondok, a család, a gyermek életkörülményei, problémái később jutnak el a pedagógushoz, osztályfőnökhöz, gyermekvédelmi felelőshöz. Így történt, hogy *ekkor még mindig azt gondoltam, hogy a gyerekek általában boldogságban élnek*. Elvállaltam hát a feladatot.

Az első „esetem” a saját osztályomba járó M. R. története volt. A jobb megélhetés reményében egy Miskolc melletti kis faluból költöztek Budapestre. Az idős édesanya egyedül nevelte az akkor másodikos kisfiát, a 18 éves lányát, s annak már óvodáskorú gyermekét is. A kisfiú sokat hiányzott, hiányosságait nem pótolta, s gyakran nem készítette el a házi feladatát sem. Mivel a hiányzások igazolását nem tartottam hitelesnek a Gyermekjóléti Szolgálat munkatársával felkerestük a családot. A házikó, amiben laktak egy nagy ház mögött állt az udvar végében, korábban valószínűleg fészer vagy nyári konyha lehetett. *Beléptünk egy helyiségbe, amiről azt hittem, ez az előszoba. De ez volt az egész lakás. Az egyetlen szobából álló otthon akkora lehetett, mint a konyhám. Aránylag tisztességesen volt berendezve, de a WC és a konyha az udvar végében közös használatú volt a többi albérlővel. Szerencse, hogy velem volt a gyermekjóléti kolléganő, mert a döbbenettől megszólalni is alig tudtam. Ott omlott bennem össze a kép, amit a gyermekkorról gondoltam.*

Mit várok ettől a kisfiútól? Hol írna leckét, amikor széke sincs? Még néhány hónapig járt hozzánk a kisfiú, azután a család továbbállt, talán jobb lehetőségeket találtak máshol.

Pironkodva írtam le ezeket a sorokat, de talán nem tanulság nélküli a történet. Tudom és tapasztalom, hogy nagyon sok kollégám hasonlóan nincs tisztában azzal, hogy milyen környezetből jönnek tanítványai. Azt gondolom, hogy már a pedagógusképzés során tapasztalniuk kellene a hallgatónak, hogy sok család nyomorban él, s bizony problémáik között az utolsó helyen szerepel, hogy vajon gyermekük megírta-e a házi feladatot. A hozzá hasonló gyerekek sorának jobbításáért, esélyeik növelésére minél több lehetőséget kell megismernünk, kipróbálnunk és olyan iskolát teremtenünk, ahol lehetőség szerint minden kisgyermek jól érzi magát.

Mit jelent a gyermekvédelem?

A *Pedagógiai lexikon* meghatározása szerint „mindazoknak a pedagógiai, jogi egészségügyi és szociális tennivalóknak összessége, amelyek a veszélyeztetett gyermek felnevelését, eltartását, munkába állítását, érdekvédelmi és egészségügyi gondozását biztosítják”. Hatáskörébe tartozik a gyermek születésétől felnőtté válásáig minden, amit az érdekében vele és körülötte, a családban, az óvodában, az iskolában, a munkahelyen, a társadalom bármely területén történik.

Két alapvető formája, az *általános megelőző gyermekvédelem*: a családban élő és ott eredményesen nevelhető gyermekek védelme, amely lényegében a gyermek-

jóléti rendszer. Kiterjed a gyermekek, a fiatalok szocializációjában szerepet játszó intézményekre, felöleli a gyermek és az ifjúság fizikai, szellemi, erkölcsi, valamint munkára nevelésének valamennyi területét. És a *speciális gyermekvédelem*: része az általános gyermekvédelemnek, de tevékenysége a már bekövetkezett bajok orvoslására, a veszélyeztetett helyzet megelőzésére, az utógondozásra összpontosul. A gyermekvédelem célja csak olyan tevékenység lehet, ami a lehetőségek legvégső határáig tiszteletben tartja a családok életmódját, szokásrendszerét, hagyományait. Ehhez minél fiatalabb korban biztosítja a feltételeket és lehetőséget ad a szükséges készségek, minták elsajátításához. Emellett biztosítja az elkerülhetetlen és elégséges beavatkozás lehetőségét is.

Be kell avatkoznia a gyermek nevelésébe, ha:

- a szülők anyagi okokból nem képesek eltartani (ilyenkor anyagi források biztosításával kell segíteni a helyzet megoldását) vagy erkölcsi okokból kifolyólag alkalmatlanok a gyermek nevelésére.
- a család nevelési eszközei nem elégségesek a gyermek felnevelésére, tehát ha a gyermek testileg, szellemileg vagy erkölcsileg abnormis (gyógypedagógiai nevelésre szoruló, siketnéma, vak, testi fogyatékos, az elmebeteg és bűnöző gyermekek).

Az ENSZ Egyezmény

Az ENSZ 1989-ben tízéves tárgyalássorozatot követően elfogadta az Egyez-

mény a *Gyermekek Jogairól* című nemzetközi egyezményét. Ehhez az egyezményhez Magyarország az 1991. évi LXIV. számú törvény keretében csatlakozott. Az egyezmény megfogalmazta többek között a gyermeki jogokat is.

- Minden gyermeknek joga van a szeretetre és gondoskodásra.
- Minden gyermek egyenlő.
- Minden gyermeknek joga van a megfelelő, egészséges enivalóhoz.
- Minden gyermeknek joga van az oktatáshoz és az egészségügyi ellátáshoz.
- Minden gyermeknek joga van a játékhoz.
- A gyermekeket nem szabad dolgoztatni és elhanyagolni.
- A gyermek nem válhat szexuális visszaélés áldozatává.
- A gyermekek kifejezhetik saját véleményüket.
- A családon kívül élő gyermeknek joga van a speciális védelemre.
- A törvénnyel összeütközésbe kerülő gyermekeket megilleti a külön segítség.

Ez a megközelítés rendkívül komoly feladatot ró mindazokra, akik gyermekekkel foglalkoznak, a nevelési-oktatási intézményekre és a pedagógusokra is.

A magyar gyermekvédelem jelenlegi rendszere

Az ENSZ Egyezménnyel összhangban Magyarország elfogadta az 1997. évi XXXI. törvényt *A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról* (Gyermekvédelmi törvény). A törvény a gyermek-

védelmi rendszerhez kapcsolódó intézményként nevezi meg az iskolát, és ezzel együtt meghatározott gyermekvédelmi feladatot ró a közoktatási intézményekre. Eszerint feladatunk a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében kötelesek vagyunk jelzéssel élni a gyermekjóléti szolgálatnál, hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása, vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén.

Alapfogalmak

Veszélyeztetettség

A gyermekek első szocializációs közege a család, ezért a veszélyeztetettség kialakulásának okait és megoldási lehetőségeit is itt kell keresnünk. Tapasztalatom szerint iskolánkban a gyermekek mintegy egyharmad része olyan családokból érkezik, ahol a mindennapi megélhetés megteremtése is rendkívüli erőfeszítésekbe kerül. Ennek többféle oka is lehet. Gyakran előfordul, hogy a családban az egyik vagy mindkét szülő munkanélkülivé válik. Ilyenkor a jövedelem annyira lecsökken, hogy az igényelhető segélyek mellett is a szegénységi küszöbön kerülhet a család. Hasonló helyzet áll elő, amikor az egyik szülő (általában az anya) egyedül marad a gyerme(ke)kkel. Ilyenkor a nyomasztó anyagi helyzetet tetézi, hogy minden felmerülő gonddal – amelyek

megoldása sokszor még két szülőt is próbára tenne – egy szülőnek kell megbirkóznia.

Az ilyen családokban felnövő gyermekek az állandó problémák miatt mindennapi feszültségben élnek otthon. Anyagi helyzetük következtében rengeteg lehetőségről lemaradnak (pl. sportolási lehetőségek, kulturális események). Sokszor a kortársaik is kiközösítik őket. Azok a családok, akik tartósan ilyen helyzetben élnek rossz mintákat is adhatnak gyermekeiknek, felmerülhet bennük az a kérdés, hogy miért tanuljanak, ha úgyszólván kilátástalan a jövőjük. Elgondolkozhatnak azon, hogy más utakon talán könnyebb jövedelemhez jutni, mint munkával. Veszélyes lehet az is, ha egy gyermek szülei mindig segítyeken élnek. Ekkor esetleg ő is ezt a mintát fogja követni, s meg sem próbál tenni később helyzete javításáért, ő is sorban áll majd a segítyért.

Iskolánkban minden harmadik-nyolcadik gyermek egyszülős családból érkezik. Sokáig ezeket a családokat a csonka család megnevezéssel illették. Popper Péter írta *Családon innen, családon túl* című tanulmányában, hogy mivel a családok fele szétesik, ezért már nem helyes válságban lévő családokról beszélni, napjainkban már egy új, releváns családformának kell tekintenünk az egyszülős családokat. A pedagógiának és a pszichológiának meg kellene ismerni e családforma törvényszerűségeit, ahelyett hogy még mindig családpatológiai esetnek tekintsük ezeket. Az esetek többségében nagyon komoly gondot jelent, hogy a gyermekeket

egyedül nevelő szülő, amíg új társat nem talál, anyagi, szervezési és mentális nehézségekkel küzd. Előfordulhat, hogy az egyik szülő meghalt, esetleg az anya már eleve egyedül vállalta gyermekét, leggyakrabban azonban a két szülő válása miatt él a gyermek csak az egyik szülőjével (általában az anyával). Hiányzik a gyermekek számára a másik szülő (általában a férfi) mintája, mert gyakran a különélő szülő teljesen elfordul tőle. Nem látnak pozitív mintát a férfi és nő együttélésére, a szülők normális konfliktuskezelésére, s arra, hogyan kell két szülőnek együtt és együttműködve gyereket nevelni. Ez később a felnőtt életükben komoly problémákat okozhat.

Másik komoly gond, ha a családban deviáns magatartású személy él (tapasztalatom szerint legtöbbször alkoholisták vagy drogfüggők, esetleg agresszív magatartásúak). Ilyenkor a családban élő gyermek szintén rossz mintát lát maga előtt. Itt is folyamatos a feszültség, a szenvedélybeteg szülő megbízhatatlanná válik.

Hátrányos helyzet

A hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek általában szélsőségesen és már régóta szegénységben élő családokból érkeznek. Több éve felgyűlt számlatartozásokkal, reménytelenséggel, kilátástalansággal. Rendkívül nehéz az iskolában feloldani azt a helyzetet, hogy míg a gyerekek egy része ilyen szegény, a másiknak egyetlen ruhája kerül annyiba, mint a szegény család egész havi bevétele.

Napi életünkben ez a fogalom egyre fontosabb statisztikai adattá vált. Az integráció bevezetésének „kényszerével” együtt megjelent az iskolákban a „fejkvóta-vadászat”. Mivel nagyobb összegű pénz jár a halmozottan hátrányos gyermekek után, szinte napi feladattá vált, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult szülőket rávegyünk, hogy nyilatkozzanak iskolai végzettségük elégtelenségéről. Sajnos cserébe nem sokat tudunk nyújtani nekik.

Statisztikai tény, hogy a hátrányos helyzetű tanulók:¹

- aránya az általános iskolákban jelenleg meghaladja a 25%-ot;
- az átlagosnál nagyobb arányban járnak az észak-alföldi régió, a dél-dunántúli régió és a községek általános iskoláiba, és éppen ezekben az iskolákban az átlagosnál is kevesebb a pénz a pedagógusok jutalmazására és a tanulók szociális támogatására, az átlagosnál rosszabb a pedagógus ellátottsága (több tanár hiányzik, többen oktatnak nem megfelelő képzettséggel);
- az átlagosnál rosszabb tanulmányi eredményeket mutat fel és szerények a továbbtanulási perspektívái (többen nem tanulnak tovább középfokon és többen lépnek be szakiskolákba).

Iskolánk közel 400 tanulója közül 11 halmozottan hátrányos helyzetű, mivel egyenlőre kevesen vannak, még sokan tudunk folyamatosan rájuk figyelni. Az osztályfőnökök és a gyermekvédelmi

felelősök összehangolt munkájának köszönhetően nem jelent gondot továbbtanulásuk sem. Félő azonban, hogy ha a számuk jelentősen megnő – a körzethatárok változtatása miatt várható – nem lesz elég idő és figyelem a problémáikra, s „elkallódhatnak”. Iskolánkban a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek ingyen tankönyvet, (alsó tagozaton) ebédet és drámafoglalkozást kapnak. Iskolánk szakos ellátottsága jelenleg 100%-os, kérdés, hogy az óraszámok növelése és a leépítések mennyire fogják ezt negatív irányban befolyásolni.

Az anyagi hátrányok mellett szólnom kell a *nyelvi és művelődési hátrányról*, amely a közoktatásban főként a roma tanulókat érinti. Számukra sokszor leküzdhetetlen gondot okoz a magyar nyelven való kommunikáció. E tény mögött olyan társadalmi és kulturális különbségek állnak, amelyek áthidalása a közoktatásban fontos feladatunk a jövőben. Szorgalmaznunk kell a hátrányos helyzetű gyermekek óvodáztatását, s az általános iskolában is minél több olyan tanórai és tanórán kívüli helyzetet kell teremtenünk, ahol a gyerekek beszélhetnek. Így egymástól és a tanítójuktól is folyamatosan, játékos formában sajátíthatják el az anyanyelvük helyes használatát, s bővíthetik a szókincsüket.

Fontos megemlíteni, hogy iskolánkban is egyre nagyobb számban érkeznek gyerekek külföldről, akiknek szintén nehézséget okozhat a magyar nyelven való tanulás. Az első időben főként Erdélyből érkeztek gyermekek, akik na-

gyon szépen beszéltek magyarul, szókincsük, kifejezőképességük, artikulációjuk sokszor felülmúlta pesti társaikét. Egy részük román iskolába járt korábban, náluk gondot okozott a nyelvtani és helyesírási ismeretek átadása, de ezt a gondot – mivel az anyanyelvük magyar – hamar leküzdik. Komoly problémát jelentenek azonban az Ázsiából, főként Kínából és Vietnámból érkező tanulók. Néhányan közülük már itt jártak óvodába, így – annak ellenére, hogy szüleik csak a munkájukhoz szükséges néhány szót ismerik – szépen beszélnek nyelvünket. De éppen most került hozzánk egy elsős kisfiú, aki Pekingben járt óvodába, s egyetlen magyar szót sem ismer. Ez a helyzet hihetetlen kreativitást igényel a tanítótól.

A művelődési hátrány azokat a gyerekeket érinti, akiknek szülei alacsony iskolázottsági szintjük következtében képtelenek segíteni gyermekeiknek az információk befogadásában és feldolgozásában. Sok esetben érdektelenségük, igénytelenségük vagy az iskolához való kezdetleges viszonyuk miatt még elismerést, biztatást sem adnak, nem biztosítják a zavartalan tanulás feltételeit sem.

Halmozottan hátrányos helyzetűnek kell még tekintenünk a tartósan nevelésbe vett gyermekeket is. Ilyen nevelési forma az örökbefogadó szülő, a nevelőszülő és a gyermekotthon. A korábbi nagy létszámú gyermekotthonok helyett ma már a kis létszámú lakásotthonok jellemzőek, melyekben maximálisan 24 gyermeket nevelnek együtt, és lehetőség szerint nem szakítják el a

testvéreket. Az ilyen otthonokban törekednek a családi légkörre, s a gyermekeket valós szituációk elé állítják, melyek felkészítik őket a későbbi önálló életre (például pénzbeosztás, munkamegosztás). Ilyen közegben könnyebb valódi emberi kapcsolatokat kialakítani a társakkal, nevelőkkel.

Tartósan beteg gyermek

Napi munkánk során nagy számban találkozunk allergiás, asztmás gyermekekkel, előfordult már végtaghiányos tanuló is iskolánkban. Komoly pedagógiai feladat, hogy őket is teljes értékűként neveljük, amellett, hogy vigyázzunk fizikai állapotukra. Előfordul, hogy a szülő szégyenérzésből nem hívja fel a figyelmünket a gyermeke betegségére, s ilyenkor a tanító nem tud felkészülni egy váratlan helyzetre. Az is megtörténik, hogy a szülő „tűlfélti” gyermekét, s emiatt nem tudjuk őt beilleszteni az osztályközösségbe (pl. nem engedi az udvarra, kirándulásra).

Sajátos nevelési igényű gyermek²

A törvény eredeti szándéka szerint ezeket a gyermekeket speciális vagy az integrációra szakmailag is alaposan felkészült iskolákban helyezték el, megfelelő szakember-hálózattal. Jelenleg azonban az „integráció szellemében” a fenntartók sorra megváltoztatják az iskolák alapító okiratát, ezzel kényszerítve őket arra, hogy kötelezően, szinte mérlegelési lehetőség nélkül felvegyék tanulóik közé a sajátos nevelési igényű gyermekeket.

Jelenleg is tanulnak nálunk ilyen gyermekek, sok egyéni fejlesztési lehetőséggel segítve jól nevelhetők és oktathatók a diszlexiás, diszgráfiás, diszkalculiás és hiperaktív gyermekek. Az őket tanító pedagógusoknak ez komoly kihívás, különösen úgy, hogy mindeközben a fenntartó alap óraszám felemelése mellett radikálisan csökkenti az egyéni fejlesztésre, korrepetálásra adható időkeretet. Mégis a lelkiismeretes pedagógusok önképzéssel vagy továbbképzéseken megszerzik ezen problémák kezeléséhez szükséges tudást.

Kétségbeejtő azonban az a tény, hogy a jövő tanévtől fel kell vennünk az érzékszervi, testi és enyhe értelmi fogyatékos tanulókat is, ha szakértői bizottság nem utalja őket speciális intézménybe. Mivel azonban költségkímélés céljából egyre inkább ellehetetlenítik ezeket az intézményeket, féltő, hogy ezek a kisgyerekek egyre nagyobb számban fognak az általános iskolákban megjelenni. Speciális problémáik megoldásához gyógypedagógusok és logopédusok felvételére lenne szükség, hiszen jelenleg a 400 fős iskolánkban egyetlen, a Nevelési Tanácsadóból kijáró fejlesztő pedagógus dolgozik heti 10 órában és szintén kijáró logopédus, hasonló munkaidővel.

Az iskola gyermekvédelmi feladatai

A nevelési-oktatási intézmény ellátja a tehetségkutatással és tehetséggondozással, a korai tanulási és beilleszkedési nehézségek korrekciójával, a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásával, valamint a gyermek és ifjúságvédelem-

mel kapcsolatos feladatokat; felderíti a gyermekek és tanulók fejlődését veszélyeztető okokat, és pedagógiai eszközökkel törekszik a káros hatások megelőzésére, illetőleg ellensúlyozására. Szükség esetén a gyermek érdekében intézkedést kezdeményez.³ Az iskolának mindebben segítségére vannak a jelzőrendszer tagjai, különösen a helyi gyermekjóléti szolgálat.

Az iskolákban ennek a feladatnak a koordinálását az iskolaigazgató és a megbízásával működő gyermekvédelmi felelős koordinálja és irányítja. Az iskola a gyermekvédelem elsődleges és másodlagos megelőzési szintjeit biztosítja, miszerint minden gyermeknek univerzális alapellátási formákat nyújt és célzott segítségnyújtást ad, hiszen definiálja a rizikófaktorokat, a veszélyeztetett csoportokat és segít, mielőtt a bántalmazás, elhanyagolás bekövetkezne.

*A gyermek- és ifjúságvédelmi felelős feladatai*⁴

A gyermek- és ifjúságvédelmi felelős segíti az iskola pedagógusainak gyermek- és ifjúságvédelmi munkáját. Feladatai:

- Az osztályokat felkeresve tájékoztatja a tanulókat arról, hogy milyen problémával, hol és milyen időpontban fordulhatnak hozzá, továbbá, hogy az iskolán kívül milyen gyermekvédelmi feladatot ellátó intézményt kereshetnek fel.
- A veszélyeztetett tanulóknál – a veszélyeztető okok feltárása érdekében – családlátogatáson megismeri a tanuló otthoni környezetét.

- Gyermekbántalmazás véelme vagy egyéb pedagógiai eszközökkel meg nem szüntethető veszélyeztető tényező megléte esetén kezdeményezi, hogy az igazgató értesítse a gyermekjóléti szolgálatot.
- A gyermekjóléti szolgálat felkérésére részt vesz az esetmegbeszéléseken.
- A tanuló anyagi veszélyeztetettsége esetén kezdeményezi, hogy az iskola igazgatója indítson eljárást a tanuló lakó-, illetve ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes települési önkormányzat polgármesteri hivatalánál rendszeres vagy rendkívüli gyermekvédelmi támogatás megállapítása, szükség esetén a támogatás természetbeni ellátás formájában történő nyújtása érdekében.
- Az iskolában a tanulók és a szülők által jól látható helyen közzéteszi a gyermekvédelmi feladatot ellátó fontosabb intézmények (pl. gyermekjóléti szolgálat, nevelési tanácsadó, drogambulancia, ifjúsági lelkeség, gyermekek átmeneti otthona stb.) címét és telefonszámát.
- Gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatai keretében egészségnevelési, ennek részeként kábítószer-ellenes program kidolgozásának segítése, végrehajtásának figyelemmel kísérése; tájékoztatás nyújtása a tanulók, a szülők és a pedagógusok felé.

A gyermekvédelmi felelős feladatköre törvény által jól körülhatárolt⁵,

a gyakorlatban mégis sok problémát rejt. Nagyon kevés pedagógus rendelkezik szakirányú gyermekvédelmi végzettséggel. Az intézményvezetők nem is ez alapján döntenek a jelölről, sok esetben elegendőnek tartják a pedagógus végzettséget, mondván, hogy aki ezt a hivatást választja, kellő empátiával rendelkezik a gyermekvédelmi feladatok ellátásához. Az iskolai gyermekvédelem sokszor a végeláthatatlan statisztikai űrlapok töltögetésében merül ki. Sajnos így a feladatot ellátók nem motiváltak arra, hogy tovább képezzék magukat, s megtanulják, milyen módon segíthetnek a bajba került családokon. Tisztában kellene lenniük a jogszabályi háttérrel, a gyermekvédelem rendszerével, az ellátó rendszer tagjainak feladataival, s a saját munkakörük lehetőségeivel, etikai normáival.

Esélyegyenlőség

Esélyegyenlőség... sokatmondó kifejezés, mára szinte politikai jelszóvá vált, és amíg a nemzetközi szakirodalom mára szinte kizárólag a *méltányosság az oktatásban* (equity in education) kifejezést használja, mi változatlanul esélyegyenlőségről beszélünk, melyben összemosisódik a társadalmi igazságosság és egyenlőség igénye.

Mint minden modern társadalom, Magyarország lakossága is a társadalmi szempontokból releváns különbségek mentén tagolódik. Az egyének, illetve egész családok e dimenziók mentén kijelölt pozíciója hatással van a gyermekek életének esélyeire, ezen

bélül iskolai sikerességükre. E pozíciók sok esetben – a legtágabban értelmezett – hátrányok forrásai lehetnek, máskor azonban indifferensek vagy éppen előnyök forrásai. Az oktatási rendszeren belüli esélyegyenlőség vizsgálatának azzal kell kezdődnie, hogy feltérképezzük a rendszerbe lépő gyermekek háttérét, az oktatás társadalmi környezetét.

Az oktatás szempontjából elsősorban azon egyenlőtlenségek és különbségek számbavétele fontos, amelyek valamilyen módon hatással lehetnek a gyermekek iskolai pályafutására. Külön kell szólnom az egyenlőtlenségekről és különbségekről, mert nem csupán a társadalmi egyenlőtlenségek válhatnak oktatási hátrányok forrásává. Például míg egy nem diszkriminált kisebbségi csoporthoz való tartozás szélesebb értelemben nem tekinthető hátrányos társadalmi helyzetnek, addig az oktatásban a többségtől eltérő anyanyelv és a kisebbségre jellemző eltérő szocializáció során kialakult értékek és normák hátrányok forrásaivá válhatnak.

Mindezek alapján az oktatás szempontjából releváns egyenlőtlenségek a következők:

- szociális-gazdasági státus,
- lakóhely,
- csökkent egyéni képességek,
- családi háttér,
- diszkriminált vagy peremhelyzetbe került kisebbséghez való tartozás.

Adott oktatási intézmény kevéssé tud megszüntetni lakóhely szerinti egyenlőtlenségeket, úgy gondolom, ez

oktatáspolitikai kérdés. Helyi szinten kell azonban megoldanunk a többi egyenlőtlenség kérdését.

A szegregáció megszüntetése, az oktatás minden szintjén bevezetett integráció, új rendeletek, törvények... Az esélyegyenlőség az oktatásban ma már nem csupán humanitás kérdése, hanem gazdasági racionalitás. Magyarországon mára körülbelül annyi eltartott ember van, ahány eltartó, s ennek egyik nagyon fontos oka az, hogy főként a rendszerváltás óta tömegessé vált azok száma, akik nem rendelkeznek a munkaerőpiacon „eladható” végzettséggel. Van aki eleve nem is rendelkezett ilyennel, sok diák van, aki egyszerűen be sem kerül középiskolába. Ennek oka lehet az is, hogy a családja nem támogatja (vagy nem képes támogatni) a továbbtanulását, s segédmunkásként kerül ki a munkaerőpiacra. Bármilyen leépítésnél, átszervezésnél ezek az emberek azok, akik először elvesztik a munkahelyüket. Vannak, akik meg sem próbálnak dolgozni, mivel a családjukban azt a példát látták, hogy segélyekből is lehet hónapról hónapra élni.

Az oktatásnak nagy felelőssége van „az életre való felkészítésben”, a piac-képes végzettség megszerzésében. Az integráció kényszer, társadalmi érdek. Minél több gyermek számára kell olyan lehetőségeket nyújtani, melyek segítségével képes lesz felnőtt életében önmagáról (és családjáról) gondoskodni, s végső soron a társadalom hasznos (s nem eltartott) tagjává válni. Rendkívül nagy szerepe

van ebben a feladatban a gyermekek körül dolgozó pedagógusoknak, akik figyelemmel kísérhetik tanulók életét, diszkrétan segíthetnek egy-egy nehezebb sorsú családnak abban, hogy a gyermekük (vagy gyermekeik) megállják a helyüket az iskolában, olyan módszereket igyekezzenek alkalmazni, amelyek minden gyermek számára lehetővé teszik a továbbtanulás lehetőségét.

JEGYZET

- ¹ 2000–2006-os kutatások alapján Liskó Ilona, OFI.
- ² A közoktatási törvény 121. §-nak 29. bekezdése szerint sajátos *nevelési igényű gyermek* az, aki a szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján
 - a. testi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos, autista, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra visszavezethető tartós és súlyos rendellenességgel küzd;
 - b. a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességgel küzd.
- ³ Közoktatási törvény 41. § (6)
- ⁴ 11/1994 MKM rendelet 6. §-a alapján
- ⁴ 11/1994 MKM rendelet 6. § (5)
- ⁵ (11/1994 MKM rendelet 6. § (5) a

IRODALOM

- BÁTHORY Zoltán, *Tanulók, iskolák, különbségek*, Bp., Tankönyvkiadó, 1992.
- GAZSÓ Ferenc, LAKI László, *Esélyek és orientációk Fiatalok az ezredfordulón*, Bp., OKKER Kiadó.
- Gyermekvédelem a közoktatásban*, OFOE www.osztályfőnök.hu (2006. március 16.)
- FEJES József Balázs, *Miért (nem) fontosak a hátrányos helyzetű gyermekek?*, Új Pedagógiai Szemle 2006/7–8.
- HERCZOG Mária, *A gyermekvédelem dilemmái*, Gyermekvédelmi kiskönyvtár, Bp., Pont Kiadó, 1997.
- HERCZOG Mária, *Az iskola dolga?*, Család, Gyermek, Ifjúság, 2005/3.
- HORVÁTHNÉ ZILAHY Ágnes, *Integrált nevelés, avagy hatékony iskolát mindenkinek*, Új Pedagógiai Szemle, 2007/3.
- KISIDAI Erzsébet, *A fiatalkorúak veszélyeztetettsége*, Új Pedagógiai Szemle, 1999/4.
- LORÁND Ferenc, *Az iskolai minőség tartalma és a hátrányos helyzetűek szükségletei*, Új Pedagógiai Szemle 2002/4.
- POPPER Péter, *Családon innen, családon túl, Mesterkurzus: a megismerés útjai*, Bp., Saxum Kiadó, 2007.
- SÁRIK Eszter, *Az iskola betegei, avagy az iskola beteg?*, Új Pedagógiai Szemle, 2001/6.
- TRENCSENYI László, *Nevelés és társadalom*, NMI-Mikszáth Kiadó, 1994.
- VÁRNAGY Elemér, VÁRNAGY Péter, *A hátrány pedagógiája*, Corvinus Kiadó, 2003.
1997. évi XXXI. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény.

AZ APA SZEREPE ÉS A TÁRSADALOM ERKÖLCSE

TÓKÉS SZABOLCSNÉ

XVI. Benedek *A názáreti Jézus* című írását olvasva, szinte a magam számára is meglepő váratlansággal bukkant föl bennem a gondolat:

Milyenek a mai apák?

Még jobban elcsodálkoztam az elsőt azonnal követő második gondolaton:

Fontos ez egyáltalán? Hiszen a felnövekvő ifjak életét ma inkább az anyák határozzák meg! Vagy mégsem?

Ha a kérdések útján visszafelé indulok el: igen, ma alapvetően az anyák határozzák meg a felnövekvő ifjak erkölcsseit és az abból következő cselekedeteiket. A kérdés pedig nagyon fontos, mert kiesik egy igen lényeges láncszem: a mai apák vagy nem tudják, vagy nem akarják, vagy nem képesek apai feladataikat teljesíteni – szinte sehol a világon. Miközben az Ember – mint olyan – mindenütt a világon csúszott egyet lefelé erkölcsseiben. Itt csak jelzem, hogy az erkölcsi romlás vagy javulás soha nem következmények nélküli.

Térjünk vissza az eredeti problémához: mi az *apák szerepe* a felnövekvő társadalom nevelésében? Mi történik ma e helyett? Miért nem tudják ezt a szerepet átvállalni, sőt pótolni az anyák? Nagyon konzervatív választ adok az első kérdésre: szerepük ugyanaz, mint évezredekkel ezelőtt volt: *a mérték kijelölése és apai tekintélyük által történő betartatása*. Emberhez, férfihoz méltó nagy és nagyszerű szerep, aminek meg is kell felelni, amihez minden férfinak/apának fel is kell nőni egyben. A kívülről kapott tekintélyt belülről is muszáj hitelesíteni.

A mai apák nagyobbik fele ezt a feladatot nem teljesíti. Egyik része soha nem hallott/tapasztalt semmit erről a „szerepről”, nem is tudja, miről beszélek. Másik fele azt válaszolja: „Reggeltől estig hajtok, hogy megélhessen a család. Még ezt is? Nem elég ez maga példának, mértéknek?” A harmadik csoport lelkileg nem vált felnőtté, testileg igen, hiszen képes volt gyermeket nemzeni, aki számára olyan, mint a játékmaci: nem érez irántuk felelősséget, vagy ha mégis, akkor – gyerek módon – igyekszik ezt magától elhárítani. A lényeg: ő még nem nőtt föl, és sokszor nem is akar felnőni, mert a gyermeki felelőtlenség izgalmasabb, könnyebben élhető számára. A három felsorolt magyarázat sokszor egymásba is játszik, ezért fölerősödik vagy éppen megsokszorozódik. Mint látjuk, az ok nagyon sokféle, ám a végeredmény ugyanaz: ha nincs a családban egyetlen olyan tekintély – *apa* – aki a mértéket megszabja és önmaga személyével, mint tekintéllyel hitelesíti, erkölcsi süllyedés következik be a családban és természetesen a társadalomban is. E gondolatmenethez – elkerülendő a földhözragadt értelmezés veszélyét – muszáj megjegyeznem: a mértékadó tekintélyt jelentő apa nem feltétlenül időbeli *hiány*, sokkal inkább lelki-szellemi hiányra gondolok. (Még egyszerűbben:

én még úgy nőttem föl, hogy a család egységes maradt. Ez fontos körülmény. Édesapámat ugyan nagyon kevésszer láttam, mivel többet dolgozott, mint édesanyám, mégis *tudtuk*, hogy a mértéket ő, az apám adja a család minden tagja számára. Nem teherként, hanem segítségként az eligazodáshoz.)

Miért nem tudják ezt a szerepet átvállalni, pótolni az anyák? Itt is sokféle a válasz, a magyarázat. A legegyszerűbb, ha azt mondom: mert ő nem az apa. Mert minden *az, ami* – vagy fordítva – *nem az, ami nem*. Az anya szerepe pedig nem azonos az apáéval. Nem alacsonyabb rendű, hanem gyökeresen *más*. A szétesett családok sokaságában az anyák – kényszerből, tudatlanságból, (Uram, bocsá'!) bosszúból – megpróbálják magukra venni az apaszerepet is. Nem kéne ezt tenni! A válás után is meg kellene hagyni az apát a maga szerepében, teljesítse csak nyugodtan tovább az őrá mért feladatot! Ez az apaszerepben tetszelgő/szenvedő anyának is sokkal békésebb világot eredményezne. (Természetesen most azokról az „egyszerű” és gyakori esetekről beszélek, amikor semmi kivetnivaló nincs az apa/anya magatartásában, „csak” a kapcsolatuk romlott el végérvényesen.)

A nő nem férfi. Se nem alacsonyabb, se nem magasabb rendű. Más a biológiai, a lelki és a szellemi lényege. Más feladatokra „termett”. Ebben a kontextusban: a hétköznapok során ő fogja képviselni, betartatni azt a bizonyos *mértéket*, akkor is, ha az apa éppen nincs jelen. Együttműködnek. Tekintélyét részben önmagától (ha képes rá), részben az apától kapja (ha ő is képes erre).

Gyorsan kivédendő asszonytársaim feminista támadásait: most a *családról*, a gyermekek neveléséről van szó, ami „csak” része a nemek társadalomban betöltött szerepének. Egy hétköznapi példával élve: soha senki nem akadályozott meg abban, hogy jó tanár legyek. Ám nagyon sokat segített a felvállalt és következetesen érvényesülő mértékadó apaszerep, amikor kamaszodó fiaim „kösztolgatásait” hallgatva (és látva vesztésre álló küzdelmemet), váratlanul beleszólt a vitánkba az „apjuk”: „No, elég! Tedd azt, amit anyád mondott!” „De miért?” – kérdezték a fiúk. „Mert az Anyád mondta” – volt az egyszerű válasz. És mind a négyen fellelegezhattünk. A mérték helyreállt, rend lett. Kinek volt igaza: a gyerekeknek vagy nekem? Majdnem mindegy, hiszen ez mindig újra és újra tisztázódhat, helyére kerülhet. De az elemi családi hierarchia nem sérült és nem sérülhet.

Mi akkor a megoldás? Nem kell ehhez nagy társadalmi robaj, nem kell semmiféle törvény, illetve csak a Törvény kell: mindenki a maga szerepét, ott a maga családjában, a maga felségterületén.

*„...de mi férfiak férfiak maradjunk
és nők a nők – szabadok, kedvesek –
s mind ember, mert az egyre kevesebb...”*

József Attila

Arany János

Oh! Ne nézz rám...

Oh! Ne nézz rám oly sötéten
Pályatársa életemnek,
Mint midőn az őszi-felleg
Húzza árnyékát a réten;
Nézz szelíden, nézz mosolygva:
Férfié az élet gondja.
Bárha csügged hív barátod,
Nincs enyelgő tréfa nyelvén,
S a kemény sors vésze kelvén
Arcom elborulni látod:
A te szíved ez ne nyomja:
Férfié az élet gondja.
Dörgve hull a nagy zuhatag,
Szirthez illik rémes árnyék;
De szelíd a rónatájék,
Zengve lejt a völgyi patak,
Mely a zöld virányt befolyja:
Férfié az élet gondja.
Hát ne nézz rám oly sötéten;
Zúgjanak bár künn a vészek,
Csak ez a kis enyhe fészek
Ez maradjon mindig épen:
Szívem a bajt könnyen hordja:
Férfié az élet gondja.

TETEMRE HÍVÁS

EGY SZÜLŐI ÉRTEKEZLET TÖRTÉNETE

CSIZMADIA GERTRÚD

Mi tanárok nem vagyunk hegyi mentők vagy cirkuszi artisták, hogy életünket kockáztatnánk hivatásunk gyakorlása közben. Bár néha megfordul a fejemben, hogy akaratom ellenére nem lettem-e „vadakat terelő juhász” – ahogy a „drága Attila” ígérte nagylelkűen egykor kis Balázsnak –, amikor nem az életem, de annál bonyolultabb értékek forognak kockán mindenféle rosszakarat és elhibázott lépések miatt.

Vannak a tanáréletnek olyan szegmensei, melyet a kívülállók elképzelni sem tudnak. Ilyen például az, amikor egy sunyi és arctalan ellenféllel kell megküzdenünk, amit *Névtelen Levélnek* hívnak. Ilyenek érkeznek manapság az iskolákba az igazgatók bosszantására, és érkeznek persze olyan levelek is, amelyekben szerepel a feladó, de a feladó személye egészen más, mint aki nevét adja a művelethez. Keserű küzdelemben és lelki vívódásban volt részem a minap, amikor nagyra becsült főnököm beidézett irodájába, és egy keményen megfogalmazott levelet orrom alá dugván „ily szavakat engedett ki fogai kerítésén”: „Hát ez meg mi?”

A levélben arra kéri a *Kedves Munkáltatómat*, hogy vizsgálja meg szakmai alkalmasságomat, járjon el az ügyemben, ellenőrizze, hogy kompetencia-központúan tanítom-é az ifjúságot.

Mondtam néki meglepetten, hogy e kérdést eleddig még nem szegezték nekem, de ha már így kibukott, elmondhatom, hogy az a maszlag, amit a mai liberális oktatáspolitikai kompetencia-központúnak nevez, nem egyeztethető össze a tanítással kapcsolatos elveimmel. Arctalan kritikussaim szerint túl sok az adat, az olvasni való szöveg, a kívülről megtanulandó vers – ez ma már nem modern, sőt túlhaladott, mint ahogy talán maga az iskola intézménye is az, de a tanár személye feltétlenül, mert létezik ma már digitális mennyország a tizenévesek igényei szerint berendezve.

Továbbgördítve az „ügyet”, igazgatói utasításra munkaközösség-vezetőmmel együtt elhatározást tettünk, hogy tájékoztatjuk a szülőket arról, hogy milyen elképzelésekkel vágunk bele csemetéik oktatásába és nevelésébe. Először egyéni találkozásokat javasoltunk, de mivel a levél mögötti arctalan tábor csak testületileg kívánt fellépni, beletörődtünk abba, hogy rendhagyó szülői értekezleten állítottunk pellengérré.

Időközben a diákok között elterjedt valami arról, hogy nem kell már ilyen „elavult dolgokat” tanulni, és kár a gőzért, mert a meccset már lejátszották a háttérben, és úgymint lecserélik a bírót. Hiába fújtam a sípot két hónapig, lehetetlen volt

bármit követelni, zuhanórepülésbe kezdtek a jegyek. De nem csak a magyar, a többi tantárgy is megsínylette ezt a morális válságot, mely csaknem romlásba vitte a hajdani erős kis seregemet. Ők voltak egykor, akiket nem lehetett leállítani, olyan hévvel és lelkesedéssel mondták el véleményüket Hamletről, és énekórán úgy fújták a népdalokat és kánonokat, hogy nem akarták abbahagyni, még a folyosó is zengett tőlük az ebédlőbe menet. E levél megérkezése után csaknem két hónap teljes passzivitás, és rosszmájú, kritikus megnyilatkozások keserítették az életem. Ez rosszabb volt, mint az arctalan ellenfél, olyan volt, mintha angyalbőrbe bújt ördöggel kellett volna nap mint nap megvívnom, azt bizonygattam magamnak, hogy hiszen ezek csak félrevezetett gyerekek, nem akarnak semmi rosszat, kegyetlen közönyük nem a sajátjuk.

Közeledett a tetemrehívás napja, s bizony néhány álmatlan éjszaka előzte meg. Nem tudtam még, hogy kikkel találom magam szembe, de elszántan kerestem, hogy mi lesz a közös bennünk. Először is az, hogy mindannyian hasonló korú gyerekek szülei vagyunk. Aztán az, hogy aggódunk és a legjobbat akarjuk a gyerekeknek, akiket közösen nevelünk. Ezenkívül értelmes emberek vagyunk, feltehetőleg idealisták, jó esetben vallásos meggyőződéssel. Egyik álmatlan éjszakámon még Arany *Toldija* zakatolt fejemben, hogy vajon miért nem tudom elérni, hogy néhány sort megtanuljanak belőle. Miért nem világos számukra, hogy ezek a sorok védangyalok lehetnek életük ütközeteiben, amikor beugrott az én védőigém a *Toldi estéjéből*:

„Mert ha gyalu nélkül bunkósbot az elme:
Gyakran kétélű tőr lesz az kiművelve.”

„Ez az” – gondoltam magamban, és hajnal felé megnyugodva elaludtam.

Másnap türelmetlenül vártam a találkozást, az ismeretlentől való félelemnél a legrosszabb bizonyosság is megnyugtatóbb. A szülők bizalmatlanul méregettek, miközben az osztályfőnök kelletlenül felolvasta az igazgatói válaszlevelet, melyben az állt, hogy a kommunikáció hiánya félreértésekre adhat okot, valamint hogy 12 éve tanítok az iskolában, sokoldalú tevékenységet folytatok, több osztályom sikeresen leérettségizett már emelt és középszinten, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem vezetőtanárként foglalkoztat, tehát az egyik legjobban ellenőrzött munkaerő lennék, kinek óráiról jegyzőkönyvek készültek. Ezen kívül újságot szerkeszték iskolai és egyházmegyei szinten, színdarabokat rendezek, és öregbítem az iskola hírnevét... Ennyi elismerést sosem kaptam volna, ha nem tör ki személyem körül ez a botrány. Nem voltam nyugodt mégsem, hiszen a szülői kar egyre zordabb tekintettel hallgatta felmagasztaltatásomat, az osztályfőnök hangja pedig el-elcsuklott. A levelet munkaközösség-vezetőm felszólalása követte, aki pedagógiai elveket tett közzé, majd beszámolt az órán tett látogatásáról. Amikor a tanulók aktivitását ecsetelte, néhány szülő szeme felcsillant. Beszélt még a

kötelező olvasmányok szükségességéről, az adott év teendőiről, és a diákoknak az óráimon tapasztalt színvonalas megnyilatkozásairól. Egy kicsit oldódott a légkör.

Bizakodva kezdtem bele mondandómba, melyet bemutatkozással indítottam, jelezvén, hogy a fogadóórám kevesen kerestek fel gondjaikkal. Az első jelzés számomra a levél volt, mely nem is nekem szólt. Az osztályfőnök sosem említette, hogy szülői panasz érkezett volna. Kértem, hogy keressenek fel többször személyesen vagy telefonon. Ezután felírtam a táblára az Arany-idézetet, és kibontottam előttük a metafora lényegét, hogy tanítás és tanulás nélkül bunkósbot lesz gyermekeikből. Vannak közös céljaink, ilyen az érettségire való felkészülés, amit különböző módszerekkel (a helyesírás gyakorlása, a kommunikáció fejlesztése, a kötelező olvasmányok feldolgozása...) érhetünk el. Az oktatáson kívül azonban hosszú távú célokat is kijelöltünk, és ez a nevelés. Olyan döntésekre és önálló véleményformálásra képes, szolidáris embert szeretnénk nevelni, aki jártas az európai irodalomban, tud verseket idézni, képes verbálisan kifejezni véleményét, és erről másokat is meg tud győzni. Nem konzumidiótákat, hanem mások céljait is szem előtt tartó kiforrott egyéniségeket szeretnénk iskolánkból útjukra bocsátani. Ezekhez szükséges az a bizonyos – Arany által emlegetett – gyalu, melynek alkalmazása olykor lemondással vagy szenvedéssel jár. Nem mindig kellemes kötelességet teljesíteni. Néha a Harry Potter helyett Jókait kell olvasni, vagy tévézés helyett verset kell tanulni. A tanárnak vannak bizonyos eszközei arra, hogy eredményeket érjen el, hogy arra terelgesse a rábízottakat, amerre szerinte szükséges. Ilyen eszköz a dicséret, a bátorítás, a jutalmazás, és ilyen a büntetés vagy a rossz érdemjegy. Ezeket az eszközöket vesszük ki a tanár kezéből, ha bizalmatlanságot szítunk, ha pletykákkal romboljuk le a tekintélyét, ha nem kérdezzük, csak ítélnünk, és ha a gyerekekkel osztjuk meg kételyeinket. A diák ugyanis még nevelhető, képlékeny, formálható, gyalulható. Ha a nevelést kivesszük a tanár kezéből, akkor kétélű törre tehetjük gyermekeinket. Erőszakos, öntörvényű, öntelt és faragatlan felnöttekké nőnek fel. Ez a tör először a tanárt éri, de a másik éle a szülőé lesz. Közös célunk a nevelés, és hogy hatékonyan tegyem a dolgom, nagy szükségem van a szülők bizalmára és támogatására. Igyekszem jó példát mutatni azzal, hogy nagy lelkesedéssel tanítom a tantárgyaimat, sohasem kérek olyat, amit magam sem tudok, igyekszem felkelteni az érdeklődést, gondolkodtató, játékos feladatokat kitalálni. De olykor belefáradok ebbe, ha a légkör egy kicsit sem inspirál.

Ilyen és efféle gondolatokkal hozakodtam elő. És közben azt éreztem, hogy egyre jobban figyelnek rám, s lassan elindulnak felém valamiféle rokonszenv-hullámok, melyek egyre sűrűsödtek körülöttem, s amikor befejeztem mondandómat, csillogó, érdeklődő tekintetek vettek körül. Mint amikor a *Szondi két apródját* tanítom a gyerekeknek..., szóval éreztem, hogy győztem. Nem tudom, hogy pontosan hogyan is történt, azt hiszem, hogy az Úristen olyan szavakat adott ne-

kem, amire éppen szükségem volt akkor, no meg mellettem állott őrzőangyalom, Arany János is. Sikerült az idézet kapcsán indirekt módon azt is bizonyítanom, hogy eredetiben kell irodalmat olvasni, hiszen rövidítve a nyelvi kincsek elsikkadnak, és azt is, hogy a megtanult idézetek életünk nehéz pillanatait segítik, útravalóul szolgálnak az életre.

Amikor elhallgattam, lassan elindult a párbeszéd, kedves és illedelmes kérdések hangzottak el, aztán körbefogtak, és csak nehezen engedtek utamra, a saját osztályom szülői értekezletére. Úgy éreztem, hogy visszakaptam azt a hitet, amit mindig tanítok a gyerekeknek: ha valakihez értelmesen, emberi módon fordulunk, akkor a másik viszonozza ezt.

A szülők visszamosolyogtak és ami a legfontosabb: másnap a gyerekeik úgy dolgoztak az órámon, mint a kisangyalok. Nagy árat fizettem ezért. Remélem megérte.

S hogy ki volt az orv támadó? Maradjon titok.

Borbély Sebastian

Aktuális

NYÍLT LEVÉL PEDAGÓGUSTÁRSAIMHOZ

TAKÁCS NÁNDOR

Jelen sorok írója az alábbi levelet küldte el e-mailként néhány kollégájának. Nem pusztán a groteszk képsorok okozta indulat és fájdalom ültette a billentyűzethez. Mélységesen megdöbbenette az inzultált kolléga igazgatónőjének magatartása, és az ügyben megszólaló állami tisztségviselők állásfoglalásai is. Az igazgatónővel kapcsolatban tán még legyintett volna egyet, mozdulatát a jó török mondással kísérve: „Ma nekem, holnap neked.” A politikusok semmitmondó halandzsáját is megszokta már, nem is várt többet tőlük. A dilettantizmusnak az a mértéke azonban, amivel az oktatási jogok ombudsmanjának reflexiójában szembesült, letaglózóan hatott rá. Önkéntelenül eszébe jutottak Móricz igazgatójának szavai a *Légy jó mindhalálig*ből, amint valósággal kisöprúzta a rendőröket irodájából, akik az általa egyébként elítélendő magatartást tanúsító Nyilas Misi kihallgatására érkeznek hozzá. Azt mondta, ez itt kollégium, ez itt egy eminens diák, ez itt egy gyerek, ez itt a kollégium autonómiája, mit képzelnek hát az urak, így betörni ide, így megijeszteni egy gyereket. Már nem tette hozzá, hogy a kollégium rendezni fogja a számlát, ha van ilyen. Mert még megtehetette. Mert a kötelességei mellett még voltak jogai. Nem a diáknak, a kollégiumnak. A diákat tehát rábízták a kollégium szakértelmére. Pedig ott is voltak gyenge pedagógusok, Móricz alig ír másfélékről. Autentikusságukat mégsem kérdőjelezte meg senki. Most a jogok biztosa, Aáry-Tamás Lajos úr, börtönigazgatók, bűnügyi nyomozók, jogászok személyében a magyar igazságszolgáltatás paragrafusokra tekeredett alakjait szabádtáná a gyerekekre. Hát ez lenne az út a megoldáshoz?

Van-e még dolga ebben a világban, ebben az iskolában? – tette fel magának a kérdést. 56 éves, mit tehet még? Talán annyit, hogy megírja ezt a levelet.

Kedves Kollégám!

A VIII. kerületi tanárverés arra készítetted, hogy leüljek a számítógép elé, és leírom, amit erről gondolok. Arra kérlek, ha egyetértesz az alábbiakkal, írd alá a neved és lakóhelyed nevét, és küldd tovább e levelet pedagógus ismerőseidnek, akik megkapván ugyanígy járhatnak el. Végül, ha valaki úgy érzi, hogy már elég aláírás gyűlt össze, küldje vissza címemre. Megpróbálok publicitást szerezni neki. Fáradozásodat 700 000 magyar pedagógus nevében köszönöm. Ne tarts megalomániásnak, fogadatlan prókátornak. Azt gondolom, e tárgyban magyar pedagógus nem tud elég drasztikusan írni ahhoz, hogy ne legyen mindannyiunk számára vállalható.

A húsvét környéki televíziós adásokat bejáró mobiltelefonos felvétel minden jóérezésű embert megdöbbsentett, minden magyar pedagógust felháborított. Eddig is tudtunk tragikus vagy tragikomikus tanár–diák konfliktusokról mesélni, melyek vesztesei közvetlen környezetükben élő pedagógusok vagy mi magunk voltunk. Ebben a felháborítóan groteszk tálalásban azonban, ahogyan az a – most már mindig bulvárízű – magyar tömegkommunikációban megjelent, elgondolkodtató volt számomra, és az alábbi kérdések vetődtek fel bennem:

1. A döntési helyzetben lévő magyar politikai erők, melyek a közoktatás szabályait megalkotni jogosultak (nem mertek hivatottakat írni) érznek-e felelősséget, amikor törvényt hoznak?
2. Ha érznek, vajon miért gondolják úgy, hogy a társadalom által évezredek alatt létrehozott értékek intézményi átörökítésében a pedagógus személyi sérthetlensége, tekintélye individuumból függő magánügy, aki közülünk képtelen megteremtésére és megvédésére, az magára vessen, az alkalmatlan a pályára?
3. Miért gondolják úgy, hogy a gyermeket gyermeki mivolta feljogosítja a lényegi következmények nélküli erőszakra?
4. Miből gondolják a fentebb említett döntéshozók, hogy a következmények nélkül elkövethető erőszakra a gyermek – melyet eredményesen alkalmazott vélt vagy valós sérelmei orvoslására – a felnőtté válás pillanatában egy csapásra lemond majd?
5. Miért gondolják a döntéshozók, hogy következetes, ha a jogos és arányos önvédelem mindenkit megillet, kivéve a pedagógust?
6. Miből gondolják a döntéshozók, hogy ha egy fiatalkorú alkalmatlan a közügyekben való teljes körű részvételre, és részleges jogképessége miatt nem alkalmazható vele szemben a törvény maradéktalanul, akkor egyúttal alkalmatlan cselekedeteiért teljes körű felelősség vállalására? De ugyanakkor megítélheti egy intézmény programját, melyben meghatározzák az átörökítendő társadalmi értékek körét, továbbá ítéletet mondhat azon jogképes emberek munkájáról, akiket e tevékenységre állami vizsgáztató bizottság minősített alkalmasnak? Vagy talán ez a bizottság sem végezte elég körültekintően a munkáját? A bizottságot ki minősíti alkalmasnak? És azokat ki minősíti alkalmasnak, akik a pedagógusképzés tartalmát akkreditálják?
7. Kik okoznak a magyar fiatalnak nagyobb lelki traumát? Azok, akik életkorát szem előtt tartva felkészítik őt bizonyos magatartási önkorlátozásra, amely híján az ember a társadalomban akadályokba ütközik, és ahol az erőszak alkalmazására olykor erőszak a válasz, vagy azok, akik szerint elég, ha a felnőtté válás állítja majd számára az igazi gátakat? Miből gondolják, hogy ezen akadályok jogosságának megvitatására az iskolában – a többi követelmény

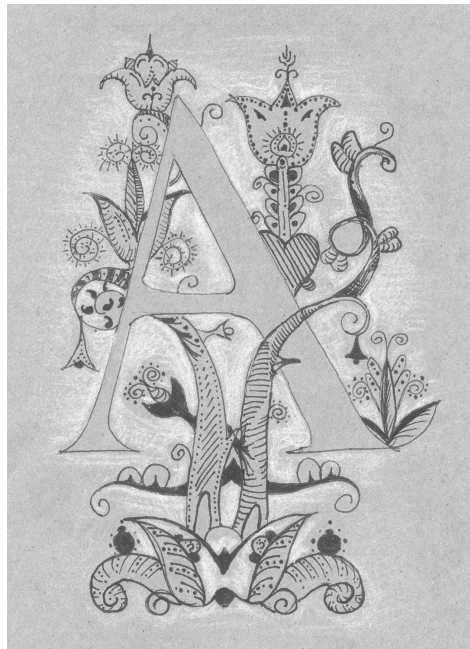

létezése, az osztálykeretben folytatott nevelő-oktató munka közepette – a parttalanságig lehetőség lenne?

8. Nem lenne-e érdemes újragondolni a közoktatás tartalmi szabályozását, elsősorban az életkor-kompatibilitás szemszögéből (ideértve a taneszköz-, leginkább a tankönyvgyártást)? Vajon teljességgel elképzelhetetlen, hogy az életkoridegen ismeretek és az azokat hasonló minőséggel hordozó eszközök is okozhatják a fiatalok iskola ellen fordulását?
9. Miből gondolják a döntéshozók, hogy a közoktatás jelenlegi finanszírozási rendszere alkalmas a társadalmat megtartó értékek átadásának méltó kereteket biztosítani? Jó-e, ha ezen értékek átadásának színterét – egy áruházal azonos sorban – szolgáltatási helylé, árucikké minősítik?

Kérem, hogy a döntési helyzetben lévők tegyék fel maguknak ezeket a kérdéseket, és válaszolják meg őket a nyilvánosság előtt.

Lehet, hogy e levéllel nem érünk el semmiféle változást. Nem lenne meglepő, hiszen amikor az orvosok véleményét is figyelmen kívül hagyják szakmai kérdésekben, miért éppen bennünket hallgatnának meg? Egy börtönigazgató vagy egy büntetőjogász nyilván jobban ért ehhez. De legalább megpróbáltuk...

Barabás Livia

SZEGÉNY-ÜGYEK

BESZÁMOLÓ A KDNP ŐSZINTÉN A HÁTRÁNYOK MEGSZÜNTETÉSÉÉRT CÍMŰ PARLAMENTI NYÍLT NAPJÁRÓL

NAGY ÁGNES

A Kereszténydemokrata Néppárt és a Barankovics Alapítvány 2008. április 9-én parlamenti nyílt napot rendezett az Országház Felsőházi üléstermében. Az esemény kezdeményezője és háziasszonya dr. Hoffmann Rózsa, a KDNP országgyűlési képviselője volt, aki így indokolta a konferencia szükségességét: „A Kereszténydemokrata Néppárt politizálásának középpontjában az ember áll. A szolidaritás, a segítségnyújtás, az igazságosság, az őszinteség és a szeretet mindannyiunk értékrendjének alapvető pillérei. Ez a magyarázata annak, hogy nem nézhettük tétlenül Magyarország egyik legégetőbb gondját: a társadalom kettészakadását, a perifériára szorult, nyomorba süllyedő emberek keserves életét és az ebből következő súlyos tüneteket, köztük a mindinkább elharapódzó agressziót, amely mindannyiunk életét veszélyezteti. Ezeknek az elfogadhatatlan bajoknak a feltárására és a megoldások keresésére szerveztük meg ezt a nyílt napot, amelynek címe – s itt minden szó fontos – *Őszintén a hátrányok megszüntetéséért.*” Sok – több mint ötszáz – jóindulatú résztvevő gyűlt össze, a békés megoldást keresve. És közülük hatvanan – civil szervezetek képviselői, kutatók, lelkipásztorok, szociális munkások, művészek, újságírók, tanárok és tanítók, települési önkormányzati és cigány kisebbségi önkormányzati képviselők – lehetőséget kaptak arra, hogy gondolataikat megoszthassák a hallgatósággal. A képviselő asszony a továbbiakban kiemelte, hogy a legszegényebb emberek között sok a cigány származású, ezért az ő gondolataik is napirenden lesznek. Mindezt tükrözte a megjelentek összetétele is, hiszen nagy számban jelentek meg és szólaltak fel cigány értelmiségiek.

Varga József (FIDESZ-es országgyűlési képviselő, Lungo Drom, az Emberi Jogi, Kisebbségi, Civil- és Vallásügyi Bizottság tagja) úgy látja, hogy a magyarországi cigányság integrációja mára már a magyarság érdeke is, hiszen hozzánk tartoznak és itt szeretnének élni. Szerinte beilleszkedésük nem pénz, hanem elsősorban lelki kérdés. Teljes és feltétel nélküli elfogadást hirdetett. Szerinte majd akkor mondhatjuk el, hogy az integráció megtörtént, ha a lányunkat minden ellenvetés nélkül hozzáadjuk egy cigány fiatalemberhez. A szintén cigány származású Fehér Sándor (festőművész) arra kérte társait, hogy végre-valahára tegyenek le valamit az asztalra, mert amíg nem képesek elvégezni a nyolc általánost és szakmát tanulni, a lányukat pedig férjhez adják 14 éves korukban, addig mégis mit várnak?*

Teleki László (MSZP-s országgyűlési képviselő, az Emberi Jogi, Kisebbségi, Civil- és Vallásügyi Bizottság tagja) kiemelte, hogy a 130 000 telepi körülmények

között élő cigánynak esélye sincs gyermekeit óvodába adni. A jelenlegi kormányzat kétmilliárd forintot vont el a cigányügyek kezelésétől, sorra szünteti meg a kistélepülési óvodákat, a felnőtt cigány lakosság körében 85%-os a munkanélküliség – sorolta Farkas Flórián (FIDESZ-es országgyűlési képviselő, Lungo Drom, az Emberi Jogi, Kisebbségi, Civil- és Vallásügyi Bizottság tagja). Loj Balázs (szociálpedagógus) pedig az elmúlt évek eseményei alapján úgy látja, hogy a kormányzat a hangzatos, be nem váltott ígéreteken kívül semmit sem tett a cigányság hátrányos helyzetének, a szegénység és a gyerekszegénység megszüntetéséért. Igaza van Várnagy Elemérnek (PTE FEEK, egyetemi tanár), aki felszólalása végén *William Blake*-et idézte: „Aki mással jót kíván cselekedni, egyenként cselekedje; / Az általában-jó: mentsége latornak, talpnyalónak, képmutatónak...”

Az, hogy lesz-e valaha hiteles cigánypolitika Magyarországon elsősorban az emberség, a személyes felelősségvállalás kérdése, hiszen „mindenki adósa a másoknak” (Balogh Zoltán – FIDESZ országgyűlési képviselő, Lungo Drom, az Emberi Jogi, Kisebbségi, Civil- és Vallásügyi Bizottság tagja). Mert valóban, az ember személyes igényei alapján működhet és működik az összes jó megoldás, mint például a Hofher József (jezsuita atya) által vezetett Jezsuita Cigánymissziós Szeretet iskolái elnevezésű tanfolyam, melynek elsődleges célja, hogy visszaadják a tanulás becsületét. Iskoláikban az édesanyák kapnak lehetőséget a tanulásra, többségük itt tanul meg írni-olvasni és fejezi be a nyolc általánost. Céljaik és álmaik vannak, látják, hogy a tanulás fontos és ezzel erősítik gyermekeiket is. A szülők képzése nagyon fontos része a felzárkóztatásnak, hiszen alapvető életvezetési, viselkedési, a társadalmi normákhoz való illeszkedési képességeknek a hiányát kell esetükben pótolni.

A legtöbb felszólalásban elhangzott, hogy a cigányság társadalmi, kulturális, politikai és gazdasági integrációjának legfontosabb helyszíne és lehetősége a jó közoktatási rendszer. Ami azonban mit sem ér az egyházak és a helyi önkormányzatok segítőkész együttműködése, valamint a szülők felé kialakított bizalmi kapcsolatok nélkül (ezt hangsúlyozta Nagy Attila szociológus, az Országos Széchényi Könyvtár nyugalmazott osztályvezetője is). Volt, aki feltételhez kötné a szociális segély és a családi pótlék utalását. Csak az a szülő kaphatná, aki gyermekét rendszeresen járattja az életkornak megfelelő oktatási intézménybe – mondta Hernádi Attiláné, tanár. A szociális segélyt mindenképpen munkához kötné, csak az kaphatná, aki legalább négy órát dolgozik naponta az adott település tisztaságáért, rendezettségéért, hiszen vissza kell adni a munka becsületét, ne lássa a felnövekvő nemzedék, hogy semmittevással, ingyen megkaphat mindent, a hátrányos helyzetre hivatkozva.

A cigány családokban a motiváció – többnyire teljes – hiánya mellett, meghatározók a gyermekek iskolai beilleszkedésével járó problémák. Károlyi Sándor (Csongrád megyei képviselő) tapasztalatai szerint a cigány gyerekek oktatásának

a kulcsa a cigányértelmiség kezében van, ezért ha a politika megoldásokat akar találni a romák valós problémáira, akkor a cigányértelmiséget kell megerősíteni. És beengedni őket az iskolákba – fűzte tovább a gondolatot Bogdán Imre (Bárczi Gusztáv Módszertani Központ), mert a cigány származású tanárok felé könnyebben megnyílnának, az ő szavukat jobban elfogadnák, hiszen jobban ismerik helyzetüket. Látnunk kell azonban azt is, hogy az iskola nem oldhatja meg a problémát, hiszen, ha otthon nem olvas senki mesét, ha az egész házban nincs egy könyv, egy asztal, ahová a gyerek leülhetne tanulni, ha csak kevés jó példát lát, akkor az iskolai szocializációnak nem sok esélye marad – emelte ki Marsiné Giricz Erzsébet, rokkantnyugdíjas.

Babai Zoltán (nyugdíjas) megoldásnak a minőségi szakképzés rendszerének kiépítését látja, ahol az iskolák gyakorlati munkahelyeket tartanának fenn. Erre jól működő példa volt (1992–2002) a nagymarosi szakiskola, mely összegyűjtötte a csellengő fiatalokat, ily módon véve elejét a fiatalkori bűnözésnek – tudtuk meg Végvári Györgyi közoktatási szakértő előadásából. A fiatalokat megtanították dolgozni, irányítani saját sorsukat. A legfontosabb feladatnak a bajok megelőzését és olyan iskolai légkör megteremtését tartották, amelyben a súlyosan veszélyeztetett fiatalok jól érzik magukat. Ezt az oktatási formát a szakképzési törvény és a NAT bevezetése jogilag életképtelenné tette, pedig az oktatásért felelős szakembereknek tudomásul kell venniük, hogy vannak olyan fiatalok, akik munkára foghatók, de elméleti ismereteik nem fejleszthetők. Ez az iskolamodell nekik jelenthet kitörési lehetőséget.

Kiemelten fontos a munka becsületének helyreállítása, és munkalehetőség biztosítása azoknak, akik dolgozni szeretnének. Apátfalván modellértékű az együttműködés: támogatják a cigánygyerekek beilleszkedését, tanodát működtetnek, a roma asszonyoknak pedig személyiségfejlesztő tréninget tartanak. Cigány származású önkormányzati képviselők is ígéretet tettek arra, hogy visszasegítik a munka és a normális élet világába azokat a családokat, „amelyek – legyenek cigányok vagy nem cigányok – ma olyan körülmények között élnek, ami nem méltó Magyarországhoz, nem méltó az Európai Unióhoz”.

Dr. Hoffmann Rózsa képviselő asszony a rendezvény összefoglalásául Ferge Zsuzsa szociológust idézte, aki szerint a hátrányok felszámolásához *pénz, politikai akarat és a magánemberek cselekvő akarata* szükséges. „Ami az utóbbit illeti, az itt elhangzott hozzászólások, a jelenlévők reagálásai alapján úgy látom, megvan a jó remény arra, hogy az emberek cselekvő akarata nem hiányzik és tovább erősödik. Ami az őszinte politikai akaratot illeti, ugye ki-ki csak a saját nevében beszélhet. Arra ígéretet teszek, hogy a Kereszténydemokrata Néppárt mindent megtesz és meg fog tenni akár ellenzékben, akár reményeink szerint kormányon, hogy ezt a súlyos társadalmi kérdést hathatósan kezelje. A harmadik pedig a pénz, amelyről tudjuk, hogy sosem lesz elég. De hiszem, tudom, hogy racionálisabb gazdálko-

dással, átcsoportosítással, a pazarlások megszüntetésével több pénz fordítható erre a területre is. Hozzáteszem azonban (és erről is több előadás szólt), hogy ezeknek a pénzeknek az útját ellenőrizni kell. [...] A konferencia anyagát fel fogjuk dolgozni, és erre alapozva állítjuk össze a KDNP cselekvési programját.”

A rendezvény célja és mottója – kezdődjék őszinte társadalmi párbeszéd a leszakadó társadalmi rétegek, kiemelten a romák felzárkóztatása érdekében – szerint is kiemelt cél volt a cigányság problémáinak számbavétele, ezért érthetetlennek tűnhet – amely egyáltalán nem a cigányság ellen, hanem a magyarság mellett szól –, hogy a konferencia végén enyhe hiányérzet maradt bennem. Úgy éreztem, hogy némileg eltolódott a tanácskozás hangsúlya: a szegénységnél nagyobb figyelmet fordítottak a cigányság problémáira. Látnunk kell azonban, hogy a szegény és a cigány szavak közé nem tehetünk egyenlőségjelet, hiszen – ahogy azt Ferge Zsuzsa is hangsúlyozta felszólalásában – a legszegényebbek fele sem cigány. Időről időre egy-egy felszólaló előadásában felütötte fejét e probléma, elhangzott egy-két mondat a cigánysághoz „hozzászegényedett” kétmilliós magyar lakosságról vagy arról, hogy rohamosan fogyatkozik és öregszik társadalmunk. A nagycsaládok nehéz helyzetéről, arról, hogy azt a családot, melynek nincs átlag feletti jövedelme, és három-négy gyereket vállal, a leszakadás, az elszakadás veszélye fenyegeti. Ezek a problémák nem kerültek reflektorfénybe, de talán majd egy másik alkalommal, mert remélem lesz folytatása e nagyszerű kezdeményezésnek, ahol találkozhatott a jóakarát és a tenni vágyás.

JEGYZET

* Óvodába a cigány gyermekek kevesebb, mint fele jár, míg a nem cigány gyermekek csaknem 90%-a. Igaz ugyan, hogy a 20-24 éves cigány fiatalok 82,5%-a elvégezte az általános iskolát, de nagy részük csak később, mint nem cigány kortársaik. Középiskolába az ország fiataljainak 73%-a jut be, ez az arány a cigány gyermekekre vetítve mindössze 20%. Érettségit mindössze 5%-uk szerez, a nem cigány fiatalok esetében ez az arány 50% fölött van. Egyetemre alig több mint 1%-uk jut el.

A PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KAR

felvételt hirdet

Pedagógus szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzésre

A jelentkező az alábbi szakirányok közül választhat:

- közoktatási vezető
- minőségbiztosítás
- szakértő
- vezetőtanár/mentor
- vizsgálónök

A képzés célja:

A képzés hozzájárul az alapképzésben megszerzett ismeretek és jártasságok megújításához, kiegészítéséhez; a szaktudomány legújabb elméleti és gyakorlati ismereteinek közvetítéséhez; a neveléssel-oktatással, a pedagógus munkakörrel járó feladatok ellátásához szükséges gyakorlat, képesség, pedagógiai pályára való alkalmasság fejlesztéséhez; továbbá hozzájárulhat a szakiránynak megfelelő feladatok ellátásához szükséges ismeretek elsajátításához.

A jelentkezés feltétele:

egyetemi / főiskolai diploma

A jelentkezés módja:

- jelentkezési lap (a honlapról letölthető) beküldése az alábbi dokumentumokkal diplomamásolat
- jelentkezési díj befizetését igazoló szelvény (2.500 Ft rózsaszín csekken befizetve)

A képzés jellemzői:

Időtartama: 4 félév

Gyakorisága: havonta kétszer, péntek-szombat

Helyszíne: A képzést Budapesten szervezzük, félévente egy alkalommal Piliscsabán van a konzultáció.

A költségtérítési díj összege: 105.000 Ft/félév

A képzés vezetői:

Dr. Hoffmann Rózsa egyetemi docens és Sályiné Pásztor Judit egyetemi adjunktus

Jelentkezési határidő: 2008. június 30.

A képzésről szóló tájékoztató és jelentkezési lap letölthető a Kar honlapjáról:

www.btk.ppke.hu/cikk.php?cikk=1482

További információk kérhetők: PPKÉ BTK Továbbképzési Osztály

Telefon: 26/375-375/2025; 2034; 2038

E-mail: tpo@btk.ppke.hu

Portré

A GYÓGYULÁS REMÉNYE

INTERJÚ VICTORNÉ ERDŐS ESZTERREL

NAGY ÁGNES

Eszter a beszélgetésünk elején azt mondta, hogy csak véletlenül alakult így az élete, hogy nincs erről megható története. De „Senki sincs itt véletlenül”^{**} és van szép története is, hiszen gyerekkora óta misszionáriusnak készült, Indiában, Afrikában vagy akárhol. Ráckeresztúr lett belőle, ahol férjével együtt a megtört életek felépítésével foglalkozik. Rendhagyó portrét fest beszélgetésünk, hiszen Eszter életét végigkíséri a „drogmisszió”, ezért személye mellett a Kallódó Misszió történetét és a Ráckeresztúri Drogterápiás Otthon életét is igyekszem bemutatni, így az interjúban három gyógyuló fű is megszólal. Köszönöm nekik is és Eszternek is, hogy megismerhettem őket.

– Mesélj arról, hogyan indult az életed, hogy találtál rá utadra...

– Gyerekkoromban egyik kudarc a másikat érte. Rossz tanuló, magányos gyerek voltam, amihez hozzáértem, az biztosan nem sikerült. Négy gimnáziumba jártam, sehol sem találtam a helyem, csavartam, egy fél évet az utcán éltem. Amikor meglettem, hetente jelentkezni kellett a rendőrségen, ahol egy nagyon kedves rendőrnő volt az előadóm, aki tényleg segíteni szeretett volna rajtam. Elküldött pszichológushoz pályaorientációs vizsgálatra, és végül szerzett nekem a Hűvösvölgyi nevelőotthonban egy állást, egy évig gyermeknevelőként dolgoztam, és mellette estin érettségiztem.

A családukban nagyon erős nyomás volt, hogy tovább kell tanulni. Mindkét bátyám egyetemre járt. Én persze nem tudtam, mi akarok lenni, így beadtam a jelentkezésem a Tanárképző Főiskola magyar–ének szakára. De a nevelőotthoni élménnyel a hátam mögött rá kellett ébrednem, hogy nem szeretnék gyerekekkel foglalkozni. Túl korán jött ez a tapasztalat, szinte még én is gyerek voltam. Képtelen voltam negyven nehéz természetű gyereken úrrá lenni, az idősebb, tapasztalt kollégák mind sokkal kedvesebbek voltak nálam a gyerekekhez.

– *A Budapesti Református Teológiai Akadémián szereztél lelkészi oklevelet, mikor erősödött fel életedben a hit szerepe?*

– Az érettségi utáni nyáron voltam egy ifjúsági táborban és dátum szerint ideköthetem a megtérésemet, de nyilván ez egy folyamat volt, hiszen keresztyén családba születtem és életem kezdetétől hiszek Istenben. Akkor inkább csak megértettem, hogy így szeretnék élni, hogy engem Istenen kívül más nem érdekel. Így mentem végül teológiára.

– *És hogyan kerültél kapcsolatba drogos fiatalokkal?*

– A Moszkva téren laktunk, ami a '70-es években a drogosok találkozóhelye volt. Nagyon sok ismerősöm volt közöttük, de én soha nem anyagoztam, nem is ittam. Nem morális megfontolások álltak e mögött, nem éreztem magam felsőbbrendűnek a haveroknál, egyszerűen nem kellett. Meggyőződésem, hogy a szenvedélybetegségek kialakulásának van egy biológiai hajlamosító tényezője is, a mi családukban egyik ágon sincs szenvedélybeteg.

A megtérésem után is összefutottam a régi haverokkal, beszélgettünk és kérdezték, hogy hova megyek. Mondtam, hogy templomba vagy ifjúsági órára, gyerekek velem. És volt, aki eljött... A város másik végébe jártam Rákosszentmihályra, és az ottani lelkész, Pánczél Tivadar befogatta a drogos fiatalokat, akik velem érkeztek, és bátorított, hogy folytassam. Ezzel a kis szolgálattal kezdődött a drogos misszió. Kapcsolatban voltam még egy kirúgott református lelkésszel, Németh Gézával, aki a lakásán tartott integrált bibliaórákat, ezek is nagy hatással voltak rám. Itt együtt voltak a Kossuth-díjas költők, festőművészek, teológusok, zeneakadémiát végzett zenészek a tolókoksis, fogyatékos, hajléktalan, drogos, cigány emberekkel. E két helyről két társat is kaptam magam mellé, a rákosszentmihályi gyülekezetben ismertem meg Orián Gézát – aki az orvosi egyetemen tanult, most cigánymissziót vezet a IX. kerületben – és Németh Géza bibliaóráin Topolánszky Ákost, akivel később együtt jártunk a teológiára is.

– *1983-ban megalakult a Kallódó Ifjúságot Mentő Misszió, és te azonnal ott voltál...*

– A Misszió első elnöke Adorján József esperes volt, aki szociológiát tanított a teológián. Megkérdezte, hogy nem volna-e kedvem nála tölteni a segédlelkészi évet, úgy hogy a Misszió ügyeivel is foglalkozom. Így a Budapest Városligeti Faszor Református Egyházközségben szolgáltam három évet, és ez idő alatt egyre inkább Kallódó Misszióval foglalkoztam. Eszembe se jutott a drog, pedig a téma végigkísérte életemet. Első gondolatom az volt, hogy gimnáziumból kirúgott fiatalokkal fogok foglalkozni, hiszen erről volt saját élményem, és láttam, hogy ahol nem olyan erős a családi akarat, mint nálunk volt, ott ezek a gyerekek elvesznek, sodródznak, soha nem kerülnek vissza az oktatási rendszerbe. Így az első Kallódó Bibliaórára ilyen gyerekeket hívtam, de akikről aztán kiderült, hogy drogosok is. Egy-két hét után végignéztem rajtuk és láttam, hogy drogmiszió ül velem szemben, s én velük töltöttem minden napomat. Törődtem velük, próbáltam nekik

munkát szerezni, családjaikat gondozni, de rá kellett jönnöm, hogy ez ilyen formában lehetetlen vállalkozás, hogy amit teszek az nagyon kevés. Sokan elhatározták, hogy szeretnének kiszállni, de nem ment. Együtt imádkoztunk, énekelünk, másnap meg újra belőtték magukat, többen meghaltak...

Így jött létre '86-ban a ráckeresztúri otthon, a falu közepén egy kicsi parasztházba költöztünk és munkához láttunk. 1997-től az OEP – Dr. Grezsa Ferencnek (a konzultáns pszichiáterünk) köszönhetően – állami feladatot ellátó szervezetként befogadta a drogterápiás otthonokat. Persze ezzel együtt minimál feltételek is megjelentek, ekkor építettük ezt a házat, 2002-ben költöztünk be, bár nem volt még egészen kész az épület.

– *Milyen megfontolások alapján rendeztétek be az otthon életét?*

– Mi, az itt dolgozó keresztyén emberek úgy gondoljuk, hogy ami emberileg lehetetlen, Istennél az is lehetséges. Tehát *Isten szabadítása* az első. A terápiának van egy keresztyén tartalma is, vasárnap istentiszteletet, hetente bibliaórát, esténként egy rövid áhítatot, havonta lelkigyakorlatot – amit mi „csendes napnak” nevezünk – és évente egy csendes hetet tartunk. Mindez nem kötelező, hiszen ezt nem lehet kényszeríteni, de ezt a „lélekápolást” is beemljük a kínálatunkba.

A hit mellett nagyon fontos a szakmai tudás, hiszen Isten kegyelme mellé magunkat is oda kell adnunk. A munkatársak többsége felépült szenvedélybetegekből áll, de mindannyian iskolába jártak és járnak most is.

A harmadik a szeretet és az emberség. A pszichoterápiában elképzelhetetlen módon tegeződünk klienseinkkel. Ennek van teológiai és pszichológiai oka is. A teológiai az, hogy Isten előtt egyformán bűnösök vagyunk és szeretnénk nyilvánítani, hogy testvérek vagyunk. A dolog pszichológiai háttérében pedig az áll, hogy mivel ez egy önsegítő elemeket hangsúlyozó modell, bizonyos értelemben a személyzet is tagja a csoportnak. Tehát a munkatársak is behozzák saját életünket. Úgy gondoljuk, hogy nem az alkalmazott módszer a fontos, hanem az, hogy milyen kapcsolatban vagyunk betegeinkkel, hiszen az iskolában is azok a gyerekek tanulnak meg könnyen írni, olvasni, számolni, akik szeretik a tanító nénijüket. Ha a magas szintű szakmai tudás a téglá, amiből építkezünk az a szeretet habarcsa nélkül sohasem fog összeállni egy házzá. A neurotikus betegeknél vagy a terápiás kapcsolatokban, viselkedési addíciókban változás csak akkor következik be, ha a szeretetkapcsolat jó és erős. A munkatársaknál a legfontosabb, hogy szeressék a lakókat és egymást.

A negyedik pedig a munka – önellátó a ház, mindent a kliensek csinálnak, a főzést, a karbantartást, a kertrendezést, van asztalos műhelyünk is –, ami segít az orientációban is, sokan itt ébrednek rá, hogy a munka önmegvalósításunk egyik legfontosabb kifejezője, hogy a jól végzett munka örömet ad. Ráadásul a munka nagyon jó pszichológiai kontextust biztosít az önismeret terén, mivel a munkában valamivel magasabb a frusztráció, ezért jobban kiadja a személyiség szerkezetet.

– *Hogyan találtnak rátok a leszokni vágyó fiatalok, mert ugye ezzel a biztos elhatározással érkeznek hozzátok?*

– Eleinte drogambulanciák és kórházak küldték a fiúkat, később pedig – hosszú évek óta – az a nagy kivétel, ha valakit egy orvos küld. Nagyon rossznak tartom, hogy a drogambulanciákon megjelent a teljesítményfinanszírozási rendszer, hiszen a kezelőhelyek nem érdekeltek betegeik gyógyulásában. Vannak fiatalok, akik évekig jártak drogambulanciákra és soha nem hallották, hogy létezik olyan hely, ahol le is tudnak szokni. Arról pedig, hogy milyen elhatározással és milyen állapotban érkeznek hozzánk a kallódó ifjak, meséljenek ők:

– 19 éves vagyok, hat és fél év anyagozás után jöttem ide, akkor már nem nagyon viselt el a családom, minden napom abban a reményben telt, hogy talán még ma otthon maradhatok. Végül nem ért meglepetésként, amikor kivágtak otthonról..., de nem is fogalmaztam jól, nem küldtek el, mert lehetett volna még ezer meg ezer lehetőségem, ha leállok... Szóval az utcára kerültem, egy hónapot barátoknál laktam, meg összevissza, négy napja voltam már tényleg az utcán, akkor már nem volt hova tovább. Hazamentem és édesanyám beengedett a lakásba azzal a feltétellel, hogy keressünk valami kiutat. Neten találtam meg ezt a helyet, amit azért választottam, mert a családom is református, most ők is mellém álltak.

– *Hogy kezdtlél el drogozni 12-13 évesen?*

– Úgy 11 éves koromtól ittam, nem foglalkozott velem senki, édesapám éjjel-nappal dolgozott, külföldre járt és kéthetente járt haza. Édesanyám rábízott egy ötvenes öregasszonyra, hogy vigyázzon ránk. Van egy három és fél évvel idősebb nővérem, és amikor ő berúgott, akkor én is, a helyzet adta magát. Igazából csak figyelmet akartam, de nem is vették észre. Így kezdtem el, ittam két évig, aztán a nővérem elkezdett füvezni, fél év múlva már én is. Akkor kiváltságosnak éreztem magam, aztán a többi meg sorban adta magát. A heroinon kívül mindent fogyasztottam, aztán így jutottam ide...

– 27 éves vagyok, úgy 13 éves koromtól fogyasztok alkoholt, és rá két évvel kezdtem ismerkedni a drogokkal, könnyű drogokkal kezdtem, de hajtott a kíváncsiság. Kiválasztott szerem a kokain és az amfetamin volt. 12 éve vagyok szenvedélybeteg, nagyon sok mélypontot megéltem, volt egy négy évig tartó időszak, amikor bűnözésből éltem. Öt éven át feltűnés nélkül együtt tudtam élni ezzel, jártam dolgozni, nem vette észre senki, de aztán átfordult, megromlottak kapcsolataim, elszakadtam a külvilágtól, öntörvényűvé váltam. Volt hat hetem, amikor nem nyúltam anyaghoz, de ugyanabban a közegben maradtam és persze visszaestem, na akkor már tudtam, hogy tenni kell valamit. A Válaszút Misszió telefonszámát kaptuk meg és a

családom nyomására jöttem ide, éreztem a problémát, de beletelt két-három hónapba is, amire átfordult bennem a dolog és megfogalmaztam, hogy le akarok szokni. Lassan nyolc hónapja vagyok itt, az eredmény kiváló, egyre jobb. Építem az életem, amit eddig nem tettem és örülök, hogy itt lehetek.

– Én 2005-ben jöttem először Ráckeresztúrra, a szüleim akarták, hogy leálljak, én meg menekültem a környezetemből, úgyhogy beleegyeztem, de akkor még nem született meg bennem a döntés, hogy nem fogok többet anyagozni. Ez elég hamar ki is derült, mert ahogy egyedül kitehettem innen a lábam, hamar újrakezdtem. Én egyébként heroinfüggő vagyok, nyáron lesz 10 éve, hogy szenvedélybeteg vagyok. 2007-ben önszántamból újra visszajöttem, de anélkül, hogy végigcsináltam volna a terápiát elmentem, pontosabban kirúgtak – igen, ezt is el lehet érni. Akkor két hónap alatt mentálisan és testileg lesüllyedtem ugyanoda, mint előtte voltam, nem érdekelt semmi. Aztán visszajöttem, visszavettek. Most hétvégén lesz vége az izolációnak, építkezem újra kifelé... Nincs még munkám, haza nem szeretnék menni, úgy tervezem, hogy itt maradok, innen szeretnék járni dolgozni, itt megerősödnék. Megyek előre, nem pedig vissza a múltba.

– Akkor, ha jól értem már a harmadik próbálkozásod. Elmondanád, hogyan épül fel a terápia? Mi történik ideérkezésetek és eltávozásotok között?

– A terápia felépítésében a fokozatosság és rendszeresség elvét követik. Ideérkezés utáni első hét az *orientáció* ideje. Az újonnan érkezőnek a régebbi lakók bevezetik a ház rejtelmeibe, figyelnek rá, segítenek neki, ha sóvárog, ha elvonási tünetei vannak, hiszen sokan ilyen állapotban érkeznek hozzánk. A hét elteltével készít egy címet, ami felkerül a falra és a terápia végéig elkíséri. Az orientációt egy *egy hónapos próbaidő* követi, ezalatt a lakó levelezhet, de nem fogadhat telefont és nem látogathatják. Ekkor még nagyon labilisak az érzelmeink, minden külső hatás felbolygathatja. Ezalatt a hónap alatt eldöntheti, hogy szeretne-e itt felépülni, ha igen, akkor ezt egy *gyógyulási kérelemben* kell megindokolnia. Ha ezt elfogadják, akkor a *véglegesítési ceremónián* kap maga mellé egy személyes segítőt, egy mentort. Ezzel be is lép az első fázisba (ami 4–6 hónapig tart), amikor a mentora segítségével feltárják a múltját, ez ad egy önismereti szintet, hogy hogyan juthatott ide. Kéthetente van látogatás, hetente háromszor telefonálhat, de a házat nem hagyhatja el egyedül, csak egy idősebb lakó kíséretében, aki már felelősséget tud vállalni érte. Ahhoz, hogy a második fázisba léphessen, 18 kompetencia-területen megfelelnie.

– Mondanád néhány ilyen kompetenciát?

– Például a munkához való hozzáállás, az alapvető szobarend, a konfliktuskezelő-készség, az objektív önreflexió, az önismeret, a tanultak alkalmazása,

a segítségkérés, a tetterő vagy a lelkesedés. Második fázisban pedig például a bátorítás, a konfliktus feloldása, az empátia, az objektivitás külső helyze-tekre.

– *A második szinten...*

– ...már nő a felelősségérzet, a lakó először általában a mentora kíséretében hagyhatja el a házat, többnyire a családhoz mennek, így a mentornak is van alkalma felmérni, hogy támogatható-e a hazajárás, láthatja, hogy milyen érzéseket vált ki pártfogoltjából, ha visszamegy abba a múltba, amiről eddig csak beszéltek. A második fázis feladata az első fázisnak átadni mindazt, amit addig tanultak. A második fázis a ház motorja, a legnehezebb szakasz. Már nem csak magunkkal kell foglalkozni, jönnek a külső ingerek, felelőssé válunk a lakókért, hiszen mi tudjuk leginkább, hogy mire van szüksége egy szenvedélybetegnek.

A *harmadik fázisban* már több lehetőség nyílik előttünk, minden hétvégén kimehetünk, járhatunk a *Válaszút Misszió utógondozó csoportjába*, ahol segítenek a visszailleszkedésben, munkakeresésben. Az utolsó felelősség-terület, az *öreg ivoda vezetése* (egy hónapig), a lakónak döntéseket kell hoznia, előfordul, hogy rosszat, de legalább tanulunk belőle... Az irodavezetés le-adása után 45 nappal lépnek ki az emberek, kifelé orientálódunk, munkát keresünk, le kell szakadni a házról, mert nem jó, ha valaki idekozmál. Van, akit nyugodt szívvel visszaengednek otthonába, de van, akinél ezt egyáltalán nem támogatják, számukra van egy szolgálati lakás, itt lakhat, innen járhat dolgozni, iskolába...

– *A terápia ideje 14 hónap, miért éppen ennyi?*

– A 14 hónap az több mint egy év. Ennyi idő alatt mindenki részt vehet minden programban, megélhet itt egy karácsonyt, egy szilvesztert, egy bicikli- és egy kenutúrát, egy csendes hetet, a születésnapját. Én például egyetlen születésnapomra sem emlékszem, amit tisztán éltem volna meg, nem volt egy békés karácsonyom, itt karácsonykor eljön az összes munkatárs a családjával, magunk készítette ajándékokat adunk egymásnak, amivel kifejezzük, hogy fontos neki a másik.

– *És mi a helyzet az itt alakult kapcsolatokkal, megmaradnak a barátságok?*

– Itt akarva-akaratlan megszeretjük a másikat. Hogy marad-e barátság, ez egy nehéz kérdés. Ha visszaesik, hiába szeretem, mégis kitörlöm a telefonomból a számát, mert veszélyessé válik az életemre.

– *Hogy telik egy napotok? Milyen foglalkozásaitok vannak?*

– *Reggeli csoporttalálkozáson* a terheinkről, a megoldásainkról vagy a haladá-sainkról beszélünk, az idősebb lakóktól mindig vannak visszajelzések ezekre, elmesélik a megoldásaikat. Munka, ebéd, pihenő. Majd a *délutáni szeminárium*, ahol mindig ki van emelve egy-egy lakó, aki elmeséli, hogy

mivel foglalkozott, miben épült... Amolyan tükör-funkció ez, havonta egyszer egy sűrített visszajelzést, megerősítést vagy figyelmeztetést kap a többiektől. Itt alaposan szétszedik az embert, ami fáj, de a végén össze is rakják, nem hagyják magára. *Családterápia és önismereti szeminárium, és esti találkozó*, amin újra az egész közösség összegyűlik, mint egy család, az aznapunkról, az érzéseinkről beszélünk, itt tanuljuk megosztani a másikkal, hogy mi van velünk.

– (Eszter) Ez fontos a fiúknál, hiszen éppen azért lettek szenvedélybetegek, mert sose néztek rá önmagukra, csak mentek amerre az ár sodorta őket. Rá kell érezniük, hogy annak sikeres az élete, aki folyamatosan önreflektív módon ránéz saját magára. Ráadásul egy mintát kapnak arra, hogy majd a feleségével és gyerekeivel is megossza érzéseit.

– *Ugye ez felnőtt-otthon?*

– Igen, papírforma szerint 18 és 35 év közötti fiúkat fogadunk, de igazából érkeznek 17 évesek is. Az utóbbi időben nagyon sok gyerekjelentkezőnk volt, ezért megpróbálunk beindítani egy fiatalkorú programot.

– *Együtt dolgozol férjeddal, ő úgy mondta valahol, hogy feleségül vette a missziót. Ezzel egy családmodellt állítotok a fiúk elé?*

– Ennek előnye, hogy egymást kiegészítjük és helyettesíthetjük. Nehézsége pedig, hogy ez a munka nagyon megterheli a személyiséget. A misszionárius családoknál mindenhol így van ez, de próbálunk együtt élni a nehézségekkel. Az Otthonnak mindenképpen jót tesz, hogy együtt dolgozunk. Persze azért rossz, hogy mi hajnali 4-kor és este 11-kor is a misszióról beszélünk.

– *Bizonyára vannak még terveid.*

– Olyan jó és önálló munkatársak vesznek körül, hogy sokszor úgy érzem, itt már felesleges vagyok. Mostanában sok előadást, képzéseket tartok, igyekszem átadni tudásom és tapasztalataimat, nagyon fontosnak tartom a szakemberképzést. És van egy titkos álmom is. Szeretnék egy terápiás otthont létrehozni a bírósági ítélettel rendelkező szabadságvesztésesek számára, mert a magyarországi börtönök működése tragikus. Érzek magamban még annyi erőt, hogy megbirkózzam ezzel a nehéz feladattal, segítek a szerencsétlen elítélteknek az életük megoldásában.

Hiszek abban, hogy a üdvtörténetet közösen írjuk Istennel. Életem alakulásának vannak isteni és emberi tényezői egyaránt. Mindkettőnkön múlik, hogyan alakul tovább az életem.

JEGYZET

* „Senki sincs itt véletlenül” *Lakók és munkatársak történetei a KIMM Ráckeresztúri Drogheterápiás Otthonból*, szerk. Szűcs Teri, Ráckeresztúr, Református Rehabilitációs Alapítvány, 2007.

Utánpótlás

MIÉRT FEKETE A TULIPÁN?

ESETTANULMÁNY EGY ÖNGYILKOSSÁGRA HAJLÓ KISLÁNYT ÉRT NEVELŐI HATÁSOKRÓL¹

BUJK ILDIKÓ

Flkesorító, hogy a csaknem tökéletes pedagógiai munka ellenére is ekkora erővel törhetnek felszínre az öröklött hajlamok, és hogy mennyire meghatározó lehet a romba dőlő családi élet – különösen a kisgyermekre. [...] A tudatos nevelői hatások (a szeretet, a segítőkészség, a beszélgetések, a gyermek önbizalmának erősítése, a kreatív tevékenységre ösztönzés, kikapcsolódás keresése), Tulipán szélesedő baráti köre, kialakulóban lévő istenkapcsolata biztos pontot jelenthet az életében, és segítheti abban, hogy többé ne kerüljön sor életveszélyes eseményre.

2005 virágvasárnapjának hajnalán kétségbeesett telefonhívást kaptam barát-nőmtől, hogy a cserkészországba jár, akkor tizenegy éves kislány, nevezzük Tulipánnak, öngyilkosságot kísérelt meg. Pár nap múlva kiderült, hogy az eset nem volt nagyon veszélyes, Tulipán túlélte, mert tompa kést használt erei felvágásához. Azóta foglalkoztat a kérdés, milyen nevelési hatások vezethetnek oda, hogy valaki ilyen fiatalon meg akarjon válni az életétől. Ebben az esettanulmányban tehát Tulipán fejlődésével foglalkozom a segítségemre levő interjúalanyok válaszai és a szakirodalom alapján. Az őt ért nevelői hatásoknál elsősorban az anya és Tulipán vallomásaira támaszkodom (hiszen az édesapjával nem sikerült beszélnem). Az alsós tanítónőn kívül fontosnak tar-

tottam megkérdezni a cserkésznevelői és a barátai véleményét is, mivel a serdülőkorban egyre fontosabbá válnak ezek a referenciacsoportok, és bizonyos szempontból a kortársak is nevelő hatással lehetnek rá.

* * *

Tulipán személyisége részben örökletes tényezők, részben a környezet hatására vált depresszióra hajlamossá, olyannyira, hogy öngyilkosságot kövessen el. Ép családba született, két idősebb testvére után, szülei azonban öt éves korában elváltak. Az édesapja súlyosan depressziós volt már a házasságkötés előtt, a kislány tőle láthatta a mintát, mely szerint – kilátástalan helyzetben – az öngyilkosság megoldásnak tekinthető. Az apa többszöri kísérlete miatt a válás elkerülhetet-

*Bujk Ildikó: Miért fekete a tulipán?
Esettanulmány egy öngyilkosságra hajló kislányt ért nevelői hatásokról*

lenné vált, hogy gyermekeire ne gyakoroljon továbbra is negatív hatást.

A depresszióra való hajlamot a legidősebb fiú, és kisebb mértékben Tulipán is örökölte. Bátyján hamar felszínre is kerültek a kedélybetegség jelei és szintén negatív példát állítottak a lány elé. Ahhoz, hogy Tulipán depresszív hajlama tényleges betegséggé fejlődött, nagyapja halála járult hozzá, akihez a kislány különösen ragaszkodott.

Véleményem szerint Tulipán édesanyja leginkább az Anthony Giddens modelljében leírt demokratikus-szerető anyának felel meg, amely a szabadságot adó-szerető és a nevelő-ellenőrző típus közt a lehető legoptimálisabb nevelői stílus.² Saját elmondása alapján vannak elképzelései lánya jövőjéről, de a döntés jogát teljesen átengedi Tulipánnak. Nem túl korlátozó, nem tartja helyesnek a büntetést, a verést mint nevelési módszert különösen elítéli. Ugyanakkor nem is túl kényeztető, mint kifejtette, jutalmazni nem szokta gyermekét, csak szóban dicséri meg rendszeresen, ha megérdemli. Céljai, módszerei közül a gyermeknevelésben a következő kulcsszavakat emelte ki: szeretet, következetesség, figyelem és minél több együtt töltött idő, különösen a kisgyermek hároméves koráig.

Tulipán kétéves korában bölcsődébe került, utána pedig még négy évig óvodába járt. Kiskorában a nagyszülők besegítettek a nevelésébe, ezért is alakulhatott ki a fent említett szoros kapcsolat a nagyapával. Az anyuka – ugyan nagyon elfoglalt volt (hiszen a válás után egyedüli családfenntartóvá vált) –

bébiszittert nem alkalmazott lánya neveléséhez, ezt nem is tartja helyesnek.

Az anyja a kislány kétéves koráig még otthon volt, utána is kötetlen munkaidőben dolgozott, hogy minél több időt tölthessen vele. A nyarakat is együtt töltötték. Az édesanya fontosnak tartotta, hogy lánya korának megfelelő játékokat játsszon, maga társasjátékozott vele a testvérek bevonásával, különböző logikai feladatokat is adott neki, és fontosnak tartotta, hogy sok mesét olvasson. Az anyja állítása szerint játékban nem volt hiány, mert Tulipán harmadik gyermek, így testvéreitől nemcsak tárgyakat örökölt (amelyek mellett természetesen megvoltak a saját játékaik is), hanem játékkultúrát is tanult.

Fontos megemlíteni, hogy édesanyja hamar felismerte, hogy lánya személyisége elüt testvérei alkatától, ennek megfelelően alakította szeretetkapcsolatukat. Igyekezett azonos célokra nevelni gyermekeit, de ha szükségét látta különböző módszereket és szavakat használt.

Az eddigi válaszok alapján – a nevelési elvek és gyakorlat tekintetében – egy teljesen pozitív, szinte tökéletes anyaképet alkottam magamban. Ezért meglepetten tapasztaltam, hogy ő saját nevelési eljárását nem tekinti helyesnek. Az egyetlen, amit pozitívként értékel nevelésében, az a verés kerülése. Arra a kérdésre pedig, hogy utólag változtatna-e valamit, és ha igen, akkor mit, elsőként azt felelte, hogy sok mindent, aztán mégsem fejtette ki részletesen, csak annyit mondott, hogy ha újrakezdhetné, nem adná Tulipánt bölcsődébe, óvodába.

Bár még nem rendelkezem a gyermeknevelésben tapasztalattal, úgy vélem, hogy legalább egy év óvodai nevelésre mégis szükség lehet, hogy a gyermek megtanuljon beilleszkedni, kapcsolatot kialakítani saját kortársaival. Emellett a megfelelő óvopedagógus a korosztályának megfelelő, fejlesztő logikai játékokkal látja el a gyermeket, megtaníthatja csoportmunkában dolgozni, amely készségekre az iskolában szükség van. Igazat adok azonban az anyának abból a szempontból, hogy a szülő is adhat a gyermeknek logikai feladatokat, ahogy adott is, a testvérekkel való játék pedig valamennyire helyettesítheti a kortársakkal kialakított viszonyt.

Maga Tulipán is úgy nyilatkozott, hogy szereti a családját, mert sokan vannak, és mindig van kivel beszélgetni, szereti az együtt töltött vasárnapokat. Nélkülük nem tudna élni, de még több beszélgetést igényelne. Utóbb azonban az egyik legjobb barátjánál folytatott beszélgetés során fény derült arra, hogy az édesanyja és a testvérei iránt inkább közömbös. Biztonságot jelent számára, hogy van hová hazamennie, de mindez nem tölti el különös örömmel. Édesapját sokkal jobban szereti, jobban ragaszkodik hozzá.

Tulipán kisiskolás korában jó tanuló volt, zavartalanul fejlődött, és mindig törekedett arra, hogy jobb és jobb legyen. Alsós tanárának legfőbb céljai közt szerepelt az egymás iránti szeretetre nevelés, jó kapcsolat kialakítása a diáktársakkal és a felnőttekkel, amely a későbbi társadalmi együttélés feltétele,

emellett kiemelte az odafigyelés, a jó kommunikációs képesség és az önnevelés fontosságát. A tanítónő úgy érzi, jó kapcsolatot tud kialakítani diákjai szüleivel, együttműködők, hasonló elveket vallanak a nevelésben, így aztán otthon megerősítik, amit ő a tananyagon keresztül nevelő céllal a gyermekeknek közvetít. Fontosnak tartja az osztály véleményét, mert jó hatással lehetnek egy-egy elkallódó diákra, igyekszik minden közösséget érintő kérdést megbeszélni a gyerekekkel. Az évek során olyan bizalmi kapcsolatot épít ki velük, hogy ne kelljen félniük, bármikor bármilyen problémával megkereshessék. Tanácsokkal látja el őket, és ha kell, a szülőt is bevonja a problémamegoldásba.

Úgy tűnik azonban, hogy bizonyos esetekben ez a nyitottság a diákok felé mégsem elegendő. Hiszen Tulipán már ekkor fontolgatta szándékát, mégsem merte gondolatait tanárát felkeresni. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy ebben az esetben egyáltalán nem hibázatható a tanár, hiszen a depressziósokra jellemző a zárkózott alkat. Tulipán valószínűleg korábban sem kereste fel olyan gyakran, hogy elújságotolja apró örömeit, bánatait, sőt feltehetően nem is volt tisztában szándékával, csak menekülni próbált egy helyzetből. Ilyen esetben a lelkileg megterhelt gyermek saját szorongásai, kellemetlen érzései elől menekül egy fantáziavilágba, amit azért alkot, hogy ott biztonságban érezhesse magát.³

Nem tudom, mi lehet ilyen esetben a helyes nevelői magatartás, mert a faggatózás sem célravezető. Annyi

*Bujk Ildikó: Miért fekete a tulipán?
Esettanulmány egy öngyilkosságra hajló kislányt ért nevelői hatásokról*

bizonyos, hogy állandó szeretettel kell a gyerekek felé fordulni, különösen akkor, ha a tanító tudja, hogy nem hibátlan a családi háttere. Erről Tulipán tanítónőjének valószínűleg volt is tudomása, de nem alakított ki különleges bánásmódot az ilyen esetekre, mert válasza alapján nem sok csonka családból érkezett tanítványa van. A kislány fél évvel később elkövetett öngyilkossági kísérleteiről (ugyanis az elsőt több is követte) nem szerzett tudomást utólag sem. Kérdéseimre adott ugyan megoldási, illetve megelőzési javaslatokat az öngyilkosság kezelésére, de mivel a kislány állapotával nem volt tisztában, ezeket nem alkalmazta. Általában úgy fogta fel, hogy ebben a korban még nem kerülhet sor ilyen rettenetes tetre.

Felsős osztályfőnöke magyartanár, tehát naponta találkozik a lánnyal, de csak órai kereteken belül. Mivel – annak ellenére, hogy nagyon szereti a gyerekeket – hideg, szigorú arcot mutat a fegyelem megtartása érdekében, így tanítványai nem mernek akkora bizalommal fordulni hozzá, mint a pótanyai szerepet is betöltő alsós tanító nénihez. Ha a diákok közel engedik magukhoz, szívesen elbeszélget velük magánéleti problémákról is, és kimondottan jó oktató. A tanárnő a kísérletek után Tulipán osztálytársaitól szerzett tudomást az esetről, és azóta különös figyelemmel kíséri őt. De nem faggatja, mert azáltal bizalmatlanná tenné. Így ha nagy szükség van rá, lehet, hogy majd hozzá fordul segítségért. És valóban, mikor Tulipánt arra kértem, ne-

vezze meg kedvenc tanárát, a kémia-tanár mellett az osztályfőnökét jelölte meg, és külön kiemelte, hogy nemcsak azért, mert jól tanít, hanem emberként is szereti.

A lány teljesítménye felsős korában sem esett vissza, depressziójával nem társult figyelemzavar, továbbra is jól teljesít és él benne a vágy, hogy még jobb legyen. Ehhez a motivációt nagy valószínűséggel a tanáraitól kapja, osztálytársaival ugyanis látszólag jó viszonyban van, de nem számít rájuk társként, nem szereti őket barátként. Ezt a hozzáállását is egyik barátnője tolmácsolásában hallottam, mert Tulipán kérdésemre azt válaszolta, hogy a jó társaságért szeret iskolába járni, és csak akkor nem megy szívesen, ha sok dolgot írnak. Az ellentmondó állítások közül a barátnőnek kellett igazat adnom, ugyanis neki jobban megnyílik: heti rendszerességgel találkoznak cserkészet vagy más programok keretében, míg én csak havonta vagy kéthavonta látom, akkor sem beszélgetünk komoly témákról, így nem alakulhatott ki benne az a bizalom irányomban, mint barátnője felé. Másrészt tisztában van vele, hogy tanárnak készülök, ezért sem akart rosszat állítani tanáraitól.

Sajnos, nem csak ebben a szituációban, és nem csak velem szemben fordul elő, hogy nem teljesen őszinte. Ez nyilvánvalóvá vált több megnyilatkozása esetén is, bár nem fedezhető fel mindig. Hazugságai nem sorolhatók a „fantasztikus hazugság” kategóriába, amelyek egy fantáziája alkotta belső világ meseszerű jelei lennének a külvilág

felé, mint egy kór kifejezői.⁴ Általában hihetően próbálja előadni és tudatosan vezeti félre hallgatóját, de barátaival sosem tenne ilyet. Az ezzel együtt járó kreativitás azonban maximálisan jelen van személyiségében: nemcsak naplót ír, hanem verseket is, bár ezeket nem szívesen mutatja meg másoknak. Szűk baráti körben nagyon vicces és felszabadult.

A következő csoport, amely nevelői hatással lehetett Tulipánra, a cserkészzet. 2004 őszén került be az iskolája közelében található cserkészcsapatba, ahová egy osztálytársa hozta el, mert úgy látta, kicsit magányos, jót tenne neki egy társaság (barátnője akkor már négy éve a közösség tagja volt). Egy újonnan alakuló ősbe került e barát-nőjével és két új lánnyal együtt.

A cserkészzet megalapítása óta neveléssel foglalkozó mozgalom, eredetileg az árvák és elhagyottak felkarolása céljából jött létre, hogy értelmet adjon életüknek. Törekvései alapján erkölcsi célzatúak, jellem- és önnevelésben igyekszik segítséget nyújtani új, praktikus módszerekkel. A szellemi és lelki nevelés mellett kiemelt helyen áll a testi nevelés is. A második világháború előtt elsősorban az elitnevelés volt a cél Magyarországon, ma erről megoszlanak a vélemények.⁵ A mi cserkészcsapatunk nem egy kiváltságos réteget szólít meg, tagjainak több mint 80%-a családi problémákkal küszködik vagy hátrányos helyzetű, van köztük fogyatékos is.

A cserkésznevelők hatékonysága abban rejlik, hogy fiatalként (és mert több időt töltenek velük) közelebb tudnak

kerülni a gyerekekhez, mint a tanár, emellett pedig inkább példaképpül szolgálhatnak számukra, mint a diáktársak, mivel valamennyivel idősebbek náluk. Így a cserkészvezető egyesít magában valamit a tanár, a lelkiatya, a testvér és a bajtárs szerepéből.⁶ A csapat egy hierarchikus rendszer, kisebb csoportokra, őrökre oszlik, az őrvezetők a csapatparancsnoknak alárendelve, egymással együttműködve próbálják nevelni a rájuk bízottakat. A mi csapatunk élén egy nő és egy férfi áll, közülük a lánnyal készítettem interjút, mert ő jobban ismeri Tulipánt. Továbbá megkérdeztem Tulipán őrvezetőjét, akivel közvetlenebb a kapcsolata.

Azt az állításmat, hogy a cserkészzet Tulipán számára nem csak egy társaság, ahová eljár, arra alapozom, hogy amikor először próbált öngyilkos lenni (otthon a szobájában egy konyhakéssel vágta fel ereit), az első személy, akihez segítségért fordult, a csapatparancsnok-nő volt. Sms-t írt, hogy fáj a keze, mert ezt tette. Ez azért meglepő, mert Tulipán úgy nyilatkozott, elsősorban családjához és barátaikhoz fordulna, ha baj történe, és vezetőjét akkor még alig egy fél éve ismerte, havonta csak egyszer találkoztak. A vezető azonnal megpróbálta felhívni. Miután Tulipán nem vette fel a telefont, édesanyját értesítette, és hosszan elbeszélgetett vele. Később fel is ment a lakásukra, és a kislánnyal is sokat beszélgetett az esetről, aki meg is mutatta neki a sebet. Az öngyilkossági kísérlet azonban ismétlődött (szöveget nyelt, bogyókat evett, ezekről csak utólag szereztünk tudomást),

*Bujk Ildikó: Miért fekete a tulipán?
Esettanulmány egy öngyilkosságra hajló kislányt ért nevelői hatásokról*

nyári táborban pedig újra késsel próbálkozott, de barátnői leleplezték. A csapatparancsnokunknak ekkor talpraesett nevelőként kellett helytállnia: először pofon ütötte, hogy kijózanodjon, aztán babusgatta, vigasztalta és próbálta megerősíteni, hogy sokan szeretik, értékes ember, és ha nehéz korszakot is él most át, meg lehet oldani másképp is, bármikor szívesen segít. Azóta sem neveli másképp, mint a többi cserkész: következetesen, szeretettel, egyéb cserkész módszerekkel, talán egy kissé jobban odafigyel rá. Óriási lépésnek értékelem, hogy Tulipán, aki nem szívesen mond ki nagy szavakat, tiszteli ezt a cserkészlányt, és bízik benne. Azonban távolságtartó, mert fél tőle. Azt a pofont viszont megköszönte.

Tulipán őrsvezetője is a cserkészlet alapelvei szerint neveli őt. Miután a csapatparancsnoktól aznap éjjel értesült Tulipán tettéről, többször is négy szemközti beszélgetésekre hívta. A kislány csak később árulta el neki öngyilkossági kísérletét, de ennek oka nem a bizalom hiánya volt, hanem a szeretet. Féltette ugyanis az akkor még csak tizenkilenc éves vezetőjét. Az őrsvető nevelési elveiben a legfontosabbnak a bizalmat, a szeretetteljes légkör megteremtését tartja, szeretne hiteles példaként állni Tulipán előtt és érezteti vele, hogy bármikor számíthat rá. Ő sem neveli másként, mint a többi cserkész, de jobban odafigyel rá, próbálja rábírni, hogy problémáiról beszéljen, ne tartsa magában. Így szeretné megóvni attól, hogy ismét rossz utat válasszon. Háromnegyed évvel az első kísérlet után

Tulipán vidámabbá és nyíltabbá vált, osztálytársainak beszélt tetteiről, és kifejtette, hogy többé nem tenne ilyet.

Nagy segítséggel lehetne egy iskolorvos Tulipán lelki fejlődésére, vagy ha öngyilkosság-prevenációs előadást tartanának a pedagógusoknak és a diákoknak.⁷ Az iskolájában azonban csak hetente egyszer rendel orvos, és nem is ez a feladatköre. A lelki nevelés elvileg az iskolapszichológusra hárulna, de ő már a bemutatkozásakor nevelővé vált a diákok szemében, ezért a gyerekek nem szívesen fordulnak hozzá. A cserkészvezetők és az édesanya ösztönzésére Tulipán ezért egy másik pszichológushoz járt egy ideig, de ezt is igyekszik titkolni.

Az eddigi személyek mellett fontos kiemelni a könyvek és a filmek nevelő hatását. Tulipán ugyanis rengeteget olvas, szabadidejének maradék részét pedig tévé nézéssel vagy a barátaival tölti. Ennek a tényezőnek a jelentőségét azért hangsúlyozom, mert meglepetten tapasztaltam, hogy olyan kérdéseimre, hogy ki volt rá nagy hatással, kinek egy-egy mondatát, gesztusát nem fogja soha elfelejteni, mi vagy ki volt életére nézve meghatározó, kit tekint példaképének, rendre regényszereplőket és színészeket nevezett meg. A sok olvasás és filmnézés viszont további menekülésnek tekinthető a külső világ elől egy fantáziavilágba. Kevésbé fejleszti emberi kapcsolatait, ezért nem volna szabad engedni, hogy túlzásba vigye, még akkor sem, ha másfelől sokat tanulhat a könyvekből és vigaszt is nyújthatnak neki.

A könyvek közül kiemelném a Bibliát. Tulipán református, és bár megke-

resztelték, nem gyakran járt istentiszteletre, pedig az egyik cserkészvezető egyszer-kétszer külön elkísérte a református templomba. A Szentírást sem olvasta egészen tavaly nyárig. 2007-ben azonban édesanyja tanácsára elment egy ifjúsági táborba, ahol megismertették és megszerették vele a Bibliát. Azóta rendszeresen olvassa, hittanra is eljár. Úgy érzem, hogy ez az új pedagógiai ráhatás nagy szerepet játszik majd életében. A most kialakuló istenkapcsolat értelmet ad életének, egyre inkább helyreállítja lelki egyensúlyát.

A kívülről jövő szellemi és lelki nevelés mellett Tulipán most már önnevelést is végrehajt a testgyakorlás és a művészet terén: rendszeresen jár sportolni, úszni és énekkarban énekel.

* * *

Végezetül arra az eredményre jutottam, hogy akár a családot, akár a pedagógusokat, akár a cserkésznevelőit vesszük számba, semmilyen nagy hibát nem találunk módszereikben, rossz elveket sem fedezhetünk fel. Kortársai is inkább segítettek, mint gátolták lelki fejlődésében. Ezért elkeserítő, hogy a majdnem tökéletes pedagógiai munka ellenére is ekkora erővel törhetnek felszínre az öröklött hajlamok, és hogy mennyire meghatározó lehet a romba dőlt családi élet egy kisgyermekre.

Mindazonáltal úgy látom, hogy az öngyilkossági kísérleteket követő tudatos nevelői hatások (a szeretet, a segítőkészség, a beszélgetések, önbizalmának erősítése, a kreatív tevékenységre ösztönzés, kikapcsolódás keresése)⁸,

Tulipán szélesedő baráti köre, és kialakulóban lévő istenkapcsolata biztos pontot jelenthet neki az életben, és segítheti abban, hogy ne kerüljön többé sor életveszélyes eseményre.

JEGYZETEK

- ¹ Neveléseméleti szemináriumi dolgozat
- ² KELEMEN László, *Pedagógiai pszichológia*, Bp., Tankönyvkiadó, 1984, 513.
- ³ Dr. GYÖRGY Júlia, *A „nehezen nevelhető” gyermek*, Bp., Medicina, 1978, 72–74.
- ⁴ Dr. György Júlia, *id. m.*, 74–75.; *Szülők könyve. Vezérfonal a neveléshez a születéstől a késő kamaszkorig*, szerk. Jack MAGUIRE, Bp., Kulturtrade, 1996, 297.
- ⁵ SÍK Sándor, *A szeretet pedagógiája. Válogatott írások*, Bp., Vigília, 1996, 23–26.
- ⁶ SÍK Sándor, *id. m.*, 27.
- ⁷ MIHÁLY Ildikó: *Segítő szakmák az iskolában. Az iskolaorvos*, Új Pedagógiai Szemle, 2004/6, 92–95.
- ⁸ *Szülők könyve*, 1996, 298–301.

IRODALOM

- Dr. GYÖRGY Júlia, *A „nehezen nevelhető” gyermek*, Bp., Medicina, 1978.
- KELEMEN László, *Pedagógiai pszichológia*, Bp., Tankönyvkiadó, 1984.
- MIHÁLY Ildikó, *Segítő szakmák az iskolában. Az iskolaorvos*, Új Pedagógiai Szemle, 2004/6, 92–97.
- SÍK Sándor, *A szeretet pedagógiája. Válogatott írások*, Bp., Vigília, 1996.
- Szülők könyve. Vezérfonal a neveléshez a születéstől a késő kamaszkorig*, szerk. Jack MAGUIRE, Bp., Kulturtrade, 1996.

Könguizsmertetés

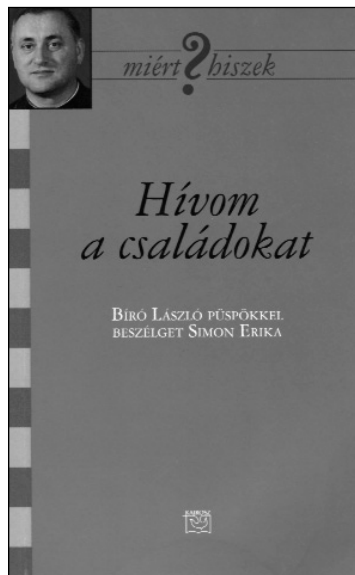
„TECUM PRO TE – VELED, ÉRTED”

NAGY ÁGNES

*Hívom a családokat – Bíró László püspökkel beszélget
Simon Erika (Miért hiszek? XLI. kötet)*
Budapest, Kairosz Kiadó, 2007.

Amikor könyvet választottam e számunkhoz, a reménytelenségből kivezető út lehetősége lebegett a szemem előtt. Hiszen folyóiratunk oldalairól kiált, hogy baj van, bajban vagyunk és veszélyben vannak gyermekeink is. Kiutat kerestem és megoldást. Hinnünk kell abban, hogy az a kevés gyermeket megőrizni tudó család elég erős lesz ahhoz, hogy átsegítse országunkat a mélypontra, és hogy a jó példa is lehet ragadós. És igaza van II. János Pál pápának, aki azt mondta, hogy a jötteteinkkel sokkal inkább hatunk egymásra, mint a rosszal.

„A csángóknál, ha valaki gyermeket vár, arra nem azt mondják, hogy »terhes«, hanem, hogy »jövője van«. Ahol fontos, hogy gyermekek szülessenek, ott a nemzetnek is jövője van.” Bíró László családpsztorációs püspök ezen gondolatával kezdődik a Kairosz Kiadó *Miért hiszek?* című sorozatának XLI. kötete, melyből élénk rajzolódik a püspök személyes életútja. Arról az életről, amelyet értünk ajánlott fel, hiszen azt vallja, „életünk feladata, hogy szétagjándékozzuk önmagunkat szeretettel [...], és rengeteget tudunk egymásért tenni, ha fegyelmezetten, erkölcsi törvények és helyes prioritások mentén élünk, hiszen szoros kapcsolat van közöttünk”. Mesél a szekszárdi gyermekkoráról, a győri Bencés Gimnáziumban eltöltött évekről, a szemináriumról, a szekszárdi papszenteléséről, és életének fontos állomásairól, a püspökség vezető útról. 1994 tavaszán, a Család Évében szentelték püspökké, azóta családpsztorációval foglalkozik, segít a jegyeseknek a házassági szentségre való felkészülésben és hívja a családokat a reményre. „Sokszor csak a bajok, gondok, hiányok jutnak eszünkbe, pedig sok a gyönyörű család, az áldozatos szeretet, az odaadó gondoskodás példája.” Küzd a magyar családok egységéért, mert sohasem felejthetjük

el, hogy „szeretni az képes, akit szerettek – hálások vagyunk a szüleinknek, az ő szeretetük erejéből táplálkozunk a mi szeretetünk”. Közös feladatunk szóval, tettekkel és tanúságtétellel kiállni a család igazáért.

Simon Erika írja előszavában: „több beszélgetésre épülő interjúknak indult ez a könyv – lelki gyakorlat lett belőle”, és valóban, az a házaspár, aki együtt olvassa a püspök úr gondolatait, sokat meríthet belőle, hiszen rengeteg megválaszolható kérdést, továbbgondolásra alkalmas gondolatot tartalmaz. Különösen a függelék tizenöt állomása*, mely abban szeretne segítséget nyújtani a házastársaknak, hogy újra és újra egymásra találjanak és házasságukban megerősödjenek, felfedezzék közös küldetésüket, meglássák gyermekeikben a csodát és a jövőt, családjuk békés, Istentől megszentelt közösséggé legyen, mert „amikor egy házaspár szeretetben él egymással, akkor Istenben élnek és Isten őbennük”.

A bajok forrása, hogy az emberek a nagy rohanásban elfelejtettek ünnepelni, béktelenségükben képtelenné váltak „elfogadni és átölelni az Istent”. Nem tudtak mit kezdeni életükkel, zaklatottá váltak és örökös stresszben éltek (élünk azóta is), sokan váltak az alkohol rabjává. Mára ez a kiábrándult, boldogtalan és csalódott nemzedék nagyszülővé vált. Ők már nem tudták gyermekeiknek és unokáiknak maradéktalanul átadni a másik ember felé való őszinte bizalom és megbecsülés érzését. Beteggé vált emberi kapcsolatok, a hiányzó apa-gyermek viszony miatt alakul ki olyan nehezen a ma emberében az a bizonyosság, hogy „Isten: Atya!” Pedig csak ennek biztos tudatában tudom kimondani: legyen meg a te akaratod! „A lét Istentől, a szeretetből indul és a szeretet felé tart, s ami a kettő között van, annak szeretetnek kellene lennie.” Mindig bízunk kell az Ő szeretetében, életünk hullámvölgyeiben tudnunk kell, hogy felfelé vezet az út, a mélypont a megújulás kezdete lehet.

A lelki „lemorzsolódáson” túl a magyar családokat fenyegető másik nagy veszély a népesség előregedése és folyamatos csökkenése. Ha nem történik jelentős változás, úgy 200 év múlva születik meg az utolsó magyar. Szomorú prófécia ez! Egyébként Európa többi országában is hasonlóan rosszak a demográfiai mutatók, de – felismerve a problémát – már több éve igyekeznek a gyermekvállalási kedvet fokozni. De látnunk kell, hogy ezt a problémát nem lehet kormányzati szinten, pusztán határozatokkal és törvényekkel megoldani. Az államnak segítő kezét kell nyújtania a családok, különösképpen a nagycsaládok felé – hiszen a gyerekek 30%-a a családok 4%-át kitevő nagycsaládokban él –, amely így megerősödve képes lesz arra, hogy a társadalom legfontosabb építőköve legyen. „A család nem problémája a társadalomnak, hanem megoldás a bajaira.”

JEGYZET

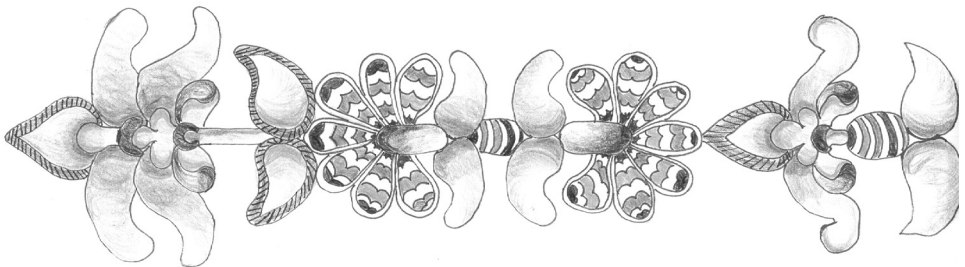
* Bíró László szentelte fel Óbudaváron *A házaspárok útját*, melyet a schönstatti családok készítettek. A másfél kilométeres erdei sétaút 15 állomása a házasság fontos eseményeit,

feladatait, nehézségeit és korszakait jelenítik meg. A tizenöt fatáblán olvasható idézet ösztönözhetik a házaspárt, hogy elgondolkodjanak addigi életük meghatározó eseményein, örömein és nehézségein.

- I. Egymásra találtunk – életre szólóan „*Tegyé! a szívedre pecsétnek...*” (Én 8,6);
- II. Az otthonunk a mi birodalmunk „*Ha az Úr nem építi a házat, az építők hiába fáradnak.*” (Zsolt 127,1);
- III. Életet adunk, életet kapunk „*Aki befogad egy gyermeket az én nevemben, engem fogad.*” (Mk 9,37);
- IV. A szeretet fájhat „*A nap ne nyugodjék le haragotok fölött!*” (Ef 4,26);
- V. A nehézségek által növekszünk „*Tudjuk azt is, hogy akik Istent szeretik, azoknak minden javukra válik.*” (Róm 8,28);
- VI. Erős gyermekeket nevelünk „*Lelkükhöz adom törvényemet, és a szívükbe írom.*” (Jer 31,33);
- VII. Az emberélet útjának felén „*Fussuk meg kitartással az előttünk lévő pályát.*” (Zsid 12,1);
- VIII. Másokkal együtt erősebbek vagyunk „*Ahol ugyanis ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük.*” (Mt 18,20);
- IX. Küldetésünk van! „*A ti világosságotok is világítson az embereknek, hogy jótetteiteket látva dicsőítsék Mennyei Atyátokat!*” (Mt 5,16);
- X. Hűségesek maradunk „*Igazság és a hűség találkoznak.*” (Zsolt 85,11);
- XI. Elengedjük gyermekeinket „*Óvd meg őket a gonosztól, szenteld meg őket az igazságban!*” (Jn 17,7);
- XII. Gondoskodunk időseinkről „*Az aggok koszorúja a gazdag tapasztalat, dicsőségük pedig az Úrnak félelme.*” (Sir 25,6);
- XIII. Megöregszünk, aratunk „*Maradj velünk, Uram, mert esteledik.*” (Lk 24,29);
- XIV. Mindennek értelme van „*Én veletek vagyok minden nap, a világ végezetéig.*” (Mt 28,20);
- XV. Hálát adunk „*Aldjad, lelkem, az Urat, és ne feledd, mennyi jót tett veled!*” (Zsolt 103,2).

Dékány Adél

Reményik Sándor

Béke

Valami furcsa összehangolódás,
Valami ritka rend –
Széthúzó erők erős egyensúlya,
Mély belső bizonyosság idebent –
Bizonyosság arról, hogy élni jó,
Szervedni elkerülhetetlen,
Szeretni tisztán: megistenülés,
Meghalni szép –
S a Kifejezést meglegelni mindezekhez,
Megtalálni a felséges Igét:
Az Igét mindezekhez:
A Béke ez.
Orkán ordíthat aztán odakünt,
Robbanhat ezer bomba: kárbament,
De kárt nem okozott.
Bent:
Csend.
A Béke itt kezdődik.
Bent:
Csend.
Isten hozott.

Visszhang

„ÚGY CSÓKOLSZ, MINT A KÖNYVBEN!” A KÖNYV, A SZONETT S RÓMEÓ ÉS JÚLIA

MUDRICZKI JUDIT

Agy kérdés megválaszolásával igyekszem megvilágítani a drámai dialógus különböző aspektusait és jelentésrétegeit: az első kettő egy szövegközeli olvasat során feltáruló ismeretanyagra irányítja a figyelmet, a harmadik egy jóval tágabb, történelmi kontextusban próbálja értelmezni a könyv metaforát, az utolsó pedig annak felderítésére irányul, hogy egy huszadik század végi adaptáció a filmművészet audiovizuális nyelvének segítségével miként dolgozza fel ezt a találkozást.

Talán nem túlzás azt állítani, hogy kevés olyan, a mai napig is emlékezetes találkozás van a drámairodalomban, mint az a báli jelenet, amely során Rómeó és Júlia először elegyedik szóba William Shakespeare 1597-ben nyomtatásban is megjelent művében. A tanulmány címében felbukkanó idézet éppen ennek a jelenetnek az utolsó fél sorából származik, amely Nádasdy Ádám fordításában¹ így hangzik:

RÓMEÓ (*megfogja Júlia kezét*) Ha méltatlan kezemmel meggyalázok
egy szentélyt, szép nyugalmát háborítva,
a két ajkam, két piruló zarándok,
e durvaságot csókkal elsimítja.

JÚLIA Jó zarándok, ne bántsd a kezedet,
hisz jámborság mozgatja, semmi más.
A szentet hívő kéz érinti meg,
s a zarándok csókja: kézfogás.

RÓMEÓ S vajon a szentnek nincs ajka, szája?
JÚLIA Van, zarándok; csak imára való.
RÓMEÓ Engedd, szép szent, hogy most ajkam csinálja,
mit eddig kezem, üdvöt áhító.

JÚLIA A szent nem mozdul – bár nem szívtelen.
RÓMEÓ Ne mozdulj hát, s imám bevégezem. (*Megcsókolja*)
Ajkam bűnét elvette ez az áldás.

JÚLIA Mert átkerült az én ajkamra könnyen.
RÓMEÓ Bűn, tőlem hozzád? Mily édes kihágás!
Most add vissza. (*Megint megcsókolja*)

JÚLIA Úgy csókolsz, mint a könyvben!²

A továbbiakban négy kérdés³ megválaszolásával igyekszem megvilágítani a drámai dialógus különböző aspektusait és jelentésrétegeit: az első kettő egy szövegközeli olvasat során feltárul ismeretanyagra irányítja a figyelmet, a harmadik egy jóval tágabb, történelmi kontextusban próbálja értelmezni a könyv metaforát, az utolsó pedig annak felderítésére irányul, hogy egy huszadik század végi adaptáció a filmművészet audiovizuális nyelvének segítségével miként dolgozza fel ezt a találkozást.

Vajon mi a jelentősége annak, hogy a két főhős párbeszéde szonettformában zajlik?

Egy XXI. századi olvasó vagy néző számára talán már nem feltétlen tűnik fel, hogy Rómeó és Júlia 18 soros párbeszéde szabályos shakespeare-i szonettformát alkot, pontosabban egy teljes szonettet (1–14. sor) és egy keresztírmes négysoros strófát, quartinát (15–18. sor). Nem szabad viszont elfelejtenünk, hogy az 1590-es években részben Francesco Petrarca⁴, részben az udvari költő, Sir Philip Sidney *Astrophil és Stella* című szonettfűzérének széles körben való elterjedése miatt ez a forma nagy népszerűségnek örvendett Angliában⁵, éppen ezért a korabeli közönség sokkal könnyebben kihallhatta és felismerhette a sorvégeken összecsengő rímek zenéjét az alapvetően rímtelen drámai jambusból (blank verse) álló színpadi előadásra szánt szöveg kellős közepén.⁶ Annál is inkább, hiszen ez a versforma többször is megjelenik a *Rómeó és Júliában*, például az első és a második felvonás elején álló egy-egy előbeszédben.

A szerelmespár első találkozásánál azonban ez a szonett sajátos dramaturgiai funkciót kap, hiszen a két főszereplő párbeszéde kommunikációs szempontból nem más, mint egy udvarlási jelenet, melynek során Rómeó egy retorikailag jól átgondolt irodalmi játék segítségével próbálja tapintatosan kideríteni, hogy a felleledt érzés kölcsönös-e vagy sem.⁷ Júlia pedig megérti szándékát, és „belemegy a játékba”: nemcsak hogy felismeri Rómeó udvarló szavaiban a potenciális szonettformát és hasonló strófaszerkezettel válaszol, hanem quartinájának második és negyedik sora pontosan megtartja a Rómeó által ugyanezen sorok végén keresztírmékként használt *this-kiss* szópárt.⁸ Ráadásul a jelenet éppen ezt a motívumot tematizálja a cselekmény szintjén is: a kezdetben rímpozícióban megjelenő szóképből a 14 soros szonett zárataként már valódi csók lesz, ami három és fél sor múlva, verstani szempontból a cezúra helyén megismétlődik, majd a jelenet záró fél sorában újra felbukkan a „csók” szó.

Poétikai szempontból azt mondhatjuk, hogy ebben a jelenetben a szöveg a formai jegyek által felidéz egy irodalmi hagyományt, de egyben módosítja is azt. Gayle Whittier amellet érvel, hogy egy elvont verstani szinten itt valójában a petrarcai szonett széttagolása zajlik, egyrészt azért, hogy ez a szonett nem egy szerelmes férfi vágyódását fejezi ki az elérhetetlen nő iránt egy monológ keretein belül, hanem egy férfi és egy nő közötti párbeszédben jelenik meg. Másrészt

az olasz szonettre jellemző oktáv-szextett megosztás nem alkot egységes strófaszerkezetet, hanem szétbomlik, és csupán az érzékelteti jelenlétét, hogy az első tizennégy sorból Rómeó összesen nyolcat, Júlia pedig hatot mond el.⁹ Fontos azonban megjegyeznünk, hogy az idézett tanulmány csak az első 14 sort, vagyis a teljes szonettet vizsgálja, és éppen ezért a sorok számának megosztására alapozott érve megdőlni látszik, amint az utolsó quartinát is bevonjuk az értelmezésbe. A versforma és a dialógus helyzet dinamikus viszonyának szempontjából különösen indokolt az utolsó négy sor elemzése is, hiszen a jelenet kezdetén elhangzó egy-egy quartina még Rómeó és Júlia önálló megnyilvánulásának számít, az utolsó sorokban viszont ezt már kettejük párbeszéde hozza létre. Ráadásul korábban a dialógus két beszélője közötti váltás csak sorvégeken történt, az utolsó, 18. sorban a szabályos strófaszerkezet lezárásához már egyetlen soron belül is mindkét beszélő aktív részvételére van szükség.

Amennyiben a 14. sor után, illetve a 18. sor közepén megjelenő valódi csókot a szöveg metaforikus rétegének bevonásával vizsgáljuk, a szövegszervezés egy fontos mozzanatára figyelhetünk fel. Az első verstani egységet lezáró csók motivikus szinten az ima megfelelője, a második esetben pedig a bűn és a bűntől való megtisztulás képe társul hozzá.¹⁰ Azonban a csók motívumot a szonett jelképének és így a jelenet saját irodalmi voltára utaló önreflexív jegynek is tekinthetjük,¹¹ hiszen a két főhős ajka nemcsak a csók, hanem a versforma révén is „érintkezik egymással”. Egy ilyen megközelítésben az utolsó quartina az előző 14 sorra, azaz a teljes shakespeare-i szonettre való reflexióként is olvasható. A 15. sor („ajkam bűnét elvette az áldás” – „thus from my lips by thine my sin is purg’d”) így arra utal, hogy a szentet meggyalázó ajkak „bűnét” verbálisan a közösen létrehozott szonett áldása „tisztítja meg” (purge). Az utolsó félsorban Rómeó szájából elhangzó felszólításra („most add vissza” – „give me my sin again”) Júlia nem csupán egy csókkal, hanem a strófát lezáró rímmel is felel, és ez az újból elkövetett bűn egybeesik a keresztrímes quartina létrehozásával. Így az a bűn, amit a dialógus-szonett kimondása által elkövet a dráma két szereplője, a 17. sor fényében („Bűn, tőlem hozzád? Mily édes kihágás!” – „Sin from my lips? O tresspass sweetly urg’d”) a megszokott irodalmi formák konvencióinak áthágásaként (*tresspass*) értelmezhető.

Milyen költői képek kapcsolódnak Rómeóhoz és Júliához és ezek miként illeszkednek a dráma motívumrendszerébe?

Az idézett szövegrészlet egy-egy következetesen visszatérő metaforával, illetve egy-egy testrészüik kiemelésével jellemzi a két főszereplőt. Rómeó zarándokként jelenik meg¹² (a *pilgrim* szó négyszer, a *palmer* pedig kétszer ismétlődik az eredeti szövegben), testrészei közül pedig az ajka kap hangsúlyos szerepet azért, hogy a *lips* szó hét alkalommal bukkan fel a 18 soros jelenetben. A dialógus Júliát négy-

szer is szentként (*saint*) aposztrofálja, és szoborszerű alakjának legfőbb attribútumaként a kezét (*hand*) ötszörös, illetve tenyerét (*palm*) kétszeres ismétlődés emeli ki. A szövegben felbukkanó szóképek és az általuk megnevezett testrészek a kimondott szavak által akusztikusan, a színpadon álló színészek testének segítségével pedig vizuálisan is megerősítik a metaforasor kohézióját. Kultúrtörténeti adalékként érdemes megjegyezni, hogy az a mozdulat, amivel Rómeó közeledik Júliához, pontosan azt a korabeli jelenetet idézi, ahogy a szentek szobrát érintették a zarándokok imádkozás közben,¹³ így a párbeszéd nemcsak a szóképei által, hanem színpadi látványként is a spirituális szerelem gondolatát idézi fel egy reneszánsz értelmezői kontextuson belül.

Az angol eredetiben a két testrészt jelölő szavak megoszlása lexikális szinten jól követhető változáson megy át. A Júlia alakjához kapcsolódó „kéz”, illetve „tenyér” szó csak az első 11 sorban bukkan fel, a Rómeóval azonosítható „ajak” viszont az utolsó négy sorban válik igazán domináns elemmé, ahogy azt az alábbi idézetben a kiemelések segítségével igyekeztem érzékeltetni:

Romeo. If I profane with my unwortheist **hand**
This holy shrine, the gentle sin is this:
My **lips**, two blushing pilgrims, ready stand
To smooth that rough touch with a tender kiss.

Juliet. Good pilgrim, you do wrong your **hand** too much,
Which mannerly devotion shows in this;
For saints have **hands** that pilgrims' **hands** do touch,
And **palm** to **palm** is holy palmers' kiss.

Romeo. Have not saints **lips**, and holy palmers too?
Juliet. Ay, pilgrim, **lips** that they must use in prayer.
Romeo. O, then, dear saint, let **lips** do what **hands** do:
They pray: grant thou, lest faith turn to despair.

Juliet. Saints do not move, though grant for prayers' sake.
Romeo. Then move not while my prayer's effect I take.
(*He kisses her.*)
Thus from my **lips**, by thine my sin is purg'd.

Juliet. Then have my **lips** the sin that they have took.
Romeo. Sin from my **lips**? O trespass sweetly urg'd.
Give me my sin again. (*He kisses her.*)

Juliet. You kiss by th' book.¹⁴

Ez a lexikális szintű mozgás pontosan tükrözi a színpadon látható testrészek közötti hangsúlyeltolódást, amely a kezek érintkezésétől az ajkak találkozásáig lezajlik. Tulajdonképpen ebben a jelenetben a mindenkori befogadó egy beteljesülési

Mudriczki Judit: „Úgy csókolsz, mint a könyvben!”
A könyv, a szonett s Rómeó és Júlia

folyamatnak lehet szem- és fültanúja, amely a kéz mozgása által felidézett spirituális szerelem kifejezésétől indul és az ajkak által a két fiatal fizikális egyesüléséhez, azaz a testi szerelem jelképes megvalósulásához vezet. A dialógus fentebb idézett keresztény szimbolikájának kontextusában ez az egyesülés a bűnbeesés motívumát is bevonja az irodalmi szöveg értelmezésébe, annál is inkább, hiszen a két elcsattanó csók által közbefogott négy sorban négyszer ismétlődik az angol eredetiben a bűn (*sin*) szó.

A báli jelenet szóképeiben és színpadi mozdulataiban előrevetíti és egyben éles kontrasztba is állítja Rómeó és Júlia utolsó találkozását a kriptában, amely már nem dialógushelyzetben, hanem két önálló monológként hangzik el, és verstani szempontból egyik sem rendeződik olyan kötött strófákba, mint ez a párbeszéd. Az utolsó felvonásban Rómeó már nem Júlia, hanem Párizs kezét fogja meg, majd halottnak hitt kedvesétől csókkal távozik, amit nemcsak mozdulatai, hanem utolsó szavai is hangsúlyoznak: „Egy csók – és meghalok.”¹⁵ Júlia utolsó megnyilvánulása ugyanezen testrészek, vagyis a kéz és a tenyér dominanciájára épül: miután meglátja halott hitvese kezében a méregpoharat, figyelme Rómeó ajkára irányul és megsókolja, mielőtt egy törrel ledöfné magát.¹⁶

A párbeszédhelyzet, a kézfogás-, illetve szobormotívum, valamint a befejezetlen szonettforma a dráma zárójelenetének legutolsó 15 sorában ismétlődik meg. A báli jelenetben a két ellenséges család gyermekének kézfogása motivikusan előkészíti a halott gyermekek felett álló szülők kézfogását, akik egyúttal arról is megegyeznek, hogy gyermekeik emlékének aranszobrot állítanak.¹⁷ A találkozás-jelenet keresztény szimbolikáját itt a fiatalok áldozatként („sacrifice”) való megnevezése idézi fel: „Capulet: Ezentúl együtt, színaranyban állnak: szép áldozatai egy rút vizálynak.”¹⁸ A versforma ismétlődése pedig a Herceg záró szavai révén valósul meg, hiszen a dráma utolsó hat sora egy quartinába és egy páros rímű sorba rendeződik, amely megfelel egy shakespeare-i szonett zárlatának. Az így felidézett strófászerkezet verstaniilag az első két felvonás elején álló előhangokhoz, illetve a báli jelenetben a két főhős által megteremtett dialógushoz kapcsolódik, és ezáltal sajátos „szonett-keretbe” foglalja Rómeó és Júlia történetét.

Össességében elmondható, hogy a szövegek közeli olvasat során felmerülő kérdések arra irányítják a figyelmet, hogy Shakespeare szövegalkotását olyan rendszerszerű ismétlődések jellemzik, melyek a dráma több nyelvi szinten ható koherenciáját erősítik.

Hogyan értelmezhetjük a jelenet utolsó sorában megjelenő „mint a könyvben” kifejezést?

Az angolszász szövegekkel foglalkozó irodalmárok által használt történeti és etimológiai szótár, az *Oxford English Dictionary* a *by the book* kifejezést a következőképpen magyarázza: *'formally; in set phrases'* azaz *'formálisan, kötött szófordulatokkal'*.

Fontos azonban megjegyezni, hogy a szótár a *book* szócikknek ezt a 14. aljelentését éppen a *Rómeó és Júlia* báli jelenetének utolsó sorára hivatkozva adja meg, és csupán ezt az egyetlen forrást tünteti fel nyelvi adatként. Vagyis ez a magyarázat már eleve egy irodalmi szöveg kontextusában létrejött értelmezési mozzanaton alapul. A *Rómeó és Júlia* angol kritikai kiadásában a szerkesztő nemcsak a szókapcsolatot, hanem a „könyv” szó denotátumát is megpróbálja megadni az alábbi kommentár segítségével: „mintha az etikett-könyvből tanultad volna” / „a szonett rímei és leleményes szóképei által”¹⁹.

Amennyiben az adott félsor dramaturgiai funkcióját vizsgáljuk, két nyilvánvaló magyarázat kínálkozik: Júlia ezt a mondatot vagy bóknak, vagy dorgálásnak szánja.²⁰ Mindkét esetben felmerül azonban az a filológusok számára talán legizgalmasabb kérdés, hogy Júliának vajon milyen összehasonlítási alapja lehetett, vagyis milyen konkrét könyvre utalhatott ez a sor. Egy néhány éve megjelent tanulmányában Sibylle Baumbach amellet érvel, hogy ezzel a megjegyzéssel Júlia tulajdonképpen megdorgálja Rómeót csókjának mesterkéeltsége miatt. Meglátása szerint a főszereplőket két irodalmi hagyomány képviselőinek tekinthetjük: Rómeó petrarcai hagyományon alapuló „didaktikus, irodalmi, elégikus szerelem-sémái” élesen szembeállnak az Ovidius *Ars Amatoria* című műve által jelképezett, életszerűbb, a szokásokkal szakítani tudó, szenvedélyes szerelem gondolatával,²¹ amelyet Júlia édesanyja idéz fel irodalmi allúziók segítségével az első felvonás harmadik jelenetében. Annak érdekében, hogy el tudja dönteni, vajon képes lenne-e szeretni a férfit, aki szeretné őt feleségül venni, Lady Capulet arra inti lányát, hogy az esti bálon vegye alaposan szemügyre Páriszt, és úgy olvassa arcát, „mint nyitott könyvet”, aminek „nincsen még kötése”.²² Sibylle Baumbach arra alapozza érvelését, hogy a korabeli közönség biztosan felismerte az anya szavai mögött rejlő utalást Ovidius költeményére, amely népszerű és széles körben olvasott műnek számított a XVI. század végén Angliában, ráadásul Shakespeare utalást is tesz rá a *A makrancos hölgyben*.²³

Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy a „könyv” szót nem csupán egy konkrét tárgyra való utalásként, hanem trópusként is lehet értelmezni, ami ráadásul elterjedt poétikai fogásnak számít a reneszánsz angol irodalomban, ahogy arra Ernst Robert Curtius is felhívja a figyelmet.²⁴ Lady Capulet intelmének sorai egy több évszázados irodalmi hagyományon alapulnak, hiszen az emberi arc könyvhöz való hasonlítása – különösen egy szép nő esetben – már a XII. századi latin költők körében is bevett szokás volt és Shakespeare kortársai közül például Sir Philip Sidney is alkalmazta szonettjeiben ezt az alakzatot.²⁵ Shakespeare egész életművében bőven találunk példát a „könyv” szó metaforikus értelmezésére, amelyek további segítséget nyújthatnak ahhoz, hogy megértjük, mi mindenre utalhat még az eddig ismertetett lehetőségeken túl Júlia utolsó fél sora.

Miután Hamlet beszélt halott apja szellemével, a következő ígéretet teszi neki: „Igen, letörlok emlékezetem / Lapjáról minden léha jegyzetet. [...] És csak parancsod

éljen egyedül / Agyam könyvében...²⁶ Ugyanerre a gondolatra, vagyis a könyv és az emberi elme, illetve emlékezet analógiájára, épül Shakespeare 77. szonettje is: „e fehér könyv elméd őre lesz / S lapjainak ily tanulsága van: [...] Amit nem tud megőrizni agyad, / Bízd ez üres lapokra, s egykor itt / Úgy látod viszont a fiadat, / Mint szellemed új ismerőseit.”²⁷ Ezen párhuzam fényében Júlia szavait leginkább úgy lehetne „lefordítani”, hogy Rómeó úgy csókol, ahogy azt a lány elképzelte, ahogy a csók olvasmányélményei alapján elméjének könyvében él.

Azonban nemcsak az agy az egyetlen olyan testrésze az embernek, amelyet a könyvhöz hasonlít drámáiban Shakespeare. Miután Júlia meghallja, hogy Rómeó megölte Tybaltot, a következő szavakkal illeti újdonsült férjét: „Ó kígyó-szív a bájos arc mögött! [...] Rútabb tartalmú könyvet nem kötöttek / szebb bőrkötésbe!”²⁸ Ez a szövegrészlet egyértelműen megmutatja, hogy Júlia alapvetően máshogy értelmezi a könyv-metaforát, mint édesanyja. Lady Capulet korábban már idézett sorai arról árulkodnak, hogy ő Párisz arcát tekintette nyitott könyvnek, a borítóját pedig leendő feleségének. Júlia viszont a könyvet Rómeó szívével azonosítja, a kötését pedig kedvese arcával. Ennek értelmében, a báli jelenet utolsó fél sorát úgy fogalmazhatnánk át, hogy Rómeó Júlia szíve könyve szerint csókol, vagyis a lánynak nagyon is tetsző módon. A „szív könyve” egyébként szintén olyan trópus, amelyet nemcsak Shakespeare, hanem kortársai is alkalmaztak, amire a legjobb példát Edmund Spenser 1595-ben megjelent szonettciklusának első darabjában találjuk: „*And reade the sorrows of my dying spright / written with teares in harts close bleeding book*”²⁹ („És olvasd haldokló lelkem bánatát, mit könnyekkel írtam szívem zárt, vérző könyvébe”)³⁰.

A *Rómeó és Júliában* azonban még egy példát találunk a könyv szó metaforikus használatára, ami szintén módosíthatja a kérdéses sor értelmezését. Az utolsó felvonás kriptajelenetében Rómeó megpróbálja felidézni, valóban azt mondta-e neki szolgája, hogy Júlia feleségül ment Páriszhoz, és a következő szavakkal ragadja meg az akkor már halott Párisz kezét: „Add kezedet, a sors könyvében egy lappon vagyunk.”³¹ Ha a báli jelenetben elhangzó megjegyzést is a „sors könyvére” vonatkoztatjuk, akkor Júlia mondata azt fejezi ki, hogy Rómeó csókja által felismeri saját sorsát, vagyis az ő személyében felismeri azt a férfit, akit szeretni tudna. Függetlenül attól, hogy egy metaforikus olvasat során az „úgy csókolsz, mint a könyvben” sorban található „könyv” szót az elme, a szív vagy a sors könyvével azonosítjuk, az egyértelműen látszik, hogy dramaturgiai szempontból Júlia mindhárom esetben ezt a megjegyzést bóknak és nem dorgálásnak szánta.

Miként képes visszaadni egy audiovizuális adaptáció az irodalmi szöveg szemantikai telítettségét?

A történelmi távlat miatt napjainkban az olvasó és néző számára a filológiai kérdéseken túl nagy segítséget jelenthet egy olyan megközelítés is, ami a *Rómeó és*

Júliát nemcsak könyvdrámaként, hanem egy kortárs közegen belül is színpadra vagy filmre adaptálható történetként vizsgálja. A XX. századi filmfeldolgozások közül most Baz Luhrmann 1996-os *Rómeó + Júlia* című filmjének³² segítségével azt szeretném megmutatni, miként képes egy audiovizuális „médiium” a költői szöveg megváltoztatása nélkül feldolgozni Rómeó és Júlia találkozását négyszáz évvel később. Courtney Lehmann szavaival élve a kortárs ausztrál rendező ugyanis minden alkalmat megragad, hogy Shakespeare darabjának potenciálisan „halott nyelvét” átültesse egy jellegzetes filmbéli nyelvre,³³ és ezt a folyamatot leginkább az auditív és vizuális elemek vizsgálatával lehet érzékeltetni.

A Luhrmann-féle adaptáció teljes egészében megtartja mind a 18 sort,³⁴ melynek koherenciáját és a szonettforma korábban már bemutatott egységeinek megfelelő tagolását a hangeffektusok is tökéletesen kiemelik. Az első 14 sor elhangzása és az első csók között a háttérben felerősödik Capuletne harsány hangja, amely a 18. sor elhangzása után újra megismétlődik. A szereplők szavain túl azonban a jelenet aláfestő zenéje is meghatározó szerepet tölt be. Amikor a filmbeli „fürdőszobában” a két fiatal először megpillantja egymást egy akvárium üvegfalán át, felcsendül az *I'm kissing you* című dal első üteme, ami különböző változatban egészen addig hallható, amíg Júlia végül csatlakozik édesanyjához és Párizshoz, és így a báli színben végleg elszakad Rómeótól. Noha a valódi előadó, Des'ree, a filmben személyesen éneklte el ezt a dalt a bálterem színpadán, ebben a jelenetben csak néhány képkocka erejéig látható az énekesnő, mert a kamera alapvetően a két főszereplő reakcióira fókuszál. Akusztikai szempontból viszont nagyon fontos momentum, hogy Rómeó és Júlia szonettformában írt párbeszéde akkor kezdődik, amikor a dal véget ér, és a bálzó tömeg tapsviharral köszönti az előadót. Rómeó 3. soránál („a két ajkam, két piruló zarándok”) viszont felcsendül az említett dal szöveg nélküli változata, ami a két főszereplő csókolózása alatt annyira felerősödik, hogy néhány másodperc erejéig más nem is hallható. Ez alapján úgy tűnik, hogy a dalválasztás és az aláfestő zene által keltett akusztikai hatás mindvégig a csók-motívum erősítését szolgálja.

A vizuális elemek vizsgálata során talán a főszereplők öltözködése és mozgása a legmeghatározóbb tényező. A két főhős jelmeze már egyszerűségével is kitűnik az extravagáns ruhákba öltözött és harsány színekkel kisminkelt tivornyázó tömegből. Júlia egyszerű, hosszú fehér ruhában, hátára erősített hófehér szárnyakkal angyalként jelenik meg, Rómeó pedig lovagjelmezben, amely a forgatókönyv szerint az ifjú Artúr király alakját idézi.³⁵ Az öltözetük által felidézett alakok ugyan nem feleltethetők meg maradéktalanul a shakespeare-i szöveg központi képei által sugallt „szent”-nek és „zarándok”-nak, de a vizuális szimbolika által mégis szakrális jelentést vesznek fel. Kym Barrett, a film jelmeztervezője, részletesen elmeséli, hogy milyen tudatosan alakították ki a főszereplők megjelenését: „Ennél a filmnél muszáj a szöveget látványelemekkel alátámasztani, ha azt akarjuk,

hogy „kijöjjön” a shakespeare-i jelentés (*to get the meaning in Shakespeare out*). [...] Rómeó angyalnak nevezi Júliát, a lány pedig lovagnak Rómeót. Olyan jelmezeket akartam tervezni, ami tényleg elárul valamit a karakterekről.”³⁶

A két főszereplő lassú, fizikai közeledése egymáshoz, amely majd a csókban való egyesülésükben teljesedik ki, több szakaszban zajlik, amint azt mozgásuk is elárulja. Ennek a folyamatnak az első lépését az jelenti, hogy az első quartina lezárásaként a *tender kiss* szavak elhangzása után Rómeó megcsókolja Júlia kezét. Az egyre intenzívebbé váló fizikai kontaktust a film azzal érzékelteti, hogy a 14. sor elhangzása után a két főszereplő belép a liftbe, és ez a zárt helyiség kiválóan alkalmas arra, hogy érzékeltesse azt az intim szférát, amely a csókoknak megfelelő színteret ad. Ráadásul az utolsó négy sor, vagyis a jelenetet záró quartina elhangzása alatt a lift felmegy az emeletre, és ez a térbeli mozgás vizuálisan is hangsúlyozza a jelenet „emelkedettségét”, és a szakrális szóképek bevonásával megteremti a párbeszéd „mennyei” hangulatát. Ez a „liftbéli mennybemenetel” még erősebb kontrasztot kap az által, hogy a báljelenet során „Dave Paris” úrhajós jelmezt visel, ám neki mégsem sikerül bejutnia sem a lift intim terébe, sem Júlia kegyeibe, hanem csak Kleopátrának öltözött anyósjelöltjével karöltve rohan fel a lépcsőn Rómeó és Júlia után. A nevető fiatalok végül úgy szöknek meg előlük, hogy visszalépnak a liftbe, ahol már egy szót sem szólnak egymáshoz, csak csókolóznak, és amint leérnek a földszintre, a dada kirángatja Júliát a liftből, mondván, hogy az édesanyja beszélni óhajt vele.

A vizsgált filmrészlet fentebb vázolt sajátosságai arra utalnak, hogy a Luhrmann-féle adaptáció nem egyszerűen egy modern filmváltozatot hoz létre Rómeó és Júlia történetéből, hanem éppen abban áll az egyedisége, hogy a szövegben rejlő szemantikai telítettséget képes átfordítani egy audiovizuális nyelvre, és így négyszáz év távlatából is képes aktualizálni Shakespeare színházának nyelvi világát.

IRODALOM

Sibylle BAUMBACH, *Narration in Drama / Drama as Narrative. 'Facing' Shakespeare's Narratives and Ovid's Ars Amatoria = Wissenschaftliches Seminar Online*, ed. Tobias DÖRING, Susanne RUPP, Jens MITTELBACH, 2005/3, (Deutsche Shakespeare Gesellschaft). <http://www.shakespeare-gesellschaft.de/en/publications/seminar/issue2005/baumbach.html>, 2007. november 1., 2–15.

Michael D. BRISTOL, *Humanist interpretations = Shakespeare. An Oxford Guide*, ed. Stanley WELLS, Lena COWEN ORLIN, Oxford, Oxford University Press, 2003, 333–350.

Ernst Robert CURTIUS, *The Book as Symbol = European Literature and the Latin Middle Ages*, ford. Willard R. TRASK, Princeton, Princeton University Press, N.J., 1973, 302–348.

Courtney LEHMANN, *Strictly Shakespeare? Dead Letters, Ghostly Fathers, and the Cultural Pathology of Authorship in Baz Luhrmann's William Shakespeare's Romeo + Juliet*, *Shakespeare Quarterly* (52.), 2001/summer, 189–221.

- William SHAKESPEARE, *Hamlet, dán királyfi, Tragédia*, ford. ARANY János, szerk. FABINY Tibor, Bp., Ikon, 1993.
- William SHAKESPEARE, *Romeo and Juliet, The Arden Edition of the Works of William Shakespeare*, szerk. Brian GIBBONS, London és New York, Routledge, 1994.
- William SHAKESPEARE, *Rómeó és Júlia*, Színház – kritikai és elméleti folyóirat, Drámamelléklet, 2003. május.
- William SHAKESPEARE, *Rómeó és Júlia = Shakespeare drámák*, Nádasdy Ádám fordításai II, Bp., Magvető, 2008, 267–413.
- William SHAKESPEARE, *Sonnets / Szonettek*, ford. SZABÓ Lőrinc, Bp., Noran, 1997.
- Edmund SPENSER, *Amoretti and Epithalamion, Renaissance Editions*, ed. Risa BEAR. <http://www.uoregon.edu/~rbear/amoretti.html>, 2007. november 1.
- Edmund SPENSER, *Királyi szépség, mennynél fényesebb, Amoretti, epigrammák, Epithalamion*, Bp., Magyar Helikon, 1978.
- The Renaissance (1500-1600), A Literary History of England*, Vol. II, ed. Tucker BROOKE, Matthias A. SHAABER, London, Routledge, 1993, 472–482.
- Gayle WHITTIER, *The Sonnet's Body and the Body Sonnetized in Romeo and Juliet*, Shakespeare Quarterly 40, 1, April 1989, 27–41.

JEGYZETEK

- ¹ A rendelkezésre álló magyar változatok közül azért választottam Nádasdy Ádámét, mert nála - a korábbi fordításokkal ellentétben - érintetlenül marad az angol eredetiben felbukkanó „könyv”-metafora („you kiss by the book”), vagyis ez a fordítás befolyásolja legkevésbé a befogadó szövegértelmezését azáltal, hogy a költői kép megtartásával hűen tükrözi a forrásszöveg szemantikai telítettségét. Vö. „A csókhöz, látom, értesz” (SZÁSZ Károly); „Jaj, de értesz ehhez.” (KOSZTOLÁNYI Dezső); „A csókot, látom, érted.” (MÉSZÖLY Dezső).
- ² *Színház – kritikai és elméleti folyóirat*, Drámamelléklet, 2003. május, 8.
- ³ Ezek a kérdések adták a vázát annak a workshopnak, amelyre *Az irodalom „tudománya”: a műértelmezés lehetőségei* című konferencia keretében került sor Piliscsabán 2007. november 14-én. Ezúton szeretnék köszönetet mondani dr. Almási Zsolt szakmai támogatásáért és a workshopon megjelent hallgatók aktív részvételéért.
- ⁴ Gayle WHITTIER, *The Sonnet's Body and the Body Sonnetized in Romeo and Juliet*, Shakespeare Quarterly 40, 1, April 1989, 27.
- ⁵ Bővebben lásd a *Sidney and the Soneteers* című fejezetet. In: *The Renaissance (1500–1600), A Literary History of England*, Vol. II, szerk. Tucker BROOKE, Matthias A. SHAABER, London, Routledge, 1993, 472–482.
- ⁶ Azt, hogy a korabeli közönség miért találhatta ezt a formát érdekesnek és figyelemfelkeltőnek, talán akkor érthetjük meg legkönnyebben, ha összehasonlítjuk a báli jelenet leírását Shakespeare legfontosabb forrásának tekintett Arthur BROOKE *Romeus and Juliet*

című elbeszélő költeményével. A két főhős találkozása ott közel hetven páros rímbe szedett sorban olvasható, de nemcsak metrikailag, hanem a cselekmény szempontjából is jelentős eltérést találunk a két vers között. Az 1562-ben megjelent költeményben Juliet egy széken ül a bálban, amikor Mercutio „baráti érintéssel” jéghideg kezébe veszi a jobbját, majd Romeus ragadja meg remegő kézzel a „szűz” bal kezét. Az újdonsült lovag azonban nem meri megszólítani szíve hölgyét, és végül, hogy a kínos csendet megtörje Juliet próbál beszélgetést kezdeményezni, amit Romeus egy sor után csókkal szakít félbe, és csak ezután elegyednek szóba egymással. Arthur BROOKE költeményét lásd az angol kritikai kiadás függelékében. William SHAKESPEARE, *Romeo and Juliet, The Arden Edition of the Works of William Shakespeare*, ed. Brian GIBBONS, London – New York, Routledge, 1994, 239–280.

- ⁷ Michael D. BRISTOL, *Humanist interpretations = Shakespeare. An Oxford Guide*, ed. Stanley WELLS, Lena COWEN ORLIN, Oxford, Oxford University Press, 2003, 337.
- ⁸ Ez a magyar fordításban sajnos nem jelenik meg, de lásd a lentebb idézett angol szöveget.
- ⁹ Gayle WHITTIER, *op.cit.*, 36.
- ¹⁰ Idézet Gibeon RAPPAPORTTÓL WHITTIER lábjegyzetében. I. Gayle WHITTIER, *op.cit.*, 36.
- ¹¹ A 2008-ban megjelent *Rómeó és Júlia* fordításában már NÁDASDY Ádám is értelmező-fordítói gyakorlatot követ, amely a csók motívumnak a fentebb vázolt megközelítését lát-szik tükrözni. Az első 14 sor pontosan megegyezik a már idézett 2003-as változattal, de az utolsó quartinát a fordító arra változtatta, hogy: „Rómeó: Ajkam bűnét elvette ez az áldás. / Júlia: Akkor az ajkam tőled bünt szedett. / Rómeó: Bünt, ajkaimról? Mily édes kihágás! / Most add vissza. (*Megint megcsókolja.*) Júlia: A csókod egy szonett!” (306.)
- ¹² Rómeó nevének jelentését nagyon jól elmagyarázza NÁDASDY Ádám a 2008-ban megjelent fordításának lábjegyzetében (305.). A továbbiakban minden magyar nyelvű idézet ebből a kiadásból származik. William SHAKESPEARE, *Rómeó és Júlia = Shakespeare drámák*, Nádasy Ádám fordításai II, Bp., Magvető, 2008, 267–413.
- ¹³ Michael D. BRISTOL, *op. cit.*, 338.
- ¹⁴ William SHAKESPEARE, (1994) *op. cit.*, 118–119.
- ¹⁵ William SHAKESPEARE, (2008) *i. m.*, 405.
- ¹⁶ Érdeemes megfigyelni, hogy Júlia utolsó sorának magyar fordítása remekül visszaadja az angol eredetiben is meglévő, a törrel való egyesülés mozdulatának erotikus felhangját: „Ó, édes tör, itt a helyed – hát rozsdásodj belém!” *uo.*, 407.
- ¹⁷ Gayle WHITTIER, *op.cit.*, 41.
- ¹⁸ William SHAKESPEARE, (2008) *i. m.*, 413.
- ¹⁹ William SHAKESPEARE, (1994) *op. cit.*, 119.
- ²⁰ Sibylle BAUMBACH, *Narration in Drama / Drama as Narrative. 'Facing' Shakespeare's Narratives and Ovid's Ars Amatoria = Wissenschaftliches Seminar Online*, ed. Tobias DÖRING, Susanne RUPP, Jens MITTELBACH, 2005/3, (Deutsche Shakespeare Gesellschaft). <http://www.shakespeare-gesellschaft.de/en/publications/seminar/issue2005/baumbach.html>, 2007. november 1., 13.

- ²¹ *Ibid.*, 13.
- ²² William SHAKESPEARE, (2008) *i. m.*, 294.
- ²³ Sibylle BAUMBACH, *op. cit.*, 10.
- ²⁴ Ernst Robert CURTIUS, *The Book as Symbol = European Literature and the Latin Middle Ages*, ford. Willard R. TRASK, Princeton, Princeton University Press, N.J., 1973., 332–340.
- ²⁵ *Ibid.*, 332–333.
- ²⁶ Az angol eredetiben ez így hangzik: *Yea, from the table of my memory / I'll wipe away all trivial fond records [...] And thy commandment all alone shall live / Within the book and volume of my brain.* William SHAKESPEARE, *Hamlet, dán királyfi, Tragedia*, ford. ARANY János, szerk. FABINY Tibor, Bp., Ikon, 1993, 66–67.
- ²⁷ Angolul: *The vacant leaves thy mind's imprint will bear, / And of this book this learning mayst thou taste. / Look, what thy memory can not contain / Commit to these waste blanks, and thou shalt find / Those children nursed, deliver'd from thy brain, / To take a new acquaintance of thy mind.* William SHAKESPEARE, *Sonnets / Szonettek*, ford. SZABÓ Lőrinc, Bp., Noran, 1997, 158.
- ²⁸ William SHAKESPEARE, (2008) *i. m.*, 353. NÁDASDY Ádám itt is megőrzi az eredeti angol szöveg szóképeit. Vö.: *O serpent heart, hid with a flowering face. [...] Was ever book containing such vile matter / So fairly bound?* William SHAKESPEARE, (1994) *op. cit.*, 172.
- ²⁹ Edmund SPENSER, *Amoretti and Epithalamion, Renaissance Editions*, ed. Risa BEAR. <http://www.uoregon.edu/~rbear/amoretti.html>, 2007. november 1., 2.
- ³⁰ Ugyan létezik ennek a sornak egy magyar fordítása, amely úgy hangzik, hogy „S mit könnyel írt haladó szellemem, olvassa már a vérző bánatot,” de sajnos ez nem adja vissza sem a *heart*, sem a *book* szavakat. Edmund SPENSER, *Királyi szépség, mennyél fényesebb, Amoretti, epigrammák, Epithalamion*, Bp., Magyar Helikon, 1978, 9.
- ³¹ William SHAKESPEARE, (2008) *i. m.*, 403.
- ³² *William Shakespeare's Romeo + Juliet*, rendezte: Baz LUHRMANN, Twentieth Century Fox/Bazmark Productions, 1996.
- ³³ Courtney LEHMANN, *Strictly Shakespeare? Dead Letters, Ghostly Fathers, and the Cultural Pathology of Authorship in Baz Luhrmann's William Shakespeare's Romeo + Juliet, Shakespeare Quarterly* (52.), 2001/summer, 201.
- ³⁴ Mindez azért érdekes, mert a korábbi filmváltozatokban ez korántsem volt ilyen magától értetődő. George CZUKOR 1936-ban és Franco ZEFFIRELLI 1968-ban készült feldolgozásában például a shakespeare-i szöveg utolsó fél sorát („úgy csókolsz, mint a könyvben”) a szöveggönyv írói teljesen kihúzták a báli találkozás-jelenetből, így Rómeó és Júlia párbeszéde a második csóknál véget ér. Vö.: *Romeo and Juliet*, rendezte: George CUKOR, Metro-Goldwyn-Mayer (MGM), 1936, illetve *Rómeó és Júlia*, rendezte: Franco ZEFFIRELLI, BHE Films/Paramount Pictures, 1968.
- ³⁵ L. Barbara HODGDON megjegyzését lábjegyzetben LEHMANN, 202.
- ³⁶ Lásd a film alkotóival készült interjút a DVD kiadás Extrák menüpontjában: *William Shakespeare Rómeó + Júlia, Extra változat*, rendezte: Baz LUHRMANN, Twentieth Century Fox Home Entertainment, 2002, forgalmazza: Intercom.

Névjegy

*„Köszöntelek a folyók zúgásával,
a felhő-arcú hegyekkel, a hegy-forma fellegekkel,
a gong-alakú csillagokkal,
köszöntelek a szívárvánnyal, az éj minden tüzével,
és végül az ámulatos nap-ragyogással:
mind a tiéd! Valamennyiben itt vagy...
egyszerűségük örök titkában, nyíltságuk rejtelmében,
miket állandó ittlétük miatt
oly könnyen, szüntelenül feledünk.”*

Weöres Sándor: Ima

Ezzel a szép idézettel kaptam meghívást Kupai Éva „Egy – mind – mindegy – mind Egy” című Győrben megrendezett kiállítására. Éva rajztanár, és ezen a tárlaton arról az oldaláról ismerhették meg a kollégák, diákok, szülők és a tárlatnézők, ami az órai és órán kívüli munkavégzés alatt aligha térképezhető fel. Megmutatta, hogy milyen színvonalon műveli azt a területet, amelyet oktat, milyen technikai tudás, művészetfelfogás és alkotó gondolkodás birtokában fejlesztí a keze alá tartozó gyermekek esztétikai érzékét, kreativitását. Mindazt, ami legbensőbb énjében zajlik, amikor egyedül birkózik a képalkotás feladatával.

A kiállítás-megnyitón így beszélt erről Sólyomfi Nagy Zoltán költő: „Évát én már hosszú ideje ismerem, először nem is tudtam, hogy fest, nem úgy járja az utakat, hogy ezt nagyban hirdetné. Rajztanár lévén nemcsak gyakorlatok átadásával foglalkozik, hanem ő maga is igyekszik megélni valamit, amivel felvérteződve már sokkal mélyebben, sokkal őszintébben tud a gyerekekhez szólni. Ez nagy dolog, nagyon fontos, hogy amit teszünk, az a gyakorlatból, a tapasztalattól épüljön. Azzal, hogy megjelenít valamit a lelke színvirágaiból, egyrészt nagy ajándékot ad, másrészt pedig a gyerekek felé sokkal hitelesebben tudja átadni azt a tudást, amivel rendelkezik.

Az itt bemutatott képek nagy szabadságot adnak az ember lelkének. Mit látunk a finom vonalak, összefolyások, a színek mögött? Valahol ez azt az isteni szikrát jeleníti meg, ami mindannyiunkban ott van. Ha egy-két szóval akarnám jellemezni az itt látható képeket, akkor talán úgy tudnám megfogalmazni, hogy ezek a körülölelő Istennek, a teremtőnek a lélekben megnyilvánult formái, alkotásai. Az örvény, a körforma nagyon gyakran feltűnik, több változatban, több színben. Az örvény, az örvénylés mindig az energiát, a mozgékonyt, a teremtést képviseli. A körforma pedig azt tanítja számunkra, hogy a középponttól, a kezdet, a teremtés pontjától egyforma távolságra vagyunk. Legyen bár különböző

életkörülményünk, legyen különböző otthonról hozott örökségünk, de annak lehetőségétől, hogy az életünket boldogan, szépségben, lelki teljességben tudjuk élni mindannyian egyforma távolságra vagyunk.

Egy ilyen kiállítás a lelkek találkozása. Az alkotásnál az üzenet a lényeg, ami általuk a lelkünkben születik. [...] Köszönetképpen, egyik dalversemmel zárom gondolataimat. A dal címe: *Eggyé válok*.

*Eggyé válok, ha az erdő mélyén hangtalanul járok
Eggyé válok, ha a patak partján elmerülve állok
Eggyé válok, ha az áldó Napban kitárom a szívem
Eggyé válok, ha a fénylő égben sólyomszárnnyon szállok*

*Eggyé válok, ha magam szemlélve semmit sem teszek
Eggyé válok, ha mit épp cselekszem arra figyelek
Eggyé válok, ha a szerelemben beléolvadok
Eggyé válok, ha Isten szavának utat engedek*

Sólyomfi Nagy Zoltán

– *Mivel foglalkozol, hol dolgozol?*

– A Péterfy Sándor Evangélikus Oktatási Központban tanítok rajzot, a harmadik fiam születése óta csak részmunkaidőben. Tavaly szeptembertől a győri pedagógiai tanácsadótól kaptam egy megbízást mentori munka elvégzésére is. Részt veszek egy művészetterápiás programban, sérült, problémákkal küzdő gyerekeknek tartok képességefejlesztő foglalkozásokat. Nehéz, de szép feladat. A munkahelyi és az otthoni teendők mellett igyekszem időt szakítani a feltöltődésre is. Ilyenkor festek. Szerencsére ehhez a családomtól biztatást és támogatást kapok.

– *Mióta festesz?*

– Miskolcon rajztagozatos gimnáziumba jártam, itt kaptam indíttatást Ivády Vilmos tanár úrtól. Érettségi után a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán kezdtem el komolyabban képzőművészettel foglalkozni. Balogh Géza többféle technikával megismertetett, de sokat tanultam Bényi Árpád debreceni festőművésztől is. Kezdő tanárként, nyaranta alkotótáborokba jártam, ahol a természetet, művészetet szerető, alkotni vágyó kollégákkal dolgozhattam együtt. 1980 óta veszek részt csoportos és önálló kiállításokon (Miskolc, Nyíregyháza, Debrecen, Budapest, Győr, Mosonmagyaróvár, Keszthely, Sopron, Szekszárd). Több országos, megyei tárlaton szerepeltem díjazottként.

– *Az itt bemutatott képeid nagyon bársonyos, selymes hatásúak. Milyen technikát alkalmazol?*

– Mivel rajztanár vagyok és nem művész, nincs kiforrott technikám, eszközőm. Mindent szívesen kipróbálok, és ha van rá lehetőség vagy igény, igyekszem ezt az

érdeklődő diákoknak is megmutatni. Az évek során dolgoztam akvarellal, temperával, készítettem selymeképeket, kipróbáltam az üvegfestést, tűzzománcot, batikolást, de leginkább az akril festéket szeretem. Ezeknek a képeknek nagy része kísérletképpen született. Egyik ismerősömtől kapott különleges papírra festetem vegyes technikával.

– *Nagyon elgondolkodtató a kiállításod címe. Milyen tartalmat takar ez a szójáték: „Egy – mind – mindegy – mind Egy”?*

– Ezzel részben nyelvünk gazdagságára szerettem volna felhívni a figyelmet, másrészt arra, hogy a világon minden Egy és ennek az Egynek az akaratából lett világ a világ. Képeimhez főleg a természetből merítem az ötletet. Régebben sok csendéletet, tájképet festettem, és ma is szívesen fejezek ki gondolatokat, érzéseket a természetből vett jelképekkel. Célom festés közben az, hogy a bennem élő hangulatot a magam módján láthatóvá tegyem. A teremtett világban rend uralkodik. A csillagok mozgása, a növények erezete, a vizek fodrozódása tökéletesen megalkotott remekmű. A természetben semmi sem halott, üres vagy mozdulatlan, minden él és mozog. A színek, fények, hangok, örökösen változnak, áramolnak, lüktetnek és mindezt tökéletes harmóniában teszik. Akárhová nézünk, a körülöttünk lévő világ kimeríthetetlenül gazdag forrás. Erre próbálom felhívni a gyerekek figyelmét is, amikor a természetet tanulmányozva témát keresünk.

– *Goethétől olvastam: „Akinek a természet elkezdni nyilvánvaló titkát, az ellenállhatatlan vágyat érez legméltóbb képviselője, a művészet iránt.”*

– Sajnos napjainkban az emberek egyre távolabb vannak attól, amit Goethe mondani kívánt, pedig lelkileg sokat nyújtana mindkettő. Az oktatásügy régóta nem tárgyalja az őt megillető helyén a művészetet. Lecsökkentették az ezekre a tantárgyakra fordítható óraszámokat, így kevés idő jut énekre, rajzra, zenére, barkácsolásra, mindarra, ami a kreativitás mellett az érzelmekre is hat. Szerencsére iskolánkban az érdeklődők még szakkörökön pótolhatják mindezt. Azt tapasztalom, hogy az alkotás mellékessé vált, így annak befogadása is gondot okoz. Szomorú, de a kultúra egyre kevésbé érték. Vissza kellene emelni nálunk is méltó helyére, mert a benne rejlő többletmondanivaló nélkül szegényebbek leszünk. Más országokban ennek a fontosságára már ráébredtek a szakemberek.

– *Van, aki az alkotást meditációs útnak tartja. Te miként vélekedsz erről?*

– Igen, így is mondhatjuk. Alkotás közben elmerülünk abban, amit teszünk. Elfelejtjük a napi gondokat, csak azon merengünk, töprengünk, amin dolgozunk. Bár időnként ez kínlódással, gyötrődéssel járó folyamat, sokszor kemény munka, lemondás van mögötte. Mégis szüksége lenne rá minden embernek, mert gazdagítja a lelket, az önismeret és megtisztulás felé visz, sikerélményt ad. Lehet az faragás, kézimunka, tánc, vers, bármi ami megszületik általunk és örömet szerez nekünk, vagy akár másoknak is. A művek befogadása, szemlélése, olvasása, hallgatása közben szintén elgondolkodunk, eltűnődünk az üzeneten, szerintem akkor is meditálunk.

– Mai hangos, rohanó világunk hogyan egyeztethető össze a művészet elmélyülést, befelé fordulást kívánó csendjével, a szépség felfedezésével és közvetítésével?

– Nehezen, de akinek igénye van rá, megtalálja a módját. Évekkel ezelőtt kiírtam Rodin gondolatát az egyik terem falára. „A szépség mindenütt ott van, nem rajta múlik, hogy nem tudjuk meglátni.” Néha rá kellene döbbernünk, hogy észrevétlen hervadnak el a virágok, múlnak el soha vissza nem térő pillanatok. Sok embernek valóban nincs ideje megállni, rácsodálkozni a szépre, lélekemelőre, de ennek meglátásához érzékenység is kell. Ezt gyermekkorban kellene kialakítani a családban. A szülő felelőssége, hogy olyan közös élményt keressen gyermekével természetben, kiállításon, koncerten, ahol megtanulja, hogyan nyíljon meg az értékes dolgok előtt. Főleg az érzelmileg legközelebb álló apa és anya tudja ösztönözni a gyermekét az alkotásra és annak befogadására. Akit kicsi korában arra nevelnek, hogy becsülje meg azt amit ő vagy mások létrehozta, mert az erőfeszítéssel járt, az később is értéknek fogja tekinteni, vigyáz rá. A művészetterápia azért eredményes a szorongó, problémás gyerekeknél, mert az „alkottam valamit, képes vagyok valamire” érzése serkentőleg hat más területekre is. Akinél megszűnik a belső bizonytalanság, és az önbizalom helyén van, az óvja, védi, keresi a szépet, mert érzelmi intelligenciája ezt kívánja tőle.

– *Címek helyett magyar költők gyönyörű versrészletei kerültek képeid mellé. Egyik legszebb talán Wass Alberté:*

*„Fűben, virágban, dalban, fában,
születésben és elmúlásban,
mosolyban, könnyben, porban, kincsben,
ahol sötét van, ahol fény ég,
nincs oly magasság, nincs oly mélység,
amiben ő benne nincsen.
arasznyi életünk alatt
nincs egy csalóka pillanat,
mikor ne lenne látható az Isten”*

– Nem szoktam a festményeknek címet adni, mert az sokszor megköti a néző gondolatait. Itt mégis versekkel társítottam valamennyit. A szöveg és a kép egységét kerestem több-kevesebb sikerrel. Szeretem Babits Mihály, Tóth Árpád, József Attila, Reményik Sándor, Wass Albert verseit olvasni. Olyan idézeteket választottam tőlük, ahol a színekkel átszőtt szavakat meg lehet festeni, vagyis a versek adták a kiindulópontot ehhez a kiállításához. Mind Egyről szól. Belesűrűsödik mondataikba a természet szépsége, harmóniája, szeretete. A jó versek tömörek és kevés szóval sokatmondóak. Próbáltam én is kevés színnel, formával – a látás nyelvén üzenetet átadni, megérinteni mások lelkét úgy, ahogyan megérintettek engem a versek.

– *A látogatók vendégkönyvbe bejegyzett véleménye azt bizonyítja, hogy ez sikerült:*

– „Köszönjük a lélekbéli utazást, a lehetőséget és bizalmat, hogy betekinthettünk egy olyan világba, hová csak ritkán vezet az út, egy idegen útja...”

„A színek harmóniája, a gömbölyded formák, a lágy nőies vonalak, az élet kezdete, az érzelmek tombolása.... ez mind érezhető képeiden. A hozzájuk kapcsolódó versek még átélhetőbbé teszik a mindennapok kimondatlan csodáit.”

„Megtalálható a fény, az illat, a ragyogás, a tűz, a víz, a születés, a fájdalom, az elmúlás, minden bennük van, amiért érdemes élni.”

„A kiállításon szép pillanatokkal, nagyon sok ajándékkal gazdagodtunk léleken. Szeretettel és hálával gondolunk majd vissza rá.”

(Kupai Évával Kovácsné Sárváry Blanka beszélgetett. Győr, 2008. január)

*Fényt látok, csillag fényét, amint rezdül
Szédítő messzeségeken keresztül.*

Reményik Sándor: Csillagfény, csillag nélkül

Égyéb

Előzetes a *Mester és Tanítvány* tizenkilencedik és huszadik (2008/3. és 2008/4.) számáról

TIZENKILENCEDIK SZÁM: Címe (és fő témája): *Magyar iskolák a határon túl*
A kéziratok megküldésének végső időpontja:
2008. június 30.
Megjelenés: 2008. augusztus 25.

HUSZADIK SZÁM: Címe (és fő témája): *Felsőoktatás*
A kéziratok megküldésének végső időpontja:
2008. szeptember 30.
Megjelenés: 2008. november 25.

A Magyar iskolák a határon túl című számunkban eredeti célkitűzéseinknek megfelelően igyekszünk erősíteni kapcsolatainkat a határon túli magyar nyelvű iskolákkal. Megpróbáljuk olvasóink elé tárni nehéz helyzetüket, beszámolunk a szórványban élők kulturális és anyanyelvi identitásának megőrzésére kidolgozott programokról, azok szakmai háttéréről.

Felsőoktatás számunkkal megkíséreljük olvasóinkat a Bolognai folyamat útvesztőiből kivezetni. Igyekszünk egyes tényeket megvilágítani, működési folyamatokat leírni, a rendszerről szóló értelmes vitákat, eddigi tapasztalatokat közölni.

Várjuk és köszönettel vesszük, ha írásaikkal megtisztelik szerkesztőségünket a fent jelzett határidőig. Elektronikus címünk: nagy.agnes@btk.ppke.hu

Köszönettel vesszük, ha javaslatokat kapunk a *későbbi számok témáira*.

Mester és Tanítvány

VESZÉLYBEN

A XX. század második felére a nők tömeges munkába állásával és a fogyasztói társadalom diktálta felgyorsult élettempóval párhuzamosan, javarészt ezek következményeként meggyengült a család. A fejlett világban mindenütt fogyni kezdett a gyermekek száma, s a megszületettek sem kaptak már annyi otthoni gondozást, törődést, mint annak előtte. A felnőttek önemésztő életmódja, az anyagi javak hajszolása és viszonylagos bősége újabb veszélyforrásokat teremtett a fiatalok és az idősebbek számára egyaránt: a túlzott dohányzást, a mértéktelen alkoholfogyasztást és a leginkább fenyegetőt, a kábítószeres használatát.

A *Mester és Tanítvány* 18. száma ezekkel a veszélyekkel, s azok pedagógiai vonatkozásaival kíván farkaszemet nézni. A beérkezett dolgozatok többsége a drogfogyasztást illetve ennek megelőzését tárgyalta. Így adódott, hogy kötetünkben csak a jéghegy csúcsát tudjuk felmutatni. A tenni akaróknak – hisszük – ez sem kevés.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Piliscsaba

Ára: 1000 Ft

9 770541 243006

0 8 0 0 2